Robert HARRIS

Enigma

R o b e r t

HARRIS

Enigma

Iš anglų kalbos vertė Arvydas Malinauskas

Jotema

UDK 821.111-31
Ha331

Robert Harris
ENIGMA
Arrow Books, London, 1996

Harris, Robert
Ha331 Enigma: [romanas] / Robert Harris; iš anglų kalbos vertė Arvydas Malinauskas. — Kaunas: Jotema, [2011]. — 400 p.
ISBN 978-9955-13-290-5

1943-iųjų kovas, kare įsivyravo pusiausvyra, o jaunas ir talentingas Blečlio Parko dešifruotojas Tomas Džerikas išgyvena dvejopą košmarą. Vokiečiai nelauktai pakeitė povandeniniuose laivuose naudojamą kodą, o tai gali baigtis stambiu koalicinių pajėgų pralaimėjimu. Kilus įtarimui, kad Blečlyje gali veikti šnipas, staiga dingsta žavioji ir paslaptingoji Džeriko draugė Klerė Romili.

UDK 821.111-31

Iš anglų kalbos vertė *Arvydas Malinauskas*
Redaktorius *Jonas Vabuolas*
Viršelio dailininkė *Vilūnė Grigaitė*
Fotografija iš *dreamstime.com*
Maketavo *Teresė Vasiliauskienė*

SL 250. 25 sp. l. Užsak. Nr. 1337
UAB „Jotema“, Algirdo g. 54, 50157 Kaunas
Tel. 337695, el. paštas: info@jotema.lt
Spausdino UAB „BALTO print/Logotipas“, Utenos g. 41A, 08217 Vilnius

Džilei,
taip pat Holei ir Čarliui

QXQF VFLR TXLG VLWD PRUA

Autoriaus pastaba

Šis romanas sukurtas pagal tikrus istorinius įvykius. Visi knygoje panaudoti vokiečių karinių laivų signalai yra autentiški, tačiau jos veikėjai — išgalvoti.

„Atrodo, Blečlio Parkas — vienintelis toks ryškus Britanijos pasiekimas 1939–1945 metais, o gal ir per visą šimtmetį."

George Steiner

•

„Matematinis įrodymas turi būti kaip vientisas ryškus žvaigždynas, o ne padrikas spiečius Paukščių Take. Šachmatų uždavinyje taip pat glūdi netikėtumas ir tam tikra ekonomija; ėjimai turi būti netikėti, o kiekvienas šachmatų lentos plotelis — atlikti savo funkciją."

G. H. Hardy, A Mathematician's Apology

Pirma dalis

ŠNABŽDESIAI

ŠNABŽDESIAI: garsai, siunčiami priešo radijo siųstuvo prieš perduodant užkoduotą pranešimą.

Kriptografijos leksikonas
(„Visiškai slaptai“, Blečlio Parkas, 1943)

I

Kembridžas ketvirtą karo žiemą: vaiduoklių miestas.

Nepaliaujamas sibirinis vėjas, tūkstantį mylių nesutikęs galinčio jį nuramdyti pasipriešinimo, perlėkęs Šiaurės jūrą, šiaušė Anglijos pelkynus. Jo stiprūs gūsiai tarškino rodykles, nukreipiančias į Trejybės koledžo Naujuosiuose rūmuose įrengtas priešlėktuvines slėptuves ir atkakliai beldėsi į užkaltus Karališkojo koledžo koplyčios langus. Vėjas šmižinėjo keturkampiais kiemais ir laiptinėmis, namų arešte įkalindamas keletą koledže vis dar reziduojančių dėstytojų ir studentų. Apie vidudienį siauros akmenimis grįstos gatvelės atrodė visiškai išmirusios. O vakaro sutemoms apgaubus žemę, universitetas paskęsdavo tokioje tamsoje, kokios nebuvo nuo pat viduramžių. Į šį reginį neblogai įsiliejo ir Magdalenos tiltu į mišparus šliurinančių vienuolių procesija.

Karo metų sutemose išnyko šimtmečius skiriančios ribos.

Kaip tik šiame atšiauriame Rytų Anglijos lygumų taške 1943-iųjų žiemą, pačiame vasario viduryje, pasirodė jaunas matematikas Tomas Džerikas. Karališkojo koledžo vadovybė apie jo atvykimą buvo informuota likus mažiau nei dienai, iki jam įkeliant koją — tiek laiko vos užteko jo kambariams išvėdinti, lovai pakloti ir storesniam nei trejų metų dulkių sluoksniui nuo jo knygų lentynų ir kilimų nuvalyti. Tiesą sakant, ji būtų ir tiek nesivarginusi, — juk karas, ir tarnai tapę retenybe, — jei pačiam rektoriui nebūtų paskambinęs nežinomas, bet labai aukštas Jo Didenybės Užsienio reikalų ministerijos valdininkas, ir paprašęs „pasirūpinti ponu Džeriku, kol jis įsikurs ir galės vėl eiti savo pareigas“.

— Žinoma, — atsakė rektorius, kuris, išgirdęs Džeriko pavardę, nieku gyvu nepajėgė prisiminti šio vaikino veido. — Žinoma. Man bus malonu jį vėl sutikti.

Dar tebekalbėdamas jis atvertė koledžo žurnalą ir ėmė paskubomis versti puslapius, kol galiausiai aptiko: Džerikas, T. R. G.; priimtas 1935 m.; perkeltas į gabiausiųjų grupę, matematikos mokslų bakalauras, 1938 m.; jaunesnysis mokslo darbuotojas, atlyginimas — du šimtai svarų per metus; universitete niekas nematė nuo pat karo pradžios.

Džerikas? Džerikas? Rektoriui jis geriausiu atveju buvo miglotas prisiminimas, koledžo fotografijoje sunkiai įžiūrimas paauglys. Rektorius gal ir būtų prisiminęs šią pavardę, tačiau karas buvo sujaukęs pompastišką studentų priėmimo ir diplomų įteikimo ritmą, o aplink viešpatavo chaosas — Pito klubas virto Britų restoranu, o Šv. Jono koledžo parke augo bulvės ir svogūnai...

— Jis neseniai buvo pasamdytas atlikti ypatingą valstybinės reikšmės užduotį, — tęsė skambinusysis. — Būtume dėkingi, jei jam netrukdytumėte.

— Supratau, — tarė rektorius. — Supratau. Pasirūpinsiu, kad jis gyventų vienas.

— Labai ačiū.

Pareigūnas padėjo ragelį. „*Ypatingą valstybinės reikšmės užduotį...*“ O, Dieve... Senukas žinojo, ką tai reiškia. Jis pakabino ragelį ir valandėlę susimąstęs žvelgė į telefono aparatą, paskui išėjo ieškoti koledžo iždininko.

Kembridžo koledžas — kaimas su jam būdingu polinkiu gandams, juoba kad devynios dešimtosios jo buvo visiškai tuščios, todėl Džeriko grįžimas paskatino ilgas koledžo personalo diskusijas.

Pirmiausia į akis krito jo atvykimo detalės: Džerikas pasirodė praėjus kelioms valandoms po skambučio rektoriui, vėlų snieningą vakarą, įsitaisęs ant galinės sėdynės dusliai burzgiančiame tarnybiniame roveryje, kurį vairavo tamsiai mėlyna Karališkojo karinio jūrų laivyno Moterų skyriaus uniforma vilkinti vairuotoja, ir įsisupęs į storą kelio-

ninį pledą. Kaitas, durininkas, pasisiūlęs svečiui nunešti lagaminus į jo kambarius, pasakojo, kad Džerikas tik įsitvėręs į porą stipriai aplamdytų odinių lagaminų ir jų nepaleidęs, nors atrodęs toks išblyškęs ir išsekęs, jog Kaitas rimtai suabejojęs jo galimybėmis nepadedamam užlipti spiraliniais laiptais į viršų.

Antroji jį pamatė Dorotė Saksmandam, valytoja, kitą dieną užėjusi sutvarkyti jo kambarių. Vyrukas, atsirėmęs į pagalves, spoksojo į šlapdribą kitame upės krante ir nė karto nepasuko galvos, net į ją nedirstelėjo, iš pažiūros neatrodė, kad jis apskritai nutuokė apie jos buvimą, vargšelis. Paskui ji norėjusi stumtelėti vieną iš jo dėžių, bet jis lyg spyruoklė stryktelėjęs ant kojų — „Prašau neliesti jos. Ačiū jums, ponia Saks, labai ačiū", — ir ji po keliolikos sekundžių jau stovėjusi laiptų aikštelėje.

Pas jį buvo du kartus užsukęs vienintelis lankytojas, koledžo gydytojas. Ir pirmą, ir antrą kartą pastarasis užtrukęs po maždaug penkiolika minučių ir niekam netaręs nė žodžio išeidavęs.

Naujasis gyventojas pirmą savaitę pageidavo, kad maistą jam pristatytų tiesiai į butą anaiptol ne todėl, kad būtų turėjęs didelį apetitą. Pasak virtuvėje dirbusio Oliverio Bikerdaiko, jis triskart per dieną nunešdavęs vaikinui padėklą su valgiu tik tam, kad po valandos jį parsineštų atgal beveik nepaliestą. Kartą pastarajam buvo pavykę užklupti jaunuolį, triūsiantį prie darbo stalo, apsivilkusį paltą tiesiai ant pižamos, apsimuturiavusį šaliku ir mūvintį kumštinėmis pirštinėmis. Šis įvykis davė peno mažų mažiausia valandą prie kokso krosnies durininko kambaryje užtrukusiems spėliojimams. Paprastai Džerikas nieko neįsileisdavo į savo valdas — masyvios jo darbo kambario išorinės durys būdavo tvirtai uždarytos, o padėklą su valgiu jis prašydavo palikti šalia jų. Tačiau būtent aną rytą, praėjus šešioms dienoms po dramatiško atvykimo, jis buvo palikęs duris šiek tiek praviras. Bikerdaikas tyčia pabarbeno į medį taip tyliai, kad vargu ar koks nors gyvas padaras jį būtų išgirdęs, nebent tik žolytę rupšnojanti gazelė, todėl netrukus jis jau buvo peržengęs slenkstį ir stovėjo vos per jardo atstu-

mą nuo savo pasirinktos aukos, ir tik tada Džerikas atsigręžė į duris. Vis dėlto Bikerdaikas suspėjo pastebėti šūsnis popierių („su skaičiais, schemomis, graikiškomis raidėmis ir taip toliau") prieš tai, kol šeimininkas juos paskubomis pridengė ir išprašė nekviestą svečią laukan. Po šio nutikimo durys visuomet būdavo užrakintos.

Kitą dieną klausydamasi Bikerdaiko pasakojimo ir nenorėdama, kad ją kas nurungtų, Dorotė Saksmandam pridūrė naują, tik jos pastebėtą detalę. Pono Džeriko svetainėje stovėjo mažas dujinis šildytuvas, o miegamajame — židinys. Taigi židinyje, kurį ji tą rytą sumaniusi išvalyti, buvo likę akivaizdūs didelės popierių krūvos deginimo pėdsakai.

Kol buvo virškinama informacija, tvyrojo tyla.

— Tai galėjo būti *The Times*, — galiausiai savo versiją pateikė Kaitas. — Aš kas rytą po jo durimis pakišu naują *The Times* numerį.

Jokiu būdu, paprieštaravo ponia Saks. Tai negalėjo būti *The Times*. Jų visa krūva tebegulėjo prie jo lovos.

— Neatrodo, kad jis juos skaitytų. Bent jau aš to nepastebėjau. Jis tik sprendžia galvosūkius.

Anot Bikerdaiko, Džerikas greičiausiai deginęs laiškus.

— Galbūt meilės laiškus, — pridūrė jis žvairakiuodamas.

— Meilės laiškus? Jis? Nejaugi! — Kaitas nusiėmė nuo galvos senamadišką katiliuką, apžiūrėjo jo atspurusią atbrailą, o tada rūpestingai vėl užsidėjo ant savo plikės. — Be to, jis negavo jokių laiškų, nė vieno, bent jau per tą laiką, kol yra pas mus apsistojęs.

Neliko nieko kito, kaip tik reziumuoti, kad Džerikas židinyje naikino savo darbo pėdsakus, o darbas esąs toks slaptas, kad niekas neturi teisės pamatyti nė šiukšlių skiautelės. Neturint tvirtų įrodymų, vieną fantaziją vijo kita. Buvo nuspręsta, kad jis esąs vyriausybės mokslininkas. Ne, jis dirba žvalgyboje. Ne, ne, jis — neeilinis talentas. Jam pakrikę nervai. Tai, kad jis gyvena Kembridže, yra tarnybinė paslaptis. Jis turįs draugų aukščiausiuose sluoksniuose. Jis buvo susitikime pas poną Čerčilį. Jis buvo susitikęs su pačiu karaliumi...

Jie būtų labai apsidžiaugę, jei tik būtų žinoję, kad taip spėliodami yra absoliučiai teisūs.

Po trijų dienų, vos išaušus vasario dvidešimt šeštos rytui, paslaptis įgavo naujų niuansų.

Kaitas rūšiavo pirmą korespondencijos partiją, grūsdamas laiškus iš pilnai prikimšto nedidelio maišelio į tas kelias dėžutes, kurių savininkai vis dar rezidavo koledže, kol aptiko iškart tris laiškus, adresuotus Gerb. T. R. G. Džerikui, bet pirmiausia siųstus į „Baltojo elnio“ užeigos namus, esančius Šenli Čioč Ende, Bekingemšyre, o iš ten peradresuotus į Karališkąjį koledžą. Akimirką Kaitas jautėsi priblokštas. Nejaugi šis jaunas vyriokas, kuriam jie sukūrė tokią egzotišką tapatybę, iš tiesų buvo smuklės savininkas? Jis kilstelėjo akinius, prispausdamas juos prie kaktos, palaikė laišką ištiestą per rankos ilgį ir prisimerkęs įsistebeilijo į pašto ženklus.

Blečlis.

Ant galinės jo kambarėlio sienos kabojo senas karinis topografinis žemėlapis, vaizduojantis didelį Pietų Anglijos trikampį, kurio kampuose buvo Kembridžas, Oksfordas ir Londonas. Žvelgiant į jį atrodė, kad Blečlis apžergęs didelį geležinkelių mazgą kaip tik per patį vidurį tarp abiejų universitetų miestelių. Šenli Čioč Endas priminė mažytį šalmą maždaug už keturių mylių į šiaurės vakarus nuo Blečlio.

Kaitas tyrinėjo vieną jį labiausiai sudominusį voką. Kilstelėjo jį prie savo išpurtusios, mėlynomis kraujagyslėmis išvagotos nosies. Pauostė. Jis jau daugiau kaip keturiasdešimt metų rūšiavo laiškus ir akimirksniu atpažindavo moterišką rašyseną: aiškesnė ir dailesnė, labiau kilpota ir ne tokia kampuota kaip vyriška. Krosnies gale, ant dujų degiklio stovinčiame virdulyje, kunkuliavo vanduo. Laiškininkas apsidairė. Nebuvo dar nė aštuonių, ir lauke tik švito. Po kelių sekundžių jis jau buvo pasitraukęs į nišą ir laikė ištiesęs virš garų voko atlanką.

Vokas buvo pagamintas iš plonutėlio prastos kokybės karo metų popieriaus ir suklijuotas pigiais klijais. Atlankas greitai sudrėko ir užsiraitė, o Kaitas iš vidaus ištraukė atviruką.

Jis jau buvo nusiteikęs perskaityti visą tekstą, bet tą pačią akimirką išgirdo atsidarant namelio duris. Vėjo gūsis sudrebino langus. Jis įgrūdo atviruką atgal į voką, įmerkė mažąjį pirštą į indelį su klijais, laikomą čia pat, šalia krosnies, užklijavo atvartą, o paskui atsainiai iškišo galvą iš už pertvaros pažiūrėti, kas pas jį atėjo. Kaito vos neištiko priepuolis.

— Dieve mano... laba... pone Džerikai... sere...

— Ar man nėra laiškų, pone Kaitai?

Džeriko balsas nuskambėjo pakankamai tvirtai, nors jis pats, atrodė, truputį svyravo ir laikėsi įsikibęs į pertvarą tartum po ilgos kelionės į krantą išlipęs jūreivis. Tai buvo išblyškęs žemo ūgio jaunuolis tamsiais plaukais ir tamsiomis akimis — šis dvigubas tamsumas labai išryškino jo odos blyškumą.

— Ne, nepastebėjau, sere. Dar kartą peržiūrėsiu.

Kaitas oriai pasitraukė atgal į nišą, kur pabandė rankove išlyginti sudrėkusį voką. Jis atrodė tik nežymiai susiraukšlėjęs. Laiškininkas kyštelėjo jį į laiškų šūsnies vidurį, išlindo atgal, atsistojo priekyje ir atliko — tai kas, kad tai buvo tik jo paties žodžiai — virtuozišką pantomimos numerį su laiškais.

— Ne, tikrai nieko, ne. O, kažkas yra, minutėlę. Vaje! Ir dar du. — Kaitas ištiesė juos pro kampą. — Jūsų gimtadienis, sere?

— Buvo vakar.

Džerikas sugrūdo laiškus į vidinę palto kišenę, į juos nė nežvilgtelėjęs.

— Sveikinu su gimtadieniu, sere!

Kaitas stebėjo, kaip laiškai pradingsta ir su palengvėjimu, tik be garso, atsiduso. Paskui sukryžiavo ant krūtinės rankas ir palinko į priekį.

— Ar galėčiau pabandyti atspėti jūsų amžių, sere? Atvykote, jei

gerai pamenu, trisdešimt penktaisiais. Vadinasi, jums galėtų būti kokie dvidešimt šešeri?

— Klausykite, ar tai mano laikraštis, pone Kaitai? Galbūt galėčiau jį pasiimti? Nereikėtų jums vargintis.

Kaitas suniurnėjo, atsitraukė atgal ir paėmė naujausią numerį. Tiesdamas jį, paskutinį kartą pamėgino užmegzti pokalbį, užsimindamas apie Rusijoje, prie Stalingrado, įvykusį persilaužimą, kuris, jo nuomone, reiškia Hitlerio galą... Nors, žinia, Džerikas šiais klausimais turįs daugiau informacijos nei jis, Kaitas... Tai išgirdęs jaunuolis tik šyptelėjęs.

— Aš labai abejoju, ar mano žinios bet kuriuo klausimu, netgi apie save patį, galėtų prilygti jūsų turimai informacijai, pone Kaitai. Turint omenyje jūsų metodus.

Kurį laiką Kaitas nebuvo tikras, ar teisingai išgirdo. Jis klausiamai pažvelgė į Džeriką, tačiau jo tamsiai rudos akys, kuriose tuo metu stipriai žybtelėjo ugnelės, žvilgsnį atlaikė. Paskui, vis dar šypsodamasis, pastarasis linktelėjęs palinkėjo geros dienos, pasikišo po ranka savo laikraštį ir išėjo. Dirstelėjęs pro būdelės lango vidlotę, Kaitas dar suspėjo pamatyti liauną nueinančiojo figūrą ir dvispalvį, baltą su violetiniu koledžo šaliką, kuriuo šis buvo apsirišęs kaklą — jaunuolis kaip paprastai ėjo netvirtais žingsniais, prieš vėją nulenkęs galvą.

— Mano metodai, — pakartojo laiškininkas sau po nosimi. — *Mano metodai?*

Popiet, kai trijulė, kaip buvo įpratusi, susirinko prie kokso krosnies išgerti arbatos, Kaitas galėjo pateikti naują Džeriko atsiradimo tarp jų paaiškinimą. Savaime suprantama, negalėdamas atskleisti, kokiu būdu pavyko gauti informaciją, jis pridūrė tik tai, kad ji labai patikima, ir užsiminė, jog tai susiję su pokalbiu prie keturių akių. Užmiršęs savo ankstesnę pašaipią repliką apie meilės laiškus, Kaitas savimi pasitikinčio žmogaus tonu teigė, kad jaunuolis aiškiai kankinosi dėl nelaimingos meilės.

2

Džerikas neatplėšė gautų laiškų tuojau pat. Pasitempęs jis ėjo tiesiai prieš vėją. Savaitę prakiurksojus kambaryje, deguonies gausa, plūstelėjusi į veidą, truputį svaigino. Jis pasuko į dešinę, studentų salės link, ir nupėdino grindiniu pro koledžą, tada, perėjęs nedideliu kuprotu tilteliu, atsidūrė kitoje pusėje plytinčioje užlajoje. Kairėje nuo jo buvo koledžo rūmai, o dešinėje, anapus plačiai nusidriekusios vejos, stūksojo didžiulę uolą primenanti koplyčia. Pro ją tuo metu vorele striuoksėjo bažnytinio choro berniukai, štorminiui vėjui plaikstant jų mantijas.

Jis sustojo. Vėjo gūsis buvo toks stiprus, kad privertė susverdėti ir bloškė pusę žingsnio atgal. Iš vienos tako pusės atsivėrė akmeninis pasažas, kurio arką buvo užmaskavusi neprižiūrima gebenė. Paskui, kaip buvo įpratęs, pakėlė akis ir pažiūrėjo į eilę langų antrame pastato aukšte. Jie buvo tamsūs, langinės užvertos. Ir čia buvo išsikerojusi žmonių apleista gebenė, todėl po jos tankia lapija slėpėsi keletas mažų rombo formos langų.

Džerikas dvejojo, paskui iš tako, kuriuo buvo atėjęs, žengė po sąvaros akmeniu, į šešėlį.

Laiptinė buvo tokia pat, kokią jis prisiminė, išskyrus tai, kad šis koledžo priestatas dabar buvo uždarytas, o laiptų šachta pilna vėjo supūstų pernykščių lapų. Aplink jo kojas lyg alkanas katinas apsivijo senas laikraštis. Džerikas pabandė įjungti šviesą. Jungiklis tuščiai spragtelėjo. Nebuvo lemputės. Tačiau jis ir prieblandoje įžiūrėjo pavardę, vieną iš trijų, dailiomis baltomis didžiosiomis, tik jau stipriai išblukusiomis, raidėmis užrašytų medinėje lentelėje.

TIURINGAS A. M.

Įdomu, kada gi jis pirmąsyk nervingai lipo šiais laiptais? 1938-ųjų vasarą? Atrodo, visas šimtas metų praėjo nuo tos dienos, kai jis susipažino su vyru, ne daugiau kaip penkeriais metais vyresniu už jį patį, droviu lyg pirmakursiu, su juodų plaukų sruoga ant akių, įžymiuoju

Alanu Tiuringu, veikalo „Apie skaičiuojamus skaičius“ autoriumi, universalios skaičiavimo mašinos protėviu...

Tiuringas tada pasiteiravęs, kokį dalyką jis ketinąs tyrinėti pirmaisiais studijų metais.

— Rymano pirminių skaičių teoriją.

— Bet ir aš tyrinėju Rymano teoriją.

— Žinau, — išpyškino Džerikas, — todėl aš ją ir pasirinkau.

Tiuringas garsiai nusijuokė iš tokio piktinančio jo garbinimo ir galiausiai sutiko būti pirmakursio studijų vadovu, nors ir labai nekentė mokymo.

Taigi Džerikas atsistojo laiptų aikštelėje ir paklebeno Tiuringo durų rankeną. Žinoma, jos buvo užrakintos. Dulkės sutepė ranką. Paskui jaunuolis pabandė prisiminti, kaip atrodė mokslininko kambarys. Labiausiai į akis krito netvarka. Ant grindų mėtėsi knygos, užrašai, laiškai, nešvarūs drabužiai, tušti buteliai ir maisto produktų skardinės. Virš dujinio šildytuvo, ant židinio atbrailos, stovėjo žaislinis meškinas vardu Porgis, o kampe — apdaužytas smuikas, kurį kambario šeimininkas buvo nusipirkęs sendaikčių krautuvėje.

Tiuringas buvo pernelyg drovus žmogus, kad būtų plačiai žinomas. Šiaip ar taip, nuo 1938-ųjų Kalėdų jis beveik niekur nesirodė. Kaip tiriamojo darbo vadovas iš anksto numatytus susitikimus jis atidėdavo paskutinę minutę, paaiškindamas, kad jam reikia būti Londone. Būdavo, kad Džerikas, užlipęs laiptais, belsdavo į jo duris, bet niekas neatsakydavo, nors studentas ir jausdavo, kad šeimininkas yra viduje. Pagaliau, kai artėjant 1939-ųjų Velykoms, likus visiškai nedaug laiko iki nacių įžengimo į Prahą, jiedu susitiko, Džerikas išdrįso pareikšti:

— Klausykite, sere, jei nenorite vadovauti mano darbui...

— Taip nėra.

— Arba jei jums pavyko padaryti kokį atradimą, susijusį su Rymano hipoteze, ir nenorite apie jį pasakoti...

Tiuringas šyptelėjo.

— Tomai, patikėk manimi, aš nepadariau jokio atradimo, turinčio ką nors bendra su Rymanu.

— Tai kodėl?

— Rymanas niekuo dėtas.

Paskui jis visiškai tyliai pridūrė:

— Pats žinai — pasaulyje dabar dedasi tokie dalykai, kad ir be matematikos yra apie ką pagalvoti...

Po dviejų dienų Džerikas savo laiškų dėžutėje rado raštelį.

„Prašyčiau šį vakarą užsukti į mano butą chereso taurei. F. Dž. Atvudas."

Džerikas pasitraukė nuo Tiuringo kambario. Savijauta buvo prasta. Jis įsikibo į nutrintus turėklus ir, atsargiai statydamas kojas, tarytum senukas ėmė leistis žemyn.

Atvudas. Niekas neatmesdavo Atvudo, senovės istorijos profesoriaus, koledžo dekano dar iki Džerikui gimstant, žmogaus, kuris savo pažintimis buvo lyg voratinkliu apraizgęs Vaitholą, kvietimo. Jo kvietimas prilygo paties Dievo kvietimui.

— Kalbi užsienio kalbomis? — tai buvo pirmas Atvudo klausimas, kurį jis uždavė pildamas vyną.

Jis ėjo šeštą dešimtį, buvo viengungis, kuriam žmoną atstojo koledžas. Jam už nugaros, knygų lentynoje, gerai matomoje vietoje puikavosi jo knygos. „Graikų ir makedoniečių karo menas". „Cezaris — literatas". „Tukididas ir jo *Istorija*".

— Tik vokiškai.

Džerikas paauglystėje išmoko vokiečių kalbą, kad galėtų skaityti didžiųjų devyniolikto amžiaus matematikų — Gauso, Kumero ir Hilberto — darbus.

Atvudas linktelėjo ir ištiesė truputį itin sauso chereso krištolinėje taurėje. Džeriko žvilgsnis į knygas neliko nepastebėtas.

— Gal kartais žinai Herodotą? Esi girdėjęs apie Histėjų?

Klausimas buvo retorinis; Atvudo klausimai dažniausiai būdavo būtent tokie.

— Histėjus norėjo pasiųsti iš Persijos rūmų žinią į Miletą savo žentui, tironui Aristagorui, ragindamas jį sukilti. Tačiau jis baiminosi, kad priešas gali perimti jo siunčiamą informaciją. Galop nutarė plikai nuskusti patikimiausio vergo galvą, ištatuiruoti ant jo skalpo žinią, palaukti, kol ataugs plaukai, ir tada pasiųsti jį pas Aristagorą su prašymu jį apkirpti. Nepatikimas, bet šiuo konkrečiu atveju efektyvus metodas. Į tavo sveikatą.

Džerikas vėliau sužinojo, kad Atvudas visiems verbuojamiems naujokams pasakodavo tas pačias istorijas. Po Histėjaus ir jo plikai skusto vergo eidavo Polibijus su savo skaičių kvadratu, o paskui — Cezario laiškas Ciceronui, kuriame „a“ buvo užšifruota kaip „d“, „b“ kaip „e“, „c“ kaip „f“ ir taip toliau. Galiausiai, vis dar sukdamas ratu aplink, imdavo artintis prie dalyko esmės ir pravesdavo etimologijos paskaitą.

— Lotynų kalbos žodis *crypta* kilęs iš graikiško žodžio šaknies κρῦπτη, kuris reiškia „slaptas, paslėptas“. Iš čia kilo ir žodis „kripta“, mirusiųjų laidojimo vieta, ir „kripto“, kas anglų kalboje reiškia slaptą, slaptingą. Kriptokomunistas, kriptofašistas... Beje, tu nesi nei vienas, nei kitas, ar ne?

— Ne, aš tikrai nesu mirusiųjų laidojimo vieta.

— Kriptograma... — Atvudas kilstelėjo savo taurę su cheresu į šviesą ir prisimerkęs pasižiūrėjo į blankų skystį. — Kriptoanalizė... Tiuringas sako, kad iš tavęs galėtų šis tas išeiti...

Džerikui grįžus į savo butą, jį krėtė šaltis. Jis užrakino duris ir dribo veidu į neklotą lovą taip, kaip stovėjo — su paltu ir šaliku. Netrukus pasigirdo žingsniai, ir kažkas pabeldė į duris.

— Pusryčiai, sere.

— Palikite juos prie durų. Ačiū.

— Ar viskas gerai, sere?

— Puikiai.

Jis išgirdo barškant padedamą padėklą ir tolstančius žingsnius.

Atrodė, kad kambarys ima siūbuoti ir keistai pūstis, o vienas lubų kampas ūmai labai padidėjo ir priartėjo tiek, kad, rodos, galėjai jį paliesti ranka. Džerikas užsimerkė, ir tamsoje jį apniko vizijos.

Tiuringas, droviai šypsodamas lūpų kampučiais: „Tomai, patikėk manimi, aš nepadariau jokio atradimo, turinčio ką nors bendra su Rymanu...“

Logis, Bombų bloke energingai kratydamas jo ranką, bandė perrėkti mechanizmų skleidžiamą triukšmą: „Ką tik skambino Ministras Pirmininkas, perdavė sveikinimus...“

Klerė, glostydama jam skruostą ir šnabždėdama: „Vargšeli tu mano, aš tave tiek prinervinau... Vargšeli...“

„Pasitraukite, — pasigirdo vyriškas balsas, tai buvo Logis. — Pasitraukite, jam reikia gryno oro...“

Staiga viskas pranyko.

Atgavęs sąmonę jis pirmiausia užmetė akį į laikrodį. Buvo praėjusi maždaug valanda. Atsisėdo ir paplekšnojo per palto kišenes. Vienoje iš jų turėjo būti užrašų knygelė, kurioje jis pasižymėdavo kiekvieno tokio priepuolio trukmę ir simptomus. Sąrašas buvo kankinamai ilgas. Tačiau ranka užčiuopė tris vokus.

Džerikas pasidėjo juos ant lovos ir valandėlę tyrinėjo žvilgsniu. Paskui du iš jų atplėšė. Juose rado atvirukus — vieną nuo motinos, kitą nuo tetos, abi linkėjo laimingo gimtadienio. Nė viena neįsivaizdavo, ką jis veikiąs, todėl abi — jis tai gerai žinojo — jautėsi nusivylusios, netgi kaltos dėl to, kad jis buvo be uniformos ir niekas į jį nešaudė, priešingai nei į daugelio jų draugių sūnus.

— Kaip aš paaiškinsiu žmonėms? — nevilties kupinu balsu pasiteiravusi motina vieno iš jo trumpų apsilankymų namuose metu, kai sūnus ir vėl atsisakė pasakoti, ką veikiąs.

— Pasakyk, kad dirbu vyriausybės ryšių tarnyboje, — atsakęs jis. Šią formuluotę jiems patarė naudoti tuo atveju, jeigu juos įkyriai kamantinėtų.

— O jeigu jie norėtų sužinoti daugiau?

— Toks elgesys būtų įtartinas, ir tau derėtų apie tai pranešti policijai.

Motina susimąstė apie socialinę katastrofą, kuri ištiktų jos bridžo ketvertą apklausus vietos inspektoriui, ir netrukus nutilo.

O trečiasis laiškas? Kaip ir Kaitas prieš jį, Džerikas laišką apvertė ir pauostė. Ar jis tik įsivaizdavo, ar kvepalais padvelkė iš tikrųjų? *Bourjois* „Rožių pelenai", mažytis buteliukas, per kurį jis praeitą mėnesį vos nebankrutavo. Pasinaudojęs logaritmine liniuote kaip pjaustikliu, prarėžė voką. Viduje buvo pigus, nerūpestingai parinktas atvirukas, vaizduojantis — tik pamanykite! — dubenį su vaisiais, ir standartinis, panašioms aplinkybėms tinkantis laiškelis, bent jau jam, niekada nieko panašaus nepatyrusiam, taip pasirodė.

„Brangusis T... visada liksi mano draugu... gal kada ateity... liūdna girdėti... skubėdama... su meile..." Džerikas užsimerkė.

Vėliau, baigęs spręsti kryžiažodį, kai ponia Saks sutvarkė jo butą, o Bikerdaikas, palikęs prie durų dar vieną padėklą su maistu, po kurio laiko išsinešė jį vėl nė nepaliestą, Džerikas, pasiremdamas rankomis, atsiklaupė ant grindų, ištraukė iš po lovos lagaminą ir jį atidarė. 1930 metais „Doubleday" išleistoje knygoje, pirmojo „Pilnas Šerlokas Holmsas" leidimo viduryje, buvo sulankstyti šeši standartinio dydžio lapai, visi prirašyti jo smulkiu braižu. Pasidėjo juos ant išklerusio, prie lango stovinčio stalo ir išlankstė.

„Šifravimo mašinėlė, atlikdama operaciją (o), pakeičia įvestį (suprantamą kalbą, S) šifru (X). Taigi X=o(S,R), kai R reiškia raktą..."

Džerikas nusmailino pieštuką, nupūtė jo drožles ir palinko prie lapų.

„Tarkime, R turi N galimų reikšmių. Kadangi N suponuoja daug prielaidų, reikia tikrinti, ar o^{-1} (X,R) išverčia tekstą į suprantamą kalbą, kai o^{-1} yra dešifravimo operacija, duodanti P, jei R yra teisingas..."

Vėjas raibino Kamos paviršių. Palei krantą, tarytum inkarą nuleidę laiveliai, dreifavo ančių flotilė. Jis padėjo pieštuką ir dar kartą perskaitė atviruką, bandydamas perskaityti ne tik žodžius, bet ir jausmus, ir suvokti lėkštų frazių reikšmę. Kažin ar nebūtų galima, mąstė jis, sukurti panašią formulę ir laiškams — meilės arba jos pabaigą žymintiems laiškams?

„Moteris, atlikdama operaciją (m), pakeičia įvestį (sentimentą, S) laišku (L). Taigi L = m(S,Ž), kai Ž reiškia žodyną. Tarkime, Ž turi N galimų reikšmių..."

Matematiniai simboliai ėmė lietis prieš akis. Džerikas nusinešė atviruką į miegamąjį, prie židinio, priklaupė ir užbrėžė degtuką. Popierius trumpam užsidegė, švystelėjo ir po akimirkos virto pelenais.

Palengva jo dienos Kembridže įgavo tam tikrą pavidalą.

Jis keldavosi anksti, paskui dvi arba tris valandas darbuodavosi. Ne, nieko bendra su kriptoanalize, — visus su ja susijusius dokumentus jis sudegino tąsyk kartu su jos atviruku, — tai buvo tikrų tikriausia matematika. Paskui nusnūsdavo. Priešpiet išspręsdavo *The Times* kryžiažodį, fiksuodamas laiką senu savo tėvo kišeniniu laikrodžiu, — jis niekuomet neužtrukdavo ilgiau kaip penkias minutes, o kartą jam užteko trijų minučių ir keturiasdešimties sekundžių. Jis sugebėjo spręsti sudėtingas šachmatų užduotis — jas Dž. H. Hardis vadino „matematikų giesmės tonu" — nesinaudodamas nei šachmatų figūromis, nei lenta. Jam tai buvo įrodymas, kad jo smegenys nebuvo pažeistos visam laikui.

Baigęs spręsti galvosūkius ir šachmatų užduotis, Džerikas akimis perbėgdavo karo naujienas, tuo pat metu bandydamas ką nors suvalgyti. Jis sąmoningai vengė „Mūšių Atlante" (ŽUVUSIEJI PRIE IRKLŲ: POVANDENINIO LAIVO AUKOS SUŠALO GELBĖJIMOSI VALTYSE) ir dėmesį nukreipdavo į Rusijos frontą: Pavlogradas, Demianskas, Rževas... Atrodė, kad sovietai kas kelios valandos susigrąžina po naują miestą, o

jam buvo linksma, kad *The Times* apie Raudonosios armijos dieną rašo taip pagarbiai, tartum apie Karaliaus gimtadienį.

Po pietų jis eidavo pasivaikščioti, kiekvieną kartą truputį pailgindamas atstumą: iš pradžių apsiribodavo koledžo teritorija, o vėliau ėmė klaidžioti po ištuštėjusį miestą ir galiausiai nueidavo iki šalčio sukaustyto užmiesčio; artėjant vakaro sutemoms grįždavo atgal ir, įsitaisęs prie dujinio šildytuvo, skaitydavo savo Šerloką Holmsą. Vakarienės jis jau nueidavo į valgyklą, tačiau rektoriaus pasiūlymo užimti vietą prie dėstytojams skirto valgomojo stalo mandagiai atsisakė. Maistas buvo toks pat prastas, kaip ir Blečlyje, tačiau aplinka jam patiko labiau: žvakių šviesa virpėdama krito ant portretų masyviais rėmais ir atsispindėjo ant ilgų poliruoto ąžuolo stalų. Džerikas įprato nekreipti dėmesio į atvirai smalsaujančius koledžo personalo žvilgsnius. Į bandymus jį prašnekinti jis atsakydavo snūduriavimu. Vienatvė jam netrukdė. Tai buvo jo gyvenimo būdas. Vienintelis šeimoje vaikas, posūnis, „talentingas" vaikas — jį kas nors visuomet išskirdavo iš kitų. Buvo metas, kai Džerikas negalėjo kalbėti apie savo darbą, nes vargu ar kas nors būtų jį supratęs. Atėjo metas, ir jis negalėjo pasakoti, nes jo darbas buvo įslaptintas. Jokio skirtumo.

Baigiantis antrajai savaitei, jis neprabudęs išmiegodavo visą naktį, nors daugiau kaip dvejus metus jam tai nepavykdavo.

Ryklys, enigma, bučinys, bomba, pauzė, gnybis, plyšys, špargalė — keistas slapto gyvenimo žodynas pamažu dilo iš Džeriko atminties. Kad ir kaip būtų keista, blanko ir Klerės atvaizdas. Tiesa, pasitaikydavo ir ryškių atminties prošvaisčių, ypač naktimis, — citrinomis kvepiantys ką tik išplauti plaukai, didelės pilkos ir blyškios lyg vanduo akys, švelnus, iš dalies sumišęs, iš dalies pavargęs balsas, — bet atskiri fragmentai vis rečiau sudarydavo bendrą vaizdą. Viskas nyko.

Laiške motinai jis įtikinėjo ją nevažiuoti jo lankyti.

— Gydytojas Laikas, — tarė daktaras, spragtelėdamas savo lagamino užraktu, — jis jus išgydys, pone Džerikai. Gydytojas Laikas.

Kad ir kaip jo pacientas stebėjosi, atrodė, kad seniokas neklydo.

Iki geros savijautos trūko visiškai nedaug. „Nervinis išsekimas“, ar kaip ten jie vadino, buvo ne tas pat, kas pamišimas.

Lyg tyčia, nė neperspėję, penktadienį, kovo dvyliktą, jie atėjo jo išsivesti.

Iš vakaro Džerikas nugirdo pagyvenusio dėstytojo nusiskundimą dėl naujos aviacijos bazės, kurią amerikiečiai rengė į rytus nuo miesto.

— Aš jiems paaiškinau: „Jūs tikriausiai suprantate, kad įkėlėte koją į fosilijomis turtingą teritoriją, susiformavusią dar pleistoceno eroje? Jei norite žinoti, tai aš pats čia esu iškasęs *Bos primigenius* ragų šerdis?“ O tie vaikinai tik *juokėsi*...

Gerai tiems jankiams, pagalvojo Džerikas ir akimirksniu nusprendė, kad būtų visai neblogai ryt, popietinio pasivaikščiojimo metu, iki ten nusigauti. Kadangi išvyka nusimatė trimis myliomis ilgesnė už iki tol ilgiausią jo kelionę, jis išsiruošė anksčiau nei įprastai, iškart po pietų.

Jis paskubomis nužingsniavo Beksu, praėjo pro Vreno bibliotekę, tartum glajumi apteptus Šv. Jono koplyčios bokštus, sporto aikštę, kurioje pora tuzinų bamblių ryškiai raudonais marškinėliais gainiojo kamuolį, tada pasuko kairėn ir nuplumpavo Medinglėjaus keliu. Po dešimties minučių Džerikas atsidūrė atvirame lauke.

Kaitas paniurusiu veidu buvo prognozavęs sniegą, tačiau, nors ir spaudė šaltukas, ryškiai švietė saulė, o dangus buvo toks giedras, kad žydras jo skliautas net spindėjo virš Rytų Anglijos lygumų, išmargintų sidabriniais orlaivių taškeliais ir baltais jų inversijos dryžiais. Prieš karą jis beveik kiekvieną savaitę važinėdavosi dviračiu šia ramia užmiesčio vietove ir retai kada išvysdavo vieną kitą automobilį. O dabar pro jį bildėjo nesibaigianti didžiulių amerikietiškų sunkvežimių kolona, priversdama keliauninką trauktis į patį kelkraštį; tai buvo išvaizdesnės, greitesnės ir modernesnės už Britanijos armijos sunkvežimius transporto priemonės. Iš dengtų kėbulų bolavo blyškūs Jungtinių Valstijų lakūnų veidai. Kartkartėmis jie ką nors šūktelėdavo, pamojuodavo, o

Džerikas jiems atsakydavo taip pat rankos mostu, tik jautėsi esąs kvailas, drovus anglas.

Galiausiai jis išvydo naująją bazę ir atsistojęs palei kelią ėmė stebėti, kaip tolumoje kilimo ir tūpimo taku viena paskui kitą kyla trys „Skraidančios tvirtovės“ — didžiuliai orlaiviai, galbūt net per sunkūs, kaip pasirodė Džerikui, kad atsiplėštų nuo žemės. Iš pradžių jie sunkiai dardėjo nauju betoniniu kilimo ir tūpimo taku, riaumodami iš nusivylimo, sparnais kabindamiesi į orą, bandydami išsivaduoti iš žemės traukos, kol už jų išsyk nusidriekdavo šviesi uodega ir jie pakildavo.

Jis išstovėjo ten apie pusvalandį, jausdamas, kaip vibruoja ne tik varikliai, bet ir oras, ir šaltame vėjyje uosdamas aviacinio kuro kvapą. Jis dar niekada nebuvo regėjęs tokio galios demonstravimo. Iš pleistoceno eros fosilijų turėjo likti tik dulkės, su piktdžiugišku pasitenkinimu mąstė Džerikas. Kaipgi ten sakė Ciceronas, o Atvudas mėgo cituoti? *Nervos belli, pecuniam infinitam.* Varomoji karo jėga — nesibaigiantys pinigai.

Pažiūrėjęs į laikrodį jaunuolis suprato, kad norint sugrįžti į koledžą iki sutemstant jam jau reikėtų sukti atgal.

Paėjėjęs apie mylią jis išgirdo burzgiant automobilio variklį. Netrukus jį aplenkė džipas, suktelėjo į kelkraštį ir sustojo. Storu paltu vilkintis vairuotojas pamojo ranka.

— Ei, vaikine! Gal pavėžinti?

— Būtų neblogai. Ačiū.

— Šok.

Amerikietis buvo nekalbus, ir Džerikui tai patiko. Jis įsitvėrė į sėdynės šonus ir, automobiliui dideliu greičiu dardant tamsėjančiu keliuku miesto kryptimi, stebeilijo pro priekinį stiklą. Vairuotojas išleido jį prie koledžo, užpakalinėje pastato pusėje, atsisveikindamas pamojavo, spustelėjo akceleratoriaus pedalą, ir džipas nurūko. Džerikas žvilgsniu palydėjo tolstantį automobilį, apsisuko ir pro vartus įėjo į kiemą.

Prieš karą Džerikas tokiu paros ir metų laiku labai mėgo pasivaikščioti šiuo trijų šimtų jardų ilgio pėsčiųjų takeliu kojų nugludin-

tais grindinio akmenimis, apšviestu įmantriais karalienės Viktorijos laikų žibintuvais, vedančiu per rausvai violetinių ir geltonų krokų kilimą, kur iš kairės į dangų stiebėsi koplyčios špiliai, o iš dešinės švietė koledžo langai. Tačiau krokai vėlavo, žibintuvai nebuvo įjungti nuo pat 1939-ųjų, o gerai pažįstamą koplyčios vaizdą gadino stacionarus vandens rezervuaras. Koledže matėsi vos vienas žiburėlis, o priėjęs arčiau Džerikas suprato, kad ten — *jo* langas.

Jis paniuręs sustojo. Nejaugi paliko įjungtą stalinę lempą? Ne, to negalėjo būti. Žvelgdamas aukštyn jis blyškiai geltoname kvadrate išvydo šešėlį, judančią žmogaus figūrą. Po dviejų sekundžių šviesa užsidegė ir miegamajame.

Negali būti!

Džerikas puolė bėgti. Atstumą iki laiptų aikštelės jis įveikė per trisdešimt sekundžių, o laiptais aukštyn užlėkė lyg tikras sportininkas. Batai kaukšėjo į nuzulintus akmenis.

— Klere? — šūktelėjo jis. — Klere?

Jo buto durys buvo praviros.

— Ei, seni, atsargiai, — iš vidaus pasigirdo vyriškas balsas, — užsigausi.

3

Gajus Logis buvo aukštas, dešimčia metų už Džeriką vyresnis vyras blyškiu it lavono veidu. Jis gulėjo aukštielninkas ant lovos, sprandą atrėmęs į vieną jos atramą, kulkšnis užkėlęs ant kitos, ilgas rankas tvarkingai susidėjęs ant pilvo, o žvilgsnį nukreipęs į duris. Dantimis jis laikė sukandęs pypkę, o dūmų žiedai kilo į lubas. Platūs nimbai vinguriavo aukštyn, vinguriavo, draikėsi ir virto migla. Jis išsiėmė iš burnos pypkę ir stipriai nusižiovavo, tačiau žiovulys, atrodo, nustebino jį patį.

— O Dieve. Atsiprašau. — Jis atsimerkė, nuleido kojas ir atsisėdo. — Labas, Tomai.

— Prašau. Prašau, nesikelk, — atsakė Džerikas. — Prašau, aš reikalauju: jauskis kaip namie. Ar galėčiau pasiūlyti arbatos?

— Arbatos. Nuostabi mintis.

Prieš karą Logis buvo didelės, senas tradicijas turinčios prestižinės mokyklos vyresnysis matematikos mokytojas. Jis žaidė už Kembridžą regbį ir ledo ritulį, o ironija jam buvo tiesiog įgimta. Jis perėjo kambarį ir suėmė Džeriką už pečių.

— Nagi, pasirodyk. Leisk, seni, į tave pasižiūrėti, — tarė jis, pasukdamas buto šeimininką į vieną ir į kitą pusę, kad geriau matytų. — Ką aš matau, mielasis — tu atrodai labai baisiai.

Džerikas truktelėjo pečiais ir išsilaisvino.

— Aš *jaučiausi* puikiai.

— Atleisk, kad taip netikėtai tave užklupome. Mus įleido tas tavo durininkas.

— Jus?

Miegamajame kažkas brazdėjo.

— Atvažiavome automobiliu su vėliavėle. Tavo ponui Kaitui padarėme didžiulį įspūdį.

Pastebėjęs Džeriko žvilgsnį miegamojo pusėn, Logis irgi dirstelėjo į jo duris.

— Ak, štai kas! Ten — Leveretas! Nekreipk į jį dėmesio.

Logis išsitraukė pypkę ir šūktelėjo:

— Pone Leveretai! Ateikite susipažinti su ponu Džeriku. *Garsiuoju* ponu Džeriku.

Miegamojo tarpduryje pasirodė neaukštas vyras pailgu veidu.

— Laba diena, sere.

Leveretas vilkėjo lietpaltį, o ant galvos buvo užsidėjęs minkštą fetrinę skrybėlę. Jo balse Džerikas išgirdo nežymų šiaurietišką akcentą.

— Ką jūs čia, po velnių, veikiate?

— Jis tik tikrina, ar tu gyveni vienas, — ramiai atsakė Logis.

— Žinoma, kad vienas. Velniškai vienas!

— Ir visoje laiptinėje nieko daugiau nėra, sere? — pasidomėjo Leveretas. — Nei viršuje, nei apačioje?

Susierzinęs Džerikas iškėlė rankas.

— Gajau, dėl Dievo meilės!

— Manau, kad visiškai saugu, — Leveretas kreipėsi į Logį. — Užtraukiau šviesos maskavimo užuolaidą.

Tai taręs jis atsigręžė į Džeriką.

— Ar neprieštarausite, jei tą patį padarysiu ir čia, sere?

Tačiau leidimo jis nelaukė. Perėjęs kambarį atsidūrė prie nedidelio švinuoto lango, atidarė jį, nusiėmė nuo galvos skrybėlę, iškišo galvą laukan, dirstelėjo aukštyn, paskui žemyn, kairėn ir dešinėn. Virš upės kilo ledinis rūkas, į kambarį plūstelėjo šalto oro gūsis. Leveretas patenkintas įtraukė galvą į vidų, uždarė langą ir užtraukė užuolaidas.

Ketvirtį minutės niekas nepratarė nė žodžio. Tylą pertraukė Logis, trindamas rankas ir teiraudamasis:

— Ar negalėtume pasišildyti prie ugnies, Tomai? Aš buvau visiškai pamiršęs, kokios čia būna žiemos. Blogiau nei mokykloje. O arbata? Lyg ir minėjai arbatą? Ar nenorėtumėte arbatos, pone Leveretai?

— Žinoma, norėčiau, sere.

— O gal pavaišintumei skrudinta duona? Pastebėjau, kad virtuvėje yra šiek tiek duonos, Tomai. Ką jūs manote apie skrudintą duoną prie koledžo krosnelės? Gal pasijustume lyg senais gerais laikais?

Akimirką Džerikas nenuleido nuo jo akių. Jis jau buvo bepraveriąs burną prieštarauti, bet persigalvojo. Nuo židinio atbrailos paėmęs degtukų dėžutę, brūkštelėjo vieną degtuką ir ištiesė liepsnelę prie dujinio šildytuvo. Slėgis kaip paprastai buvo žemas, ir degtukas užgeso. Uždegė dar vieną, šįkart pavyko. Švystelėjusi melsva liepsnelė ėmė plėstis. Buto šeimininkas, perėjęs laiptų aikštelę, atsidūrė ankštoje virtuvėje, pripylė į virdulį vandens ir uždegė dujų degiklį. Duoninėje iš tiesų buvo duonos kepaliukas, — tikriausiai ponia Saksmandam bus jį čia įdėjusi prieš kelias dienas, — ir Džerikas atpjovė tris pilkas rieke-

les. Spintelėje jis surado indelį su prieškarine uogiene, kuri, nugriebus nuo jos paviršiaus baltą pelėsio plutą, pasirodė — net keista — tinkama vartoti, ir truputį margarino nudaužtoje lėkštėje. Jis sudėjo savo delikatesus ant padėklo ir įsmeigė akis į virdulį.

O gal tai tebuvo sapnas? Tačiau žvilgtelėjęs atgal į svetainę jis išvydo Logį, kuris vėl drybsojo ant jo lovos, ir Leveretą, nepatogiai įsitaisiusį ant kėdės krašto, rankose laikantį skrybėlę, primenantį nepatikimą liudytoją, laukiantį savo eilės papasakoti istoriją, kurios nespėjo su niekuo suderinti.

Be abejo, jie atvyko su blogomis žiniomis. Argi jie galėtų pasakyti ką nors kita? Laikinasis Aštuntojo bloko vadas nesitrenktų penkiasdešimt mylių per šalį brangiuoju direktoriaus pavaduotojo automobiliu vien tam, kad užsuktų į svečius. Jie žada jį atleisti. „Atsiprašau, seni, bet mes nevežame pakeleivių..." Džerikas ūmai pasijuto labai pavargęs. Sulenktu riešu pasitrynė kaktą. Vėl pradėjo kamuoti pažįstamas galvos skausmas, plintantis nuo sinusų į akis.

O jis manė, kad čia — ji. Deja, tai buvo tik pikta išdaiga. Apie pusę minutės, bėgdamas šviečiančio lango link, jis jautėsi laimingas. Dabar tai kėlė pasigailėjimą.

Virdulyje ėmė kunkuliuoti vanduo. Džerikas atidarė arbatžolių dėžutę ir netrukus pamatė, kad laikas arbatos lapelius buvo pavertęs dulkėmis. Vis dėlto jis pasėmė juos šaukšteliu, subėrė į puodelį ir užpylė verdančiu vandeniu.

Logis pareiškė, kad šis gėrimas — tikras nektaras.

Kurį laiką jie sėdėjo prieblandoje ir tylėjo. Kambarį apšvietė tik blausi už jų nugarų stovinčios stalinės lempos šviesa ir melsva dujinio šildytuvo liepsnelė prie jų kojų. Tyliai šnypštė dujos. Buvo girdėti, kaip anapus šviesos maskavimo užuolaidų šiurena vėjas ir liūdnai kryksi antis. Logis, išskėtęs savo ilgas kojas, sėdėjo ant grindų ir žaidė su pypke. Džerikas suglebęs sėdėjo viename iš dviejų fotelių, ilga skrudinimo

šakute neatsargiai baksnodamas kilimą. Leveretui buvo pavesta eiti sargybą laiptinėje: „Ar galima tavęs, seni, paprašyti, kad uždarytum abejas duris? Vidines ir laukujes, jei būtum toks mielas.“

Kambaryje buvo juntamas šiltas skrudintos duonos aromatas. Jų lėkštės stovėjo nustumtos į vieną pusę.

— Sakyčiau, aplinka labai tinkama maloniam pasisėdėjimui, — sumurmėjo Logis. Jis brūkštelėjo degtuką, ir nuo daiktų, stovinčių ant židinio atbrailos, kaipmat nutįso trumpi, bet drėgną sieną pasiekiantys šešėliai. — Nors Blečlyje gali jaustis tam tikra prasme *laimingas*, — juk užtenka vien pagalvoti apie tai, kur dar galėjai atsidurti, — vis dėlto toji *pilkuma* slegia. Nemanai?

— Gali būti.

Nagi, greičiau prie reikalo, galvojo Džerikas, įsmeigęs žvilgsnį į porą duonos gabalėlių. Atleisk mane ir važiuok atgal.

Logis, traukdamas dūmą, iš pasitenkinimo net sučepsėjo, paskui tyliai tarė:

— Supranti, Tomai, mes labai nerimavome dėl tavęs. Tikiuosi, nesijautei pamirštas.

Užkluptas netikėto susirūpinimo Džerikas nustebo ir pasijuto pažemintas, mat akyse ėmė tvenktis ašaros. Jis ir toliau sėdėjo žvilgsnį įbedęs į kilimą.

— Bijau, kad virtau nepataisomu kvailiu, Gajau. O blogiausia, kad negaliu prisiminti, kas įvyko. Maždaug savaitė visiškai išnyko iš mano atminties.

Logis mostelėjo pypke, duodamas suprasti, kad šia tema nėra ką kalbėti.

— Tu, seni, nesi pirmas, sugadinęs šioje vietoje savo sveikatą. Skaitei *The Times* apie Dilio Nokso mirtį? Jie dar suspėjo jį apdovanoti. Ne kažin kuo — manau, jog SMG*. Atkakliai laikėsi savo, kad apdovanojimas būtų įteiktas jam asmeniškai namie, paramstytam krėsle.

* Šv. Mykolo ir šv. Jurgio trečiojo laipsnio ordinas. (*Čia ir toliau pastabos — vertėjo.*)

Po dviejų dienų mirė. Vėžys. Šiurpus vaizdas. Paskui — Džefrėjus. Prisimeni jį?

— Jis taip pat buvo išsiųstas į Kembridžą, kad atgautų jėgas.

— Taigi, žmogau. Kas nutiko Džefrėjui?

— Jis mirė.

— Ech. Apmaudu.

Logis atliko pypkoriams įprastą ritualą — prikimšo savo pypkę ir uždegė dar vieną degtuką.

Kad tik nepaskirtų į administraciją, meldėsi Džerikas. Arba į aprūpinimo skyrių. Aprūpinime tarnavo vyriokas, atsakingas už apgyvendinimą, kuris, anot Klerės, merginas, norėjusias gauti kambarėlį su vonia, prievarta sodindavęs sau ant kelių.

— Tai „Ryklio" darbas, ar ne? — pasiteiravo Logis, stebėdamas jį gudriu žvilgsniu iš už dūmų debesies. — Tai jis tave taip išsunkė?

— Taip. Tikriausiai. Galima sakyti, taip.

„Ryklys" išsunkė mažne visus, pagalvojo jis.

— Tačiau tu jį atskleidei, — tęsė Logis. — Tu įveikei „Ryklį".

— Aš nedrįsčiau taip tvirtinti. Tai *mes* jį įveikėme.

— Ne. Tai — *tavo* nuopelnas. — Logis pasukinėjo užgesusį degtuką. — Tu jį įveikei. Paskui jis įveikė tave.

Staiga Džeriko atmintyje išniro vaizdas: jis važiuoja dviračiu, o aukštai, virš galvos — žvaigždėmis nusėtas dangus. Šalta naktis ir aižėjančio ledo garsas.

— Paklausyk, Gajau, — netikėtai suirzęs kreipėsi jis į svečią, — ar tu manai, kad mes taip prieisime prie esminio klausimo? Turiu omenyje, gerdami arbatėlę priešais koledžo krosnelę ir dalydamiesi praeities prisiminimais? Visa tai labai miela, bet verčiau...

— Tai ir *yra* esminis klausimas. — Logis parietė kelius sau po smakru ir rankomis apsivijo blauzdas. — „Ryklys", „Moliuskas", „Delfinas", „Austrė", „Jūrų kiaulė", „Sraigė". Šešios mažos žuvelės mūsų akvariume, šešios vokiečių karinio jūrų laivyno „Enigmos". Stambiausia žuvelė — „Ryklys".

Žvilgsnį jis buvo nukreipęs į krosnelę, ir Džerikas pirmąsyk galėjo įsižiūrėti į jo veidą, kuris melsvoje šviesoje atrodė gana vaiduokliškai, tartum kaukolė. Akiduobės — tamsios įdubos. Jis panėšėjo į žmogų, visą savaitę nesumerkusį nė bluosto. Logis ir vėl nusižiovavo.

— Važiuodamas čionai bandžiau prisiminti, kas pirmasis nutarė jį pavadinti „Rykliu".

— Neprisimenu, — atsakė Džerikas. — Manau, tai galėjo būti Alano idėja. O galbūt ir mano. Šiaip ar taip, ką tai, po velnių, keičia? Paprasčiausiai kažkas pasiūlė. Niekas tam neprieštaravo. „Ryklys" buvo idealus pavadinimas. Mes iškart supratome, kad tai bus tikra pabaisa.

— Ir buvo.

Logis toliau sau papsėjo. Jis vis labiau skendo dūmų kamuoliuose. Pigus karo metų tabakas smirdėjo lyg degantis šienas.

— Ir tebėra, — pridūrė jis.

Tariant pastaruosius žodžius, jo balse pasigirdo nežymi abejonė, privertusi Džeriką staiga kilstelėti antakius.

Vokiečiai jam buvo davę „Tritono", Poseidono sūnaus, pusdievio, kuris pūsdamas į susuktą kriauklę pažadindavo gelmių furijas, pavadinimą.

— Vokiškas humoras, — niūriai vyptelėjo Pakas, jiems išsiaiškinus kodinį pavadinimą. — Prakeiktas vokiečių humoras...

Vis dėlto Blečlyje jam prilipo „Ryklio" pavadinimas. Tokia buvo tradicija, o jie — britai, gerbiantys savas tradicijas. Visus savo priešo naudojamus šifrus jie pramindavo jūrų gyvūnų vardais. Vokiečių kariniame jūrų laivyne pagrindinį naudojamą šifrą jie pavadino „Delfinu". „Jūrų kiaulė" buvo Viduržemio ir Juodojoje jūrose plaukiojančių laivų enigmos šifro raktas. „Austrė" — „Delfino" variantas, rezervuotas išimtinai karininkams. „Sraigė" — tik karininkams skirtas „Jūrų kiaulės" variantas.

O „Ryklys"? Tai buvo povandeninių laivų naudojamas šifras.

„Ryklys" buvo unikalus. Visi kiti šifrai būdavo išgaunami stan-

dartiniais trijų rotorių mechanizmais. Tačiau „Ryklys“ išgaunamas enigma su specialiai pritaikytu ketvirtu rotoriumi, todėl šį šifrą buvo dvidešimt šešis kartus sunkiau atskleisti. Jį perduoti galėjo tik povandeniniai laivai.

„Ryklys“ pradėtas naudoti 1942-ųjų vasario pirmą, ir nuo tos dienos Blečlis atsidūrė aklavietėje.

Visus mėnesius po tos dienos Džerikas prisiminė kaip nesibaigiantį košmarą. Prieš pasirodant „Rykliui“, Aštuntojo bloko kriptoanalitikai pajėgdavo iššifruoti daugumą povandeninių laivų siunčiamų pranešimų per vieną dieną nuo jų užfiksavimo, todėl nukreipti laivų konvojus nauju keliu, kad jie netaptų vokiečių povandeninių laivų grobiu, laiko pakakdavo. Deja, per dešimt mėnesių po „Ryklio“ įdiegimo jiems tik tris kartus pavyko iššifruoti vokiečių siunčiamus pranešimus, bet kaskart jie sugaišo po septyniolika dienų, todėl informacija iš esmės būdavo bevertė, geriausiu atveju — istorinė.

Siekiant sustiprinti dešifruotojų motyvaciją, jų darbo vietoje buvo iškabinta diagrama, vaizduojanti kas mėnesį Šiaurės Atlante vokiečių povandeninių laivų paskandintų sąjungininkų laivų tonažą. Sausio mėnesį, tai yra iki „Ryklio“, vokiečiai paskandino keturiasdešimt aštuonis laivus. Vasarį — jau septyniasdešimt tris. Kovą — devyniasdešimt penkis. Gegužę — šimtą dvidešimt...

— Apie mūsų broką byloja skenduolių kūnai, — pareiškė Skaineris, karinio jūrų laivyno sektoriaus vadovas, sakydamas vieną iš savo pompastiškų savaitinių kalbų.

Rugsėjo mėnesį nuskendo devyniasdešimt penki laivai. Lapkritį — devyniasdešimt trys...

Paskui scenoje pasirodė Fasonas ir Greizis.

Kažkur tolumoje ėmė mušti koledžo laikrodis. Džerikas pasijuto skaičiuojąs dūžius.

— Ei, seni, ar viskas gerai? Tu kažkaip keistai nutilai.

— Atsiprašau. Aš tik mąsčiau. Ar prisimeni Fasoną ir Greizį?

— Fasoną ir ką tokį? Atleisk, nepamenu, kad būčiau kada nors juos sutikęs.

— Ir aš ne. Niekas iš mūsų nebuvo jų sutikę.

Fasonas ir Greizis. Jis nežinojo jų vardų. Vyresnysis leitenantas ir antros klasės jūreivis. Eskadriniam minininkui, kuriame jie tarnavo, pavyko įvilioti vokiečių povandeninį laivą U-459 į spąstus rytinėje Viduržemio jūros dalyje. Pataikius giluminei bombai, pastarasis buvo priverstas iškilti į paviršių. Buvo maždaug dešimta valanda vakaro. Jūra smarkiai bangavo, pūtė stiprus vėjas. Vokiečių jūreiviams palikus savo laivą, du britų jūrininkai išsirengė ir šokę į bangas nuplaukė į prožektorių apšviestą povandeninį laivą. U-459, pamuštas į stebėjimo bokštelį, greitai semiamas vandens, galėjo bet kada nugrimzti. Jie jau buvo suspėję iš radisto kabinos išnešti šūsnį slaptų dokumentų ir perduoti juos saviškiams į abordažo valtį, o paskui nusileisti į vokiečių laivą dar kartą, kad iškeltų enigmą, kai laivo pirmagalys susyk iškilo aukštyn, ir jis nuskendo. Kartu nuskendo ir abu jūreiviai — pusės mylios gylyje, anot karinio jūrų laivyno atstovo, iš kurio jie ir išgirdo šią istoriją. *Tikėkimės, jie mirė anksčiau, nei pasiekė dugną.*

Tai taręs jis ištiesė kodų knygas. Tai įvyko 1942-ųjų lapkričio dvidešimt ketvirtą. Praėjus daugiau nei devyniems su puse mėnesio nuo tos dienos, kai dešifruotojai pateko į aklavietę.

Iš pirmo žvilgsnio dviem vyrams vargu ar vertėjo už jas paguldyti savo galvas: tai buvo dvi brošiūros — „Trumpųjų signalų rinkinys“ ir „Trumpieji orų prognozės šifrai“, atspausdintos tirpiu rašalu ant rausvo sugeriamojo popieriaus, — kurias radistas, iškilus pavojui, turėjo nedelsdamas mesti į vandenį. Tačiau dirbantiems Blečlyje šios knygelės buvo neįkainojamos, vertesnės už visus iš jūrų gelmių per visą istoriją iškeltus lobius. Džerikas ir dabar mokėjo jas atmintinai. Jis užsimerkė — simboliai mirgėjo prieš akis, tarytum išdeginti tinklainėje.

T = Lufttemperatur in ganzen Celsius-Graden. –28C = a. –27C = b. –26C = c...

Povandeniniai laivai kasdien perduodavo orų prognozę, kurią sudarydavo informacija apie oro temperatūrą, barometrinį slėgį, vėjo greitį, debesuotumą... Vadovaujantis orų prognozės šifrų rinkiniu, šie duomenys būdavo paverčiami pustuziniu raidžių. Enigma jas paskui užšifruodavo. Kriptograma iš povandeninio laivo Morzės abėcėle būdavo siunčiama Vokietijos karinio jūrų laivyno pakrančių meteorologijos stotims. Pastarosios povandeninių laivų perduodamą informaciją naudodavo meteorologiniuose pranešimuose. Jos po valandos ar dviejų vėl būdavo siunčiamos, tik užšifruotos standartiniu, trijų rotorių enigma išgaunamu orų prognozės šifru, — *Blečlyje jį galėjo dešifruoti,* — o jais naudojosi visi vokiečių laivai.

Tai buvo raktas į „Ryklį“.

Pirmiausia perskaitai orų prognozės pranešimą. Paskui šį pranešimą, naudodamasis orų prognozės šifrų rinkiniu, užšifruoji. Galiausiai, vadovaudamasis loginės dedukcijos metodu, nustatai, kad šis tekstas prieš keletą valandų buvo perleistas per keturių rotorių enigmą. Tai buvo ideali „špargalė“. Kiekvieno kriptoanalitiko svajonė.

Tačiau šifravimo principo jie vis tiek neperprato.

Dešifruotojai, kartu su jais, žinoma, ir Džerikas, visus galimus sprendinius siūlė „bomboms“ — milžiniškoms elektromechaninėms skaičiavimo mašinoms, kurių kiekviena buvo sulig didžiule drabužių spinta ir skleidė garsą, primenantį mezgimo mašinos tarškėjimą, — ir laukė, kada paaiškės teisingas variantas. Deja, veltui. Ir taip diena iš dienos. Užduotis, su kuria jie susidūrė, buvo paprasčiausiai per sunki. Netgi trijų rotorių enigma užšifruotam pranešimui dešifruoti tekdavo sugaišti dvidešimt keturias valandas, laukiant, kol tarškėdamos bombos ras vieną išeitį iš trilijonų galimų kombinacijų. Tačiau keturių rotorių enigmos, pastarąjį skaičių dauginančios iš dvidešimt šešių, pranešimui dešifruoti teoriškai prireiktų bemaž viso mėnesio.

Džerikas ištisas tris savaites be perstojo dirbo dieną naktį, o jei

valandai ar dviem nusnūsdavo, jį sapnuose vis lankydavo skęstantys žmonės. *Tikėkimės, jie mirė anksčiau, nei pasiekė dugną...* Jo smegenys buvo daugiau nei pervargusios. Jas gėlė fiziškai, nelyginant raumenis. Po kurio laiko jis kartkartėmis prarasdavo sąmonę. Tiesa, šie priepuoliai trukdavo tik trumpas akimirkas, tačiau vis tiek kėlė didelį susirūpinimą. Būdavo, jis darbuojasi bloke, palinkęs prie savo logaritminės liniuotės, ir ūmai viskas aplink ima lietis, šokinėti, sakytum kino juosta projektoriuje būtų nuslydusi nuo grandininio rato. Džerikas įsigudrino iš gyvenvietės gydytojo iškaulyti benzedrino, bet nuo šio vaisto nuotaikos svyravimai tik dar labiau paaštrėjo — didelį linksmumą keisdavo vis ilgiau užsitęsianti depresija.

Nors ir keista, problemos sprendimas neturėjo nieko bendra su matematika, todėl vėliau jis pats sau piktai priekaištavo už tai, kad per daug dėmesio skyrė smulkmenoms. Jei nebūtų taip pervargęs, daug anksčiau būtų galėjęs pažvelgti į problemą iš šalies ir rasti sprendimo būdą.

Buvo šeštadienio, gruodžio antrojo šeštadienio, vakaras. Apie devintą valandą Logis išsiuntė jį namo. Džerikas bandė prieštarauti, bet Logis jam į tai atsakė: „Ne. Jei ir toliau nemažinsi apsukų, nusibaigsi. Iš to, mielasis, niekam nebus naudos, o ypač tau pačiam." Taigi Džerikui neliko nieko kito, kaip tik minti dviračiu, kad ir pavargusiam, į užeigą Šenli Čioč Ende, užlipti aukštyn, kur buvo jo išsinuomotas kambarys, ir susirangyti po antklode. Jis girdėjo, kaip kažkas apačioje dar užsisakė maisto, kaip galiausiai atsisveikinę išėjo paskutinieji nuolatiniai lankytojai ir baras užsidarė. Po vidurnakčio įsiviešpatavo mirtina tyla, o jis, gulėdamas lovoje ir žvelgdamas į lubas, svarstė, ar dar kada nors gyvenime galės normaliai užmigti. Mintys galvoje be perstojo sukosi lyg sraigteliai įrenginyje, kurio jis nepajėgė išjungti.

Nuo tos akimirkos, kai tik paaiškėjo faktas apie „Ryklio" egzistavimą, visi aiškiai suprato, kad vienintelis priimtinas ir ilgalaikis problemos sprendimas — tai perkonstruoti bombas ir pridėti ketvirtąjį rotorių. Tačiau toks procesas būtų buvęs košmariškai ilgas. O, kad jie būtų galėję kokiu nors būdu užbaigti Fasono ir Greizio didvyriškai

pradėtą žygį ir pavogti enigmą „Ryklį“. Tai gerokai palengvintų jų darbą. Deja, „Rykliai“ buvo didžiausia vokiečių karinio jūrų laivyno brangenybė. Todėl tokio tipo enigmos buvo įrengtos tik povandeniniuose laivuose. Tik povandeniniuose laivuose ir, savaime suprantama, povandeninių laivų komunikacijos centre, esančiame Sent Asyžiuje, į pietryčius nuo Paryžiaus.

Gal komandosams pavyktų įsiveržti į Sent Asyžių? Pavyzdžiui, desantininkų būriui? Jis valandėlę kūrė vaizduotėje įvairius planus, bet paskui liovėsi. Neįmanoma. Bet kuriuo atveju būtų beprasmiška. Net jeigu įvyktų stebuklas ir jiems pavyktų pagrobti mechanizmą, vokiečiai juk netrukus sužinotų ir imtų naudotis kitomis komunikacijos priemonėmis. Blečlio ateitis priklausė nuo pačių vokiečių įsitikinimo, kad jų enigma yra neįveikiama. Šis jų įsitikinimas buvo tvirtas ir nepajudinamas.

Minutėlę.

Džerikas atsisėdo lovoje.

Nagi, neskubėk. Po galais.

Jei teisę disponuoti keturių rotorių enigmomis turėjo tik povandeniniai laivai ir Sent Asyžiuje įsikūrę jų dispečeriai, — o Blečlyje tai buvo gerai žinoma, — kaip, po velnių, pakrančių meteorologijos stotys dešifruodavo povandeninių laivų siunčiamus raportus?

Kažkodėl niekas nepasivargino stabtelėti ir užduoti šį klausimą, nors jis buvo esminis.

Tam, kad perskaitytum keturių rotorių enigma užšifruotą pranešimą, reikėjo turėti tokį pat keturių rotorių mechanizmą.

O gal ne?

Jei genialumas, kaip kažkas kažkada pastebėjo, yra „žaibo zigzagas smegenyse“, tai Džerikas šiuo atveju taip pat žinojo, ką reiškia būti genialiam. Jis išvydo problemos sprendimą lyg peizažą, plytintį tiesiai jam prieš akis.

Jis čiupo savo chalatą ir užsimetė jį tiesiai ant pižamos. Paskubomis stvėręs paltą, šaliką, kojines ir batus, jaunuolis greičiau nei

per minutę atsidūrė ant savo dviračio ir nuvinguriavo mėnulio apšviestu užmiesčio keliuku į Parką. Aukštai danguje spindėjo ryškios žvaigždės, o žemė nuo šalčio buvo sustingusi į geležį. Džerikas jautėsi kvaištelėjęs nuo euforijos, kurią išgyveno, vairuodamas savo dviratį tiesiai per užšalusius klanus, ledo plutai tartum būgno odai trūkinėjant po ratais, ir kvatojo, kvatojo. Nuo kalvos jis pasileido laisvąja eiga Blečlio link. Užmiestis liko už nugaros, o priešais plytėjo mėnulio šviesoje skendintis miestelis, įprastai toks pilkas ir net nemielas, bet staiga virtęs gražiu lyg Praha ar Paryžius, išsidėstęs abiejose šviesą atspindinčios upės — geležinkelio bėgių — pusėse. Nakties tyloje jis išgirdo atsarginiame kelyje, už maždaug pusės mylios, manevruojant traukinį — staigų, nenutrūkstamą lokomotyvo pukšėjimą sekė ilgas žvangėjimas, o paskui — išleidžiamo garo šniokštimas. Amtelėjo šuo, jam atsiliepė kitas. Džerikas pravažiavo pro bažnyčią ir memorialinį paminklą karo aukoms, pristabdė, kad išvengtų slydimo ledu, ir pasuko kairėn, į Viltono alėją.

Po penkiolikos minučių įvirtęs į bloką, jis taip šnopštė iš įstangos, kad tik vargais negalais sugebėjo išpyškinti apie savo atradimą:

— ...Jie... naudoja... kaip... trijų rotorių... mechanizmą... jie... palieka... ketvirtą... neutralioje... kai šifruoja... orų prognozę... prakeikti šunsnukiai...

Džeriko pasirodymas sukėlė sambrūzdį. Naktinės pamainos darbuotojai liovėsi dirbę ir susibūrė puslankiu aplink atvykusįjį, — jis dabar prisiminė ten buvus Logį, Kingkomą, Paką ir Proudfutą, — o jų susirūpinę veidai išdavė įsitikinimą, kad jų kolegai iš tiesų pasimaišęs protas. Jie Džeriką pasodino, davė jam puoduką arbatos ir paprašė viską pasakoti nuo pradžių, tik jau neskubant.

Jis ėmė pasakoti iš naujo, pamažu, staiga sunerimęs, kad jo pasakojimas neprasilenktų su logika. Keturių rotorių enigma buvo įrengta tik povandeniniuose laivuose ir Sent Asyžiuje, tiesa? Tiesa. Tai reiškia, kad pakrančių meteorologijos stotys gali dešifruoti tik pranešimus, užšifruotus trijų rotorių mechanizmais, tiesa? Pauzė. Tiesa. Vadinasi,

povandeniniams laivams siunčiant savo pranešimus su orų prognozėmis, jų radistai, mąstant logiškai, turi atjungti ketvirtąjį rotorių — veikiausiai nustatyti jo nulinę padėtį.

Daugiau aiškinti nereikėjo, visi išsyk sujudo. Pakas bėgte leidosi koridoriumi į didįjį skyrių, į kurį įbėgęs susirado geriausią iš visų orų prognozių „špargalę“ ir pasidėjo ją ant vieno iš lenta dengtų ožių. Ketvirtą ryto jie jau buvo parengę meniu bomboms. Per pusryčius vienas iš bombų skyrių raportavo apie „plyšį“, o Pakas, išgirdęs žinią, ėmė lakstyti po valgyklą kaip mokinukas, šūkaudamas: „Pajudėjom! Pajudėjom!“

Tai buvo legenda.

Vidurdienį Logis paskambino telefonu į Admiralitetą ir liepė povandeninių laivų sekimo skyriui būti pasirengusiam. Praėjus porai valandų po skambučio, jie dešifravo praėjusį pirmadienį perimtus „Ryklius“, ir teleprincesėmis vadinamos žaviosios teletaipo skyriaus merginos dešifruotą ir išverstą informaciją pradėjo siųsti į Londoną. Tai buvo tikras lobis. Pranešimai, nuo kurių šiaušėsi plaukai.

NUO POVANDENINIO LAIVO.
KAPITONUI ŠRIODERIUI.
ESKADRINIAI MINININKAI PRIVERTĖ PANIRTI. JOKIO RYŠIO.
PRIEŠO POZICIJA 0815: JŪROS KVADRATAS 1849.
KURSAS 45 LAIPSNIAI, GREITIS 9 MAZGAI.

NUO DŽILADORNĖS.
SURENGIAU ATAKĄ. TIKSLI KONVOJAUS POZICIJA – AK1984.
050 LAIPSNIŲ. IŠ NAUJO UŽSITAISAU, PALAIKAU RYŠĮ.

NUO HAUZĖS.
0115 3969 KVADRATE ATAKA, SIGNALINĖS RAKETOS,
PABŪKLŲ UGNIS, PANIRAU, GILUMINĖS BOMBOS. JOKIOS ŽALOS.
ESU JŪROS KVADRATE AJ3996. TORPEDOS, 70 KUB.M.

```
NUO FLAGMANO ŠTURMANO. POVANDENINIAI LAIVAI.
„DRAUFGĖNGERIUI“. VILKŲ RUJA.
RYT NUO 1700 UŽIMTI NAUJĄ SARGYBOS POSTĄ TARP
JŪROS KVADRATO AK2564 IR 2994. OPERACIJOS PRIEŠ RYTŲ
KRYPTIMI PLAUKUSĮ KONVOJŲ, KURIS 1200/7/12 BUVO JŪROS
KVADRATE AK4189. KURSAS 050-070 LAIPSNIŲ. GREITIS
MAŽDAUG 8 MAZGAI.
```

Iki vidurnakčio jie jau buvo dešifravę, išvertę ir teletaipu į Londoną perdavę devyniasdešimt du „Ryklio“ signalus, pagal kuriuos Admiralitetas galėjo nustatyti pusės vokiečių povandeninių laivų flotilės apytikrę buvimo vietą ir jų taktiką.

Džerikas buvo Bombų bloke, kai jį susirado Logis. Jis atrodė pavargęs, mat be perstojo triūsė beveik ištisas devynias valandas, o tuo metu, kai atėjo Logis, prižiūrėjo, kaip pertvarkomas vienas iš mechanizmų. Didelei Wrens'o* merginų, prižiūrinčių bombą, nuostabai, Džerikas po paltu tebevilkėjo pižamą. Logis abiem rankom pagriebė pastarojo dešinę ir energingai ją pakratė.

— Ministras Pirmininkas! — sušuko jis Džerikui į ausį, peršaukdamas mechanizmų tarškėjimą.

— Ką?

— Ką tik skambino Ministras Pirmininkas, perdavė sveikinimus!

Džerikui pasirodė, kad Logio balsas aidi iš kažkur labai toli. Jis palinko į priekį, norėdamas geriau išgirsti, ką pasakęs Čerčilis, tačiau tą akimirką betoninės grindys išslydo jam iš po kojų ir jis paniro į tamsą.

— Tebėra... — ištarė Džerikas.

— Ką, seni?

— Tu ką tik pasakei, kad „Ryklys“ *buvo* pabaisa, ir pridūrei, kad

* WRENS (arba WRNS) — Karališkojo karinio jūrų laivyno Moterų skyrius.

jis toks *tebėra*, — tai pasakęs jis nurodė šakute į Logį. — Žinau, kodėl tu atvykai. Tu jį paleidai, ar ne?

Svečias suniurnėjo ir įsmeigė žvilgsnį į ugnį, o Džerikas pasijuto taip, tartum kažkas būtų užritinęs ant jo širdies sunkų akmenį. Jis atsilošė kėdėje, pakraipė galvą ir suprunkštė iš juoko.

— Ačiū, Tomai, — tyliai padėkojo Logis. — Džiaugiuosi, kad pavyko tave prajuokinti.

— O aš visą laiką maniau, kad atvažiavai čia atleisti manęs iš darbo. Štai kodėl man linksma. Na, argi ne juokinga, *seni*?

— Kuri šiandien diena? — pasiteiravo Logis.

— Penktadienis.

— Teisingai, teisingai. — Logis nykščiu užgesino pypkę ir atsidūsėdamas įsikišo ją į kišenę. — Leisk man pagalvoti. Vadinasi, tai įvyko pirmadienį. Ne, antradienį. Atsiprašau. Pastaruoju metu mes mažai miegame.

Jis perbraukė ranka sau per retėjančius plaukus, ir Džerikas pirmąkart pastebėjo, kad Logis visiškai pražilęs. Tai reiškia, — susimąstė jis, — kad ne aš vienas, o mes visi silpstame. Be gryno oro. Be miego. Be pakankamo kiekio šviežio maisto. Šešias dienas per savaitę, dvylika valandų per parą...

— Tau išvykus, mes vis dar sėkmingai yrėmės pirmyn, — tęsė Logis. — Tu puikiai žinai mūsų darbo tvarką. Be abejo, žinai. Juk tu ir parašei tą prakeiktą instrukciją. Reikėdavo luktelėti, kol Dešimtasis blokas išaiškins pagrindinį karinio jūrų laivyno orų prognozės šifrą, paskui, jei būtų lydėjusi sėkmė, iki pietų turėdavome pakankamai „špargalių“, kad galėtume imtis tos dienos trumpųjų orų prognozės šifrų. Taip išsiaiškindavome trijų iš keturių rotorių nustatymus, o jau tada imdavomės „Ryklio“. Laiko intervalas tarp šių dviejų etapų būdavo nevienodas. Kartais pakakdavo vienos dienos, o kartais užtrukdavome tris ar keturias. Šiaip ar taip, mūsų turima

informacija buvo aukso vertės, o mes patys jautėmės esą Vaitholo numylėtiniai.

— Iki antradienio.

— Taip, iki antradienio.

Logis pašnairavo į duris ir tyliai tęsė:

— Kitaip nei tragedija nepavadinsi, Tomai. Mūsų dėka nuostoliai Šiaurės Atlante buvo sumažėję septyniasdešimt penkiais procentais. Tai sudaro apie tris šimtus tūkstančių tonų krovinių per mėnesį. Mūsų sugebėjimai kėlė nuostabą. Mes žinojome povandeninių laivų buvimo vietą beveik taip pat tiksliai, kaip ir patys vokiečiai. Be abejo, žvelgdamas atgal, galiu konstatuoti, kad tokia sėkmė negali ilgai lydėti, mums pernelyg sekėsi. Naciai nėra tokie kvaili. Aš visuomet sakau: „Sėkmė šiame lošime sukelia nesėkmę, o kuo didesnė sėkmė, tuo didesnė vėliau ištiks nesėkmė.“ Tu dar paminėsi mano žodžius. Supranti, tavo oponentui tai kelia įtarimą. Aš pasakiau...

— Tai kas vis dėlto nutiko antradienį, Gajau?

— O, tiesa. Atleisk. Antradienį. Buvo maždaug aštunta vakaro. Užfiksavome signalą, kurį perdavė viena iš mūsų pasiklausomų stočių. Manau, tai buvo Flauerdaunas, tačiau girdėjo ir Skerbore. Tuo metu sėdėjau valgykloje. Atėjo Pakas ir mane išsivedė. Jie popiet kažką suuodė. Kas valandą ėmė siųsti vis tą patį vienintelį žodį. Signalai ėjo iš Sent Asyžiaus abiem pagrindiniais povandeninių laivų radijo tinklais.

— Tas žodis buvo užšifruotas „Rykliu“, jei aš teisingai suprantu?

— Ne, visiškai atvirai. Ir jie tuo labai didžiavosi. Visiškai nešifruotas. Netgi ne Morzės abėcėlė. Tai buvo žmogaus balsas. Vyro. Kartojo vis tą patį žodį: *Akelei*.

— *Akelei*, — sumurmėjo Džerikas. — *Akelei*... Tai — gėlės pavadinimas, ar ne?

— Cha! — Logis net suplojo delnais. — Tu tikras stebukladaris, Tomai. Dabar supranti, kaip mums tavęs trūksta? Taigi teko kreiptis į vieną iš budinčių vertėjų, vokiečių kalbos žinovų, kad šis paaiškintų, ką tai galėtų reikšti. Taigi *Akelei* — tai vėdryninių šeimos gėlė penkiais

vainiklapiais, lotyniškas jos pavadinimas yra *Aquilegia*. Mes, neišauklėti žmonės, vadiname ją sinavadu.

— *Akelei*, — vėl pakartojo Džerikas. — Galimas dalykas, jog tai — iš anksto sutartas signalas.

— Tu teisus.

— Ir ką jis reiškia?

— Jis reiškia bėdą, mielasis, štai ką jis reiškia. Vakar vidurnaktį mes įsitikinome, kas tai per bėda. — Logis pasilenkė į priekį. Linksmumo jo balse jau nebuvo girdėti. Veidas atrodė raukšlėtas ir rūškanas. — *Akelei* reiškia: „Pakeiskite trumpųjų orų prognozės šifrų rinkinį." Jie ėmė naudotis nauja knyga, o mes visiškai nenutuokiame, kaip toliau elgtis. Jie užblokavo mūsų prieigą prie „Ryklio", Tomai. Jie mus vėl įvarė į aklavietę.

Džerikas neužtruko susikrauti savo mantą. Nuo savo atvykimo į Kembridžą dienos jis nepirko nieko, išskyrus laikraščius, todėl su savimi pasiėmė tik tai, ką prieš tris savaites buvo atsigabenęs, tai yra porą lagaminų su drabužiais, keletą knygų, automatinį plunksnakotį, logaritminę liniuotę su pieštukais, kelioninių šachmatų komplektą ir porą batų. Jis padėjo lagaminus ant lovos ir ėmė neskubėdamas vaikštinėti po kambarį, rinkdamas savo daiktus, o tuo metu Logis, atsistojęs tarpduryje, nenuleido nuo jo akių.

Džeriko galvoje, išniręs iš pačių pasąmonės gelmių, be perstojo sukosi vaikiškas eilėraštukas: „Beieškant vinies, dingo žirgas; beieškant žirgo, prapuolė raitelis; beieškant raitelio, pralaimėtas mūšis; pralaimėjus mūšį, prarasta karalystė; o viskas prasidėjo nuo vinies žirgui kaustyti..."

Jis sulankstė marškinius ir uždėjo ant knygų viršaus.

Dėl trumpųjų orų prognozės šifrų rinkinio jie galėjo pralaimėti karą Atlanto vandenyne. Dėl tokios, regis, smulkmenos kaip orų prognozės šifrai iškilo didžiulė grėsmė daugybei žmonių ir krovinių. Argi ne absurdiška?

— Žinai, pagal ką galima atskirti internatinės mokyklos moksleivį? — pasiteiravo Logis. — Pagal jo menką bagažą. Ak, tos nesibaigiančios kelionės.

— Man tai patinka.

Džerikas į lagamino kraštą įgrūdo kojinių porą. Jis grįžta. Jie norėjo, kad jis sugrįžtų. Tačiau dabar jis negalėjo pasakyti — džiūgavo dėl to ar nerimavo.

— Blečlyje tikriausiai irgi neturi daug daiktų, ar ne?

Džerikas atsigręžė į jį.

— Iš kur tai žinai?

— Ai, — sutrikęs Logis net krūptelėjo. — Man nemalonu tai pranešti, bet mes turėjome iškraustyti tavo kambarį ir, hm, įleisti į jį kitą žmogų. Turėtum suprasti — vietos turime ne per daugiausia.

— Vadinasi, nesitikėjote, kad aš grįšiu?

— Teisingiau sakant, nemanėme, kad taip greitai mums tavęs vėl prisireiks. Kad ir kaip būtų, miestelyje tau jau išnuomotas naujas kambarys ir tau turėtų būti kur kas patogiau. Bent jau neteks naktimis toli važinėti dviračiu.

— O man tokie pasivažinėjimai visiškai patinka. Pailsi galva.

Džerikas uždarė lagaminus, spragtelėjo užraktais.

— Jei neklystu, esi pasirengęs, mielasis? Atsimink, kad niekas nenori tavęs versti elgtis prieš tavo paties valią.

— Sprendžiant iš tavo išvaizdos, aš dabar kur kas labiau tinku šiam darbui negu tu.

— Aš tik nenorėčiau, kad jaustumeisi verčiamas...

— Gana, Gajau, užsičiaupk.

— Na ir puiku. Atrodo, tau ir neliko didelio pasirinkimo. Gal ką panešti?

— Jei esu pakankamai tvirtas grįžti atgal į Blečlį, tai užteks jėgų ir porai lagaminų panešti.

Jis nusinešė juos iki durų ir užgesino šviesą. Svetainėje išjungė dujinį šildytuvą ir paskutinį kartą apsidairė po kambarį. Minkšta sofa.

Subraižytos kėdės. Tuščia židinio atbraila. Toks jo gyvenimas, susimąstė Džerikas, pigiais baldais apstatyti butai, kuriuos parūpina Anglijos institucijos: mokykla, koledžas, vyriausybė. Įdomu, koks bus jo naujasis kambarys. Logis atidarė duris, ir Džerikas išjungė stalinę lempą.

Laiptus gaubė tamsa. Lemputė jau senų seniausiai buvo perdegusi. Logis apšvietė akmeninius laiptus, vieną po kito degdamas degtukus. Apačioje jie vos įžiūrėjo sargybą einančio Levereto figūrą — jo siluetą įrėmino juoda koplyčia. Pastarasis nelauktai į juos atsisuko. Viena ranka nuslydo į kišenę.

— Viskas gerai, pone Leveretai, — nuramino Logis. — Čia aš. O ponas Džerikas vyksta su mumis.

Leveretas turėjo specialų žibintuvėlį, naudojamą šviesos maskavimo metu, pigų daikčiuką, apvyturiuotą vyniojamuoju popieriumi. Jie ėjo koledžo kiemu, o kelią jiems apšvietė blyškus žibintuvėlio spindulys ir silpna, iš dangaus sklindanti šviesa. Eidami pro valgyklą girdėjo skambant stalo įrankius ir vakarieniaujančių žmonių balsus, o Džerikas širdyje pajuto gilų gailestį. Praėję budėtojo namelį jie pro žmogaus ūgio vartelius, iškirstus masyviose ąžuolinėse duryse, išėjo iš kiemo. Viename lange pasirodė šviesos pluoštas, mat kažkas truputį atitraukė užuolaidą. Leveretui einant priekyje, o iš paskos sekant Logiui, Džerikas jautėsi lyg būtų suimtas.

Direktoriaus pavaduotojo roveris buvo pastatytas ant šaligatvio. Leveretas jį atsargiai atrakino ir pasodino juos ant galinės sėdynės. Vidus buvo įšalęs, kvepėjo sena oda ir cigarečių pelenais. Leveretui kraunant į bagažinę lagaminus, Logis staiga paklausė:

— Beje, o kas yra toji Klerė?

— Klerė? — Džerikas savo balse išgirdo kaltę ir teisinimąsi.

— Kai tu pareidamas lipai laiptais, man pasigirdo, kad šūktelėjai Klerės vardą, — Logis tyliai švilptelėjo. — Tikriausiai tai ne toji sniego baltumo blondinė iš Trečiojo bloko, o gal aš klystu? Vis dėlto lažinuosi, kad tai ji. Ir sekasi gi tokiems šunsnukiams kaip tu...

Leveretas užvedė automobilio variklį. Šis kurį laiką mikčiojo, o pas-

kui ėmė čiaudėti. Vairuotojas atleido stabdį, ir didelis automobilis šoko grindiniu į priekį, Karaliaus aikštės link. Ilga gatvė buvo visiškai tuščia abiem kryptimis. Pritemdytų priekinių žibintų šviesoje driekėsi rūko sruogos. Roveriui pasukus kairėn, Logis vis dar krizeno sau po nosimi:

— Galiu lažintis, kad su ja labai smagu. Tai pasisekė šunsnukiui...

Kaitas stovėjo savo poste prie lango, žvilgsniu lydėdamas raudonus užpakalinius žibintus, kol jie dingo už Gonvilio ir Kajaus gatvių kampo. Jis nuleido užuolaidą.

Taigi, taigi...

Ką gi, kitą rytą jie turės ką aptarti. Tik paklausyk, Dote. Poną Džeriką išvežė jau visai sutemus... o, taip, aštuntą vakaro... du vyrai: vienas — aukštas, o kitas — policininkas civiliniais drabužiais. Išvedė iš namo ir nė vienas nepratarė nė žodžio. Ilgšis ir policininkas atvyko apie penktą, kol mūsų gyventojas vaikštinėjo, o didysis — greičiausiai detektyvas — kamantinėjo Kaitą įvairiausių dalykų: „Ar čia gyvendamas jis su kuo nors matydavosi? Ar kam nors rašė laiškus? Ar jis gaudavo laiškų?“ Paskui jie paėmė jo buto raktus ir prieš Džerikui sugrįžtant apieškojo jo kambarius.

Paini istorija. Labai paini.

Šnipas, genijus, nelaimingos meilės auka, o dabar kas? Nusikaltėlis? Labai galimas dalykas. Simuliantas? Pabėgėlis? Dezertyras! Žinoma, kitaip ir būti negali: dezertyras!

Kaitas sugrįžo prie savo kėdės, stovinčios greta krosnies, ir atsivertė vakarinį laikraštį.

NACIŲ POVANDENINIS TORPEDAVO KELEIVINĮ GARLAIVĮ, — perskaitė jis. — ŽUVO MOTERYS IR VAIKAI.

Kaitas pakraipė galvą, piktindamasis tokiu nedoru pasauliu. Jis buvo sukrėstas: jaunas vyras pačiame jėgų žydėjime slapstosi Anglijos viduryje, bijodamas kariškos uniformos, o tuo tarpu moterys su vaikeliais žudomi.

Antra dalis

KRIPTOGRAMA

KRIPTOGRAMA: užšifruotas arba kita įslaptinta forma užrašytas pranešimas, kuriam suprasti reikalingas raktas jų.

<u>Kriptografijos leksikonas</u>
(„Visiškai slaptai“, Blečlio Parkas, 1943)

I

Nakties tamsa buvo nepermatoma, o šaltis nepakeliamas. Susisupęs į savo paltą Tomas lediniame roveryje vargiai galėjo įžiūrėti iš savo burnos sklindantį kvapą, kuris buvo aptraukęs bemaž visą šoninį stiklą. Jis ištiesė ranką ir susikondensavusiuose garuose pratrynė apskritimą nelyg iliuminatorių, nuo stiklo sušlapdamas ir sušaldamas pirštus. Kartkartėmis jų automobilio priekinių žibintų šviesos švysteldavo ant išbaltintų vasarnamių ir užtamsintų užeigos namų, o kartą jie prasilenkė su priešinga kryptimi važiuojančia sunkvežimių kolona. Gatvių žibintai nedegė, nesimatė nė kelrodžių, kuriais jie būtų galėję vadovautis, langai buvo tamsūs, niekas net degtuko nebrūkštelėjo. Atrodė, kad jie — trys paskutinieji gyvi žmonės.

Praėjus penkiolikai minučių po išvažiavimo iš Karaliaus aikštės, Logis ėmė parpti, o jo galva kaskart, kai tik roveris pataikydavo į duobę, smakru bakstelėdavo krūtinėn; jis tik kažką nerišliai suniurnėdavo ir linktelėdavo, tarytum dėl ko nors visiškai sau pritardamas. Kartą, kai automobilis pasuko už kampo, jis visu ūgiu pasviro į šoną, ir Džerikui jį teko švelniai atremti savo alkūne.

Priekyje sėdintis Leveretas nepratarė nė žodžio, išskyrus vieną sykį, kai į keleivio prašymą įjungti šildymą atsakė, jog šis sugedęs. Jis vairavo perdėtai dėmesingai, susigūžęs: veidą nuo priekinio stiklo skyrė vos keli coliai, o dešinė koja atsargiai spaudė tai stabdžio, tai akceleratoriaus pedalą. Kartais atrodydavo, kad automobilio greitis vos ne vos didesnis už pėsčiojo tempą, todėl Džerikas paskaičiavo, kad geriausiu atveju Blečlį jie pasieks prieš vidurnaktį, nors šviesiu paros metu šį atstumą automobiliu galima įveikti šiek tiek greičiau nei per pusantros valandos.

— Tavo vietoje, seni, aš mielai nusnūsčiau, — tarė Logis, iš savo palto pasidarydamas pagalvę. — Prieš akis — ilga naktis.

Tačiau Džerikas nepajėgė užmigti. Jis susigrūdo rankas giliai į kišenes ir tuščiai žiūrėjo į naktį.

Blečlis, — mintyse su pasidygėjimu ištarė jis. Jau vien pavadinimas sukėlė burnoje nemalonų pojūtį, nuo kurio galėjo supykinti. Kodėl iš visų Anglijos miestelių jie pasirinko būtent *Blečlį?* Dar prieš ketverius metus apie jį nebuvo net girdėjęs. Jei ne toji chereso taurė Atvudo kambaryje tūkstantis devyni šimtai trisdešimt devintųjų pavasarį, jis galbūt visą savo gyvenimą būtų nugyvenęs tokioje palaimingoje nežinioje. Argi nekeista, o gal net absurdiška suvokti, kad pora uncijų blyškaus Manzanilos chereso gali nulemti tavo tolesnį likimą?

Jau po pirmo jųdviejų susitikimo Atvudas jį supažindino su kai kuriais „draugais“ Londone. Vėliau keturis mėnesius iš eilės, kiekvieną penktadienį iš pat ryto, Džerikas sėsdavo į traukinį ir vykdavo į pilkšvame daugiabutyje netoli Šv. Jokūbo metro stoties įsikūrusią kontorą. Ten, apleistame kambaryje, kuriame stovėjo mokyklinė lenta ir raštininko stalas, jam buvo atskleistos kriptografijos paslaptys. Tiuringas buvo teisus — Džerikui tai patiko.

Jam patiko kriptografijos istorija, visa tai, kas su ja susiję, pradedant senosiomis runų kodų sistemomis ir airių Balimoto knyga su jos egzotiškais pavadinimais („Gyvatė šiliniuose viržiuose“, „Poeto širdies susierzinimas“), popiežiaus Silvestro II ir Hildegardos iš Bingeno kodai, Alberčio šifravimo diskas — pirmasis polialfabetinis šifras, kardinolo Rišeljė grotelės ir visi kiti atradimai, galiausiai atvedę iki paslaptingosios mašininės vokiečių enigmos, kurios šifrai buvo laikomi neįkandamais.

Jam patiko ir paslaptingas kriptoanalitiko žodynas su jo homofonais ir polifonais, digrafais, bigrafais ir nuliais. Jis gilinosi į dažnių analizę. Jį apmokė superšifravimo gudrybių, supažindino su plakodais ir enikodais. 1939-ųjų rugpjūčio pradžioje jam buvo pasiūlytos parei-

gos vyriausybės kodų ir šifrų mokykloje ir trijų šimtų svarų per metus atlyginimas, o vėliau duotas nurodymas grįžti atgal į Kembridžą ir laukti. Rugsėjo pirmos rytą, tik atsibudęs, jis per radiją išgirdo žinią, kad vokiečiai įsiveržė į Lenkiją. Rugsėjo trečią Britanija paskelbė karą Vokietijai, o į budėtojo kambarėlį atėjo telegrama, kurioje jam buvo nurodyta kitą rytą prisistatyti į Blečlio Parką.

Jis išvyko iš Karališkojo koledžo, kaip buvo liepta, vos prašvitus, įsitaisęs Atvudo senamadžio sportinio automobilio keleivio sėdynėje. Paaiškėjo, kad Blečlis yra nedidelis karalienės Viktorijos laikų miestelis su geležinkelio stotimi, už maždaug penkiasdešimties mylių nuo Kembridžo. Atvudas, nevengdavęs pasipuikuoti, būtinai norėjo važiuoti nuleistu automobilio stogu, todėl, jiems dardant siauromis gatvelėmis, Džerikas užuodė iš mažų, negrabiai sujungtų namukų ir plytinių kaminų kylančių dūmų ir suodžių kvapą. Jie palindo po geležinkelio tiltu, paskui vienos eismo krypties keliu pravažiavo pro dvejus aukštus vartus, draugiškai mojuojant šiuos saugantiems ginkluotiems sargybiniams. Jiems iš dešinės plytinti dekoratyvinė pievelė nuožulniai leidosi į didžiuliais medžiais apsuptą ežerą. Kairėje stūksojo rūmai — ilgas, žemas, paskutiniaisiais karalienės Viktorijos dešimtmečiais statytas bjaurus pastatas iš raudonų plytų ir smėlio spalvos akmenų, Džerikui priminęs karo veteranų ligoninę, kurioje mirė jo tėvas. Jis apsidairė, tarytum tikėdamasis išvysti klostuotomis uniformomis vilkinčias slaugytojas, stumiančias invalidų vežimėlius su juose sėdinčiais negalios palaužtais vyrais.

— Ar galėtum įsivaizduoti dar bjauresnį statinį? — su pasitenkinimu suspigo Atvudas. — Statė žydas. Biržos makleris. *Loido Džordžo bičiulis.*

Kiekvieną frazę jis tarė vis garsiau, tuo tikriausiai norėdamas pabrėžti vis stiprėjantį socialinį pasibjaurėjimą. Stabdydamas automobilį jis taip staigiai susuko vairą, kad iš po jo ratų ėmė skrieti žvyras, o slysdamas vos nekliudė pionieriaus, iš didžiulio ritinio išvyniojančio elektros laidus.

Pastato viduje, plokštėmis išmuštoje svetainėje, langais išeinančioje į ežerą, stoviniavo šešiolika vyrų ir gėrė kavą. Džerikas nustebo išvydęs tiek daug pažįstamų veidų. Jie žvilgčiojo vieni į kitus, sumišę ir šypsodamiesi. Atrodė, kad jų akys sako: *vadinasi, ir tave užverbavo.* Žvaliai nusiteikęs Atvudas sukiojosi tarp susirinkusių, spausdamas jiems rankas ir laidydamas sąmojus, į kuriuos jie jautėsi privalą atsakyti šypsena.

— Aš neturiu nieko prieš, kad mes stojome į karą prieš vokiečius. Man tik nepatinka, kad kariaujame už tuos netikėlius lenkus, — išsakęs savo pastabą jis atsigręžė į dailiai nuaugusį vaikiną plačia, aukšta kakta ir tankiais plaukais, kuris stovėjo įsmeigęs į jį įdėmų žvilgsnį. — O tavo pavardė?

— Pakovskis, — be jokio akcento atsakė jaunuolis. — Esu vienas iš tų netikėlių lenkų.

Tiuringas, pastebėjęs Džeriko žvilgsnį, mirktelėjo.

Po pietų kriptoanalitikai buvo suskirstyti į grupes. Tiuringas buvo paskirtas dirbti kartu su Pakovskiu — jiedu turėjo pertvarkyti bombą, tai yra milžinišką dešifravimo mechanizmą, kurį 1938 metais kovai prieš enigmą sukonstravo Lenkijos šifravimo biuro įžymybė Marianas Rejevskis. Džerikas buvo nusiųstas į arklidę už rūmų — analizuoti vokiečių šifruotų pranešimų.

Keisti, lyg netikri buvo devyni pirmi karo mėnesiai, netgi *taikūs*, kad ir kaip keistai dabar tai skambėtų. Jie kasryt sėsdavo ant dviračių ir išvykdavo iš jiems išnuomotų kambarių įvairiuose svečių namuose ir užeigose. Pietus ir vakarienę valgydavo kartu rūmuose. Vakarais, prieš dviračiais grįždami atgal, kur buvo apsistoję, žaisdavo šachmatais ir bastydavosi po parką. Čia buvo netgi karalienės Viktorijos laikų labirintas iš kukmedžių gyvatvorės. Maždaug kas dešimt dienų jų kompaniją papildydavo naujokas — klasikinės filologijos specialistas, matematikas, muziejaus prižiūrėtojas ar prekiautojas retomis knygomis — ir visi jie būdavo užverbuoti todėl, kad Blečlyje gyveno kas nors iš jų draugų.

Sausas ir dulsvas ruduo su auksiniais ir rudais medžių lapais, su kovais, virš galvos sukančiais ratus, užleido vietą žiemai, nužengusiai tarytum iš kalėdinio atviruko. Ledas sukaustė ežerą. Nuo sniego naštos linko guobų šakos. Pro arklidės langą buvo matyti, kaip atskridusi liepsnelė lesioja duonos trupinius.

Džeriko darbas buvo akademiškas ir jam mielas. Tris arba keturis kartus per dieną į kiemą užpakalinėje didžiojo pastato pusėje įsukdavo ryšių skyriaus motociklininkas su maišu, kuriame būdavo perimtos vokiečių siunčiamos kriptogramos. Džerikas rūšiavo jas pagal dažnį, šaukinius ir žymėdavo diagramose spalvotais pieštukais — raudona — *Luftwaffe*, žalia — Vokietijos sausumos kariuomenė, — kol iš painiavos išryškėdavo kontūrai. Radijo stotys, kurios tarpusavyje palaikė ryšį be jokių apribojimų, pažymėtos ant arklidės sienos, priminė kryžiukais siuvinėtą apskritimą. O radijo stotys, palaikiusios tik dvipusį — siųstuvas-imtuvas — ryšį, panėšėjo į žvaigždutes. Apskritimas ir žvaigždutės. *Kreis und Stern.*

Ši idilija tęsėsi aštuonis mėnesius, iki vokiečių agresijos 1940-ųjų gegužę. Kriptoanalitikai iki to laiko turėjo per mažai medžiagos, kad galėtų perprasti enigmą. Tačiau Vermachtui žygiuojant per Olandiją, Belgiją ir Prancūziją, radijo siųstuvų klegesys virto tikru riaumojimu. Anksčiau kriptogramos išsitekdavo trijuose keturiuose pašto maišuose, o vėliau jų kiekis išaugo iki trisdešimties keturiasdešimties, dar vėliau — iki šimto, o galiausiai — iki dviejų šimtų maišų.

Praėjus maždaug savaitei nuo sujudimo, Džerikas vieną vėlyvą rytą pajuto, kaip kažkas palietė jo alkūnę, o atsigręžęs išvydo besišypsantį Tiuringą.

— Sveikas, Tomai. Norėčiau, kad su kai kuo susipažintum.

— Jei atvirai, Alanai, tai aš dabar užsiėmęs.

— Jos vardas — Agnietė. Esu tikras, kad tau būtina su ja pasimatyti.

Džerikas norėjo prieštarauti. Iš tiesų, po metų jis būtų paprieštaravęs, bet tuo metu per daug žavėjosi Tiuringu, kad galėtų jo ne-

paklausyti. Jis nusiėmė nuo kėdės atlošo savo švarką ir gūžčiodamas pečiais išėjo į gegužės saulėkaitą.

Tuo metu Parko veidas jau keitėsi. Didesnė dalis medžių, augusių ežero pakrantėje, buvo iškirsta, kad ten būtų galima pastatyti keletą didelių medinių blokų. Labirintas išrautas, o jo vietoje išdygo neaukštas mūrinis pastatas, prie kurio būriavosi kriptoanalitikų minia. Iš vidaus sklido garsas, kokio Džerikas dar niekada nebuvo girdėjęs, tai yra zirzimas ir tarškėjimas, primenantis lyg audimo staklių, lyg spausdinimo mašinėlės garsus. Jis nusekė paskui Tiuringą pro duris. Įžengus į vidų atrodė, kad triukšmas, atsimušdamas nuo baltai išdažytų sienų ir rievėtos geležies lubų, apkurtins. Brigadininkas, aviacijos generolas, du vyrai darbiniais drabužiais ir pirštais ausis užsikišusi Wrens'o darbuotoja, kuri pasirodė išsigandusi, stovėjo susispietę palei kambario sieną ir žiūrėjo į didžiulį mechanizmą, pilną besisukančių būgnų. Jo viršuje blykčiojo elektros kibirkštėlės. Kažkas šnypštė, kažkas spragsėjo, jautėsi karštos alyvos ir perkaitusio metalo kvapas.

— Štai čia — perdirbta lenkų bomba, — paaiškino Tiuringas. — Pamaniau, kad reikėtų pavadinti ją Agniete.

Jis švelniai uždėjo savo laibus, blyškius pirštus ant metalinio rėmo. Pasigirdo trenksmas, ir jis atitraukė juos nuo mechanizmo.

— Viliuosi, ji veikia gerai...

Taip, žinoma, pagalvojo Džerikas, plaštaka trindamas kitą langą, ji tikrai gerai veikė.

Iš už debesies išniro mėnuo, trumpai apšviesdamas didįjį šiaurės kelią. Jis užsimerkė.

Ji veikė puikiai, ir nuo to momento pasaulis pasikeitė.

Nors Džerikas ilgai laikėsi, miegas, atrodo, įveikė ir jį, mat atmerkęs akis išvydo sėdynėje patogiau besitaisantį Logį, o jų roveris tuo metu riedėjo nedidelio miestelio gatvėmis. Buvo tamsu, ir jis iš pradžių

nesusigaudė, kur esąs. Pravažiavus eilę parduotuvių, o priekiniams automobilio žibintams trumpam apšvietus „County Cinema“ afišų lentą — ŠIANDIEN RODOME: „ESKADRA TRIUMFUOJA“, „AŠ TAVE VIS TIEK SURASIU“, — sumurmėjęs sau po nosimi „Blečlis“, balse išgirdo nuovargį.

— Velniai rautų, tu visiškai teisus, — pripažino Logis.

Viktorijos kelias, municipaliteto kontoros, mokykla... Pravažiavę kelio vingį, jie ūmai išvydo nesuskaitomą daugybę tiesiai į juos atskrendančių jonvabalių. Džerikas rankomis perbraukė sau per veidą ir pajuto, kad pirštai keistai nutirpę. Jį truputį pykino.

— Kiek valandų?

— Pats vidurnaktis, — atsakė Logis. — Keičiasi pamaina.

Pasirodo, žiburėliai buvo niekas kitas, kaip tik žibintuvėliai, skirti naudoti šviesos maskavimo metu.

Džerikas spėjo, kad Parke kiaurą parą dirbo penki ar šeši tūkstančiai darbuotojų, suskirstytų į tris pamainas po aštuonias valandas — nuo vidurnakčio iki aštuntos valandos ryto, nuo aštuntos iki ketvirtos, nuo ketvirtos iki vidurnakčio. Vadinasi, dabar gatve ėjo kokie keturi tūkstančiai žmonių — pusė jų traukė baigę pamainą, kita pusė — į darbą, — todėl, roveriui įsukus į kelią, vedantį pagrindinių vartų link, atrodė, nepavyks nuvažiuoti nė jardo, į ką nors neatsitrenkus. Leveretas pakaitomis tai kyštelėdavo galvą pro šoninį stiklą ir šūktelėdavo, tai paspausdavo garso signalą. Keliu plūdo minios žmonių, daugelis jų pėdino pėsčiomis, kai kurie važiavo dviračiais. Pro juos bandė prasibrauti autobusų kolona. Penkiasdešimt procentų, kad tarp jų yra ir Klerė, pamanė Džerikas. Jis staiga panoro susigūžti, užsidengti veidą, kad niekas jo nepastebėtų.

Logis nužvelgė jį smalsaujamu žvilgsniu.

— Klausyk, seni, ar tu esi *tikras*, kad gali grįžti į darbą?

— Jaučiuosi puikiai. Tai tiesiog... na, man sunku įsivaizduoti, kad viskas prasidėjo nuo šešiolikos žmonių.

— Nuostabu, ar ne? O kitąmet bus dvigubai daugiau nei šiemet.

Tačiau pasididžiavimą Logio balse netikėtai pakeitė išgąstis.

— Leveretai, dėl Dievo meilės, žiūrėk, kur važiuoji! Tu vos nepartrenkei damos!

Priekinių žibintų šviesos nutvieksta šviesiaplaukė supykusi atsisuko, ir Džerikui tą pačią akimirką pasidarė bloga. Ne, tai buvo ne ji. Šios moters jis nepažinojo — ji vilkėjo kariška uniforma, o skaisčiai raudonai dažytos lūpos atrodė lyg atvira kirstinė žaizda. Moters išvaizda bylojo apie tai, kad ji greičiausiai skubėjo į pasimatymą. „Nešdinkitės iš čia!" — šūktelėjo toji, grūmodama kumščiu.

— Taigi, — pabrėžtinai oficialiai pareiškė Logis, — o aš *pamaniau*, kad ji — dama.

Kai privažiavo sargybos postą, jiems teko išsitraukti asmens tapatybės korteles. Leveretas surinko jas ir pro pravirą langą pateikė Karališkojo oro laivyno kapralui. Sargybinis stumtelėjo į šalį savo šautuvą ir pasišviesdamas žibintuvėliu ėmė tyrinėti dokumentus, paskui pasilenkė ir nukreipė šviesos pluoštą paeiliui į kiekvieno sėdėjusio automobilyje veidą. Ryškus blyksnis Džeriką ištiko lyg antausis. Iš garsaus šnarėjimo už nugaros jis suprato, kad antrasis sargybinis knaisiojasi bagažinėje.

Šviesos apakintas Džerikas net krūptelėjo ir atsigręžė į Logį.

— Ir nuo kada šitaip?

Jis dar prisiminė tuos laikus, kai niekas nereikalavo net leidimų.

— Nesu tikras, — gūžtelėjo pečiais Logis. — Jei neklystu, kontrolė sustiprinta prieš savaitę arba dvi.

Kortelės buvo grąžintos. Užtvaras pasikėlė. Sargybinis mostelėjo ranka, duodamas ženklą, jog galima važiuoti. Prie kelio Džerikas išvydo ne per seniausiai nudažytą iškabą, atsiradusią čia maždaug apie Kalėdas. Užrašą baltomis raidėmis galėjai perskaityti ir tamsoje: „Valstybinis komunikacijos centras".

Roveriui pravažiavus, trinktelėdamas nusileido metalinis užtvaras.

2

Šviesos maskavimas netrukdė nuspėti, kokio dydžio ši teritorija. Rūmai, kaip ir blokai, atrodė niekuo nepasikeitę, bet dabar jie buvo tik visumos dalis. Už jų plytėjo didelis žvalgybos kompleksas: žemuose mūriniuose pastatuose įsikūrusios įstaigos, bombų nepramušami gelžbetoniniai bunkeriai, A korpusas, B korpusas ir C korpusas, tuneliai, slėptuvės, sargybos postai ir garažai... Čia pat, už vielinės tvoros, didelės kareivinės. Netoliese augančioje giraitėje iš po maskuojamų tinklų kyšojo priešlėktuvinių pabūklų vamzdžiai. Buvo statoma daug naujų pastatų. Tiesą sakant, Džerikas neprisiminė tokios dienos, kai nebūtų girdėjęs ekskavatorių ir cemento maišyklių triukšmo, kirtiklių skambčiojimo ir virstančių medžių braškėjimo. Kartą, prieš pat išvykdamas, jis žingsniais išmatavo atstumą nuo naujos susirinkimų salės iki išorinio aptvaro ir nustatė, kad jis yra maždaug pusės mylios. Kam visa tai buvo reikalinga? Džerikas nesuprato. Kartais jam atrodydavo, kad netrukus ateis toks laikas, kai jie klausysis visų iki vienos radijo transliacijų visoje planetoje.

Leveretas neskubėdamas vairavo roverį pro rūmus tamsiais langais, pro teniso kortą ir generatorius, kol galiausiai sustojo netoli blokų.

Džerikas paskubomis išsiropštė iš galinės automobilio sėdynės. Kojos prašėsi nakties poilsio ir linko per kelius. Jis atsirėmė į roverio šoną. Dešinysis petys atrodė sustiręs nuo šalčio. Kažkur ežere pliuškenosi antis, o jos kreksėjimas taip aiškiai priminė Kembridžą — šiltą lovą ir galvosūkius, — kad vydamas šalin prisiminimus jis net papurtė galvą.

Logis paaiškino savo bendrakeleiviui, kad šis galįs rinktis: Leveretas galėtų nuvežti jį į naująjį butą, ir jis turėtų galimybę dar neblogai nusnausti, arba galima nieko nelaukiant vykti į vietą ir susipažinti su padėtimi.

— Kodėl gi nepradėjus tuojau pat? — ištarė Džerikas.

Pasirodymas bloke turėjo tapti sunkiu išmėginimu. Tačiau jis buvo nusiteikęs žengti šį žingsnį kaip įmanoma greičiau.

— Šaunuolis, meiluti. Leveretas pasirūpins tavo lagaminais. Ar ne, Leveretai? Pristatysi juos į pono Džeriko kambarį?

— Taip, sere. — Leveretas žvilgtelėjo į Džeriką ir ištiesė ranką. — Sėkmės, sere.

Džerikas atsisveikino paspausdamas ranką. Toks rimtumas jį nustebino. Buvo galima pamanyti, kad jis rengiasi šuoliui parašiutu į priešo teritoriją. Džerikas svarstė, kaip derėtų į tai atsakyti.

— Labai ačiū, kad atvežėte.

Logis krapštėsi prie Levereto žibintuvėlio.

— Kas jam atsitiko, velniai rautų!

Jis pastukseno žibintuvėliu sau į delną.

— Paskutinis šlamštas. Kad jį kur galai. Eime.

Jis nužirgliojo savo ilgomis kojomis, ir Džerikas, akimirką padvejojęs, stipriai apsivyniojo kaklą šaliku ir nusekė jam iš paskos. Tamsoje jie ėjo apgraibomis, palei sprogimams atsparią sieną, juosiančią Aštuntąjį bloką. Logis į kažką atsitrenkė, — sprendžiant iš garso, tai galėjo būti dviratis, — ir nusikeikė. Žibintuvėlis iškrito jam iš rankų ir nuo smūgio įsijungė. Šviesos pluoštas krito ant įėjimo į bloką. Buvo juntamas kalkių ir drėgmės kvapas, — teisingiau sakant, kalkių, drėgmės ir kreozito, — kuris Džerikui asocijavosi su karu. Logis paklebeno durų rankeną, durys atsidarė ir jiedu įėjo į prieblandoje skendintį vidų.

Kadangi Džerikas per pastarąjį mėnesį, kai buvo išvykęs iš Blečlio, labai pasikeitė, kažkodėl — nelogiškai — tikėjosi, kad turėtų būti pasikeitęs ir blokas. Tačiau jau tą pačią akimirką, kai tik peržengė slenkstį, pasijuto sau puikiai pažįstamoje vietoje. Pasijuto lyg dažnai besikartojančiame sapne, kuriame baisiausia yra tai, kad tu žinai, kas netrukus įvyks, trumpai tariant, labiausiai gąsdina tikrumas, jog taip jau buvo ir visada bus.

Priešais jį driekėsi siauras, blausiai apšviestas, maždaug dvide-

šimties jardų ilgio koridorius su kokiu tuzinu durų šonuose. Medinės pertvaros buvo plonos ir netvirtos, todėl šimto įnirtingai plušančių žmonių keliamas triukšmas sklido iš vieno kambario į kitą — kažkur į plikas lentas plumpsėjo batai ar kaukšėjo bateliai, iš kažkur sklido klegesys, tai vienur, tai kitur kažkas šūktelėdavo, kartkartėmis pasigirsdavo traukiamos kėdės kojų brūžinimas, suskambėdavo telefonas, o iš dešifravimo skyriaus sklido „Type-X" mašinų *klak klak klak*.

Tiesa, buvo vienas nežymus skirtumas: koridoriaus dešinėje ant didelės spintos, stovinčios greta įėjimo, buvo pritvirtinta lentelė: „Leit. Krameris, JAV karinio jūrų laivyno ryšių tarnybos karininkas".

Netrukus Džerikas išvydo pažįstamus veidus. Kingkomas ir Proudfutas, šnekučiavęsi šalia kartotekos skyriaus, pasitraukė į šalį, kad jį praleistų. Jis jiems linktelėjo. Jie atsakydami taip pat linktelėjo, bet tylėjo. Iš „špargalių" skyriaus išskubėjęs Atvudas net išsižiojo išvydęs Džeriką, bet tuojau nuleido galvą. Sumurmėjęs „Sveikas, Tomai", kone bėgte leidosi į tyrimų skyrių.

Akivaizdu, kad niekas nesitikėjo jį vėl pamatyti. Jis juos trikdė. Miręs žmogus. Šmėkla.

Logis nekreipė dėmesio nei į visuotinę nuostabą, nei į Džeriko varžymąsi.

— Sveiki, kolegos.

Pasisveikinęs su visais, pamojo ranka Atvudui:

— Labas, Frenkai. Tu tik pažiūrėk, kas sugrįžo! Sūnus palaidūnas! Nusišypsok jam, Tomai, juk ne į šermenis atvykai. Bent kol kas.

Sustojęs prie savo kabineto, maždaug pusę minutės vartė rankoje raktus, paskui pamatęs, kad durys neužrakintos, pakvietė į vidų:

— Užeik.

Patalpa buvo neką didesnė už sandėliuką, kuriame laikomos šluotos. Anksčiau, tai yra prieš dešifruojant „Ryklio" kodą, čia buvo Tiuringo kambarėlis, tačiau paskui jį išsiuntė į Ameriką. Dabar jame buvo įsikūręs Logis, — tokią mažytę privilegiją jam teikė jo rangas, — kuris, palinkęs virš savo stalo, atrodė keistai didelis, tarytum suau-

gusysis, patekęs į vaikams įrengtą slėpyklą. Viename kampe stovėjo nedegus seifas, iš kurio kyšojo kriptogramos, ir šiukšlių dėžė su etikete KONFIDENCIALIOS ATLIEKOS. Kambarėlyje buvo telefonas raudonu rageliu ir begalė popierių: ant grindų, ant stalo, ant radiatoriaus (net pageltę nuo karščio), vieliniuose krepšiuose ir į eilę sustatytose dėžėse, sukrautų aukštomis šūsnimis ir susmegusiomis krūvelėmis.

— Prakeikimas! Prakeikimas!

Logis suraukęs antakius žiūrėjo į ilgą popieriaus juostelę savo rankose. Paskui išsitraukė iš kišenės pypkę ir ėmė kramsnoti kandiklį. Atrodė, kad jis visai pamiršo Džeriką, ir šis, primindamas apie save, turėjo kostelėti.

— Ką? O, atsiprašau, meiluti. — Logis pypke vedžiojo pranešimo eilutes. — Atrodo, Admiralitetas šiek tiek susirūpinęs. Aštuntą valandą A korpuse šaukiama konferencija, kurioje dalyvaus ir karinio jūrų laivyno vadovybė, atvyksianti tiesiai iš Vaitholo. Norės išgirsti ataskaitą. Skaineris sutrikęs ir nori tuojau pat susitikti su manimi. Po velnių!

— Ar Skaineris žino apie mano sugrįžimą?

Skaineris buvo Blečlio karinio jūrų laivyno sektoriaus viršininkas. Jis nemėgo Džeriko, greičiausiai todėl, kad Džerikas niekada neslėpė savo nuomonės apie jį: pasipūtėlis pagyrūnas, svajojąs grįžti iš karo kaip seras Leonardas Skaineris, Britanijos imperijos ketvirtojo laipsnio ordino kavalierius, gauti vietelę Saugumo departamento administracijoje ir dėstytojo pareigas Oksforde. Džerikas lyg pro miglą atsiminė, jog, prieš išvykdamas į Kembridžą pailsėti, kažką apie tai kalbėjęs su Skaineriu, o galbūt leptelėjęs ir daugiau.

— Žinoma, kad žino, seni. Juk pirmiausia turėjau suderinti su juo.

— Ir jis nieko prieš?

— Nieko prieš? Žinoma, kad ne. Žmogus dabar atsidūręs beviltiškoje padėtyje. Jis bet ką padarytų, kad tik galėtų atskleisti „Ryklio“ kodą.

Akimirką patylėjęs Logis ūmai pridūrė:

— Atsiprašau, turėjau omenyje visai... Tai nereiškia, kad tavo sugrįžimą nulėmė beviltiška mūsų padėtis. Juk pats supranti...

Jis sudribo į kėdę ir vėl žvilgtelėjo į pranešimą. Barbendamas pypke į savo išgedusius gelsvus dantis, jis ir vėl nusikeikė:

— Velniai rautų...

Žiūrėdamas į Logį Džerikas pagalvojo, kad apie šį žmogų beveik ničnieko nežino. Jie dirbo kartu jau dvejus metus, laikė vienas kitą draugais, tačiau niekada nėra kalbėjęsi atvirai. Jis nežinojo, ar Logis vedęs, o gal turįs merginą.

— Niekur nesidėsiu, turiu eiti. Atleisk man, meiluti.

Logis prasispraudė pro stalą ir šūktelėjo į koridorių:

— Pakai!

Džerikas išgirdo, kaip kitame bloko gale šauksmą pakartojo kitas balsas: „Pakai!" Tada dar kitas: „Pakai! Pakai!"

Logis įtraukė galvą pro duris atgal į savo kabinetą.

— Vienas pamainos analitikas koordinuoja darbus, susijusius su „Rykliu". Pakas — šioje pamainoje, Baksteris — kitoje, o trečioje — Petiferis.

Jo galva vėl dingo.

— Aha, jau ateina. Paskubėk, seni. Atrodai visai neblogai. Turiu tau staigmeną. Pažiūrėk, kas čia toks.

— Taigi čia tu, brangusis mano Gajau, — iš koridoriaus pasigirdo gerai pažįstamas balsas. — Visi tavęs ieškojo ir negalėjo rasti.

Adamas Pakovskis be vargo prasmuko pro Logį į vidų, išvydo Džeriką ir sustojo lyg stabo ištiktas. Jis atrodė nuoširdžiai apstulbęs. Džerikas beveik matė, kaip jis stengiasi atgauti jam būdingą veido išraišką ir nusišypsoti savo žavinga šypsena.

— Tomai, juk tai... Aš jau buvau bepradedąs manyti, kad niekada nesugrįši. Tai nuostabu.

— Kaip gera vėl tave matyti, Pakai. — Džerikas mandagiai paplekšnojo jam per petį.

Pakas buvo jų talismanas, jų pažiba, saitas, jungęs su karine romantika. Jis buvo atvykęs į Blečlį pačią pirmąją savaitę, kad supažindintų su lenkų bomba, paskui išskrido atgal į Lenkiją. Okupavus jo šalį, pasitraukė į Prancūziją, o žlugus Prancūzijai, persikėlė per Pirėnus. Apie jį buvo pasakojamos romantiškos istorijos: nuo vokiečių jis slėpęsis ožkaganio trobelėje, vėliau prasmukęs į portugalų garlaivį ir grasindamas pistoletu liepęs kapitonui plaukti į Angliją. Kai 1940-ųjų žiemą jis nelauktai vėl pasirodė Blečlyje, Pinkeris, Šekspyro mėgėjas, sutrumpino jo pavardę — „Pakas" — („linksmasis nakties klajūnas")*. Jo motina buvo britė, todėl jis, jei tik nebūtų itin atsargiai taręs kiekvieno žodžio, būtų tobulai kalbėjęs angliškai.

— Tu atvykai mums padėti?

— Atrodo, taip. — Džerikas droviai išsivadavo iš Pako glėbio. — Jei tik iš to bus naudos.

— Tiesiog nuostabu! — Logis valandėlę meiliai į juos žiūrėjo, o paskui ėmė naršyti ant stalo išmėtytus popierius. — Ei, kurgi jis pasidėjo? Šįryt mačiau čia...

Pakas linktelėjo Logio pusėn ir sušnabždėjo:

— Matai, Tomai? Tvarkingas kaip visuomet.

— Ei, Pakai, aš viską girdėjau. Netrukdyk. Ar tik ne čia? Ne. Taip. Taip!

Logis atsisuko į juos ir ištiesė Džerikui mašinėle spausdintą ir antspauduotą dokumentą, kurio viršuje buvo užrašyta: „Karo ministerijos įsakymu." Tai buvo orderis pastoviui, adresuotas poniai Etelei Armstrong, pagal kurį Blečlyje, Albiono gatvėje, Komerciniuose svečių namuose Džerikui turėjo būti suteiktas būstas.

— Apgailestauju, seni, kad neturiu išsamesnės informacijos. Tai geriausia, ką galėjau padaryti.

— Esu tikras, kad viskas bus gerai.

* Angl. *Puck* — elfas, velniūkštis, išdaigininkas, Viljamo Šekspyro „Vasarvidžio nakties sapnas" veikėjas.

Džerikas suvyniojo pranešimą ir įsikišo jį į kišenę. Tiesą sakant, jis buvo daugiau negu tikras, kad nieko gero *nebus* — paskutiniai tinkami gyventi kambariai Blečlyje buvo išdalyti jau prieš trejus metus, ir žmonės į darbą keliaudavo net iš Bedfordo, o tai reiškia, kad jiems tenka sukarti net po dvidešimt mylių, tačiau ar verta reikšti nepasitenkinimą? Jis iš patirties gerai žinojo, kad kambarys jam greičiausiai bus reikalingas tik permiegoti.

— Ką gi, mano berniuk, per daug nepersistenk, — tęsė Logis. — Tau nereikės dirbti visą pamainą. Nieko panašaus. Galėsi atvykti ir išvykti kada pats norėsi. Įžvalga. Įkvėpimas. Pastabos, jei mes ką nors pražiopsosime. Ar ne taip, Pakai?

— Absoliučiai.

Jo dailus veidas atrodė išvargęs labiau negu bet kada anksčiau, labiau nei Logio.

— Dievas mato, Tomai, mes nenorim, kad tau vėl būtų blogai.

— Atrodo, mes nė kiek nepasistūmėjome į priekį? — paklausė Logis. — Nejaugi savo viešpačiui ir šeimininkui negalėsiu perduoti jokios gerosios naujienos?

Pakas papurtė galvą.

— Nematyti net silpnos prošvaistės?

— Taigi.

— Ne. Žinoma, o kodėl gi turėtų matytis? Velniai griebtų tuos *admirolus*. — Logis susuko juostelę su pranešimu, nusitaikęs metė į šiukšlių dėžę, tačiau nepataikė. — Aš pats tau viską aprodyčiau, Tomai, bet juk tu žinai, kad Skaineris nepratęs laukti. Kaip laikaisi, Pakai? Surengsi jam ekskursiją?

— Žinoma, Gajau. Kaip pageidausi.

Logis išlydėjo juos į koridorių ir pabandė užrakinti duris, tačiau nieko nepešė. Jam atsigręžus ir besirengiant prabilti, Džerikas sukandęs dantis nusiteikė išklausyti eilinį Logio pamokslą, panašų į tuos, kuriuos mėgsta sakyti mokyklų pensionų vedėjai, esą jų rankose — nekaltų žmonių gyvybės, apie tai, kad jie privalo padaryti viską,

kas nuo jų priklauso, apie lenktynes, kurias laimi ne greičiausi, ir apie mūšius, kuriuose nugali ne stipriausi (iš tiesų, vieną kartą jis jau buvo tai pasakęs), tačiau dabar jis tik plačiai nusižiovavo.

— Oi. Atleisk, seni. Atsiprašau.

Sunkiai kėldamas kojas jis nuėjo koridoriumi tolyn, čiupinėdamas savo kišenes ir norėdamas įsitikinti, ar pypkė ir tabako kapšas yra įprastoje vietoje. Jie išgirdo, kaip Logis dar kartą burbtelėjo, kažką apie „prakeiktus admirolus“, ir dingo jiems iš akių.

Aštuntasis blokas buvo trisdešimt penkių jardų ilgio ir dešimties pločio, todėl Džerikas būtų galėjęs pereiti juo net miegodamas, o galbūt jau ir buvo kada perėjęs. Išorinės sienos plonos, ir atrodė, kad drėgmė nuo ežero kyla pro grindų lentas, nes naktimis patalpose, kurias blyškiai apšviesdavo plikos mažo galingumo lemputės, būdavo gana šalta. Vieninteliai baldai čia buvo iš ožių malkoms pjauti padaryti stalai ir sulankstomosios medinės kėdės. Aplinka Džerikui pasirodė panaši į parapijos salę žiemos vakarą, trūko tik nevykusiai suderinto pianino ir žmogaus, galinčio išstuksenti „Žemė vilties ir šlovės“.

Pastato išplanavimas priminė surinkimo liniją, kurios svarbiausias taškas buvo kažkur toli tamsoje, gal net už dviejų tūkstančių mylių, kai pilkas vokiečių povandeninio laivo korpusas išnirdavo beveik į paviršių, kad savo dispečeriui išsiųstų eilinį radijo pranešimą. Jo siunčiami signalai būdavo perimami įvairiose pasiklausymo stotyse, teletaipu perduodami į Blečlį, kur per dešimt minučių, povandeniniam laivui dar tik ruošiantis panirti į gelmę, tuneliu pasiekdavo Aštuntojo bloko registracijos skyrių. Džerikas ištiesė ranką į vieną vielinį krepšį, pažymėtą etikete „Ryklys“, išėmė jo turinį ir nusinešė arčiau šviesos. Daugiausia darbo įprastai būdavo iškart po vidurnakčio. Ir iš tikrųjų — per aštuoniolika pastarųjų minučių buvo perimti šeši pranešimai. Tris iš jų sudarė vos po aštuonias raides, Džerikas spėjo, kad tai greičiausiai orų prognozės. Tačiau net ilgiausią krip-

togramą sudarė ne daugiau kaip pora tuzinų kombinacijų po keturias raides:

JRLO GOPL DNRZ LOBT...

Pakas žvilgtelėjo į jį pavargusiu žvilgsniu, tarytum sakydamas: ir ką gi tu gali padaryti?

Džerikas tarė:

— Kokia apimtis?

— Būna įvairiai. Šimtas penkiasdešimt, kai kada ir du šimtai pranešimų per dieną. Vis didėja.

Registracijos skyrius užsiėmė ne tik „Rykliu". Čia buvo registruojami, o paskui į „špargalių" skyrių perduodami „Jūrų kiaulės" ir „Delfino" pranešimai. „Špargalių" specialistai juos kruopščiai analizuodavo, ieškodami dešifravimui reikalingų raktų — radijo stočių signalų, kuriuos jie suprasdavo (pavyzdžiui, Kylis — JDU, Vilhelmshafenas — KYU), pranešimų, kurių turinį jie galėdavo atspėti, arba kriptogramų, kurios jau būdavo užšifruotos vienu raktu, o paskui retransliuojamos kitu (jos buvo žymimos „XX" ir vadinamos „bučiniais"). Atvudas buvo žymiausiais „špargalininkas", o Wrens'e tarnaujančios dailiosios lyties atstovės jam už akių šaipydavosi, esą tai buvo vieninteliai bučiniai jo gyvenime.

Šalia buvo didelė patalpa, kurią jie išdidžiai, tačiau juokaudami vadino didžiuoju skyriumi. Jame kriptoanalitikai iš „špargalių" bandydavo išgauti galimus sprendinius, kuriuos galėtų išbandyti bombose. Džerikas žvilgsniu aprėpė išklerusius stalus, kietas kėdes ir silpną apšvietimą, vėl pajuto stiprų tabako kvapą, koledžo bibliotekos atmosferą, nakties vėsą (daugelis kriptoanalitikų vilkėjo paltais ir mūvėjo kumštinėmis pirštinėmis) ir paklausė savęs, kodėl — iš tikrųjų, *kodėl?* — jis taip greitai sutiko grįžti atgal. Čia jis išvydo Kingkomą ir Proudfutą, taip pat Apdžoną, Pinkerį ir de Brukį, ir dar kokį pustuzinį naujokų, kurių anksčiau nebuvo matęs, o vienas iš jų lyg niekur nieko

sėdėjo anksčiau Džerikui rezervuotoje kėdėje. Stalai apkrauti kriptogramomis, lyg rinkimų biuleteniais balsų skaičiavimo metu.

Pakas murmėjo sau po nosimi kažką apie dešifravimą atgaline data, tačiau Džerikas, negalėdamas atplėšti akių nuo jo vietą uzurpavusio kolegos, pametė mintį.

— Atsiprašau, Pakai. Apie ką tu ką tik kalbėjai?

— Sakiau, kad mes prieš dvidešimt minučių baigėme savo darbą. „Rykliu" iki kodo pakeitimo užšifruoti pranešimai dabar yra visiškai dešifruojami. Taigi mes daugiau nebeturime kuo užsiimti. Išskyrus istoriją, — jis puse lūpų šyptelėjo ir paplekšnojo Džerikui per petį. — Eime, parodysiu.

Kai kriptoanalitikas būdavo tikras, kad jam pavyko rasti galimą raktą pranešimui dešifruoti, jo variantą siųsdavo patikrinti bomba. Jeigu jis turėdavo gerą galvą arba jam nusišypsodavo sėkmė, tai bomba per valandą arba per dieną patikrindavo milijoną kombinacijų ir nustatydavo enigmos sąranką. Ši informacija iš bombų skyriaus galiausiai būdavo perduodama dešifravimo skyriui.

Dėl keliamo didžiulio triukšmo dešifravimo skyrių nugrūdo į tolimiausią bloko galą. Džerikui asmeniškai šis tarškėjimas patiko. Jis bylojo apie sėkmę. Niūriausios būdavo tos naktys, kai pastate tvyrodavo tyla. Visas tuzinas britų dešifravimo mašinėlių „Type-X" modifikuotos taip, kad galėtų imituoti vokiečių enigmos veiksmus. Tai dideli, griozdiški įrenginiai — rašomosios mašinėlės su rotoriais, komutatoriumi ir cilindru, — prie kurių sėdėdavo jaunos, tvarkingos, aristokratiškos išvaizdos merginos.

Baksteris, bloko marksistas, buvo sukūręs teoriją, kad Blečlio darbo jėga (jų daugumą sudarė moterys) atitinka modelį, kurį jis pats vadino „anglų klasinės sistemos paradigma". Radijo žvalgai, drebantys iš šalčio pakrančių radijo stotyse, buvo eiliniai darbininkai ir triūsė nieko nenusimanydami apie jokią enigmą. Bombų operatoriai, darbavęsi netoliese esančiuose užmiesčio namuose ir naujame dideliame komplekse šalia Londono, atstovavo smulkiajai buržuazijai ir žinojo

daugiau. Na, o merginos iš dešifravimo skyriaus, įsikūrusios pačiame Parko centre, priklausė viduriniajai klasei ir aukštuomenei, netgi aristokratijai, ir disponavo visa informacija — paslaptis jos tiesiogine prasme liesdavo savo pirštais. Jos spausdino originalių kriptogramų tekstus, o iš cilindro „Type-X“ dešinėje palengva išlįsdavo priklijuojama juosta, panaši į tas, kurios klijuojamos ant telegramų blankų, su jau dešifruotu, aiškiai suprantamu tekstu.

— Anos trys merginos dirba su „Delfinu“, — paaiškino Pakas, rodydamas į kitą kambario pusę, — o štai šios dvi, įsitaisiusios arčiausiai durų, ką tik ėmėsi „Jūrų kiaulės“. O ši žavinga jauna dama, — jis linktelėjo merginos pusėn, — jei neklystu, pluša prie „Ryklio“. Ar galėtume žvilgtelėti?

Mergina buvo jauna, maždaug aštuoniolikos metų, rausvais garbanotais plaukais ir didelėmis rusvomis akimis. Ji pakėlė galvą ir nusišypsojo Pakui merginos iš *Tatler* viršelio šypsena, o šis, pasilenkęs virš jos, pradėjo vynioti iš cilindro juostą. Džerikas pastebėjo, kad tai darydamas jo kolega viena ranka lyg niekur nieko liko atsirėmęs į merginos petį, ir pagalvojo, kad pavydi Pakui tokio laisvumo. Jis gi kokią savaitę jaudintųsi, kol išdrįstų taip pasielgti. Pakas mostelėjo pirštu, kviesdamas jį pasilenkti ir kartu su juo perskaityti dešifruotą tekstą.

VONSCHULZEQU88521DAMPFER1TANKERWAHRSCHEINLICHAM63TAN
KERFACKEL...

Džerikas vedžiojo pirštu, atskirdamas žodžius ir mintyse versdamas: povandeninio laivo vadas fon Šulcė siuntė radiogramą iš jūros kvadrato 8852 ir raportavo apie tai, kad nuskandino vieną garlaivį (faktas) ir vieną tanklaivį (turbūt), o dar vieną tanklaivį padegė...

— Kurios dienos ši radiograma?

— Štai čia nurodyta, — atsakė Pakas. — *Sechs drei.* Kovo šešta. Mums pavyko dešifruoti visas tą savaitę perimtas kriptogramas iki

pat nakties iš antradienio į trečiadienį, kai vokiečiai pakeitė kodą, ir dabar ketiname imtis ankstesnių, dar nedešifruotų kriptogramų.. Ši yra — nejaugi? — šešių dienų senumo. *Herr Kapitän von Schulze* šiuo metu turėtų būti jau už penkių šimtų mylių. Atsiprašau, akademinis įprotis.

— Velnio išperos, — išsprūdo Džerikui, kuris antrą kartą vedžiojo pirštu per tekstą. *IDAMPFERITANKER*...

Šioje vienoje eilutėje tilpo ir ledinis šaltis, ir skęstančiųjų agonija, ir nepakeliamas ugnies karštis. Kažin kaip vadinosi šie laivai, ar įgulos narių artimiesiems jau pranešta?

— Dar turime apie aštuoniasdešimt kovo šeštos dienos pranešimų, kuriuos reikia perleisti per „Type-X". Reikės paskirti dar porą operatorių. Dvi valandos, ir darbas bus baigtas.

— O kas toliau?

— Toliau, mielasis Tomai? Manau, kad toliau imsimės vasario mėnesį nebaigtų darbų. Tačiau vargu ar iš to galime tikėtis bent istorinės naudos. Vasaris? Vasaris Atlante? Archeologija!

— O kaip dėl keturių rotorių bombos?

Pakas papurtė galvą.

— Pirma, nėra jokių galimybių. Apie tai nėra ką diskutuoti. Yra projektas, bet tas projektas — teorinė nesąmonė. Yra projektas, kuris turėtų veikti, bet neveikia. Trūksta medžiagų. Trūksta inžinierių...

Jis vangiai mostelėjo ranka, tarytum būtų norėjęs kažką nubaidyti.

— Nejaugi niekas nepasikeitė?

— Niekas, kas mums galėtų būti svarbu. Radijo pelengatorių duomenimis, povandeninių laivų štabas iš Paryžiaus persikėlė į Berlyną. Jie dabar Magdeburge įsitaisė kažkokį naują stebuklingą siųstuvą, galintį perduoti signalą į povandeninį laivą, esantį keturiasdešimt penkių pėdų gylyje ir dviejų tūkstančių mylių atstumu.

Džerikas sumurmėjo:

— Ir išradingi gi jie.

Raudonplaukė mergina baigė dešifruoti raportą. Ji nuplėšė juostą, priklijavo kitoje kriptogramos pusėje ir perdavė kitai merginai, kuri tuojau pat iškurnėjo iš kambario. Dabar raportas turėtų būti išverstas į anglų kalbą ir teletaipu išsiųstas Admiralitetui.

Pakas palietė Džeriko alkūnę.

— Juk tu pavargęs. Nejaugi nenorėtum eiti pailsėti?

Tačiau Džerikas nejautė, kad jį imtų miegas.

— Norėčiau pamatyti visas pakeistu „Ryklio“ kodu užšifruotas kriptogramas. Visas, pradedant trečiadienio vidurnakčiu.

Pakas suglumęs šyptelėjo.

— Kokia prasmė? Juk vis tiek nieko nepakeisi.

— Gal ir taip. Vis dėlto norėčiau pamatyti.

— Kodėl?

— Nežinau. — Džerikas gūžtelėjo pečiais. — Paprasčiausiai noriu paimti į rankas. Pajusti. Juk visą mėnesį praleidau nuošalėje.

— Tikriausiai manai, kad mes ko nors nepastebėjome?

— Visai ne. Logis manęs prašė.

— Ak, taip. „Įkvėpimas“ ir „intuicija“, kuriais garsėja mūsų Džerikas, — Pakas nepajėgė nuslėpti susierzinimo. — Ar tai reiškia, kad mokslas ir logika užleidžia savo vietą prietarams ir „pojūčiams“?

— Dėl Dievo meilės, Pakai! — Džerikas ir pats ėmė erzintis. — Gali manyti, ką tik nori, bet padaryk tai, ko prašau.

Pakas akimirką į jį žiūrėjo, paskui taip pat nelauktai, kaip ir buvo pasirodęs, nepasitenkinimo debesys išnyko.

— Žinoma. — Jis iškėlė abi rankas aukštyn, lyg pasiduodamas. — Tuojau pat jas gausi. Atleisk man. Aš žiauriai pavargęs. Mes visi esame pavargę.

Džerikas su „Ryklio“ šifruotų kriptogramų segtuvu po penkių minučių įėjęs į didįjį kambarį rado sau įprastą darbo vietą atlaisvintą. Kažkas buvo padėjęs lapų pluoštą užrašams ir ką tik padrožtų pieštukų. Jis apsidairė, bet niekas, kaip pasirodė, nekreipė į jį nė menkiausio dėmesio.

Pirmiausia padėjo ant stalo segtuvą su kriptogramomis. Atlaisvino savo šaliką. Palietė radiatorių — šis kaip visada buvo drungnas. Stipriai papūtė į delnus, tikėdamasis juos sušildyti, ir atsisėdo.

Jis sugrįžo.

3

Jei kas nors Džeriko pasiteiraudavo, kodėl jis tapęs matematiku, — kartais motinos pažįstami, o kartais kuris nors smalsus, bet mokslu nesidomintis kolega, — jis papurtydavo galvą, šypteĺėdavo ir atsakydavo, jog ir pats neįsivaizduojąs. Jeigu jie ir toliau nesiliaudavo klausinėję, jis šiek tiek susidrovėjęs pacituodavo G. H. Hardžio apibrėžimą iš jo garsiosios „Apologijos": „Matematikas, kaip ir dailininkas arba poetas, yra struktūrų *kūrėjas.*" Jeigu jiems ir to nepakakdavo, jis mėgindavo paaiškinti, pasitelkęs patį elementariausią pavyzdį, kurį galėjo sugalvoti: dydis pi — 3,14 — apskritimo perimetro ir skersmens santykis. Pabandykite apskaičiuoti pi per tūkstantį vietų po kablelio, sakydavo jis, o jei norite — per milijoną arba dar tiksliau, ir šioje nesibaigiančioje skaičių sekoje nerasite jokios struktūros. Ji jums pasirodys atsitiktinė, chaotiška, netgi bjauri. Tačiau Leibnicas ir Gregoris iš to paties skaičiaus sugebėjo išgauti kristalinės elegancijos struktūrą:

$$\frac{\text{pi}}{4} = 1 - \frac{1}{3} + \frac{1}{5} - \frac{1}{7} + \frac{1}{9} - \dots$$

ir taip toliau iki begalybės. Tokia struktūra neturėjo jokios praktinės naudos, ji buvo paprasčiausiai daili, — Džerikui ji atrodė tokia pat didinga kaip gaidų linija Bacho fugoje, — o jeigu jo klausinėtojas vis tiek nesuvokdavo, ką jis norįs pasakyti, tuomet, kad ir kaip būtų gaila, jam nelikdavo nieko kito, kaip pasiduoti ir neeikvoti laiko veltui.

Šiuo principu besivadovaujančiam Džerikui tokia pat daili atrodė

ir enigma — žmogaus sumanumo, sukūrusio ir chaosą, ir miniatiūrinę, sunkiai įžvelgiamą prasmę, šedevras. Pirmomis dienomis po atvykimo į Blečlį jis neretai fantazuodavo, kad vieną gražią dieną, kai karas pagaliau baigsis, susirasiąs jos išradėją, vokietį *herr* Arturą Šerbijų, ir pastatysiąs jam alaus bokalą. Tačiau netrukus išgirdo, kad Šerbijus mirė dar 1929 metais, o jo mirties priežastis buvo pati absurdiškiausia: išradėją užmušė pasibaidęs arklys. Taigi pastarasis nesužinojo, kokios sėkmės susilaukė jo vardu patentuotas išradimas.

Jeigu Šerbijus būtų gyvenęs ilgiau, jis būtų tapęs turtuoliu. 1942 metais Blečlio darbuotojai paskaičiavo, kad vokiečiai buvo pagaminę ne mažiau kaip šimtą tūkstančių enigmų. Jos buvo visuose vokiečių armijos štabuose, visose *Luftwaffe* bazėse, visuose karo laivuose, visuose povandeniniuose laivuose, visuose uostuose, visose didesnėse geležinkelio stotyse, visuose SS brigadų ir gestapo štabuose. Dar niekada jokia šalis nebuvo patikėjusi tokios gausybės slaptos informacijos vienam įrenginiui.

Blečlio rūmuose vienas didžiulis kambarys buvo verste užverstas iš vokiečių atimtomis enigmomis, todėl Džerikas jame praleido ne vieną valandą. Jos buvo mažos (ilgis ir plotis — tik truputį didesni nei viena pėda, o aukštis — šeši coliai), nešiojamos (svėrė vos dvidešimt šešis svarus), o jų eksploatacija — nesudėtinga. Užtenka atitinkamai nustatyti mechanizmą, išspausdinti tekstą, ir skydelyje, kuriame įtaisytos mažos elektrinės lemputės, raidė po raidės pasirodo šifruotas tekstas. Gavus šifruotą pranešimą, reikėdavo nustatyti savo įrenginį ta pačia tvarka, kuria nustatytas pirmasis, išspausdinti kriptogramą, ir tokiame pačiame skydelyje su mirksinčiomis lemputėmis galėdavai skaityti suprantamą, dešifruotą tekstą.

Enigmos genialumas buvo tas, kad ji galėjo generuoti daugybę skirtingų permutacijų. Elektros srovė standartinėje enigmoje iš klaviatūros per tris sujungtus rotorius (kiekvieną kartą, paspaudus kurį nors klavišą, mažiausiai vienas iš jų pasisukdavo per vieną poziciją) ir komutatorių su dvidešimt šešiais lizdais tekėjo į lemputes. Elektrinės

grandinės keisdavosi nuolat, galimas jų skaičius atrodė astronominis, bet jį vis tiek buvo galima apskaičiuoti. Rotoriai buvo pasirenkami iš penkių galimų, du iš jų paliekant nenaudojamus, o tai reiškė, kad yra šešiasdešimt galimų jų išdėstymo variantų. Kiekvienas iš rotorių buvo įtaisytas ant ašies ir turėjo dvidešimt šešias išeities pozicijas. Dvidešimt šešis pakėlus kubu gauname 17 576. Padauginę šį skaičių iš šešiasdešimties galimų rotorių išdėstymo variantų gauname 1 054 560. Gautąjį skaičių padauginę iš galimų komutatoriaus lizdų sujungimų skaičiaus, — maždaug šimto penkiasdešimties bilijonų, — gauname 150 *trilijonų* skirtingų išeities pozicijų. Trumpai tariant, pagrobtų enigmų ir prie jų praleistų valandų skaičius nieko nereiškė. Nežinant, kaip išdėstyti rotoriai, kokios jų išeities pozicijos ir kaip sujungti komutatoriaus lizdai, patys mechanizmai buvo beverčiai. Juolab kad pačius rotorius vokiečiai keisdavo kasdien, o kartais ir dusyk per dieną.

Mechanizmas turėjo vienintelę mažytę, bet, kaip vėliau paaiškėjo, kritinę spragą. Jokia raidė negalėjo būti užšifruojama ja pačia, „A" kriptogramoje niekuomet nebuvo „A", „B" — „B", „C" — „C"... *Jokia raidė niekada nebūna savimi* — tai buvo pagrindinis principas, kuriuo reikėjo vadovautis dešifruojant enigmą. Tai buvo mažytė spraga, kuria naudojosi bombos.

Tarkime, jūs gavote kriptogramą:

IGWH BSTU XNTX EYLK PEAZ ZNSK UFJR ACDV...

Tarkime, jums žinoma, jog šis pranešimas išsiųstas iš *Kriegsmarine* meteorologijos stoties Biskajos įlankoje, o jo autorius — Aštuntojo bloko kriptoanalitikų kolega, kuris visus savo raportus pradeda vienodai:

WEUBYYNULLSEQSNULLNULL

(„Orų prognozė 0600", čia WEUB — WETTERÜBERSICHT santrumpa,

o SEQS reiškia SECHS; YY ir NULL vartojami radijo žvalgams suklaidinti.)

Kriptoanalitikas, pasidėjęs priešais save šifruotą tekstą ir „špargalę“, lėtai traukdavo antrąjį, lygindamas abiejuose tekstuose esančias raides, kol *nė viena iš jų* nesutapdavo. Šiuo atveju raidės išsidėstytų taip:

BSTUXNTXEYLKPEAZZNSKUF

WEUBYYNULLSEQSNULLNULL

Toliau jau teoriškai būdavo galima paskaičiuoti, kaip turėjo būti nustatyta enigma, kad raidės tekste išsidėstytų būtent tokia seka. Tačiau tokiam skaičiavimui atlikti visa grupė darbuotojų būtų turėjusi plušėti kelias savaites. Vokiečiai darė prielaidą, ir ji buvo teisinga, kad netgi dešifravus jų perduodamą informaciją ji jau būtų pasenusi ir nenaudinga. Tačiau Blečlyje — vokiečiai niekada apie tai nepagalvojo — šią užduotį atlikdavo *ne žmonės*. Čia dirbo bombos. Tai buvo pirmasis istorijoje atvejis, kai mechanizmo masiškai šifruojamus tekstus bandydavo perskaityti panašus mechanizmas.

Ar šnipai dar buvo kam nors reikalingi? Jau nebereikėjo nei specialaus rašalo, nei pašto dėžučių neįteiktiems laiškams, nei slaptų susitikimų vidury nakties užtamsintuose miegamuosiuose vagonuose. Dabar pagrindinius vaidmenis atliko matematikai ir mechanikai su rankinėmis tepalinėmis, taip pat pusantro tūkstančio raštvedžių, per dieną apdorojančių penkis tūkstančius slaptų pranešimų. Špionažas jų dėka perėjo į naują, mechanizmų, erą.

Tačiau Džerikui, kuris galynėjosi su „Rykliu“, naudos iš to buvo ne kažin kiek.

„Ryklys“ atrodė neįveikiamas jokiomis priemonėmis, jokiais metodais. Iš pradžių nebuvo beveik jokių „špargalių“. Antvandeninių laivų atveju, jei Aštuntasis blokas, bandydamas atskleisti enigmos kodą, neturėdavo už ko užsikabinti, jie griebdavosi jau išbandytų metodų,

kurių vienas buvo vadinamas „sodininkavimu". „Sodininkaudavo" Karališkojo oro laivyno pilotai, kurie tam tikrame jūros kvadrate, netoli kurio nors vokiečių uosto, numesdavo minų. Tokiais atvejais galėdavai būti tikras, kad maždaug po valandos uosto viršininkas su teutonišku dalykiškumu išsiųs pranešimą, naudodamasis enigma, kurios rotoriai bus nustatyti pagal tai dienai numatytą tvarką. Šiuo pranešimu jis perspėdavo laivus saugotis minų, esančių tokiame ir tokiame jūros kvadrate. Radijo žvalgų perimtas signalas būdavo perduodamas į Aštuntąjį bloką, kuriame dirbantys kriptoanalitikai taip gaudavo jiems reikalingą „špargalę".

Tačiau „Ryklio" atveju panašūs metodai neveikė, ir Džerikui neliko nieko kito, kaip tik spėlioti kriptogramų turinį. Aštuoni ilgi pranešimai buvo išsiųsti iš Berlyno. Tai greičiausiai galėtų būti įsakymai, spėjo jis, povandeniniams laivams burtis į „vilkų rujas" ir pasitikti artėjančius jūrų konvojus. Trumpesni signalai — jų buvo šimtas dvidešimt du, ir Džerikas juos suskirstė į atskiras krūveles — išsiųsti iš povandeninių laivų. Jais galėjo raportuoti apie nuskandintus laivus ir apie variklio gedimus, informuoti apie atviroje jūroje plūduriuojančius gyvus likusius laivo keleivius ir nuo denio nuplautus įgulos narius, prašyti atsarginių detalių ir naujų instrukcijų. Trumpiausios buvo povandeninių laivų siunčiamos kriptogramos su orų prognozėmis arba, labai retai, raportai su koordinatėmis, kaip antai „Konvojus jūros kvadrate BE9533, kursas — 70 laipsnių, greitis — 9 mazgai..." Tačiau pastaruosius, kaip ir meteorologijos tarnybų biuletenius, užkoduodavo, todėl viena abėcėlės raidė atstodavo atskirą raporto dalį. O jau paskui visa informacija būdavo užšifruojama „Rykliu".

Džerikas pieštuku pabarbeno į stalą. Pakas buvo visiškai teisus. Trūko medžiagos, su kuria galėtum dirbti.

Tačiau tai dar ne viskas, mat „Ryklio" enigmoje buvo įtaisytas nelemtas ketvirtasis rotorius, dėl kurio perskaityti povandeninių laivų siunčiamas kriptogramas buvo dvidešimt šešis kartus sunkiau nei ant-

vandeninių. Padauginkite šimtą penkiasdešimt trilijonų iš dvidešimt šešių. Fenomenalus dydis. Inžinieriai jau metus triūsė, bandydami sukonstruoti keturių rotorių bombą, tačiau vis nesėkmingai. Atrodė, kad ši užduotis viršija jų technines galimybes.

Nei „špargalių", nei bombų. Beviltiška.

Ėjo laikas, ir Džerikas išmėgino visus įmanomus būdus, kurie būtų galėję sužadinti tam tikrą įkvėpimą. Jis išdėliojo kriptogramas chronologine tvarka. Paskui jas suskirstė pagal ilgumą. Dar vėliau sugrupavo pagal dažnumą. Paskui ėmė paišinėti ant krūvele sukrautų popieriaus lapų. Po to įsileido sliūkinti po bloką, tik jau nekreipdamas dėmesio, ar kas nors juo domisi, ar ne. Tai priminė dešimt mėnesių, kurie, rodėsi, niekada nesibaigs, pastaraisiais metais. Nieko keista, kad jam pasimaišė protas. Jam prieš akis straksėjo padrikų ir bereikšmių raidžių kordebaletas. O vis dėlto jos nebuvo bereikšmės. Jose glūdėjo gyvybiškai svarbi informacija, kurią jam reikėjo atrasti. Tačiau kur rasti struktūrą? Kur rasti struktūrą? Kur, po galais, kokia nors *struktūra?*

Maždaug apie ketvirtą ryto naktinė pamaina paprastai darydavo naktipiečių pertrauką. Kriptoanalitikai eidavo užkąsti kada tik panorėję, atsižvelgiant į darbo stadiją. Merginos iš dešifravimo skyriaus ir klerkai, dirbantys registracijos bei katalogavimo skyriuose, iš savo darbo vietų atsitraukdavo griežtai pagal grafiką, todėl bloke darbuotojų niekada netrūkdavo.

Džerikas nė nepastebėjo, kad žmonės vienas paskui kitą traukia durų link. Alkūnėmis pasirėmęs į stalą, o krumplius prispaudęs prie smilkinių, jis sėdėjo pasilenkęs virš kriptogramų ir nieko daugiau nematė. Jo atmintis buvo eidetinė, — jis galėdavo prisiminti ir atkurti matytus vaizdus fotografiniu tikslumu, ar tai būtų šachmatų išsidėstymas lentoje įpusėjus partijai, kryžiažodžiai ar šifruoti vokiečių karinio jūrų laivyno signalai, — todėl dirbo užsimerkęs.

— „Tenai, kur negirdėti bangų griausmo, — jam už nugaros pasigirdo prislopintas balsas. — Giliai giliai, tamsioj bedugnėj jūroj / Ramų ramiausiai nuo žilos senovės...“

— ... Baisusis Krakenas kietai įmigęs“, — Džerikas baigė eilutę ir atsigręžęs išvydo Atvudą, besimaunantį ant galvos šiltą ryškiai raudoną kepurę. — Kolridžas?

— Kolridžas? — Atvudo veidas susyk persimainė, jame galėjai įžvelgti pasipiktinimą. — *Kolridžas?* Juk tai — Tenisonas, barbare tu. Mes ką tik svarstėme, gal ir tu norėtumei prisijungti prie mūsų ir šiek tiek pasistiprinti?

Džerikas jau žiojosi, norėdamas atsisakyti, bet pamanė, kad toks jo elgesys pasirodytų storžieviškas. Šiaip ar taip, jis jautėsi alkanas. Dvylika pastarųjų valandų burnoje neturėjo nieko daugiau, kaip tik skrebučių su uogiene.

— Man labai malonu tai girdėti. Dėkoju.

Jis nusekė įkandin Atvudo, Pinkerio ir dar poros darbuotojų išilgai bloko, o galiausiai išėjo į tamsų kiemą. Kažkuriuo metu, kai jis buvo paskendęs savo kriptogramose, lauke, matyt, palijo, nes jautėsi didelė drėgmė. Išėjus į kelią, dešinėje aiškiai girdėjosi tamsoje einančių žmonių žingsniai. Degutbetonyje žybčiojo žibintų spinduliai. Atvudas pravedė juos pro rūmus ir medelyną, o paskui išvedė pro vartus. Kalbėtis darbo tema, išėjus iš bloko, buvo draudžiama, ir Atvudas, paprasčiausiai norėdamas paerzinti Pinkerį, su patosu kalbėjo apie Virdžinijos Vulf savižudybę, mat tą dieną jis laikė reikšmingiausia po spausdinimo mašinos atsiradimo anglų literatūrai data.

— Negaliu pa-t-t-t-ikėti, kad tu ggg-ggg-gggg...

Kai Pinkeris kalbėdamas užsikirsdavo, atrodydavo, kad jis dreba visu kūnu, stengdamasis išsilaisvinti iš nematomų gniaužtų. Žibinto apšviesti veidas ir kaklas — po kaklu kaip visuomet buvo parišta peteliškė — skaisčiai nuraudo. Jie sustojo ir kantriai laukė.

— Ggg-ggg...

— Negali patikėti, kad galėjau taip pasakyti? — spėjo Atvudas.

— Būtent, Frenkai, — su palengvėjimu atsiduso Pinkeris. — Ačiū.

Kažkas pritarė Atvudo nuomonei, o tada Pinkeris spiegiančiu balsu vėl suskubo prieštarauti. Jie leidosi toliau. Džerikas kiūtino įkandin jų.

Valgykla, įrengta iškart už išorinę ribą žyminčios aptvaros, savo dydžiu prilygo lėktuvo angarui, vidus skendėjo šviesoje ir kurtinančiame triukšme, o valgančių ir maisto laukiančių žmonių galėjo būti penki ar šeši šimtai.

Vienas iš ne per seniausiai pradėjusių dirbti kriptoanalitikų šūktelėjo Džerikui: „Kertu lažybų, kad tu šito pasigedai!“ Džerikas šyptelėjo ir jau rengėsi ką nors atsakyti, bet jaunuolis tuo metu pasitraukė šalin, kad pasiimtų maisto. Siaubingas čia buvo ne tik triukšmas, bet ir kvapai, kuriuos skleidė valdiško maisto — kopūstų, virtos žuvies ir saldaus padažo — garai kartu su cigarečių dūmais ir drėgnų drabužių dvoku. Džerikas vienu metu pasijuto ir sutrikęs, ir esąs pašalietis, tarytum kalinys, grįžtąs po ilgų vienutėje praleistų metų, arba po sudėtingo gydymo tiesiai iš palatos gatvėje atsidūręs ligoninės pacientas.

Jis atsistojo į eilę ir beveik nekreipė dėmesio, ką drebia jam į lėkštę. Tik vėliau, sumokėjęs du šilingus ir atsisėdęs, apžiūrėjo maistą, kurį ketino valgyti — virtos bulvės sustingusiuose gelsvuose taukuose ir kažkoks rumbuotas pilkšvas gabalėlis. Persmeigęs jį šakute, Džerikas atsargiai pakėlė jo dalį prie burnos. Kvapas pasirodė panašus į žuvies kepenų — tikriausiai šaldyti menkės kepenų taukai, pamanė jis ir susiraukė.

— Šlykščiau negu šlykštu.

— Banginio mėsa, — paaiškino Atvudas, kimšdamas pilna burna.

— O, varge, — Džerikas akimirksniu padėjo šakutę.

— Neniekink maisto, bernužėli. Gal užmiršai, kad vyksta karas? Tiek jau to, duok man.

Džerikas pastūmė per stalą lėkštę ir pabandė nuskalauti nemalonų skonį kava, labiau primenančia pienu balintą vandenį.

Desertui buvo kažkoks vaisinis pyragaitis, kuris buvo skanesnis už pirmąjį patiekalą arba, teisingiau sakant, smirdėjo ne labiau už kartoną, bet jį įpusėjęs Džerikas visiškai prarado apetitą, kuriuo ir taip negalėjo pasigirti. Tuo metu Atvudas stengėsi perteikti savo nuomonę apie Gilgudo Hamleto interpretciją, nubarstydamas stalą banginio mėsos trupiniais, o Džerikas tuo momentu suprato, kad jam jau gana. Jis surinko likučius, kurių Atvudui nebereikėjo, ir išmetė juos į pieno bidoną su užrašu „KIAULIŲ JOVALAS“.

Nuėjusį maždaug pusę atstumo iki durų Džeriką ėmė kankinti kaltė dėl tokio stožieviško poelgio. Ar taip derėtų elgtis tikram kolegai, „komandos nariui“, kaip pasakytų Skaineris? Tačiau atsisukęs ir pažvelgęs atgal jis suprato, kad niekas jo nepasigedo. Atvudas kalbėjo kaip kalbėjęs, mojuodamas iškelta šakute, Pinkeris kraipė galvą, o kiti tuo tarpu klausėsi. Džerikas vėl atsisuko į duris, už kurių jo laukė išsigelbėjimas ir grynas oras.

Po pusės minutės jis jau ėjo grindiniu, tamsoje atsargiai statydamas kojas, artėdamas prie sargybos posto, o galvoje sukosi mintys apie „Ryklį“.

Priešais, už kokių dvidešimties žingsnių, buvo girdėti skubūs žingsniai — *cak cak* kaukšėjo moteriški aukštakulniai bateliai. Nesimatė nė gyvos dvasios. Visi buvo užsiėmę — vieni dirbo, kiti valgė. Žingsniai staiga nutilo — moteris priėjo užtvarą, o po akimirkos žibintuvėlio šviesa apšvietė jos veidą. Ji nepatenkinta burbtelėjo ir nusisuko į šalį, suteikdama Džerikui šansą nors trumpam dirstelėti į jos veidą.

Tai buvo Klerė.

Kažkurią sekundės dalį šmėkštelėjo mintis, kad jinai jį pastebėjo. Tačiau jis juk stovėjo tamsoje, be to, išsigandęs atatupstas atsitraukė keturis ar penkis žingsnius atgal, o ji buvo apakinta ryškios šviesos. Klerė pagaliau kilstelėjo ranką — Džerikui pasirodė, kad iki to mo-

mento praėjo visa amžinybė — ir prisidengė akis. Jos šviesūs plaukai suspindo lyg sniegas.

Jis stovėjo per toli, kad išgirstų žodžius, bet žibintuvėlis tuojau užgeso ir viskas aplink vėl paskendo tamsoje. Kitoje užtvaro pusėje pasigirdo tolstantys žingsneliai — *cak cak cak* — Klerė akivaizdžiai kažkur skubėjo ir vis labiau tolo.

Džerikas privalėjo ją pasivyti. Po akimirkos atsidūręs prie sargybos posto jis ėmė kišenėse ieškoti piniginės, kurioje turėjo būti jam išduotas leidimas, ir kuitėsi taip įnirtingai, kad užkliuvo už šaligatvio kraštą žyminčio akmens. Blykstelėjo žibintuvėlis, Džerikas prisimerkė, — *„labas vakaras, sere"*, *„labas vakaras, kaprale"*, — bet pirštai atrodė tokie sustingę, jis vos sugraibė savo piniginę, tačiau leidimo joje nebuvo, nebuvo jo ir palto kišenėse, ir švarko kišenėse, ir vidaus kišenėje, — o Klerės žingsniai jau dingo naktyje, užtat labai aiškiai buvo girdėti nekantraujančio sargybinio trepsėjimas, — vis dėlto švarko vidaus kišenėje jis kažką užčiuopė, ir tai buvo leidimas, *„prašom"*, *„ačiū, sere"*, *„ačiū kaprale"*, *„labos nakties, sere"*, *„labos nakties, kaprale"*, naktis, naktis, naktis...

Ji pranyko.

Sargybinio žibintuvėlio blyksnis, apakinęs jį, nutraukė net ir tą vargana reginį, kurį jis matė priešais save. Net ir užsimerkęs Džerikas iš pradžių dar matė šviesos pluoštą, bet kai atsimerkė, viskas skendėjo visiškoje tamsoje. Bato nosimi suradęs kelio pakraštį jis nuėjo tolyn. Dar kartą praėjęs pro rūmus, galiausiai atsidūrė netoli blokų. Tolumoje, kitame ežero krante, kažkas — tikriausiai kitas sargybinis — ėmė švilpiniuoti „Pavasarį vėl skinsime alyvas", bet greit nutilo.

Buvo taip tylu, kad Džerikas net girdėjo, kaip vėjas sūpuoja medžių šakas.

Jam dvejojant, ką daryti toliau, priekyje, tik kiek dešiniau, pasirodė žiburėlis, paskui kitas. Jiems artėjant, jis kažkodėl atsitraukė atgal, į Aštuntojo bloko šešėlį. Pasigirdo nepažįstami balsai — vyro ir

moters, — jiedu šnabždėjosi, tačiau pakankamai aiškiai. Kai jie beveik susilygino su Džeriku, vyras sprigtelėjo į vandenį nuorūką. Pasklido ir šnypšdamos užgeso raudonos žiežirbos. Tarusi: „Dar tik savaitė, mielasis", moteris apsikabino vyrą. Aplink, tai išsiskirdami, tai vėl susispiesdami į krūvą, šoko jonvabaliai.

Džerikas išėjo atgal į keliuką. Atmintyje vėl iškilo naktinis regėjimas. Jis pažiūrėjo į laikrodį. 4.30. Dar pusantros valandos, ir ims brėkšti.

Impulso pagautas, eidamas išilgai Aštuntojo bloko ir laikydamasis arčiau sprogimui atsparios sienos, vaikinas leidosi žemyn. Taip jis pasiekė Šaštojo bloko pakraštį, kur buvo dešifruojami slapti Vokietijos sausumos kariuomenės ir karinio oro laivyno pranešimai. Priešais jį buvo siauras žole apžėlęs skersgatvis, skyręs Šeštąjį bloką nuo galinės karinio jūrų laivyno sektoriaus sienos. Prisišliejęs prie šio skyriaus tamsoje skendėjo dar vienas, Trečiasis, blokas, į kurį iš Šeštojo bloko buvo perduodamos dešifruotos radiogramos — čia jos būdavo verčiamos į anglų kalbą ir išsiuntinėjamos.

Trečiajame bloke dirbo ir Klerė.

Džerikas apsižvalgė. Aplink nieko nesimatė.

Jis pasitraukė iš keliuko ir klupinėdamas leidosi pirmyn. Žemė buvo slidi ir nelygi, o keletą kartų kažkas netgi apsivijo apie kulkšnis — gal gebenės šaka, o galbūt išmestas nenaudojamas laidas — ir vos jo nepargriovė. Maždaug po minutės klajūnas atsidūrė prie Trečiojo bloko.

Čia taip pat stūksojo betoninė siena, turėjusi, anot optimistų, apsaugoti netvirtą medinį statinį nuo sprogstančių bombų. Ji buvo maždaug žmogaus pečių aukščio, tačiau Džerikas dėl savo mažo ūgio tik vargais negalais galėjo dirstelėti per jos viršų.

Pastato sienoje buvo eilė langų. Tačiau kasdien, sutemoms gaubiant žemę, ant jų iš išorės būdavo užsklendžiamos langinės. Todėl viduje, ten, kur krito šviesa, galėjai įžiūrėti tik kampuotus šešėlius. Trečiojo, kaip ir Aštuntojo, bloko grindys buvo medinės, įrengtos virš

betoninio pagrindo, ir Džerikas net stovėdamas lauke girdėjo po bloką vaikščiojančių žmonių žingsnius.

Ji dabar turėjo budėti. Paprastai ji dirbo naktinėje pamainoje. Tai reiškė, kad juos skyrė galbūt vos trys pėdos.

Džerikas pasistiebė.

Jam niekada neteko įkelti kojos į Trečiąjį bloką. Siekiant užtikrinti slaptumą, vieno skyriaus darbuotojams nerekomenduodavo užklysti į kitą skyrių netgi turint tam rimtą priežastį. Retkarčiais pareigos nuvesdavo Džeriką į Šeštąjį bloką, bet Trečiasis jam taip ir liko paslaptis. Tiesą sakant, jis net nenutuokė, ką Klerė dirbo. Kartą ji norėjo papasakoti, bet jis švelniai paprieštaravo sakydamas, kad geriausia jam būtų nieko nežinoti. Iš kai kurių atsitiktinių fragmentų jis susidarė nuomonę, kad jos darbas susijęs su duomenų sisteminimu ir „baisiai nuobodus".

Jis pasistiebė kiek tik begalėjo, kol pirštų galais užčiuopė bloką dengiantį asbestą.

Ką gi tu dabar veiki, mieloji Klere? Gal esi nugrimzdusi į nuobodų informacijos sisteminimą, gal flirtuoji su kuriuo nors iš naktinės pamainos karininkų, o gal plepi su kitomis merginomis arba laužai galvą palinkusi prie galvosūkio, kurio tau niekaip nepavyksta išspręsti?

Nelauktai Džerikas išgirdo atsidarant duris — maždaug už penkiolikos jardų į kairę nuo jo. Blausioje šviesoje išdygo žiovaujantis uniformuotas vyras. Džerikas, stengdamasis, kad tik jo neišgirstų, susigūžė, paskui atsiklaupė ant šlapios žemės ir krūtine prisispaudė prie sienos. Durys užsidarė, ir vyras ėmė eiti jo pusėn. Pagaliau, likus apie dešimčiai pėdų, sunkiai kvėpuodamas sustojo. Atrodė, kad jis klausosi. Džerikas užsimerkė ir po kurio laiko išgirdo teškenimą, kuris netrukus virto garsu, labiau primenančiu gręžimą, o atsimerkęs išvydo vyro, smarkiai besišlapinančio priešais sieną, blankų siluetą. Tai užsitęsė neįprastai ilgai, ir Džerikas, būdamas pakankamai arti, užuodė nemalonų, stiproką, alumi atsiduodantį šlapimo kvapą. Kadangi vėjelis pūtė kaip tik iš anos pusės, šiek tiek purslų užtiško ir ant jo. Galų gale vyras

giliai, tarytum dejuodamas, atsiduso — atodūsis reiškė pasitenkinimą — ir ėmė grabinėti praskiepo sagas. Tuomet jis pasišalino. Durys vėl atsidarė, paskui užsidarė, ir Džerikas liko vienas.

Situacija, į kurią jis buvo patekęs, neabejotinai atrodė komiška, vėliau ir jis pats tai supras. Tačiau tuo metu Džerikas išgyveno tik baimę. Kaip jis galėtų paaiškinti tokio savo elgesio motyvus? Jeigu jį nutvertų taip klūpantį tamsoje, prispaudusį ausį prie sienos bloko, su kuriuo jis neturįs nieko bendra, jam, švelniai tariant, tektų gerokai paprakaituoti, stengiantis rasti logišką paaiškinimą. Vieną akimirką Džerikas svarstė galimybę paprasčiausiai įeiti į vidų ir pareikalauti, kad jam leistų pasimatyti su Klere. Vis dėlto vaizduotė atgrasė nuo šio plano. Juk jį galėtų išgrūsti laukan. O galbūt ji pati įtūžusi iškeltų jam sceną. Net ir tuo atveju, jeigu Klerė pasirodytų lyg tikras švelnumo įsikūnijimas, ką jis jai pasakytų? „*O, sveika, mieloji. Netyčia ėjau pro šalį. Gražiai atrodai. Beje, jau kurį laiką noriu paklausti, kodėl tu sugriovei mano gyvenimą?*"

Atsirėmęs į sieną vaikinas tuojau pat atsistojo ant kojų. Norėdamas greičiau išeiti į kelią, jis turėjo žengti į priekį, tačiau taip būtų tekę praeiti pro bloko duris. Vis dėlto nutarė, kad saugiausia bus grįžti tuo pačiu keliu, kuriuo atėjo.

Po patirto išgąsčio Džerikas tapo atsargesnis. Eidamas apdairiai statė kojas ir kas penkis žingsnius stabtelėdavo įsitikinti, ar nieko aplink nėra. Po poros minučių jis jau stovėjo prie Aštuntojo bloko.

Jautėsi taip, lyg būtų bėgęs krosą. Jam trūko kvapo. Kairysis batas buvo truputį kiauras, dėl to sušlapo kojinė. Klešnių apačia aplipo šapais. Keliai — purvini. O palto priekis, kuriuo buvo prisispaudęs prie sienos, išteptas baltais dryžiais. Išsitraukęs nosinę Džerikas pabandė nusivalyti.

Džerikui bebaigiant šluostytis, pasigirdo grįžtančiųjų iš valgyklos balsai. Naktyje nuskambėjo Atvudo balsas: „Jis — tamsus arkliukas. Labai tamsus. Tai aš jį užverbavau." Į tai jam kažkas atsakė: „Taip, bet vienąkart jis labai pravertė. Argi ne?"

Džerikas nesiklausė, ką dar kas nors pasakys. Jis plačiai atsidarė duris ir nuskubėjo koridoriumi, todėl, kriptoanalitikams pasirodžius didžiajame skyriuje, jau sėdėjo prie savo darbo stalo, palinkęs virš perimtų priešo pranešimų, užsimerkęs ir įrėmęs sau į smilkinius krumplius.

Jis taip išsėdėjo tris valandas.

Apie šeštą valandą prie jo stabtelėjęs Pakas numetė ant stalo dar keturiasdešimt „Rykliu“ šifruotų pranešimų ir pasiteiravo, žinoma, ne be sarkazmo, ar Džerikas „dar nieko neiššifravęs“. Septintą ryto pasigirdo į lauko sieną atremtų skečiamųjų kopėčių brazdėjimas, o po kelių minučių atsivėrė langinės. Į bloko vidų ėmė skverbtis pilkšva šviesa.

Kuriems galams ji tokiu metu skubėjo į Parką? Jis negalėjo to suprasti. Žinoma, jį trikdė jau vien faktas, kad išvydo Klerę po mėnesio trukmės pastangų išmesti ją iš galvos. Tačiau, žvelgiant į šį nutikimą retrospektyviai, jį dar labiau neramino įvykio aplinkybės. Jos juk nebuvo valgykloje, ir Džerikas tai gerai žinojo. Jis gi kruopščiai apžiūrėjo kiekvieną stalą, nužvelgė kiekvieną veidą, jautėsi lyg apkvaitęs, todėl beveik nepastebėjo, kas patiekta valgyti. Tačiau, jeigu ji nebuvo atėjusi į valgyklą, kur tuomet buvo? Gal su kuo nors susitiko? Jei taip, tai su kuo? Su kuo? Keistai atrodė ir jos skubi eisena. Ar nepastebėjo jis Klerės elgesyje kažko slapaus ar net paniško?

Atmintis atkūrė kiekvieną matytos scenos kadrą: žingsnių garsą, šviesos pluoštą, jos pakreiptą galvą, nepatenkintą balsą, plaukų spindesį ir staigų dingimą... Tai buvo kažkas neįprasta. Nejaugi ji suspėjo nueiti iki bloko per tą laiką, kol jis kuitėsi ieškodamas leidimo?

Prieš pat aštuonias jis surinko visas kriptogramas ir įdėjo jas į segtuvą. Skyriuje dirbę kriptoanalitikai rąžydamiesi, žiovaudami ir trindami nuvargusias akis rinkosi savo darbo reikmenis, trumpai instruktavo juos pakeisiančius kolegas ir rengėsi užleisti vietą kitai pamainai. Niekas nė nepastebėjo, kad Džerikas nuskubėjo koridoriumi

Logio raštinės durų link. Priėjęs pabeldė. Niekas neatsakė. Tada stumtelėjo. Kaip ir praeitą kartą — atrakintos.

Įėjęs į vidų užsidarė duris ir nukėlė telefono ragelį. Jeigu jis būtų bent akimirką uždelsęs, vėliau būtų neišdrįsęs. Surinko „0“, ir po septinto pyptelėjimo, kai jau buvo besirengiąs atsisakyti savo sumanymo, pasigirdo mieguistas operatoriaus balsas.

Džeriko burna taip išdžiūvo, kad jis vos begalėjo pratarti žodį.

— Norėčiau kalbėti su budinčiu karininku iš Trečiojo bloko.

Bemaž išsyk pasigirdo suirzęs vyriškas balsas:

— Pulkininkas Kokeris.

Nedaug trūko, ir jis būtų išmetęs telefono ragelį.

— Gal yra panelė Romili? — jam nereikėjo slėpti savo balso — jis taip įsitempė ir drebėjo, kad vargu ar kas nors būtų atpažinęs. — Panelė Klerė Romili.

— Jūs paskambinote į *visiškai* kitą skyrių. O kas skambina?

— Aprūpinimo skyrius.

— O, po *velnių!*

Nuaidėjo kurtinantis trenksmas, tarytum pulkininkas būtų sviedęs telefoną per kambarį, bet ryšys nenutrūko. Džerikas girdėjo, kaip tarška teletaipas, o paskui kažkur fone pasigirdo labai mandagus vyriškas balsas: „Taip, žinoma, gavau. Hm, gerai. Viso!“ Vos spėjęs baigti vieną pokalbį, vyriškis pradėjo kitą. „Sausumos kariuomenės indeksas...“ Džerikas pakėlė akis į laikrodį virš lango. Rodyklės rodė po aštuonių. Greičiau, greičiau... Staiga pasigirdo dar stipresnis trenksmas ir ausyje nuskambėjo švelnus moters balsas:

— Alio.

Jis stengėsi, kad jo balsas atrodytų nerūpestingas, deja, pasigirdo kažkas panašaus į krankštelėjimą:

— Klere?

— Ne, apgailestauju, bet šiandien Klerei — laisva diena. Į budėjimą ji atvyks tik ryt, aštuntą valandą ryto. Gal kuo nors galėčiau padėti?

Džerikas atsargiai pakabino ragelį ant svirtelės, ir kaip tik tą akimirką už jo atsidarė durys.

— O, *štai* kur tu, seni...

4

Dienos šviesoje blokai atrodė mažesni ir prastesni.

Šviesos maskavimo priemonės juos apgaubdavo paslapties skraiste, bet auštant rytui jie vėl atrodydavo tokie, kokie yra iš tikrųjų: žemi ir negražūs, rudomis sienomis, dervuotais stogais ir sukeliantys išankstinį apleistumo pojūtį. Dangus virš rūmų buvo skaisčiai baltas su pilkšvais ruoželiais, lyg poliruoto marmuro skliautas. Dairydamasi lesalo, taku nuo ežero krypavo antis pilkomis, žiemiškomis plunksnomis, ir Logis, skubėdamas pro šalį, jai vos neįspyrė, todėl vargšui paukščiui neliko nieko kito, kaip tik reiškiant nepasitenkinimą pulti atgal į vandenį.

Logis, radęs savo kabinete Džeriką, nė kiek nesutriko, o pastarojo iš anksto parengto atsiprašymo, esą jis užsukęs grąžinti „Ryklio" kriptogramų, nenorėjo nė girdėti.

— Palik jas „špargalių" skyriuje ir sek paskui mane.

Šiauriniame ežero krante, ne per toliausiai nuo blokų, driekėsi A korpusas, ilgas dviaukštis statinys mūrinėmis sienomis ir plokščiu stogu. Logis, rodydamas kelią, lipo pirmas betoniniais laiptais, o užlipęs pasuko dešinėn. Tolimajame koridoriaus gale atsidarė durys, ir Džerikas išgirdo pažįstamą dudenimą:

— „... visus mūsų resursus, žmogiškuosius ir materialinius, skirti šiam tikslui...

Durys užsidarė, ir Baksteris liko stovėti koridoriuje, stebėdamas juos iš tolo.

— O, jūs jau čia. Kaip tik žadėjau jūsų ieškoti. Sveikas, Gajau. Sveikas, Tomai. Kaip laikaisi? Vos atpažinau. Neperdedu.

Baksteris buvo įsikandęs cigaretę ir nesivargino jos ištraukti, todėl jam kalbant šioji judėjo tarp lūpų, o pelenai krito tiesiai ant megztinio. Prieš karą jis dėstė Londono ekonomikos mokykloje.

— Ir kas gi mus aplankė? — pasiteiravo Logis, linktelėdamas uždarytų durų pusėn.

— Mūsų kolega, amerikietis ryšių tarnybos karininkas plius dar vienas amerikietis — didelis viršininkas iš karinio jūrų laivyno. Vilkintis kostiumu, sprendžiant iš jo išvaizdos — dykūnas iš žvalgybos. Žinoma, trys iš mūsų laivyno, vienas jų — admirolas. Visi specialiai atvyko tiesiai iš Londono.

— Admirolas? — Logis automatiškai kilstelėjo ranką prie kaklaraiščio, ir Džerikas tik dabar pastebėjo, kad jis buvo persirengęs prieškariniu dvieiliu švarku. Logis lyžtelėjo savo pirštus, paskui jais persibraukė plaukus. — Nemėgstu admirolų. Kaip Skaineris?

— Šiuo metu? Sakyčiau, jis stipriai palūžęs. — Baksteris nenuleido akių nuo Džeriko. Jo lūpų kampučiai trumpam virptelėjo, Džerikui pasirodė, kad jis šyptelėjo.

— Neblogai, neblogai. Mano akimis žiūrint, atrodai pakenčiamai, Tomai.

— Negąsdink jo, Alekai.

— Jaučiuosi puikiai, Alekai, ačiū. Kaip revoliucija?

— Paskubėkim, mielas drauge. Greičiau.

Logis paplekšnojo Džerikui per ranką.

— Tik nieko nekalbėk, Tomai, kai įeisime į vidų. Neužmiršk, meiluti, kad esi čia tik dėl vaizdo.

Tik dėl vaizdo, susimąstė Džerikas. Ką, po galais, tai galėtų reikšti? Tačiau nespėjus paklausti Logis atidarė duris, iš vidaus pasigirdo Skainerio balsas — „...tokių nesėkmių galime tikėtis ir ateityje...“ — ir jie peržengė slenkstį.

*

Kambaryje sėdėjo aštuoni žmonės. Leonardas Skaineris, karinio jūrų laivyno sektoriaus viršininkas, sėdėjo viename stalo gale, jam iš dešinės — Atvudas, o į kairėje stovėjusią tuščią kėdę tuojau pat klestelėjo Baksteris. Kitame gale sėdėjo penki karininkai tamsiai mėlynomis karinio jūrų laivyno uniformomis, du iš jų — amerikiečiai, trys — anglai. Vieno iš anglų karininkų, leitenanto, akį dengė tvarstis. Jie atrodė paniurę.

Aštuntasis kariškis sėdėjo atsukęs nugarą Džerikui. Jiems įėjus, jis atsisuko, ir Džerikas trumpam galėjo užmesti akį į jo liesą veidą ir šviesius plaukus.

Skaineris liovėsi kalbėjęs. Jis atsistojo ir ištiesė stambią ranką.

— Prašom, Gajau. Prašom, Tomai.

Tai buvo aukštas vyras kampuotu veidu, tankiais juodais plaukais ir plačiais, vešliais antakiais, kurie beveik susilietė ties viršunose, o Džerikui priminė Morzės abėcėlės simbolį, kuriuo žymima raidė „M“. Jis nekantraudamas pamojo pirštu atvykėliams prisijungti, akivaizdžiai nudžiugęs pasirodžiusiu sąjungininkų pastiprinimu.

— Čia — Gajus Logis, — pristatė jį admirolui, — mūsų vyriausiasis kriptoanalitikas, ir Tomas Džerikas, apie kurį tikriausiai esate girdėjęs. Tomas labai daug prisidėjo prie „Ryklio“ kodo išaiškinimo prieš pat Kalėdas.

Admirolo suvytęs veidas atrodė bejausmis. Rūkydamas cigaretę — rūkė visi, išskyrus Skainerį, — jis žvelgė į Džeriką pro tabako dūmus amerikiečiams įprastu abejingu žvilgsniu, nerodydamas nė mažiausio susidomėjimo. Skaineris monotoniškai atliko supažindinimo procedūrą, viena ranka sukdamas aplink stalą laikrodžio rodyklės kryptimi.

— Admirolas Troubridžas. Leitenantas Keivas. Leitenantas Vailiersas. Komandoras Hamerbekas. — Vyresnis amžiumi amerikietis linktelėjo. — Leitenantas Krameris, atstovaujantis Jungtinių Valstijų karinio jūrų laivyno Ryšių tarnybai. Ponas Vaigramas, deleguotas Ministrų kabineto.

Visiems iš eilės linktelėjęs Skaineris atsisėdo. Jį pylė prakaitas.

Džerikas ir Logis išsirinko po sudedamąją kėdę iš rietuvės šalia stalo ir įsitaisė Baksterio kaimynystėje.

Beveik visą sieną už admirolo nugaros užėmė Šiaurės Atlanto jūrlapis. Spalvotų skridinėlių sankaupos žymėjo sąjungininkų jūrų konvojus: geltoni — užfrachtuotus prekybinius laivus, žali — karo laivus. Juodi trikampiai žymėjo numanomą vokiečių povandeninių laivų buvimo vietą. Po jūrlapiu buvo raudonas telefonas, jungęs su povandeninių laivų sekimo skyriumi Admiraliteto rūsyje. Vienintelės dekoracijos ant kalkėmis išbalintų sienų buvo dvi įrėmintos fotografijos. Viena — karaliaus, su jo autografu, labai krintanti į akis, dovanota po paskutiniojo vizito. Kita — vyriausiojo Vokietijos karinio jūrų laivyno vado, didžiojo admirolo Karlo Dionico. Skaineris mėgo įsivaizduoti save kaip karžygį, kovojantį prieš klastūną huną.

Atrodo, šįsyk jis buvo pametęs savo mintį. Kol vartė užrašus, o Logis su Džeriku atsisėdo prie stalo, vienas iš Karališkojo kairinio jūrų laivyno atstovų — Keivas, karininkas su tvarsčiu ant akies — sulaukęs admirolo leidimo, kurį pastarasis išreiškė galvos linktelėjimu, kreipėsi į pasitarimo dalyvius.

— Jeigu jūs jau baigėte vardyti savo problemas, manau, būtų pravartu, jei mes supažindintume su esama situacija. — Pasigirdo brūžavimas, mat atsistodamas jis stumtelėjo ant plikų grindų stovinčią kėdę. Jo balsas skambėjo mandagiai, bet užgauliai. — Padėtis dvidešimt pirmame...

Džerikas delnu persibraukė sau per neskustą smakrą. Jis negalėjo apsispręsti — sėdėti apsirengus paltą ar nusirengti. Vis dėlto nusprendė likti su paltu — kambaryje buvo šalta, nepaisant palyginti didelio žmonių skaičiaus. Jis atsisagstė sagas, atlaisvino šaliką. Tai darydamas pastebėjo į save įsmeigtas skvarbias admirolo akis. Visi šie aukšto rango karininkai, atvykę vizituoti, buvo neįpratę prie drausmės stokos, šalikų ir megztinių, taip pat familiaraus bendravimo. Plačiai žinoma istorija apie Čerčilio apsilankymą Blečlyje tūkstantis devyni šimtai

keturiasdešimt pirmaisiais ir jo kreipimasis į pievelėje išrikiuotus kriptoanalitikus. Po susitikimo, vežamas atgal, jis pareiškęs direktoriui: „Duodamas nurodymą darbui panaudoti kiekvieną, net menkiausią, akmenėlį, nesitikėjau, kad mano žodžius suprasite paraidžiui.“ Tai prisiminęs Džerikas mintyse šyptelėjo. Admirolas, rūsčiai jį nužvelgęs, lengvu sprigtu nukrėtė cigaretės pelenus tiesiai ant grindų.

Vienaakis karinio jūrų laivyno karininkas paėmė į ranką rodomąją lazdelę ir atsistojo priešais Atlanto jūrlapį, kitoje rankoje laikydamas pluoštą užrašų.

— Kad ir kaip būtų gaila, reikia pripažinti, kad jūs su savo naujienomis užklupote mus pačiu netinkamiausiu metu. Praėjusią savaitę iš Jungtinių Valstijų išplaukė ne mažiau kaip trys konvojai, kurie šiuo metu yra jūroje. Konvojus SC-122. — Jis pastukseno rodomąja lazdele, gana stipriai, lyg būtų jautęs šiems laivams pagiežą, ir ėmė skaityti iš užrašų. — Išplaukė iš Niujorko praėjusį penktadienį. Gabena mazutą, geležies rūdą, plieną, javus, boksitą, cukrų, šaldytą mėsą, cinką, tabaką ir tankus. Vilkstinę sudaro penkiasdešimt prekybinių laivų.

Keivas kalbėjo kapotais sakiniais, šaltu, metaliniu balsu, nežiūrėdamas į auditoriją. Jo sveikoji akis buvo įsmeigta į jūrlapį.

— Konvojus HX-229. — Jis pabaksnojo į jūrlapį. — Pirmadienį išplaukė iš Niujorko. Keturiasdešimt prekybinių laivų. Gabena mėsą, sprogmenis, tepimo alyvą, šaldytus pieno produktus, manganą, šviną, medieną, fosfatą, dyzelinę alyvą, aviacinį spiritą, cukrų ir pieno miltelius.

Tai taręs, jis pirmą kartą atsisuko į klausytojus. Visa kairioji jo veido pusė buvo išvagota tamsiai raudonais randais.

— Galima sakyti, kad tokio kiekio pieno miltelių Britanijos saloms pakaktų dviem savaitėms, — paaiškino jis.

Pasigirdo nervingas juokas.

— Iš tiesų, būtų didelis nuostolis prarasti tokį turtą, — nusišaipė Skaineris.

Juokas kaipmat nutilo. Stojus tylai, jis atrodė toks vienišas, kad Džerikui jo beveik pagailo.

Lazdelė vėl kaukštelėjo.

— Ir konvojus HX-229A. Iš Niujorko išplaukė antradienį, dvidešimt septyni laivai. Krovinys analogiškas tam, kurį gabena kitos vilkstinės. Mazutas, aviacinis spiritas, mediena, plienas, dyzelinas laivams, mėsa, cukrus, javai, sprogmenys. Taigi trys laivų konvojai. Iš viso šimtas septyniolika prekybinių laivų, kurių bendras registruotas tonažas siekia daugiau kaip milijoną tonų, o kur dar visas milijoną tonų sveriantis krovinys.

Vienas iš amerikiečių — vyresnysis, Hamerbekas — kilstelėjo ranką.

— O kiek iš viso žmonių?

— Devyni tūkstančiai jūrininkų prekybiniuose laivuose. Taip pat tūkstantis keleivių.

— Kas tie keleiviai?

— Daugiausia kariškiai. Taip pat yra moterų iš Amerikos Raudonojo Kryžiaus. Nemažai vaikų. Katalikų misionierių grupė, kad ir kaip tai būtų keista.

— Jėzau Kristau...

Keivas išdrįso kreivai šyptelėti:

— Taigi.

— O kur yra povandeniniai laivai?

— Į šį klausimą galėtų atsakyti mano kolega.

Keivas atsisėdo, o tuo metu kalbėti atsistojo kitas anglų karininkas, Vailiersas. Jis mostelėjo lazdele.

— Povandeninių laivų sekimo skyrius nustatė, kad trys povandeninių laivų padaliniai ketvirtadienį nulis valandų nulis minučių buvo *šia*, *šia* ir *šia*.

Dėl specifinės tarties jo kalbos tikrai nebūtum galėjęs pavadinti taisyklinga — „apranga“ tapdavo „branga“, o „iš tikrųjų“ — „štikrų“, mat kalbėdavo jis beveik sučiauptomis lūpomis, tarytum tikram džentelmenui būtų nederėję plačiau išsižioti, neva taisyklingas kalbėjimas būtų prilygęs moralinių principų išdavystei.

— „Gruppe Raubgraf" štai *šia*, už dviejų šimtų mylių nuo Grenlandijo krantų. „Gruppe Neuland" — *šia*, beveik per patį vandenyno vidurį. „Gruppe Westmark" — *šia*, į pietus nuo Islandijos, — tęsė jis.

— *Ketvirtadienį*, nulis nulis? Norite pasakyti, kad praėjo jau daugiau kaip trisdešimt valandų? — Hamerbeko plaukai spalva ir tankumu priminė metalo drožles, išbarstytas tiesiai jam ant kaukolės. Jam palinkus į priekį, plaukai, apšviesti dienos šviesos lempos, ėmė net spindėti. — Kur, po velnių, jie yra šiuo metu?

— Apgailestauju, bet nieko negaliu jums atsakyti. Maniau, kad tam mes *šia* susirinkom. Jie pranyko *š* ekrano.

Admirolas Troubridžas prisidegė nuo nuorūkos dar vieną cigaretę. Jis jau nebežiūrėjo į Džeriką ir savo mažas paraudusias akis buvo įsmeigęs į Hamerbeką.

Amerikietis vėl kilstelėjo ranką.

— O kiek povandeninių laivų, apie kuriuos dabar kalbame, įeina į šių trijų „rujų" sudėtį?

— Man labai nemalonu tai sakyti, hm, jų yra gana daug, hm, suskaičiavome keturiasdešimt šešis.

Skaineris negalėjo ramiai nusėdėti ir rangėsi kėdėje. Atvudas tęsė savo pasirodymą, kuisdamasis dokumentuose.

— Kalbėkime konkrečiai, — pareiškė Hamerbekas, kurio atkaklumas Džerikui jau kėlė nuostabą. — Jūs minėjote, kad bendras laivų tonažas yra milijonas tonų...

— Prekybinių laivų, — įsiterpė Keivas.

— ... prekybinių laivų, dovanokite. Taigi *prekybinių* laivų tonažas siekia vieną milijoną tonų, jais plaukia dešimt tūkstančių žmonių, tarp kurių yra nemažai damų iš Amerikos Raudonojo Kryžiaus ir daug uolių katalikų, Evangelijos skelbėjų. Jie visi plaukia pirmyn, kur jų laukia keturiasdešimt šeši vokiečių povandeniniai laivai, o jūs nė nenutuokiate, kur tie povandeniniai laivai galėtų būti?

— Apgailestauju, bet taip.

— Ar jūs mane laikote idiotu? — sėsdamas ant kėdės metė Hamerbekas. — Ir po kiek laiko jie ten atsidurs?

— Sunku pasakyti, — vėl prabilo Keivas. Jis turėjo keistą įprotį kalbėdamas nusisukti, tačiau Džerikas įsivaizdavo, kad jis taip elgiasi nenorėdamas kitiems parodyti savo sužaloto skruostikaulio. — SC plaukia lėčiau. Jo greitis — maždaug septyni mazgai. HX, tiek vienas, tiek kitas, konvojai yra greitesni, vienas plaukia dešimties, kitas — vienuolikos mazgų greičiu. Manyčiau, turime daugiausia tris dienas. Paskui jie pateks į priešo povandeninių laivų ugnies zoną.

Hamerbekas ėmė kažką kuždėti kitam amerikiečiui. Jis kraipė galvą ir staigiais, trumpais judesiais mostagavo ranka. Admirolas, pasilenkęs per stalą, dalijosi pastebėjimais su Keivu, o pastarasis jam tyliai tarė: „Apgailestauju, sere, bet tai tiesa."

Džerikas pakėlė akis į Atlanto jūrlapį su jame prisegtais geltonais jūrų konvojų skrituliais ir juodais trikampiais, žyminčiais vokiečių povandeninius laivus ir primenančiais ryklio dantis, išbarstytus vandenyno trasose. Laivus nuo „vilkų rujų" skyrė ne daugiau kaip aštuoni šimtai mylių. Prekybiniai laivai per dvidešimt keturias valandas nuplaukdavo tikriausiai du šimtus keturiasdešimt mylių. Iš tiesų juos skyrė maždaug trijų dienų kelias. O Dieve, mąstė jis, dabar aš nesistebiu, kodėl Logis taip desperatiškai norėjo mane kuo greičiau atsitempti atgal.

— Džentelmenai, jei leisite... — garsiai, kad visi girdėtų, kreipėsi Skaineris, nusprendęs įvesti tvarką.

Džerikas pastebėjo jo veide išraišką, kurią būtų pavadinęs „nagi, nusišypsokime pavojaus akivaizdoje"; ji visada bylodavo apie augančią paniką.

— Manau, turėtume saugotis per didelio pesimizmo. Kaip jums žinoma, Atlanto vandenynas užima trisdešimt du milijonus kvadratinių mylių, — jis išdrįso dar kartą nusijuokti. — Juk tai — neaprėpiamos platybės!

— Taigi, — atsakė Hamerbekas. — O keturiasdešimt šeši povandeniniai laivai — tikras pragaras.

— Sutinku. Su tokia didele katafalkų koncentracija dar nesame susidūrę, — paantrino Keivas. — Man labai sunku tai pripažinti, tačiau negalime atmesti prielaidos, kad priešas gali surengti ataką. Nebent mes susektume, kur jie yra.

Jis reikšmingai pažiūrėjo į Skainerį, tačiau šis nekreipė į jį dėmesio ir tęsė toliau:

— Be to, tikriausiai dar nepamiršote, kad šie laivai nėra palikti likimo valiai? — Jis nužvelgė susirinkimo dalyvius, tikėdamasis pritarimo. — Juk juos lydi konvojus, ar ne?

— Iš tikrųjų, — vėl pasigirdo Keivo balsas. — Juos lydi... — jis pasitikslino savo užrašuose, — taip, septyni eskadriniai minininkai, devynios korvetės ir trys fregatos. Be to, yra dar ir kitų laivų.

— Jiems vadovauja patyręs vadas...

Anglų karininkai susižvalgė, o paskui jų žvilgsniai nukrypo į admirolą.

— Tiesą sakant, ši užduotis jam yra pirmoji.

— O Dieve! — Hamerbekas susyk palinko priekin ir užkėlė ant stalo savo sunkius kumščius.

— Jei galima, įsiterpsiu. Savaime suprantama, praėjusį penktadienį, kai buvo organizuojami konvojai, mes negalėjom numatyti, kad mūsų žvalgyba susidurs su tokiais sunkumais.

— Ir ilgam tie sunkumai užklupo?

Tai buvo pirmi admirolo tą rytą ištarti žodžiai, ir visi vienu metu atsigręžė į jį. Tačiau admirolą ištiko toks stiprus kosulio priepuolis, kad galėjai pamanyti, jog krūtinę jam drasko daugybė smulkių metalinių dalelių, tada jis godžiai įtraukė dūmų, luktelėjo, kol jie užpildys visą plaučių tūrį, ir mostelėjo cigarete.

— Kaip jūs manote, ar keturios dienos — pakankamas laikotarpis jiems įveikti?

Klausimas buvo skirtas Skaineriui, ir sėdinčiųjų prie stalo akys nukrypo į jį. Pastarasis buvo administratorius, ne kriptoanalitikas, — prieš karą jis ėjo prorektoriaus pareigas viename Šiaurės Anglijos

universitete, — ir Džerikas suprato, kad problemos sprendimas nuo Skainerio nepriklauso. Jis negalėjo atsakyti, kiek laiko tokia situacija užsitęs — keturias dienas, keturis mėnesius ar ketverius metus.

Skaineris atsakė diplomatiškai:

— Galimas dalykas.

— Taip, žinoma, visko gali būti, — Troubridžas nusijuokė nemaloniu, gergždžiančiu balsu, o juokas netrukus virto kosulio priepuoliu. — Ar tikrai? Ar tikrai galite atskleisti to jūsų vadinamo „Ryklio" kodą dar prieš mūsų konvojui patenkant į vokiečių povandeninių laivų ugnies zoną?

— Tai — mūsų prioritetinė užduotis.

— Po galais, aš puikiai žinau, kad tai yra jūsų prioritetinė užduotis, Leonardai. Jūs ir pats nesiliaujate tai kartojęs: „prioritetinė užduotis, prioritetinė užduotis". Tačiau dabar kalbame ne apie tai.

— Suprantu, sere. Jūs norite išgirsti konkretų atsakymą. — Skaineris ryžtingai atkišo į priekį savo stambius žandikaulius. Mintyse jis dabar tikriausiai šaltakraujiškai vedė savo laivą tiesiai į artėjantį taifūną. — Taip, manau, mes pajėgsime su ja susidoroti.

Tu praradai sveiką nuovoką, pamanė Džerikas.

— Ar jūs visi tuo tikite? — Admirolas skvarbiu žvilgsniu tyrė kiekvieną iš jų. Jo akys buvo panašios į pėdsekio šuns, raudonos ir pavandenijusios.

Logis pirmasis nutraukė tylą. Jis pasižiūrėjo į Skainerį, susiraukė, paskui pypkės kandikliu pasikasė pakaušį.

— Manau, dabar mes turime šiokį tokį pranašumą, nes apie „Ryklį" nutuokiame daugiau nei prieš tai.

Tuojau pat iš vietos pašoko ir Atvudas.

— Jei Gajus mano, kad mes galime tai padaryti, aš gerbiu jo nuomonę. Sutinku su visais terminais, kuriuos jis nurodys.

Baksteris, nutaisęs išminčiaus išraišką, linktelėjo galva. Džerikas sėdėjo įbedęs žvilgsnį į savo laikrodį.

— O jūs? — pasiteiravo admirolas. — Ką jūs manote?

Kembridže šiuo metu baigia pusryčiauti. Kaitas skubės atidaryti pašto dėžutės. Ponia Saks triūs su šepečiais ir šluostėmis rankose. Šeštadieniais valgykloje patiekiamas daržovių pyragas su bulvėmis...

Jis girdėjo, kaip visi buvusieji kambaryje nuščiuvo, o pakėlęs akis išvydo į jį nukreiptus žvilgsnius. Ypač smalsus atrodė dailaus, kostiumu vilkinčio vyro žvilgsnis. Džerikas pajuto, kad jam ima kaisti skruostai.

Kaip tik tą akimirką jis pajuto dirginančius spazmus.

Vėliau Džerikas dažnai prisimins šį momentą. Kas jį vertė pasielgti taip, o ne kitaip? Gal įtaką turėjo nuovargis? O galbūt jis, staiga iš Kembridžo atsidūręs pačiame košmaro įkarštyje, nesugebėjo persiorientuoti? Gal jis vis dar sirgo? Liga tikrai galima būtų paaiškinti tai, kas nutiko paskui. Nors, kas žino, gal mintys apie Klerę jį buvo nukėlusios visai kitur ir jis apie nieką kitą negalėjo galvoti? Vėliau, praėjus kiek laiko, jis aiškiai prisiminė tik tąsyk jį stipriai užvaldžiusį susierzinimą. „Neužmiršk, meiluti, kad esi čia tik dėl vaizdo." Tu esi čia tik tam, kad demonstruotum savo matematinius sugebėjimus, kad Skaineris galėtų surengti jankiams spektaklį. Esi čia tik tam, kad elgtumeisi kaip nurodyta, todėl pasilaikyk savo nuomonę sau pačiam ir nieko neklausinėk. Džerikas ūmai pajuto, kad jį ima pykinti, ir ne šiaip sau, o nuo visko — pykina nuo šviesos maskavimo, pykina nuo šalčio, pykina nuo familiarumo, nuo kalkių kvapo, nuo drėgmės ir nuo banginio mėsos — būtent *banginio* — ketvirtą ryto...

— Tiesą sakant, nesu taip optimistiškai nusiteikęs kaip mano kolegos.

Skaineris tuojau pat jį pertraukė. Nedaug trūko, kad būtum išgirdęs jo galvoje pavojaus signalą, išvydęs deniu skuodžiančius lakūnus ir į dangų kreipiamus didelio kalibro pabūklus, mat svarbiausiam Jo Didenybės laivui *Skaineris* iškilo didelis pavojus.

— Apgailestauju, bet Tomas dar nėra visiškai pasveikęs, sere. Jis didesnę mėnesio dalį buvo išvykęs, ilsėjosi...

— Kodėl ne? — admirolo balsas nuskambėjo įtartinai draugiškai. — Kodėl nesate taip optimistiškai nusiteikęs?

— ... todėl nesu tikras, ar jis pakankamai *au fait* su mūsų situacija. Tikriausiai, Tomai, tu ir pats tai pripažįsti?

— Gerai, galiu paaiškinti. Aš visiškai *au fait* su enigma, Leonardai. — Džerikas negalėjo patikėti savo paties žodžiais. Jis pajuto, kad sustoti jau nebegali. — Enigma — labai sudėtinga šifravimo sistema. O „Ryklys" — tiesiog idealiai atliktas jos patobulinimas. Pastarąsias aštuonias valandas tyrinėjau „Rykliu" šifruotą medžiagą ir, hm — atleiskite man, jei kalbu ne taip, kaip reikia — bet manau, kad situacija yra itin sudėtinga.

— Bet jums *buvo* pavykę iššifruoti?

— Tai tiesa, tačiau mes turėjome raktą. Orų prognozės šifras buvo raktas, kuriuo galėjome atrakinti durų spyną. Deja, vokiečiai pakeitė orų prognozės šifrą. Tai reiškia, mes nebeturime rakto. Nebent įvyko kokių nors pokyčių, leidusių pasistūmėti į priekį, apie kuriuos aš dar nieko nežinau. Jei ne, tuomet neįsivaizduoju, kokiu būdu mes galime... — Džerikas bandė sugalvoti tinkamą metaforą, — ... įsilaužti.

Kitas amerikietis, karinio jūrų laivyno karininkas, visą laiką tylėjęs, — Džerikas staiga pamiršo jo pavardę, — tarė:

— O kur tos keturių rotorių bombos, kurias buvai žadėjęs, Frenkai?

— Tai — atskiras klausimas, — burbtelėjo Skaineris, žudikišku žvilgsniu perverdamas Džeriką.

— Nejaugi? — tai buvo Krameris. Tokia šio amerikiečio pavardė. — Tikriausiai, jei mes dabar turėtume tas keturių rotorių bombas, mums nereikėtų jokių „špargalių"?

— Palūkėkite minutėlę, — įsiterpė admirolas, su vis stiprėjančiu nekantrumu sekęs diskusiją. — Esu jūrininkas, negana to — senas jūrininkas. Man nesuprantamos šios jūsų *šnekos* apie raktus ir „špargales", apie kažkokias bombas su būgnais. Mes norime, kad laivai galėtų netrukdomi plaukti iš Amerikos, priešingu atveju šį karą pralaimėsime.

— Šventa tiesa, — pritarė Hamerbekas. — Teisingai pasakei, Džekai.

— Ar kas nors teiksis man konkrečiai atsakyti į mano konkretų klausimą? Ar per keturias dienas pavyks išeiti iš aklavietės, ar nepavyks? Taip ar ne?

Skainerio pečiai nulinko.

— Ne, — pratarė jis pavargusiu balsu. — Jeigu jums, sere, reikalingas konkretus atsakymas, tai aš negalėčiau vienareikšmiškai atsakyti, kad mums pavyks, tikrai ne.

— Ačiū. Ką gi, jei keturių dienų maža, tai kiek laiko jums gali prireikti? Nagi, jūs. Jūs — pesimistas. Ką jūs manote?

Džerikas vėl pajuto, kad visų akys įsmeigtos į jį.

Jis kalbėjo rūpestingai rinkdamas žodžius. Vargšelis Logis spoksojo į savo tabako kapšelį, lyg būtų norėjęs įlįsti į jį ir niekada iš jo neišlįsti.

— Atsakyti į šį klausimą labai sunku. Spręsti apie aklavietę, į kurią dabar patekome, galime nebent tik pagal identišką situaciją, kurioje buvome atsidūrę prieš tai.

— Ir kiekgi ji tęsėsi?

— Dešimt mėnesių.

Galėjai pamanyti, kad Džerikas detonavo sprogstamąjį užtaisą. Kilo visuotinis erzelis. Karinio jūrų laivyno atstovai šaukė. Admirolas užsikosėjo. Baksteris su Atvudu sutartinai pareiškė: „Ne!“ Logis sudejavo. O Skaineris kraipydamas galvą tarė: „Kaip tu, Tomai, gali jau iš anksto susitaikyti su pralaimėjimu?“ Net Vaigramas, blondinas, deleguotas Ministrų kabineto, prunkštelėjo, paskui, šypsodamasis dėl jam vienam žinomų priežasčių, užvertė galvą ir įsistebeilijo į gegnes.

— Aš nesakau, kad mes ir šįkart užtruksime dešimt mėnesių. — Džerikas, išlaukęs momento, kada jo balsas bus vėl girdimas, tęsė toliau: — Tai tik leidžia suprasti, su kuo mes susidūrėme, ir aš manau, kad keturių dienų laikotarpis atrodo nerealus. Atleiskite. Aš viską pasakiau.

Stojo tyla, paskui pasigirdo tylus Vaigramo balsas:

— Įdomu *kodėl*...

— Pone Vaigramai?

— Prašau man atleisti, Leonardai.

Vaigramas su šypsena veide nužvelgė sėdinčius prie stalo, o Džerikas atkreipė dėmesį į prabanga tviskančią jo išvaizdą — mėlynas švarkas, šilkinis kaklaraištis, „Jermyn Street" marškiniai, pomada sutepti ir atgal sušukuoti plaukai, iškvėpinti vyrišku odekolonu — tarytum jis būtų nužengęs tiesiai iš „Ritz" vestibiulio. *Salonų liūtas* — taip jį vadino Baksteris, kas Blečlio kalba reiškė „šnipas".

— Prašau man atleisti, — pakartojo Vaigramas. — Tiesiog garsiai mąsčiau. Apie tai, kodėl Dionicui prireikė pakeisti *būtent* šį kodo bitą ir *kodėl* jis tai padarė *dabar?* — Jis pasižiūrėjo į Džeriką. — Iš to, ką jūs dabar kalbėjote, susidariau nuomonę, kad labiau mums pakenkti jis negalėjo.

Džerikui nereikėjo atsakyti, mat už jį tai padarė Logis:

— Tokia rutina. Esu beveik garantuotas. Jie retsykiais keičia savo kodų knygas. Žinoma, mums labai nepasisekė, kad jie taip pasielgė kaip tik dabar.

— Rutina, — pakartojo Vaigramas. — Gerai. — Jis ir vėl nusišypsojo. — Pasakyk man, Leonardai, kiek žmonių žino apie šį orų prognozės šifrą ir kaip jis mums svarbus?

— Ką tuo norėtum pasakyti, Daglai? — nusijuokė Skaineris.

— Taigi kiek?

— Gajau?

— Turbūt koks tuzinas.

— Galbūt galėčiau gauti jų sąrašą?

Logis žvilgtelėjo į Skainerį, laukdamas pastarojo pritarimo.

— Aš, hm, taip, gerai, hm...

— Dėkoju.

Vaigramas toliau tyrinėjo lubas.

Stojusią tylą pertraukė ilgas admirolo atodūsis:

— Man atrodo, aš supratau šio susirinkimo prasmę.

Jis užgesino nuorūką ir pasilenkęs po kėde susiieškojo savo lagaminą. Ten netrukus atsidūrė dokumentai, kuriuos jis buvo pasidėjęs priešais save, jo pavyzdžiu pasekė ir padėjėjai.

— Aš neketinau apsimetinėti, esą tai, ką sužinojau, labai pradžiugins pirmąjį jūrų lordą.

Hamerbekas pareiškė:

— O aš manau, kad man būtų geriausia paskambinti į Vašingtoną.

Admirolas atsistojo, tą pačią akimirką visi kiti irgi atstūmė savo kėdės ir atsistojo.

— Leitenantas Keivas palaikys ryšį su Admiralitetu, — jis atsigręžė į Keivą. — Norėčiau, kad man raportuotumėte kasdien. Kita vertus, geriau būtų dukart per dieną.

— Klausau, sere.

— Leitenante Krameri, ar jūs liksite čia ir apie tolesnę įvykių eigą informuosite komandorą Hamerbeką?

— Tikrai taip, sere. Klausau, sere.

— Ką gi, — admirolas užsimovė pirštines. — Siūlau pratęsti šį susitikimą, kai tik bus kokių pasikeitimų. Viliuosi, kad tai vis dėlto įvyks per artimiausias keturias dienas.

Priėjęs prie durų senis atsigręžė.

— Manau, suprantate, kad kalbama ne vien apie milijoninį tonažą ir dešimt tūkstančių žmonių. Kalbama apie milijoną tonų ir dešimt tūkstančių žmonių *kas dvi savaites*. Ir ne tik apie konvojus. Mes esame įsipareigoję teikti paramą Rusijai. Kalbama apie mūsų šansą įsiveržti į Europą ir išvyti nacius. Nuo to priklauso viskas. Nuo to priklauso karo baigtis. — Jis vėl gergždžiančiu balsu nusikvatojo. — Nepagalvokite, Leonardai, kad aš jums darau spaudimą. Geros dienos, džentelmenai.

Tai taręs linktelėjo ir išėjo pro duris.

Kol jie vienas kitam murmėdami linkėjo geros dienos, Džerikas nugirdo, kaip Vaigramas tyliai tarė Skaineriui:

— Pasikalbėsime vėliau, Leonardai.

Jie girdėjo, kaip svečiai kaukši žemyn betoniniais laiptais, paskui gurgžda eidami taku, ir ūmai kambaryje stojo visiška tyla. Virš stalo kabojo melsva tabako migla, primenanti mūšio lauką po kautynių gaubiančius dūmus.

Skainerio lūpos buvo tvirtai sučiauptos. Jis kažką sau po nosimi niūniavo. Paskui surinko į krūvą dokumentus ir perdėtai rūpestingai išlygino kiekvieno lapo kampą. Laikas ėjo, tačiau niekas nepratarė nė žodžio.

— Taigi, — pirmasis tylą nutraukė Skaineris, — mes laimėjome. Ačiū tau, Tomai. Iš tiesų, esu labai dėkingas. Aš jau buvau pamiršęs, kad esi mūsų ramstis. Ir kaip mes anksčiau galėjome apsieiti be tavęs?

— Tai aš kalčiausias, Leonardai, — tarė Logis. — Nevykusiai perteikiau informaciją. Turėjau geriau supažindinti su situacija. Atsiprašau. Blogiausia, kad per daug skubėjau.

— Ar nenorėtumei, Gajau, dabar grįžti į bloką? Iš tikrųjų, kodėl dabar visi negalėtumėte grįžti atgal ir leisti mudviem su Tomu truputį pasikalbėti?

— Prakeiktas kvailys, — žiūrėdamas į Džeriką pareiškė Baksteris.

Atvudas paėmė jį už rankos.

— Eime, Alekai.

— Niekas manęs neperkalbės. Prakeiktas kvailys.

Jie išėjo.

Vos tik užsidarė durys, Skaineris tarė:

— Aš nieku gyvu nenorėjau, kad tu grįžtum.

— Logis to neminėjo. — Džerikas susidėjo ant krūtinės rankas, kad jos taip stipriai nedrebėtų. — Jis tik sakė, kad aš čia reikalingas.

— Aš nieku gyvu nenorėjau, kad tu grįžtum, bet ne todėl, kad būčiau laikęs tave kvailiu — Alekas neteisus. Tu nesi kvailas. Tu — nelaimė. Tu visiškai žlugęs. Kartą neatlaikęs tokios įtampos ir

vėl palūši — tai patvirtina tavo pasirodymas, kurį ką tik surengei. Tavo geriausios dienos jau praeityje.

Skaineris savo plačiu užpakaliu buvo atsirėmęs į stalo kraštą. Jis kalbėjo draugišku tonu, todėl stebėdamas jį iš šalies būtum galėjęs pamanyti, kad šis žmogus paprasčiausiai šnekučiuojasi su senu pažįstamu.

— Tai kodėl dabar esu čia? Aš pats niekada nesiprašiau priimamas atgal.

— Logis apie tave labai geros nuomonės. Jis yra laikinasis bloko viršininkas, ir man jo nuomonė svarbi. Be to, kalbėkime atvirai, po Tiuringo tu esi — teisingiau sakant, buvai — geriausias kriptoanalitikas visame Parke. Tu esi šiokia tokia istorijos dalis, Tomai. Tam tikra prasme žmogus legenda. Susigrąžindami tave atgal, pakviesdami į rytinį pasitarimą, norėjome savo šeimininkams parodyti, kad šią, hm, laikiną krizę traktuojame labai rimtai. Taip, tai buvo rizikingas sprendimas. Akivaizdu, kad aš buvau neteisus. Tu nepasinaudojai tau suteikta galimybe.

Džerikas nebuvo linkęs į smurtą. Jis niekada nieko nebuvo užgavęs, net vaikystėje, ir žinojo, kad tai, jog jam pavyko išvengti karinės tarnybos, buvo tikra malonė, nes su ginklu rankoje jis būtų didžiausią pavojų kėlęs ne priešui, o saviškiams. Tačiau, ant stalo išvydęs nuorūkų prigrūstą sunkią žalvarinę peleninę, — nuo artilerijos sviedinio tūtos nupjautą šešių colių dalį, — jis pajuto didelį norą smogti ja tiesiai pasipūtėliui į veidą. Skaineris tartum perskaitė jo mintį. Šiaip ar taip, jis nukėlė savo sėdynę nuo stalo ir ėmė vaikštinėti po kambarį. Vienas iš kvailio pranašumų yra tas, kad aplinkiniai niekada negali būti tikri jo ketinimų rimtumu.

— Senais laikais būdavo daug paprasčiau, ar ne? — vėl prabilo Skaineris. — Užmiesčio namas. Saujelė ekscentrikų. Niekas iš tavęs daug nesitiki. Pamažu krapštinėjiesi. Tačiau nelauktai susiduri su didžiausia karine paslaptimi.

— Tada pasirodo tokie kaip tu.

— Tiesa, tokie kaip aš yra būtini — tam, kad būtų užtikrintas tinkamas šio puikaus ginklo panaudojimas.

— Ak, tai štai ką tu, Leonardai, veiki? Užtikrini tinkamą ginklo panaudojimą. O aš vis galvodavau...

Skaineris liovėsi šypsotis. Jis buvo aukštas vyras, beveik visa pėda aukštesnis už Džeriką. Jis priėjo taip arti, kad Džerikas užuodė nusikvėpusius cigarečių dūmus ir prakaitą, kuriuo atsidavė drabužiai.

— Tu nė neįsivaizduoji, ką šis Parkas dabar reiškia. Tu visiškai nenutuoki, kokias problemas mes dabar sprendžiame. Pavyzdžiui, amerikiečiai. Tie, kurių akyse mane ką tik pažeminai. Mus pažeminai. Mes deramės su amerikiečiais dėl... — Skaineris nutilo. — Na, nesvarbu. Pasakysiu tik tiek, kad dabar, kai tu... kai *leidai sau* šitaip pasielgti, nė neįsivaizduoji, kas pastatyta ant kortos.

Skaineris su savimi turėjo lagaminą su ant jo įspaustu Didžiosios Britanijos herbu ir pablukusiomis auksinėmis raidėmis G VI R. Įdėjęs į lagaminą savo dokumentus, užrakino jį rakteliu, ilga grandinėle prisegtu jam prie diržo.

— Pasirūpinsiu, kad būtum atleistas iš kriptoanalitiko pareigų ir perkeltas į tokią vietą, kad niekam negalėtum padaryti jokios žalos. Tiesą sakant, planuoju tave visam laikui išsiųsti iš Blečlio, — jis įsidėjo raktelį į kišenę ir paplekšnojo per ją. — Žinoma, tu negali grįžti atgal į civilinį gyvenimą, bent jau kol baigsis karas, vien todėl, kad daug žinai. Girdėjau, Admiralitetas intensyviai ieško labai protingo žmogaus dirbti statistikos skyriuje. Darbas, tiesa, labai nuobodus, tačiau tokia šilta vietelė būtų kaip tik tokiam... *gležnam* žmogučiui. O ką? Galbūt sutiksi kokią dailią mergaitę. Mergaitę, kuri — kaip čia geriau pasakius? — tau *labiau* tiktų į porą nei toji persona, kuriai, mano žiniomis, *skirdavai* pasimatymus.

Džerikas šįkart nesusivaldė ir iš tiesų bandė smogti, tik ne su pelenine rankoje, o kumščiu, tačiau, kaip netrukus paaiškėjo, tai buvo didelė klaida. Skaineris stebėtinai grakščiai pasitraukė į šoną ir išven-

gęs smūgio savo dešine sugriebė Džeriko dilbį. Stiprūs pirštai susmigo į minkštus raumenis.

— Tomai, tu — ligonis. Be to, aš už tave visais atžvilgiais stipresnis. — Spustelėjęs Džeriko ranką dar stipriau, staiga ją paleido. — O dabar nešdinkis man iš akių.

5

O Dieve, jis jautėsi labai pavargęs. Nuovargis persekiojo jį lyg gyvas padaras, tai nutverdamas už kojų, tai užsiropšdamas ant jo sulinkusių pečių. Džerikas atsirėmė į A korpuso sieną, priglaudė skruostą prie lygaus, drėgno betono ir palaukė, kol susireguliuos pulsas.

Ką jis tokio padarė?

Jam reikėjo prigulti. Svajojo susirasti kokį nors urvą, įlįsti į jį ir nors kiek nusnūsti. Tarytum girtas ir ieškodamas raktų jis įkišo ranką į vieną kišenę, paskui į kitą ir galiausiai išsitraukė orderį apgyvendinimui. Pasižiūrėjo į jį. Albiono gatvė? Kur ji galėtų būti? Atmintyje buvo tuščia. Žinoma, pamatęs prisimintų.

Paskui atsitraukė nuo sienos ir ėmė atsargiai eiti pirmyn, tolyn nuo ežero, link kelio, vedančio prie pagrindinių vartų. Už maždaug dešimties jardų stovėjo nedidelis juodas automobilis, kurio durelės, jam priėjus arčiau, atsidarė ir iš vidaus pasirodė mėlyna uniforma vilkintis vyriškis.

— Pone Džerikai!

Džerikas nustebęs pakėlė akis. Tai buvo vienas iš dviejų amerikiečių.

— Leitenante Krameri?

— Labas. Keliaujate namo? Gal galėčiau pavežti?

— Ačiū. Ne. Iš tiesų man visai netoli.

— Aaa. Sėskite. — Krameris patapšnojo per automobilio stogą. — Ką tik gavau. Man būtų labai miela. Sėskite.

Džerikas ketino ir šįsyk atsisakyti, bet pajuto, kad ima linkti keliai.

— Ei, vaikine! — Krameris iššoko iš automobilio ir nutvėrė jį už rankos. — Betgi tu vos pastovi ant kojų. Bemiegės naktys?

Džerikas leidosi nuvedamas prie keleivio durelių ir pasodinamas ant priekinės sėdynės. Automobilio vidus buvo įšalęs, o jame tvyrantis kvapas bylojo, kad juo jau senokai buvo naudotasi. Tikriausiai tai buvo kieno nors pasididžiavimas, teikęs didelį džiaugsmą, mąstė Džerikas, iki to meto, kai išėjo įsakymas normuoti degalus, ir jį teko pastatyti į garažą. Krameris atsisėdo į vairuotojo vietą ir uždarė dureles, važiuoklė net sudrebėjo.

— Tik nedaugelis čia važinėjasi nuosavais automobiliais. — Džerikui jo paties žodžiai nuskambėjo keistai, tarytum būtų atsklidę iš kažkur toli. — Sunku įsigyti degalų?

— Ne, sere. — Krameris spustelėjo starterio mygtuką, užsivedė variklis. — Jūs gi žinote mus. Galime gauti viską, ko tik norime.

Sargybinis prie centrinių vartų automobilį nuodugniai apžiūrėjo. Užtvaras galiausiai pakilo, ir jie nurūko tolyn, pro valgyklą ir susirinkimų salę, į Viltono alėjos galą.

— Į kurią pusę?

— Manau, kairėn.

Krameris įjungė posūkio signalą, sumirksėjo gintaro spalvos indikatorius, ir automobilis, įsukęs į siaurą keliuką, leidosi miestelio link. Amerikiečio veidas atrodė dailus, dar berniokiškas, plaukai buvo lygiai apkirpti, o blunkantis įdegis bylojo, kad dalį tarnybos jam yra tekę praleisti užjūryje. Šiam vyrukui galėjo būti maždaug dvidešimt penkeri, o sveikata ir fizine ištverme jis tikrai negalėjo skųstis.

— Manau, turėčiau jums padėkoti.

— Padėkoti man?

— Už tai, ką pasakėte susirinkime. Jūs kalbėjote tiesą, o visi kiti tauškė niekus. „Keturios dienos“, o Dieve!

— Jie tik norėjo būti lojalūs.

— Lojalūs? Klausyk, Tomai... Atsiprašau, ar neprieštarausi, jei vadinsiu Tomu? Beje, aš esu Džimis. Jie atrodė nenuoširdūs.

— Nemanau, kad tai — tinkamiausia tema pokalbiui... — Džerikas pajuto, kad jam ima svaigti galva, tačiau netrukus liovėsi, ir tada šmėkštelėjo įtarimas, kad amerikietis laukė, kada jis išeis po susirinkimo. — Dėkoju, kad pavežėte.

— Iš tikrųjų? Betgi mes visai netoli nuvažiavome.

— Prašau, sustokite.

Krameris susyk pasuko į kelkraštį, visai netoli mažų, į eilę surikiuotų vasarnamių, sustabdė automobilį ir išjungė variklį.

— Paklausyk, Tomai, norėčiau tau kai ką pasakyti. Ar gali tam skirti nors minutę? Vokiečių „Ryklys" atsirado praėjus vos trims mėnesiams po Perl Harboro...

— Klausykite...

— Nebijok, niekas negirdi.

Tai buvo tiesa. Keliukas atrodė visiškai tuščias.

— Po Perl Harboro praėjo trys mėnesiai, ir nelauktai vienas po kito ima skęsti mūsų laivai. Tačiau niekas mums nepaaiškina priežasties. O svarbiausia tai, kad mes šiuo atžvilgiu neturime jokios patirties — mes tik organizuojame ir siunčiame laivų konvojus pagal nurodymus, kuriuos gauname iš Londono. Galų gale, kai padėtis dar labiau komplikavosi, mes nusprendėme pasiteirauti jūsiškių, kas atsitiko, kad nebeveikia jūsų garsioji žvalgyba, — amerikietis dūrė pirštu į Džeriką. — Tik *tada* mes išgirdome apie „Ryklį".

— Nenoriu nė klausytis, — atkirto Džerikas. Jis ištiesė ranką, ketindamas atsidaryti automobilio dureles, bet Krameris persilenkęs per sėdynę pirmas sugriebė rankenėlę.

— Aš nenoriu nuteikti tavęs prieš taviškius. Noriu tik papasakoti apie tai, kas čia vyksta. Praeitais metais, kai sužinojome apie „Ryklį", nusprendėme atlikti patikrinimą. Skubiai. Ir ką gi? Po atkaklių pastangų pavyko gauti šiokią tokią informaciją. Ar teko girdėti, kiek jūs,

vaikinai, praėjusios vasaros gale turėjote bombų? Tai yra praėjus dvejiems metams nuo jų gamybos pradžios?

Džerikas žiūrėjo tiesiai į priekį.

— Tokia informacija — ne mano kompetencija.

— Penkiasdešimt! O žinai, kiek mūsų žmonės Vašingtone galėtų jų pagaminti per *keturis mėnesius?* Tris šimtus šešiasdešimt!

— Puiku, tai jūs ir gaminkite jas, — suirzęs atsakė Džerikas, — jei esate tokie velniškai gabūs.

— Ne, — tęsė Krameris, — tu nesupratai. Neturime teisės. Enigma — britų nuosavybė. Oficialiai. Bet kokie klausimai, susiję su jos gamyba ir pakeitimais, turi būti sprendžiami derybų keliu.

— Ir tokios derybos vyksta?

— Taip, Vašingtone. Kaip tik šiuo metu. Jose dalyvauja ir jūsų ponas Tiuringas. O kol kas turime pasitenkinti tuo, ką jūs mums teikiate.

— Bet juk tai — absurdiška. Kodėl negalima paprasčiausiai imti ir konstruoti?

— Taigi, Tomai. Pagalvok pats. Visos pasiklausymo stotys stovi pas jus. Visos žaliavos taip pat jūsų. Mes esame už trijų tūkstančių mylių. Floridoje per daug sudėtinga pasiklausyti iš Magdeburgo siunčiamų pranešimų. Be to, koks tikslas įsirengti tris šimtus šešiasdešimt bombų, jei nebūtų ką į jas įdėti?

Džerikas užsimerkė ir išvydo skaisčiai raudoną Skainerio veidą, paskui išgirdo ir jo balsą: „Tu nė neįsivaizduoji, ką šis Parkas dabar reiškia... Mes deramės su amerikiečiais... Tu neįsivaizduoji, kas pastatyta ant kortos..." Ką gi, dabar jam paaiškėjo bent jau Skainerio pykčio priežastis. „Ryklys" kėsinosi visiškai sunaikinti jo mažą, biurokratinėmis konstrukcijomis pagrįstą imperiją. Tačiau didžiausią pavojų kėlė ne Berlynas, o Vašingtonas.

— Nenorėčiau, kad mane suprastum klaidingai, — toliau kalbėjo Krameris. — Aš čionai esu jau mėnesį ir manau, kad tai, ką jūs padarėte, yra įspūdinga. Nuostabu. Todėl niekas iš mūsų nė nekalba apie jokį

perversmą. Tačiau toliau taip tęstis irgi negali. Trūksta bombų. Trūksta rašomųjų mašinėlių. O dar tos jūsų lūšnos! O Dieve! „Tėveli, ar kare buvo pavojinga?“ — „Žinoma, vaikeli, aš vos mirtinai nesušalau!“ Gal teko girdėti, kad ši operacija vieną dieną galėjo baigtis labai liūdnai vien dėl to, kad jums pritrūko spalvotų pieštukų? Ką visa tai reiškia? Žmonės žūsta todėl, kad jūs stokojate *pieštukų?*

Džerikas jautėsi per daug pavargęs, kad galėtų ginčytis. Be to, jis puikiai žinojo, jog tai, apie ką kalba amerikietis, yra tiesa. Jis prisiminė tą naktį prieš aštuoniolika mėnesių, kai jam buvo duotas nurodymas stovėti kur nors netoli „Avies menties“ durų ir gurkšnojant alaus kokteilį atidžiai stebėti, ar nepasirodys koks pašalinis žmogus, kol tuo metu Tiuringas ir Velčmanas kartu su dar dviem vadovais antrame aukšte rašė laišką Čerčiliui. Lygiai tokia pat istorija: trūksta raštininkų, trūksta mašininkių, kasos aparatų gamykla Lečvorte, gaminusi bombas, stokojo reikalingų detalių ir darbo jėgos... Čerčiliui gavus laišką, Dauning Stryte kilo didžiulis triukšmas, stipriai supurtęs organizacinį aparatą, o kai ką privertęs ir atsisveikinti su karjera, todėl situacija trumpam pagerėjo. Tačiau Blečlis buvo panašus į rajų vaiką. Jo apetitas augo diena iš dienos. *Nervos belli, pecuniam infinitam,* arba, kaip Baksteris labiau proziškai mėgdavo sakyti, galų gale viskas baigiasi pinigais. Lenkai enigmą turėjo atiduoti britams. Atėjo metas britams pasidalyti ja su jankiais.

— Aš šiuo klausimu niekuo negaliu padėti. O pirmiausia norėčiau nusnausti. Ačiū, kad pavežėte.

Džerikas ištiesė ranką durų rankenėlės link, bet šįsyk Krameris nebandė jo sulaikyti. Jam jau lipant iš automobilio, amerikietis lyg tarp kitko užsiminė:

— Girdėjau, aname kare netekai tėvo...

Džerikas sustingo.

— Kas sakė?

— Nepamenu. Ar tai labai svarbu?

— Ne. Tai — jokia paslaptis. — Džerikas, pajutęs stiprėjantį

galvos skausmą, delnu pasitrynė kaktą. — Tai atsitiko dar prieš man gimstant. Tėvą prie Ipro sužeidė artilerijos sviedinio skeveldra. Jis dar kiek pagyveno, bet tai vargu ar galima pavadinti gyvenimu. Jis taip ir neišėjo iš ligoninės. Mirė, kai aš buvau šešerių.

— O ką jis veikė iki sužeidimo?

— Buvo matematikas.

Stojo tyla.

— Tikiuosi, dar pasimatysime, — atsisveikino Džerikas, išlipdamas iš automobilio.

— Mano brolis žuvo, — netikėtai pareiškė Krameris. — Vienas pirmųjų. Dirbo prekybos laivyne. Krovininiame laive.

Žinoma, pagalvojo Džerikas.

— Turbūt tai įvyko tuo metu, kai „Ryklys" buvo mus įvaręs į aklavietę?

— Taigi. — Krameris paniuro, bet paskui prisivertė nusišypsoti. — Palaikykime ryšį, Tomai. Jei kuo galėsiu, būtinai padėsiu, gali drąsiai kreiptis.

Jis persisvėrė per keleivio sėdynę ir trinktelėdamas uždarė dureles. Džerikas, likęs vienas kelkraštyje, stebėjo, kaip Krameris staiga apsisuka. Varikliui nusičiaudėjus, automobilis dideliu greičiu nurūko įkalne Parko link, palikdamas ore kaboti nedidelį tamsių dūmų debesėlį.

Trečia dalis

GNYBIS

NUGNYBTI: pavogti priešo šifruotą medžiagą.
GNYBIS: bet koks iš priešo pavogtas objektas, kuris padidino galimybes išaiškinti jo naudojamus kodus ar šifrus.

Kriptografijos leksikonas
(„Visiškai slaptai", Blečlio Parkas, 1943)

I

Blečlio gyvenimas buvo neatskiriamas nuo geležinkelio. Pagrindinis kelias, ėjęs iš Londono į Škotiją, dalijo miestelį perpus, o smulkesnė atšaka, jungusi Oksfordą su Kembridžu, buvo padalijusi jį į keturias dalis, todėl nebuvo tokios vietos, kur būtum galėjęs išvengti traukinių — jų keliamo triukšmo, suodžių kvapo ir rudų dūmų, besidraikančių virš į krūvą susispietusių stogų. Netgi į eilę sujungti namai buvo pritaikyti prie geležinkelio — pastatyti iš tų pačių raudonų plytų ir tokiu pat atšiauriu industriniu stiliumi kaip geležinkelio stotis ir garvežių depas.

Albiono gatvėje įsikūrę komerciniai svečių namai buvo maždaug už penkių minučių kelio pėsčiomis nuo Blečlio Parko ir šliejosi prie pagrindinės geležinkelio linijos. Jų savininkė, ponia Etelė Armstrong, kaip ir jai priklausantis pastatas, turėjo kiek daugiau nei penkiasdešimt metų, buvo tvirto sudėjimo, rūsčios, senamadiškos išvaizdos moteris. Jos vyras mirė nuo širdies priepuolio praėjus mėnesiui nuo karo pradžios, ir ji, likusi viena, savo keturių aukštų namą pavertė mažu viešbučiu. Kaip ir kiti miestelio gyventojai — o jų buvo apie septyni tūkstančiai — ji visiškai nenutuokė, kas vyksta tolėliau stovinčiuose rūmuose, bet tai jos nė kiek ir nedomino. Svarbiau už viską jai buvo pelnas. Ji ėmė trisdešimt aštuonis šilingus už savaitę, tikėdamasi, kad visi penki jos gyventojai už jiems suteiktą maitinimą atsilygins maisto produktų talonais. Viešbučio savininkės viltys pasiteisino, ir 1943 metų pavasarį ji jau turėjo sukaupusi tūkstantį svarų taupomosiomis karo metų obligacijomis ir pakankamai maisto produktų savo rūsyje, kad galėtų atidaryti vidutinio dydžio bakalėjos krautuvę.

Trečiadienį vienas iš jos svečių namų kambarių liko laisvas, o jau penktadienį jai buvo pateiktas dokumentas, reikalaujantis suteikti gy-

venamąjį plotą ponui Tomui Džerikui. Tą pačią dieną, iš pat ryto, jai buvo atgabentas būsimojo gyventojo turtas: dvi dėžės su asmeniniais daiktais ir senas metalinis dviratis. Dviratį ji nuvedė į užpakalinį kiemą, o dėžes užnešė į viršų.

Viena kartoninė dėžė buvo pilna knygų. Pora Agatos Kristi romanų. Džordžo Šubridžo Karo „Elementariųjų rezultatų teorinėje ir praktinėje matematikoje santrauka" du tomai. „Principia Mathematica" ar kažkas panašaus. Brošiūra įtartinai vokiškai skambančiu pavadinimu — „Apie skaičiuojamus skaičius ir jų taikymą *Entscheidungsproblem*", dedikuota „Tomui, su nuoširdžia pagarba — Alanas". Ji aptiko dar kelias matematikos prigrūstas knygas, iš kurių viena buvo taip dažnai naudojama, kad atrodė, jog ji tuojau pat iširs, ir pilna įvairių skirtukų — autobuso ir tramvajaus bilietų, alaus padėkliukų ir net žolelių. Ji atsivertė smarkiai pribraukytą puslapį:

„... šiaip ar taip, tikra matematika karo metu gali pasitarnauti vienam tikslui. Pasauliui skęstant pamišime, matematikas joje randa neprilygstamą raminamąjį vaistą. Juk iš visų menų ir mokslų labiausiai nuo karo nutolusi yra matematika."

Pastarasis sakinys atrodo teisingas, pamanė ji. Užvertusi knygą, apsuko ją kita puse ir prisimerkusi pašnairavo į nugarėlę: „Matematiko apologija", G. H. Hardis, Kembridžo universiteto leidykla.

Neką labiau sudomino ir antrosios dėžės turinys. Viktorijos laikų graviūra, vaizduojanti Karališkojo koledžo koplyčią. Pigus „Waralarm" žadintuvas, nustatytas skambinti vienuoliktą valandą, juodos tekstūros dėžutėje. Radijo imtuvas. Akademinė kepurė ir pilkšva mantija. Buteliukas su rašalu. Teleskopas. 1942 metų gruodžio dvidešimt trečios *The Times* numeris atverstu galvosūkių skyreliu, kuris buvo užpildytas dviem skirtingais braižais: vienas — labai smulkus ir aiškus, kitas — dailesnis, greičiausiai moteriškas. Virš galvosūkių buvo užrašyta „2712815". O pačiame dėžės dugne gulėjo žemėlapis, kuris, jį išskleidus, pasirodė esąs ne Anglijos ir netgi ne Vokietijos (priešingai nei ji slapta vylėsi), bet naktinio dangaus.

Tokia nuobodybė moterį taip nuvylė, kad vėliau, kai praėjus pusvalandžiui po vidurnakčio į duris pasibeldęs šiaurietišku akcentu kalbąs žemaūgis vyrukas atgabeno dar porą būsimojo gyventojo lagaminų, ji pasistengė kuo greičiau jais atsikratyti ir paliko tuščiame kambaryje nė nedirstelėdama į jų vidų.

Daiktų savininkas pasirodė šeštadienio rytą, devintą valandą. Kaip vėliau ji paaiškino savo kaimynei poniai Skrečvud, dėl laiko jokiu būdu negalėjusi apsirikti, mat radijas kaip tik baigė transliuoti pamaldas ir netrukus turėjo prasidėti žinių laida. Šis žmogus atrodė kaip tik taip, kaip ji ir tikėjosi. Jis nebuvo labai aukštas. Laibas. Išvaizda panašus į mokslinčių. Suvargęs, čiupinėjantis savo ranką, lyg būtų ją ką tik susižeidęs. Nesiskutęs, išblyškęs kaip... ji norėjo pasakyti „kaip popieriaus lapas“, bet prisiminė, kad net prieš karą nebuvo mačiusi tokio balto popieriaus, bent jau savo namuose. Vilkėjo gerais drabužiais, tačiau neatrodė tvarkingas — ji netruko pastebėti, kad jo paltui trūksta vienos sagos. Tiesa, vyriokas buvo gana mielas. Malonus tonas. Labai geros manieros. Ramus balsas. Ji pati niekada neturėjo vaikų, neturėjo sūnaus, bet jei būtų turėjusi, jis tikriausiai būtų buvęs panašaus amžiaus. Trumpai tariant, bet kas būtų supratęs, kad jį reikia atpenėti.

Dėl mokesčio už kambarį ji laikėsi griežtos pozicijos. Visuomet reikalavo mokėti už mėnesį į priekį, — šią sąlygą ji išsakydavo dar koridoriuje, prieš palydėdama savo svečius aukštyn apžiūrėti kambario, — tačiau po įprastai kylančių derybų suirzusi nusileisdavo iki dviejų savaičių. Šis vaikinas sutiko su jos nustatyta kaina be jokių murmėjimų. Ji paprašė septynių svarų ir šešių šilingų, naujokas padavė aštuonis svarus, o jai apsimetus neturint grąžos, jis tarė: „Puiku, atiduosite vėliau.“ Paskui, kai ji užsiminė apie knygelę su maisto produktų talonais, jis pakėlė į ją sutrikusį žvilgsnį ir paklausė (jo klausimo ji nepamirš visą likusį gyvenimą): „Jūs turite omenyje šitą?“

Jūs turite omenyje šitą? Ji pakartojo su nuostaba. Tarytum jis tokio daikto anksčiau niekada nebūtų matęs! Ištiesęs jai mažą rudą knygelę, atveriančią kelią prie savaitinės keturių uncijų sviesto, aštuonių uncijų

kumpio ir dvylikos uncijų cukraus normos, pareiškė, kad ji galinti ja laisvai naudotis: „Man jos niekada neprisireikė.“

Tąsyk ji taip jaudinosi, kad gerai nenutuokė ką daranti. Sugrūdusi pinigus ir maisto produktų knygelę į prijuostės kišenėlę, kol šis žmogus nespėjo persigalvoti, palydėjo jį laiptais į viršų.

Šįsyk Etelė Armstrong pirmoji pripažino, kad penktasis miegamasis jos Komerciniuose svečių namuose nebuvo pats tinkamiausias gyventi. Kambarys įrengtas pačiame koridoriaus gale ir į jį galėjai patekti tik palypėjęs trumpais sraigtiniais laiptais, o stovėjo jame tik lova ir drabužių spinta. Dėl jo ankštumo durys neatsidarydavo iki galo, mat atsiremdavo į lovą. Kambaryje buvo siauras, suodžiais aptaškytas langelis, pro kurį atsivėrė vaizdas į geležinkelio platybes. Per pustrečių metų jame spėjo apsigyventi trisdešimt žmonių. Niekas neapsistodavo ilgiau kaip porai mėnesių, o dalis jų apskritai atsisakydavo čia miegoti. Tačiau šis tuojau pat prisėdo ant lovos krašto, nužvelgė savo dėžes su lagaminais ir pavargusiu balsu tarė: „Labai malonu, ponia Armstrong.“

Ji skubėdama paaiškino namų taisykles. Pusryčiai — septintą valandą, vakarienė — šešios trisdešimt, virtuvėje visada paliekamas „šaltas lengvas užkandis“ dirbantiems nereguliariomis pamainomis. Tolimajame koridoriaus gale buvo vonios kambarys, kuriuo turėjo dalytis visi penki jos namų svečiai. Maudytis jiems buvo galima tik po vieną kartą per savaitę, o vandens lygis negalėjo viršyti penkių colių (emalyje buvo įbrėžta žymė), todėl jam pirmiausia reikės susitarti su kitais gyventojais dėl savo eilės. Kas vakarą jis gausiąs keturis anglies gabalus kambariui pasišildyti. Ugnis žemutiniame aukšte esančiame salone gesinama lygiai devintą vakaro. Svečias, pastebėtas ruošiąs maistą, geriąs alkoholinius gėrimus arba savo kambaryje besilinksminąs su pašaliniais asmenimis, ypač priešingos lyties, — po pastarosios pastabos ji nežymiai šyptelėjo, — bus nedelsiant iškeldintas, o nuomos likutis įskaičiuotas į jo sąskaitą kaip bauda.

Jai pasiteiravus, gal svečias turįs klausimų, šis nieko neatsakė, ir

dėl to ji labai nudžiugo, mat kaip tik tuo metu pro šalį, ne daugiau kaip už šimto pėdų nuo miegamojo, šešiasdešimties mylių per valandą greičiu spiegdamas prašvilpė Blečlyje nestojantis ekspresas, taip stipriai sudrebinęs kambarėlį, kad ponia Armstrong patyrė trumpą, tačiau siaubingą viziją, kurios metu regėjo, kaip ūmai prasiveria grindys ir jie abu smenga žemyn, per jos pačios miegamąjį, per skalbyklą, kol galiausiai su baisiais trenksmais atsiduria rūsyje, tarp blizgių ir glotnių lyg vaškas kumpių bei konservuotų persikų, rūpestingai sukrautų į krūvas ir slepiamų jos „Aladino oloje“.

— Ką gi, — tarė šeimininkė, triukšmui nuščiuvus (laimė, kad ne jos namui susmegus), — palieku jus, nedrumsiu jums ramybės, pailsėkite.

Tomas Džerikas, klausydamasis jos žingsnių laiptais, porą minučių sėdėjo ant lovos krašto. Paskui nusivilko švarką su marškiniais ir apžiūrėjo savo tvinkčiojantį dilbį. Truputį žemiau alkūnės buvo dvi mėlynės, juodos lyg aitriosios alyvuogės, ir jis prisiminė, ką jam visada primindavo Skaineris: Feiniu vadinamą mokyklos prefektą, vyskupo sūnų, mėgdavusį vakarinio arbatos gėrimo metu atsivesti į savo darbo kambarį kurį nors iš naujokų ir mušti jį lazda, o paskui versdavusį jam už tai dėkoti: „Ačiū, Feini.“

Kambaryje buvo šalta, ir jis ėmė drebėti; oda pašiurpo, tapo panaši į žąsies. Tomas jautėsi siaubingai pavargęs. Atidaręs vieną iš lagaminų išsiėmė pižamą ir skubiai ją apsirengė. Pakabinęs švarką ketino išsiimti iš lagamino kitus drabužius, tačiau netrukus persigalvojo. Juk jis gali ilsėtis iki kito ryto. Čia tai bent, — braukdamas ranka sau per veidą, pamanė jis, — juk ką tik atidaviau aštuonis svarus, daugiau nei uždirbu per savaitę, už kambarį, kuriuo galbūt nesinaudosiu. Drabužių spinta, atidarant jos duris, smarkiai sujudėjo, o metaliniai drabužių pakabai sugrojo melancholišką melodiją. Jos viduje trenkė naftalinu. Tomas paskubomis sustūmė abi kartonines dėžes į spintą, o lagami-

nus pakišo po lova. Paskui užtraukė užuolaidas, atsigulė ant gumbuoto čiužinio ir iki pat nosies užsitraukė antklodes.

Džerikas trejus metus gyveno naktinį gyvenimą — keldavosi temstant, eidavo miegoti jau išaušus, — tačiau niekaip negalėjo prie tokio ritmo priprasti. Dabar, gulėdamas ir klausydamasis iš tolumos jo ausis pasiekiančių šeštadienio rytinių garsų, jis jautėsi tarsi invalidas. Apačioje kažkas maudėsi vonioje. Vandens rezervuaras buvo įrengtas mansardoje, tiesiai virš galvos, todėl išleidžiamo ir jį vėl pripildančio vandens šniokštimas buvo kurtinamas. Džerikas užsimerkė ir priešais save išvydo Šiaurės Atlanto jūrlapį. Atsimerkė, o lova tuo metu net sudrebėjo, pro šalį važiuojant traukiniui, kuris jam akimirksniu priminė Klerę. 15.06 išvyksta iš Londono Eustono... „per Vilesdeną, Vatfordą, Apslį, Berkhamstedą, Tringą, Čedingtoną ir Leiton Buzardą, atvyksta į Blečlį keturios valandos devyniolika minučių"; jis net dabar prisiminė visų tarpinių stočių pavadinimus ir matė ją taip pat aiškiai kaip tada. Tądien jis pirmą kartą išvydo Klerę.

Tai įvyko tikriausiai — nejaugi? — praėjus savaitei po to, kai jie atskleidė „Ryklio" kodą. Bet kuriuo atveju iki Kalėdų buvos likusios tik kelios dienos. Jis, Logis, Pakas ir Atvudas gavo nurodymą prisistatyti į administracinį korpusą Brodvėjuje, ne per toliausiai nuo Šv. Jokūbo metro stoties, kur buvo įsikūrusi Blečlio Parko valdyba. Trumpą kalbą apie jų darbo reikšmę išrėžė pats „Č". Įvertinant jų „gyvybiškai svarbų laimėjimą", ministro pirmininko įsakymu kiekvienam ketverto nariui buvo tvirtai paspausta ranka ir įteiktas vokas su šimto svarų vertės čekiu, išduotu seno ir nelabai žinomo „City" banko. Po susitikimo truputį sumišę jie atsisveikino jau ant šaligatvio ir išsivaikščiojo savais keliais — Logis nuėjo į Admiralitetą pietauti, Pakas nuskubėjo į pasimatymą su mergina, Atvudas — į koncertą Nacionalinėje paveikslų galerijoje, o Džerikas patraukė atgal į Eustoną, į traukinį, vykstantį į Blečlį „per Vilesdeną, Vatfordą, Apslį..."

Daugiau čekių nesitikėk, pagalvojo jis dabar. Kas žino, ar Čerčilis nepareikalaus grąžinti jam anų pinigų?

Milijonas tonų. Dešimt tūkstančių žmonių. Keturiasdešimt šeši vokiečių povandeniniai laivai. Tačiau tai dar tik pradžia.

Nuo to priklauso viskas. Nuo to priklauso karo baigtis.

Jis nusisuko veidu į sieną.

Pravažiavo kitas traukinys, paskui dar vienas. Vonioje ėmė maudytis kažkas kitas. Užpakaliniame kieme, tiesiai po jo kambario langu, ponia Armstrong pakabino ant skalbinių virvės salono kilimą ir ėmė jį daužyti, stipriai ir ritmiškai, tarytum už jo būtų stovėjęs nuomininkas, atnešęs nuompinigius, arba koks šmirinėjantis Maisto ministerijos inspektorius.

Džeriką apgaubė tamsa.

Sapnas yra atsiminimas, atsiminimas — tai sapnas.

Sausakimšas peronas... metalinės sijos ir balandžiai, plasnojantys po apdulkėjusiu stiklo kupolu. Ausį rėžiančios kalėdinės giesmės, transliuojamos per garsiakalbių sistemą. Saulėje tviskantis plienas ir chaki dėmės. Karių, sulinkusių po sunkiais daiktamaišiais, vora, ristele skubanti į tarnybinį vagoną. Jūreivis atsisveikindamas bučiuoja nėščią moterį raudona skrybėlaite, plekšnodamas jai per sėdynę. Mokiniai, grįžtantys namo Kalėdų atostogų, jūreiviai nudėvėtomis milinėmis, dvi laibos susirūpinusios motinos nuskarusiais kailiniais paltukais, šviesiaplaukė dailaus sukirpimo, kulkšnis siekiančiu pilku paltu, juodo aksomo apykakle ir rankogaliais. „Prieškarinis, — pagalvojo jis, — dabar panašaus nepasiūtų..."

Ji praeina pro langą, ir jis net krūpteli supratęs, kad ji pastebėjo jo žvilgsnį. Tą pačią akimirką nudelbia akis į laikrodį, nykščiu užšauna dangtelį ir apsidairęs pamato, kad ji įeina kaip tik į jo kupė. Visos vietos čia užimtos. Ji dvejoja. Jis atsistoja ir pasiūlo atsisėsti. Ji dėkingai nusišypso ir gestu parodo, kad jai pakaks vietos tarp jo ir vagono lango. Jis linkteli ir vėl atsisėda, bet tai nėra taip paprasta.

Durys išilgai traukinio užsidaro, pasigirsta švilpuko signalas, ir jie trūkteli pirmyn. Peronas — mojuojančių žmonių knibždėlynas.

Jis taip suspaustas, kad vos begali krustelėti. Tokio fizinio artumo prieš karą niekas nebūtų toleravęs, bet dabar, šiose nesibaigiančiose kelionėse, vyrai ir moterys nuolat atsiduria vienoje krūvoje, dažnai ir tiesiogine reikšme. Jos šlaunis prisispaudusi prie jo taip stipriai, kad jis jaučia po jos oda tvirtus raumenis ir kaulus. Jos petys atremtas į jo petį. Jų kojos liečiasi viena į kitą. Jos kojinė šiugžda, prisiliesdama prie jo blauzdos. Jis jaučia nuo jos kūno sklindančią šilumą ir užuodžia kvapą.

Jis žiūri pro ją dėdamasis, kad jam rūpi tik pro langą slenkantys negražūs namai. Ji daug jaunesnė, nei jam iš pradžių atrodė. Jos veidas iš profilio neatrodo gražus įprastiniu požiūriu, tačiau daro įspūdį — prakaulus, ryžtingas — „dailus" būtų tinkamiausias žodis jam apibūdinti. Jos plaukai — labai šviesūs, viršugalvyje surišti į kuodą. Truputį pasimuistęs alkūne netyčia užkliudo jos krūtį ir pasijunta galįs mirti iš sutrikimo. Jis ima atsiprašinėti, bet ji, atrodo, visai nepastebi. Viena ranka jo kaimynė laiko kelis kartus perlenktą The Times *numerį.*

Kupė perpildyta. Kariškiai guli tiesiog ant grindų, o koridoriuje per juos, atrodo, nerastum nei kur pastatyti kojos. Karinių oro pajėgų kapralas užmigo susirangęs bagažui skirtoje lentynoje, apsikabinęs savo daiktamaišį lyg mylimąją. Kažkas užknarkia. Ore tvyro pigių cigarečių ir prakaituotų kūnų tvaikas. Tačiau jam tai palengva ima nykti. Yra tik jiedu, skriejantys traukiniu. Užtenka jiems tik susiliesti, ir jam toje vietoje nudegina odą. Blauzdos raumenis net gelia nuo įtempimo, negalint nei priartėti, nei nutolti nuo jos kojos.

Jis svarsto, ar toli ji keliauja. Kiekvienąkart, kai tik traukinys stabteli kurioje nors nedidelėje stotelėje, jis sunerimsta, kad ji gali išlipti. Tačiau nieko panašaus — ji ir toliau sėdi įsmeigusi akis į keturkampiu sulankstytą laikraštį. Niūrų šiaurinio Londono rajono peizažą apsiblaususią gruodžio pavakarę keičia toks pat niūrus užmiesčio peizažas — šarmoti laukai, iš kurių jau seniai išnyko galvijų bandos, pliki medžiai ir pakrikos tamsios gyvatvorių juostos, tušti užmiesčio keliai, maži kaimeliai su rūkstančiais kaminais, kurie baltame kraštovaizdyje atrodo lyg suodžių dėmės.

Praeina valanda. Jie tolsta nuo Leiton Buzardo, iki Blečlio lieka penkios minutės kelionės, ir ji netikėtai pratarla: „Miestas Vokietijoje, pavadinimas iš dalies prancūziškas, priešprieša Hamelno idėjai.

Jis nėra tikras, ar gerai ją išgirdo, taip pat ir tuo, ar jos pastaba skirta jam.

— Atsiprašau?

— Miestas Vokietijoje, pavadinimas iš dalies prancūziškas, priešprieša Hamelno idėjai, — pakartoja ji lyg kokiam kvailiui. — Septintas žemyn. Aštuonios raidės.

— Ak, taip. Ratisbon.*

— Kaip jums tai pavyko? Nemanau, kad būčiau bent girdėjusi apie tokį miestą, — ji žiūri tiesiai į jį.

Jam į akis krinta ryškūs jos veido bruožai: smaila nosis, plati burna, bet jį pavergia akys. Jos — pilkos, ir tas pilkumas šaltas, be jokio melsvo atspalvio. Vėliau jis supranta, kad tai — ne balandžių ir ne perlų pilkumas. Jos tokios pilkos kaip sniego debesys, kurie po akimirkos turėtų pratrūkti.

*— Miestas su katedraline bažnyčia. Manau, ant Dunojaus kranto. Pavadinimas iš dalies prancūziškas — žinoma, „bon“. Prieštarauja Hamelno idėjai. Labai lengva. Hamelnas — Hamelno fleitininkas — žiurkės**. Žiurkė yra „bon“, gera. Priešingai nei pasakoje apie Hamelno fleitininką.*

Jis linksmai juokiasi, bet netrukus nutyla. Kvaily tu nelaimingas, pagalvoja, ko tu vaipaisi lyg idiotas?

— Dviženklis skaičius, šio-ka-še-li. Devynios raidės.

— Tai — anagrama, — akimirksniu paaiškina jis. — Šešiolika.

— Pats juda, bet ne gyvūnas. Vienuolika raidžių.

— Automobilis.

Ji kraipydama galvą įrašo atsakymus.

— Kaip jums taip greitai pavyksta?

* Plačiau paplitęs pavadinimas — Regensburgas.
** Žiurkė — *rat* (*angl.*).

— Tai visai nesunku. Išmoksti mąstyti panašiai kaip jie. „Auto“ lotyniškai reiškia „pats“, o „mobilis“ — „judantis“. Gal aš galėčiau pamėginti?

Jis ištiesia ranką, paima laikraštį ir pieštuką. Dalis smegenų užsiima galvosūkiu, tuo tarpu kita dalis tyrinėja ją: kaip ji iš savo rankinės išsiima cigaretę ir ją prisidega, kaip ji žiūri į jį, nežymiai pakreipusi galvą. „Aster“, „tasso“, „vaistinė gelsvė“, „Landau“... Tai pirmas ir vienintelis kartas, kai bendraudamas su ja jis sugeba nepamesti galvos, o tuo metu, kai radęs atsakymą į trisdešimtą užuominą grąžina jai laikraštį, traukinys pūškuoja mažo miestelio pakraščiu, pro langą slenka sodai ir aukšti kaminai. Už jos galvos matosi pažįstamos skalbinių virvės, priešlėktuvinės slėptuvės, daržai ir nedideli raudonų plytų namai, aprūkę pravažiuojančių traukinių suodžiais. Jų traukiniui palindus po metaliniu stoties baldakimu, kupė apgaubia prieblanda.

— Blečlis, — skelbia palydovas. — Traukinys atvyko į Blečlį!

— Gaila, bet aš turiu išlipti, — sako jis.

— Taip. — Ji mąsliai žvelgia į išspręstą galvosūkį, paskui pakelia į jį akis ir nusišypso. — Taip. Beje, aš to ir tikėjausi.

— Pone Džerikai! — pasigirsta kažkieno balsas. — Pone Džerikai!

— Pone Džerikai!

Jis atsimerkia. Akimirką nesusigaudo, kas vyksta. Lyg vagis prieblandoje virš jo šmėkšo drabužių spinta.

— Taip, — atsiliepia sėsdamasis svetimoje lovoje. — Atsiprašau. Ponia Armstrong?

— Penkiolika po šešių, pone Džerikai, — šeimininkė šaukia, palypėjusi iki pusės laiptų. — Ar pageidausite vakarienės?

Penkiolika po šešių? Kambaryje beveik tamsu. Išsitraukęs iš po pagalvės laikrodį jis atidaro jo dangtelį. Pasirodo, — ir tai jį labai nustebina, — kad miegojo kiaurą dieną.

— Labai mielai, ponia Armstrong. Ačiū jums.

Sapnas buvo bauginamai ryškus — gerokai aiškesnis nei sute-

mose skendintis jo kambarys, — todėl, nusimetęs antklodę ir basas kojas nuleidęs ant šaltų grindų, Džerikas pasijuto lyg būtų atsidūręs negyvenamoje saloje, tarp dviejų pasaulių. Jis buvo keistai įsitikinęs, kad Klerė galvoja apie jį, kad jo pasąmonė kažkokiu būdu veikė tartum radijo imtuvas, priimantis jos siunčiamus signalus. Matematikui, įpratusiam vadovautis protu, tokia mintis turėjo atrodyti absurdiška, tačiau jis negalėjo ja atsikratyti. Paskui, susiradęs maišelį su tualeto reikmenimis, apsivilko paltą tiesiai ant pižamos.

Iš vonios kambario pirmame aukšte paskubomis išėjo moteris žydru frotiniu chalatu ir baltais popieriniais suktukais plaukuose. Jis mandagiai linktelėjo galva, bet ši tik cyptelėjo drovėdamasi ir nuskuodė koridoriumi. Stovėdamas prie kriauklės jis išdėliojo savo priemones: karbolio muilo likutį, skustuvą su šešių mėnesių senumo peiliuku, dantų šepetėlį mediniu kotu ir nuzulintais šeriais, apytuštę rausvų dantų miltelių skardinę. Vandentiekio čiaupas tik dusliai žvangtelėjo. Karštas vanduo nebėgo. Džerikas apie dešimt minučių grandė smakrą, kol jis visas paraudo ir vietomis pasirodė kraujas. Štai kur tūno karo demonas, pagalvojo jis, šiurkščiu rankšluosčiu atsargiai šluostydamasis veidą: smulkmenose, tūkstantyje smulkių pažeminimų — atimdamas iš tavęs tualetinį popierių, muilą, degtukus, vonią, švarius drabužius. Civiliai gyventojai nuskurdę. Jie smirda — tokia tikrovė. Prakaito kvapas gaubia Britanijos salas lyg tirštas, rūgštus rūkas.

Apačioje, valgomajame, Džerikas susipažino su dar dviem svečiais — panele Džobėj ir ponu Bonimanu; laukdama, kol bus patiekta vakarienė, trijulė mandagiai pasikalbėjo. Panelė Džobėj buvo apsirengusi juodai, o ant kaklo segėjo kamėją. Bonimanas vilkėjo pelėsių spalvos tvido kostiumą, o vidinėje švarko kišenėje turėjo braižiklių rinkinį, todėl Džerikas spėjo, kad pastarasis esąs bombų mechanikas. Galiausiai durys į virtuvę plačiai atsidarė, ir ponia Armstrong įnešė jų lėkštes.

— Štai ir mes, — sušnabždėjo Bonimanas. — Laikykis, seni.

— Artūrai, neversk jos ir vėl nervintis, — tarė panelė Džobėj.

Ji juokaudama stuktelėjo Bonimanui į petį, o pastarojo ranka nuslydo po stalu ir suspaudė jai kelį. Džerikas įpylė jiems į stiklines vandens ir apsimetė nieko nepastebėjęs.

— Tai — bulvių apkepas, — įžūliai paskelbė ponia Armstrong. — Su padažu. Ir bulvėmis.

Jie susimąstę žiūrėjo savo lėkštes.

— Ak, kokia soti vakarienė, — pagaliau prabilo Džerikas.

Jie valgė tylėdami. Saldusis patiekalas buvo kremu apdrabstyti kepti obuoliai. Kai stalas buvo jau nukraustytas, Bonimanas prisidegė pypkę ir pareiškė, kad šį šeštadienio vakarą jiedu su panele Džobėj eis į „Aštuonių varpų" užeigą Bakingamo gatvėje.

— Žinoma, jus taip pat mielai kviečiame prisijungti, — tarė jis tokiu tonu, kuris aiškiai bylojo, kad Džerikas jokiu būdu nepageidaujamas. — O gal jūs turite kitų planų?

— Labai miela iš jūsų girdėti, tačiau aš iš tikrųjų turiu planų. Teisingiau sakant, *planą*.

Jiems išėjus, jis padėjo poniai Armstrong nuimti nuo stalo likusius indus, paskui užsuko į užpakalinį kiemą pasižiūrėti dviračio. Buvo jau beveik visiškai sutemę, o vėsus oras žadėjo šaltį. Dviračio lemputė dar degė. Jis nuvalė purvą, kuriuo buvo aplipęs dviračio sparnas, ir pripūtė padangas oro.

Aštuntą vakaro jis grįžo į kambarį. Pusę devintos ponia Armstrong jau ketino padėti į šalį savo mezginius ir eiti miegoti, kai išgirdo jį leidžiantis laiptais. Truputį pravėrusi duris spėjo pamatyti, kaip Džerikas skuba koridoriumi ir dingsta naktyje.

2

Mėnuo nepaiso prievolės maskuoti šviesą, užliedamas šalčio sukaustytus laukus savo melsvu spindesiu, kurio visiškai pakanka dviratininkui. Džerikas, važiuodamas įkalnėn, pasikėlė nuo balnelio ir suskato stip-

riai minti pedalus, linguodamas tai į vieną, tai į kitą pusę, vydamasis ant kelio krintantį savo šešėlį. Tolumoje pasigirdo grįžtančio bombonešio gaudesys.

Įkalnė baigėsi, kelias išsilygino, ir jis vėl atsisėdo. Nepaisant jo pastangų pripūsti padangas, oro slėgis jose buvo per mažas, o ratai ir grandinė jau senokai prašėsi sutepami. Minti buvo sunku, bet Džerikas į tai nekreipė dėmesio. Jis ryžosi veikti, ir tai buvo svarbiausia. Veikla, kurios jis dabar ėmėsi, prilygo dešifravimui. Kad ir kokia beviltiška būtų situacija, privalai *ką nors* daryti. Dar niekas neiššifravo nė vienos kriptogramos, mėgo kartoti Alanas Tiuringas, paprasčiausiai į ją spoksodamas.

Jis nuvažiavo apie dvi mylias kaimo keliuku, nežymiai kylančiu aukštyn, Šenli Bruk Endo link. Tai buvo net ne kaimas, o mažytis kaimelis su tuzinu namų, kurių daugumą sudarė žemės ūkio darbininkų nameliai. Jis nematė nedidelėje lomoje besislepiančių pastatų, bet, pasukęs už kelio vingio ir užuodęs kūrenamų malkų dūmus, suprato, kad važiuoti liko netoli.

Prieš pat kaimelį, kairėje pusėje, gudobelių gyvatvorėje buvo tarpas, pro kurį vėžių išmuštas takelis vedė prie mažo, atskirai nuo kitų stovinčio vasarnamio. Jis įsuko į taką ir staiga sustabdė, koja slysdamas per sustingusį purvą. Nuo šakos netoliese pakilusi neįtikimai didelė pelėda be garso nuplasnojo per lauką. Džerikas užmetė akį į namą. Jam pasirodė — gal kalta buvo jo vaizduotė, o galbūt tai buvo iš tikrųjų, — kad viename lange pirmame aukšte išvydo šviesos pluoštą. Tada nulipo nuo dviračio ir vesdamasis jį nuėjo artyn.

Jis jautėsi stebėtinai ramus. Aukštai, virš šiaudinio stogo plytintys žvaigždynai — Mažieji Grįžulo Ratai, Šiaurinė, Pegasas ir Cefėjas, suplota Kasiopėjos „M“ ir Paukščių Ttakas — priminė didmiesčio šviesas. Žemės gaisai negalėjo užtemdyti jų švytėjimo. *Ką gi, šviesos maskavimas mums bent jau sugrąžino žvaigždes,* — pamanė Džerikas.

Durys buvo tvirtos, kaustytos geležimi. Atrodė, kad beldiesi ne į duris, o į uolą. Po pusės minutės jis dar kartą pabandė laimę.

— Klere! — pašaukė jis. — Klere!

Kurį laiką buvo tylu, o paskui iš vidaus pasigirdo balsas:

— Kas ten?

— Čia aš, Tomas.

Jis atsikvėpė ir įsitempė, lyg būtų rengęsis pūsti. Rankena pasisuko, durys mažumėlę prasivėrė ir už jų pasirodė Džeriko ūgio tamsiaplaukė, į trečią dešimtį įkopusi moteris. Ji buvo su apvaliais akiniais, apsivilkusi storą paltą, o rankose laikė maldaknygę.

— Klausau.

Akimirką jis negalėjo pratarti nė žodžio.

— Atleiskite, — išlemeno nekviestas svečias, — aš ieškau Klerės.

— Jos nėra namie.

— Nėra namie? — beviltiškai pakartojo jis.

Džerikas dabar prisiminė, kad Klerė gyveno šiame vasarnamyje kartu su kažkokia moterimi, Hestera Volis („ji dirba Šeštajame bloke, yra labai miela“), bet jis kažkodėl buvo ją pamiršęs. Jam Klerės kaimynė neatrodė labai miela. Jos sulysusį veidą perpus lyg peilis dalijo ilga, smaila nosis. Plaukai buvo sušukuoti atgal nuo surauktos kaktos.

— Aš — Tomas Džerikas, — tęsė jis, bet moteris nieko neatsakė. — Gal Klerė buvo užsiminusi apie mane?

— Galėsiu perduoti, kad jos ieškojote.

— Ar ji greitai sugrįš?

— Neturiu supratimo. Atleiskite.

Ji patraukė duris į save. Džerikas įkišo į tarpdurį koją.

— Žinau, kad elgiuosi nemandagiai, bet galbūt galėčiau užeiti į vidų ir palaukti?

Moteris pažvelgė į jo koją, paskui — į veidą.

— Deja, tai neįmanoma. Labos nakties, pone Džerikai.

Po šių žodžių ji su stebėtina jėga užtrenkė duris.

Džerikas atbulomis pasitraukė atgal į taką. Savo plane jis tokio netikėtumo nebuvo numatęs. Laikrodis rodė kelias minutes po vienuoliktos. Pakėlęs nuo žemės dviratį, nusivedė jį atgal iki kaimo

keliuko, kuriuo atvažiavo, tačiau paskutinę akimirką, užuot sėdęs ant jo ir važiavęs į pagrindinį kelią, jis pasuko kairėn ir nuėjo palei gyvatvorę tolyn. Paskui paguldė dviratį ant šono, o pats pasitraukė į šešėlį.

Maždaug po dešimties minučių namo durys atsidarė, bet tuojau vėl užsidarė, ir jis išgirdo akmeniniu grindiniu važiuojančio dviračio barškėjimą. Jis taip ir manė: panelė Volis buvo persirengusi, mat turėjo išvažiuoti į naktinę pamainą. Pasirodė gelsvas šviesos ruoželis, kuris iš pradžių trumpai krypčiojo iš vienos pusės į kitą, o paskui sūpuodamas ėmė artėti į Tomą. Mėnulio apšviesta Hestera Volis pravažiavo už kokių dvidešimties pėdų, švysčiodama keliais, į šalis atkišusi alkūnes, — kampuota lyg senamadiškas skėtis. Ji stabtelėjo ties įvažiavimu į keliuką ir užsimovė ant rankos švytintį raištį. Džerikas įlindo tarp gudobelių. Po pusės minutės jos jau nebesimatė. Jis palaukė dar penkiolika minučių — o ką, jei ji būtų ką nors pamiršusi ir sugrįžtų atgal? — paskui nuskubėjo prie namelio.

Durų raktas buvo tik vienas — įmantrus, geležinis ir toks didelis, kad būtų tikęs net katedrai. Džerikas prisiminė, kad jis laikomas po šiferio nuolauža, ant kurios pastatytas vazonas. Durys nuo drėgmės buvo persimetusios, todėl, iš peties jas stumtelėjęs, apatiniu durų kampu ant plokštinių grindų nubrėžė lanką. Jis įkišo raktą iš vidaus, uždarė paskui save duris ir tik tada spragtelėjo elektros jungikliu.

Šiame name jis buvo lankęsis tik vieną kartą, bet išplanavimą prisiminė be didesnių pastangų. Du kambariai pirmame aukšte: svetainė su žemomis sijomis ir virtuvė, įrengta tiesiai priešais. Jam iš kairės siauri laiptai vedė į ankštą laiptų aikštelę. Priekyje buvo Klerės miegamasis, pro kurio langus matėsi keliukas. Hesteros kambarys — užpakalinėje dalyje. Tualetas iškart už užpakalinių durų, į kurį patenkama per virtuvę. Vonios kambario jų namelyje nebuvo. Apcinkuotas metalinis kubilas stovėjo stoginėje šalia virtuvės. Maudomasi būdavo priešais krosnį. Vasarnamis buvo šaltas ir ankštas, trenkė pelėsiais. Džerikas nesuprato, kaip Klerė galėjo jame ištverti.

Ak, brangusis, juk čia gyventi nepalyginti geriau nei pas kokią išblyškusią šeimininkę, kuri ištisai moko, kaip gyventi...

Džerikas žengė porą žingsnių per susidėvėjusį kilimėlį ir sustojo. Pirmąkart jis pasijuto nesmagiai. Kur tik jis žiūrėjo, visur matė ženklus, bylojančius apie tai, kad čia buvo ganėtinai gerai ir be jo: nederantys tarpusavyje mėlyni ir balti porcelianiniai indai bufete, vaza su gelsvaisiais narcizais, krūva prieškarinių *Vogue* numerių, netgi baldų išdėstymas (du foteliai ir sofa, jaukiai sustatyti aplink židinį). Kiekviena, net ir smulkiausia, interjero detalė atrodė reikšminga ir gerai apgalvota.

Jam čia buvo ne vieta.

Džerikas jau rengėsi išeiti. Sulaikė jį šiek tiek sujaudinęs suvokimas, kad iš tiesų neturi kur eiti. Grįžti į Parką? Į Albiono gatvę? O gal į Karališkąjį? Jo gyvenimas atrodė panašus į aklaviečių pilną labirintą.

Jau geriau likti čia, nusprendė jis, nei vėl kažkur blaškytis. Šiaip ar taip, netrukus ir ji turėjo grįžti.

O Dieve, kaip čia šalta! Jo kaulai sustingo į ledą. Džerikas vaikštinėjo po ankštą kambarį pirmyn ir atgal, vis panarindamas galvą, kad išvengtų masyvių sijų. Atsisėdo į vieną fotelį, paskui išbandė kitą. Jis sėdėjo veidu į duris. Dešinėje pusėje stovėjo sofa. Apklota ji buvo nuspurusia rožinio šilko antklode, o pagalvėlės — įdubusios, be dalies plunksnų. Spyruoklės išsitampiusios, todėl atsisėdęs kaipmat atsidurdavai beveik ant grindų ir turėdavai gerokai pasistengti, norėdamas atsikelti. Jis prisiminė šią sofą ir ilgai į ją žiūrėjo, tarytum karys į mūšio lauką, kuriame patirtas neatitaisomas pralaimėjimas.

Iš traukinio jiedu išlipa kartu ir eina takeliu į Parką. Jiems iš kairės — buvusi žaidimų aikštė, dabar suarta ir paversta „Pergalės daržu". Iš dešinės,*

* Pirmajame ir Antrajame pasauliniuose karuose Didžiojoje Britanijoje, Jungtinėse Valstijose, Kanadoje ir Vokietijoje vykusios kampanijos, kuriomis vyriausybė skatino gyventojus savo asmeniniuose ūkiuose užsiauginti visus jiems reikalingus maisto produktus, maksimaliai išplečiant dirbamosios žemės plotus.

pro išorinę užtvarą, matyti gerai pažįstama žemų pastatų eilė. Žmonės, bandydami apsisaugoti nuo šalčio, skuba. Gruodžio pavakarys žvarbus, ūkanotas, dieną keičia sutemos.

Ji pasakoja Londone šventusi savo gimtadienį. Kiek, jo manymu, jai suėjo metų?

Jis sakosi nenutuokiąs. Gal aštuoniolika?

Dvidešimt, džiūgaudama atsako ji, jau senė. O ką jis mieste veikęs?

Žinoma, jis negali papasakoti. Reikalai, ir tiek, atsako jai. Tiesiog reikalai.

Atsiprašau, ištaria ji, jai nederėjo klausti. Ji vis dar negalinti apsiprasti su visais „konfidencialumais". Parke ji dirba trečią mėnesį ir jo nekenčia. Jos tėvas yra Užsienio reikalų ministerijos tarnautojas, todėl parūpino jai šį darbą per pažintis, kad apsaugotų ją nuo visokių negerovių. O kiek laiko jis čionai esąs?

Treji metai, atsako Džerikas, o jai nederėtų nerimauti — apsiprasianti ir būsią geriau.

Ak, jam lengva taip kalbėti, prieštarauja ji, juk jo darbas tikriausiai esąs įdomus?

Ne itin, ne, atsako jis, bet pagalvojęs, kad gali pasirodyti nuobodus, priduria: „Nors, mano galva, pakankamai įdomu."

Tiesą sakant, jis pajunta, kaip sunku palaikyti šį pokalbį. Jį blaško jau vien ėjimas greta jos. Abu nutyla.

Skelbimų lentoje šalia pagrindinių vartų reklamuojamas Bacho „Musikalisches Opfer", kurį atliks Blečlio Parko muzikos draugijos nariai.

„Oi, žiūrėkite, — nudžiunga ji. — Aš dievinu Bachą."

Džerikas su nuoširdžiu entuziazmu atsako, kad Bachas yra jo mėgstamas kompozitorius. Patenkintas, kad pagaliau pavyko atnaujinti pokalbį, jis leidžiasi į ilgą traktatą apie „Musikalisches Opfer" šešių dalių fugą, kurią, kaip manoma, Bachas paskubomis sukūręs karaliui Frydrichui Didžiajam, tačiau ji tapusi tikru šedevru, prilygstančiu šešiasdešimčiai laimėtų šachmatų partijų, žaidžiant vienu metu ir dar užrištomis akimis. Galbūt ir jai žinoma, kad Bacho dedikacija karaliui — „Regis Iussu Can-

tio et Reliqua Canonica Arte Resoluta" — tai akrostichas RICERCAR, reiškiantis „surasti".

Ne, kad ir labai keista, ji to negirdėjusi.

Jųdviejų pokalbis, o teisingiau sakant, jo monologas, tęsiasi tol, kol jie prieina blokus, tada abu sustoja ir po eilinės slegiančios pauzės pasisako vardus. Ji ištiesia savo ranką — spustelėjimas švelnus ir tvirtas, tik nagai jį šokiruoja: nukramtyti beveik iki pat gyvuonies. Jos pavardė — Romili. Klerė Romili. Maloniai skamba. Klerė Romili. Jis palinki jai džiugių Kalėdų ir apsisuka eiti, bet ji priverčia jį sustoti. Ji tikisi, kad nepasirodysianti jam pernelyg įžūli, bet ar jis nenorėtų kartu su ja nueiti į šį koncertą?

Jis negali jai atsakyti, jis nežinąs.

Tada ji tiesiog virš The Times *galvosūkių užrašo koncerto laiką — gruodžio dvidešimt septintoji, aštuonios valandos penkiolika minučių vakaro — ir įbruka jį Džerikui į rankas. Bilietais ji pasirūpins. Lauksianti jo koncerte.*

Tik prašau neprieštaraut.

Jis nespėja nė pasiteisinti, o jos jau nebėra.

Dvidešimt septintos vakarą jis turįs dirbti, bet nežino, kur jos ieškoti, kad galėtų tai pasakyti. Šiaip ar taip, jam atrodo, kad į koncertą visai mielai nueitų. Jis paprašo Artūro de Brukio, kad šis padarytų jam paslaugą, ir sutartu laiku stovi prie susirinkimų salės. Laukti tenka ilgai, labai ilgai. Galiausiai, kai jau visi sueina į vidų ir jis jau ketina grįžti atgal, iš tamsos atskuba ji, šypsodama ir atsiprašinėdama.

Koncertas geresnis, nei jis tikėjosi. Visi kvinteto nariai dirba Parke, bet kadaise yra buvę profesionaliais muzikantais. Ypač sužavi klavesinas. Moterys, atėjusios į koncertą, vilki vakarinėmis sukniomis, vyrai — kostiumais. Staiga jam pasirodo, — kiek jis pamena, taip nutinka pirmą kartą, — kad karas vyksta kažkur toli toli. Paskutiniesiems trečiojo kanono („per Motum contrarium") akordams išsiskaidžius ore, jis ryžtasi žvilgtelėti į Klerę ir sutinka jos žvilgsnį. Ji paliečia jo ranką, prasideda ketvirtasis kanonas („per Augmentationem, contrario Motu"), ir jis nieko daugiau nebegirdi.

Po koncerto jis turi skubėti tiesiai į bloką, mat prižadėjo iki vidurnakčio sugrįžti.

„Vargšelis ponas Džerikas, — šypsosi ji, — visai kaip Pelenė...“

Tačiau, jai pasiūlius, jie vėl susitinka, po savaitės, tik šįkart Šopeno muzikos koncerte, po kurio nusileidžia į stotį išgerti kakavos perono bufete.

„Taigi, — prabyla ji, jam sugrįžus prie staliuko su dviem rudų putų puodeliais, — kiek man leidžiama žinoti apie jus?“

„Apie mane? Bet kad aš — labai nuobodus žmogus.“

„O aš manau, kad jūs visiškai nenuobodus. Tiesą sakant, girdėjau kalbant, kad esate labai talentingas.“

Ji prisidega cigaretę, ir jis vėl pastebi, kaip savitai ji įtraukia dūmą, tarytum visiškai nurydama, paskui atlošia galvą ir išpučia pro nosį. Gal tai nauja mada, pagalvoja jis.

„Tikriausiai jūs vedęs?“ — teiraujasi ji.

Nedaug trūksta, kad jis užspringtų kakavos gurkšniu.

„O, gerasis Dieve, ne. Norėjau pasakyti, vargu ar aš...“

„O sužadėtinė? Draugė?“

„Jūs mane tyčia erzinate.“ — Džerikas išsitraukia nosinaitę ir valosi smakrą.

„Broliai? Seserys?“

„Ne, ne.“

„Tėvai? Manau, netgi jums derėtų turėti tėvus.“

„Gyvas tik vienas iš jų.“

„Ir mano taip pat. Mama jau mirusi.“

„Kaip baisu. Labai gaila. O mano motina, reikia pripažinti, net labai gyva.“

Jie kalbasi toliau, jis jaučia dar niekada nepatirtą malonumą pasakoti apie save. Jos žalsvos akys visą laiką įsmeigtos į jį. Pro šalį į tamsą bildėjo traukiniai, po savęs palikdami suodžius ir karšto oro gūsį. Lankytojai įeidavo ir išeidavo. „Tai kas, kad šviesos gęsta, — iš kampe įtaisyto garsintuvo sklinda sentimentali daina, — mėnulio jos neužgesins...“ Jis

pagauna save pasakojant tokius dalykus, kurių niekada anksčiau niekam nepasakodavo: apie savo tėvo mirtį ir motinos antrą santuoką, apie savo patėvį (verslininką, kurio nemėgsta), apie tai, kaip atradęs astronomiją, o paskui ir matematiką...

„O kaip dabartinis darbas? — teiraujasi ji. — Ar jums patinka?"

„Patinka? — jis šildo rankas, abiem delnais suėmęs puodelį, ir galvoja apie jam užduotą klausimą. — Ne. Nepasakyčiau, kad patenkintas. Pernelyg atsakingas, tam tikra prasme net gąsdinantis."

„Gąsdinantis? — Didelės akys nustebusios dar labiau išsiplečia. — Kaip tai „gąsdinantis"?"

„Dėl to, kas gali atsitikti. (Ei, vaikine, ar tik nepersistengi, susipratęja jis, prikąsk liežuvį.) Norėjau pasakyti, dėl to, kas gali atsitikti, jeigu nežinosi, kaip jį atlikti. Bent jau man taip atrodo."

Ji prisidega dar vieną cigaretę.

„Jūs dirbate Aštuntajame bloke, ar ne? Jei neklystu, tai — karinio jūrų laivyno skyrius?"

Jos žodžiai priverčia krūptelėti. Jis išsyk apsižvalgo. Dar viena porelė sėdi prie kito staliuko — jie laiko vienas kitą už rankos ir šnabždasi. Keturi lakūnai lošia kortomis. Padavėja taukuota prijuoste blizgina kampą. Atrodo, niekas negirdėjo.

„Kaip gerai, kad priminėte, — sumaniai išsisuka jis. — Man jau metas grįžti."

Bažnyčios Žaliosios gatvės ir Viltono alėjos susikirtime ji atsisveikindama pabučiuoja jį, trumpai, į skruostą.

Kitą savaitę jie klausosi Šumano muzikos koncerto, kuriam pasibaigus eina į Britų restoraną Blečlio gatvėje, kur valgo mėsos ir inkstų apkepą bei pudingą su uogiene („porą už vienuolika pensų"), o kalbėti šįsyk tenka jai. Jos motina mirė, kai jai buvo šešeri, pasakoja Klerė, todėl tėvas ją vežiojosi iš vienos ambasados į kitą. „Mūsų šeima buvo nesibaigianti auklių ir guvernančių procesija". Tačiau tai jai padėjo išmokti keletą užsienio kalbų. Ji norėjusi stoti į Wrens'ą, bet senis būtų nė už ką nesutikęs.

Džerikui įdomu, kaip atrodęs Londonas per „Blicą".

„Ak, pasilinksminimų netrūko. Buvo begalė vietų, kur galėjome gerai praleisti laiką. „Milrojus", „Keturi šimtai". Linksminomės ignoruodami pavojų. Teko mokytis gyventi šia diena."

Atėjus metui atsisveikinti, ji vėl jį pabučiuoja, lūpas priglausdama prie vieno skruosto, o šalta ranka paliesdama kitą.

Maždaug tokiu pat kaip dabar metu, sausio viduryje, jam vertėjo pradėti užsirašinėti savo simptomus, nes kaip tik tada ima trikti pusiausvyra. Jis atsibunda būdamas pakilios nuotaikos. Pasišokinėdamas ir švilpaudamas skuba į bloką. Eina pasivaikščioti, sukaria nemažą atstumą aplink ežerą kaip tik tuo metu, kai keičiasi pamainos, nešasi duonos antims pašerti — įrodinėja sau, kad taip elgiasi norėdamas pajudėti, pakvėpuoti grynu oru, bet iš tikrųjų eina pasižvalgyti, gal kur nors minioje išvysiąs ją, ir dusyk jam iš tikrųjų pasiseka, o kartą ir jinai jį pastebi ir pamoja ranka.

Ketvirtojo pasimatymo metu (jei skaičiuotume susitikimą traukinyje, tai būtų jau penktas pasimatymas) ji primygtinai siūlo pasielgti kaip nors kitaip, todėl jiedu keliauja į Aukštąją gatvę, kur įsikūręs „Grafystės kinas", pasižiūrėti naujojo Noelio Kovardo filmo, „Čia mes tarnaujame".

„Nejaugi nori man pasakyti, kad nė karto nesi čia buvęs?"

Jie stoja į eilę prie bilietų. Filmas bus rodomas tik vieną dieną, todėl eilė nusidriekia net už kampo ir siekia Eilesberio gatvę.

„Nebuvau, iš tikrųjų. Sakau tiesą."

„O Dieve. Tomai, mano brangusis, tu toks juokingas ir senamadiškas. Man atrodo, aš tame Blečlyje galą gaučiau, jei ne panašios pramogos."

Jie sėdi beveik pačiame gale, ir ji savo delną uždeda ant jo delno, sunerdama pirštus į jo pirštus. Projektoriaus skleidžiama šviesa jiems virš nugaros, kur sklando dulkės ir draikosi cigarečių dūmai, sukuria melsvos ir pilkšvos spalvos kaleidoskopą. Greta sėdinti pora bučiuojasi. Moteris kiksi. Fanfaros skelbia kino žurnalo pradžią, ir ekrane jie išvysta ilgą vokiečių belaisvių koloną, nesuskaičiuojamą daugybę nuginkluotų kareivių, klampojančių per sniegą, o komentatorius kupinu susižavėjimo balsu pasakoja apie Raudonosios armijos laimėjimus Rytų fronte. Pirmame plane pasirodo Stalinas, kuris, aidint plojimams, įteikia apdovanojimus. Kažkas sušunka:

„Trys „Valio" dėdei Džo!" Trumpam įjungiama šviesa, tačiau netrukus salę vėl apgaubia prietema, ir Klerė įsikimba jam į ranką. Prasideda filmas. „Tai — pasakojimas apie laivą." Pats Kovardas atlieka neįtikimai žavaus Karališkojo karinio jūrų laivyno kapitono vaidmenį. Daug trumpų jaudinančių frazių. „Dega laivas, gabenantis... Torpeda, dešinysis bortas, sere... Nenutraukti ugnies..." Jūrų mūšiui pasiekus kulminaciją, Džerikas apsidairo ir, išvydęs sužavėtus žvilgsnius, ūmai suvokia esąs neatskiriama veiksmo dalis — tolima, bet gyvybiškai svarbi — apie kurią niekas nežino ir niekada nesužinos... Ekranu praslinkus titrams su filmo kūrėjų vardais, iš garsintuvų pasigirsta „Dieve, saugok karalių", ir jie visi atsistoja, daugelis taip paveikti filmo, kad drauge gieda himną.

Jiedu buvo palikę dviračius siauroje gatvelėje šalia kino teatro. Nuėję vos keletą žingsnių jie mato į sieną besitrinančius neaiškius kontūrus. Priėjus artyn paaiškėja, kad tai — kareivis, savo miline apgaubęs merginą. Jos nugara atremta į mūrą. Prietemoje boluoja jos veidas, o akys baugščios lyg besislapstančio žvėrelio. Judesiai liaujasi, bet vos tik Klerė su Džeriku pasiima savo dviračius, veiksmas tęsiasi toliau.

„Nei šis, nei tas."

Jis tai pasako nesusimąstęs. O Klerė, didelei jo nuostabai, pratrūksta kvatoti.

„Ką tai reiškia?"

„Nieko tokio", — atsako ji.

Jie stovi ant šaligatvio, laikydami savo dviračius ir laukdami, kol Vatlingo gatve šiaurės kryptimi pravažiuos karinis sunkvežimis džerškančia pavarų dėže ir apšviečiantis kelią blausiomis žibintų šviesomis. Jos juokas nutrūksta.

„Norėčiau, Tomai, parodyti tau namuką, kuriame gyvenu, — kone graudžiu balsu prataria ji. — Dar nevėlus metas. Labai norėčiau, kad pamatytumei."

Jis nesugalvoja jokio pasiteisinimo, bet ir nenorėtų sugalvoti.

Ji važiuoja pirma, rodydama kelią, per miestelį, paskui toliau, pro Parką. Jie nepratarіa nė žodžio apie penkiolika minučių, ir jis ima svars-

tyti, ar dar toli jiems liko minti. Pagaliau, dardant keliuku, vedančiu vasarnamio link, ji per petį šūkteli:

„Argi ne puiku, mielasis?"

„Bet jis, hm, labai nuošalioje vietoje."

„Nebūk toks niurzga", — atsako ji, dėdamasi įsižeidusi.

Ji pasakoja, kaip rado šį namuką visiškai apleistą, kaip įkalbėjo jo savininką ūkininką jį išnuomoti.

Baldai — kadaise buvę prabangūs, dabar aptriušę, išgelbėti iš tetos namo Kensingtone, užrakinto prasidėjus „Blicui", bet taip ir neatrakinto.

Laiptai girgžda taip stipriai, kad Džerikas ima svarstyti, ar jie atlaikys jųdviejų svorį. Namas apleistas, dvelkia stingdančiu šalčiu.

„O čia aš miegu", — paaiškina Klerė, ir jis nuseka paskui ją į kambarį, kuriame vyrauja rožinė ir kreminė spalvos, pilna prieškarinių šilkų, kailių ir plunksnų, tarytum tai būtų ne miegamasis, o persirengimo kambarys, prigrūstas maskarado reikmenų.

Išklerusios grindų lentos jam einant pokši taip garsiai, lyg šūviai. Akis nespėja registruoti visų detalių, čia tiek daug įvairių dėžių — skrybėlaičių, batelių — papuošalų ir kosmetikos priemonių... Ji nusimeta savo paltą tiesiai ant grindų ir išsitiesia lovoje, paskui pasikelia ant alkūnių ir nusispiria batelius. Ji atrodo labai linksma.

„O kas čia?" — Džerikas sumišęs pasitraukia į laiptų aikštelę ir žiūri į antras, gretimas, duris.

„Ai, tai Hesteros kambarys", — šūkteli ji.

„Hesteros?"

„Kažkokia bjauri biurokratė suuodė, kad šiame namelyje yra du miegamieji, ir pareiškė, kad privalau jais pasidalyti. Taip su manimi apsigyveno Hestera. Ji dirba Šeštajame bloke. Iš tiesų gana miela būtybė. Atrodo, ji mane šiek tiek įsimylėjusi. Gali pasižiūrėti. Ji neprieštaraus."

Tomas pasibeldžia, bet niekas neatsako, tada atidaro duris. Toks pat ankštas kambarėlis, tik atrodo spartietiškai, primena vienuolyno celę: žalvarinė lova, ąsotis ir dubuo ant praustuvo, knygų krūvelė ant kėdės. Eibelmano „Vokiečių kalbos pagrindai". Džerikas ją atsiverčia. „Der Rhein

ist etwas langer als die Elbe", — perskaito. „Reinas yra truputį ilgesnis už Elbę." Išgirsta, kaip už nugaros pokši grindų lentos, prieina Klerė ir ištraukia jam iš rankų knygą.

„Nėra ko šnipinėti, brangusis. Tai — nemandagu. Eikš, užkurkime ugnį ir pasivaišinkime."

Nulipęs į žemutinį aukštą, priklaupia prie židinio ir susuka The Times *laikraščio numerį į kamuoliuką. Paskui sukrauna prakurus, ant kurių uždeda porą nedidelių malkų ir uždega popierių. Dūmtraukis net riaumodamas ryja dūmus.*

„Ei, tu nenusirengei netgi palto."

Jis atsistoja, nusišluosto dulkes ir atsigręžia į ją. Pilkas sijonas, tamsiai mėlynas kašmyro megztinis, pieno baltumo perlų vėrinys ant kreminio kaklo — tradicinė, nepamainoma Anglijos aukštuomenės moterų uniforma. Ji kažkaip sugeba tuo pačiu metu atrodyti ir labai jauna, ir labai subrendusi.

„Ateik. Leisk, aš tau padėsiu."

Ji išdėlioja gėrimus ir atsagsto jo paltą.

„Tik nesakyk, Tomai, — šnabžda ji, — nesakyk man, kad nesupratai, ką anie du prie kino teatro darė..."

Net basomis kojomis ji yra lygi su juo.

„Žinoma, kad supratau..."

„Dabar Londone merginos tai vadina „lipimu siena". Ką tu apie tai manai? Sako, kad tuo būdu nepastosi..."

Jis visiškai instinktyviai apsiaučia ją savo paltu. Ji tvirtai apkabina jį per pečius.

3

Velniai rautų! Po paraliais!

Džerikas palinko į priekį ir pašoko iš krėslo, ant šaltos akmeninės aslos šokdindamas savo šešėlį. Jis ėmė šmižinėti po nedidelę svetainę, apeidamas ją porą kartų, paskui nupėdino į virtuvę. Joje buvo švaru,

iššluota, viskas savo vietose. Tai greičiausiai Hesteros rankų darbas, ne Klerės, spėjo jis. Krosnyje vos ne vos smilko nuodėguliai, jos kraštas prisilietus dar buvo drungnas, tačiau Džerikas atsispyrė pagundai įmesti į ją vieną kitą anglies gabalėlį. Laikrodis rodė be penkiolikos pirmą. Kur ji dabar? Jis vėl nuklydo į svetainę, laiptų apačioje padvejojo, paskui lėtai ėmė kopti aukštyn. Sienų tinkas buvo drėgnas ir palietus pirštais byrėjo. Jis nutarė pirmiausia dirstelėti į Hesteros kambarį. Jame viskas atrodė kaip tada, prieš šešias savaites. Pora patogių batų prie lovos. Spinta, pilna tamsių drabužių. Tas pats vokiečių kalbos vadovėlis. *„An seinen Ufern sind Berge, Felsen und malersiche Schlosser aus den älesten Zeiten:* jos krantuose — kalnai, uolos ir išvaizdžios pilys iš senų senovės." Jis užvertė knygą ir išėjęs iš kambario atsistojo laiptų aikštelėje.

O dabar — į Klerės kambarį.

Jis jau suprato, ką rengiasi daryti, nors sąžinė ir kuždėjo, kad tai negerai, o šaltas protas gėdijo primindamas, kad tai kvaila. Iš esmės jis sutiko. Kaip ir kiekvienas padorus berniukas, jis buvo gerai išmokęs Ezopo pamoką, žinojo, kad „tie, kurie pasiklauso, ką kiti kalba, apie save neišgirsta nieko gera", bet ar kada nors, pagalvojo jis, pradėdamas šmirinėti po stalčius, tokia šventeiviška mintis ką nors yra sulaikiusi? Tegul tai būtų laiškas, dienoraštis ar trumpa žinutė, — svarbu, kad atsakytų į klausimą „kodėl?" — tačiau jam buvo būtina rasti nors menkiausią užuominą, jis privalėjo rasti, net jeigu jo šansai būtų lygūs nuliui. Kur ji dabar? Gal su kitu vyru? Gal užsiima tuo, ką visos Londono merginos, mielasis, vadina „lipimu siena"?

Staiga Džeriką užvaldė įniršis, ir jis tartum įsilaužėlis ėmė siautėti jos kambaryje, ištraukdamas visus iš eilės stalčius ir versdamas ant grindų visą jų turinį, šluodamas nuo lentynų jos brangenybes ir įvairius niekučius, mėtydamas jos drabužius, nutraukdamas nuo lovos patalynę ir antklodes, apversdamas čiužinį, sukeldamas dulkių, kvapų ir stručio plunksnų debesį.

Po dešimties minučių jis nuropojo į kampą ir priglaudė galvą ant šilkų ir kailių krūvos.

„Tu — nelaimė, — pasakė jam Skaineris. — Tu visiškai žlugęs. Tu nepasinaudojai tau suteikta galimybe. Susirask tokią, kuri tau *labiau* tiktų į porą nei toji persona, kuriai skirdavai pasimatymus."

Skaineris žinojo apie ją, o ir Logis, atrodo, ne blogiau numanė. Pala pala, kaip jis ją pavadino? „Sniego baltumo blondinė?" O gal jau visi žino? Pakas, Atvudas, Baksteris, visi aliai vieno?

Jam reikėjo nešdintis iš čia, kuo toliau nuo jos kvepalų ir drabužių.

Tačiau būtent tuo metu jo galvoje sušvito išganinga mintis. Kaip tik tą akimirką, kai jis stovėjo laiptų aikštelėje, užsimerkęs, nugara atsirėmęs į sieną, suprato, kad tikrai *yra* kažkas, į ką jis neatkreipė dėmesio.

Džerikas neskubėdamas grįžo atgal, tiesiai į jos kambarį. Tylu, nė garso. Jis peržengė per slenkstį ir vėl įsiklausė. Mirtina tyla. Jis atsiklaupė. Grindų lentas dengė tetos iš Kensingtono kilimas, primenantis rytietiškus, dėmėtas ir gerokai aptrintas. Jis buvo vos dviejų jardų pločio. Džerikas jį suvyniojo ir užkėlė ant lovos. Medinės grindų lentos, kurias prieš tai dengė kilimas, buvo sulinkusios nuo laiko, nugludintos, prikaltos surūdijusiomis vinimis, neliestomis porą šimtmečių, išskyrus vienoje vietoje, kur toks pat senas, tik trumpesnis, maždaug aštuoniolikos colių ilgio klojinys buvo pritvirtintas keturiais labai moderniais, net žvilgančiais varžtais. Jis triumfuodamas paplekšnojo grindis.

„Gal dar į ką nors norėtumėte atkreipti dėmesį, pone Džerikai?"

„Į keistai girgždančias grindų lentas."

„Bet jos jau nebegirgžda."

„Tai ir yra keisčiausia."

Sujauktame Klerės kambaryje jis nepastebėjo jokio tinkamo įrankio. Tada nusileido į virtuvę ir joje rado peilį. Perlamutriniame kote buvo išgraviruota „R" raidė. Puiku. Jis bemaž peršoko svetainę. Peilio smaigalys tilpo į varžto galvutę, sriegis sukosi lengvai, ir jis susirūpino, ar tik nesapnuoja. Taip pat lengvai pavyko atsukti ir likusius tris varžtus. Lentą Džerikas pakėlė be jokio vargo, o po ja išvydo ašu-

tus ir apatinio aukšto lubų tinką. Ertmė galėjo būti maždaug šešių colių gylio. Jis nusimetė paltą ir švarką, pasiraitė rankoves. Atsigulęs ant šono, sugrūdo ranką. Iš pradžių jis saujomis sėmė tik lūženas — seno tinko gabalus ir smulkias plytų nuolaužas, — tačiau nesiliovė ir galų gale net šūktelėjo iš džiaugsmo — pirštai užčiuopė popierių.

Baigęs paieškas, pasistengė viską sutvarkyti taip, kaip buvo radęs, bent jau maždaug. Sukabino į vietą drabužius, apatinius ir šalikus sugrūdo į stalčius, o juos sustūmė atgal į ertmes raudonmedžio komodoje. Paskui sukrovė smulkius papuošalus į odinę dėžutę, kitus sudėliojo į lentynas kartu su įvairiais buteliukais, puodeliais ir paketėliais, kurių dauguma buvo tušti.

Jis visa tai atliko mechaniškai, lyg automatas.

Paskui perklojo lovą — pirmiausia nukėlė kilimėlį, tada sulygino dygsniuotą pūkinę antklodę ir ant viršaus užtiesė į tinklą panašų nertą apklotą. Atsisėdo ant čiužinio krašto ir apžvelgė kambarį. Neblogai. Žinoma, atidžiau pasidairiusi ji suprastų, kad kažkas pas ją knaisiojosi, tačiau per daug nesigilinant į detales viskas atrodė įprastai, kaip ir prieš tai, be abejo, išskyrus slėptuvę grindyse. Jis dar nežinojo, ką su ja daryti. Viskas priklausė nuo to, ar jis padės atgal į vietą radinį, ar ne. Džerikas išsitraukė iš po lovos popierius ir ėmė iš naujo tyrinėti.

Tai buvo keturi standartinio dydžio — aštuonių colių iš dešimties — lapai. Pakreipė vieną jų į šviesą. Pigus karo metų popierius, kuriuo Blečlis buvo verste užverstas. Žvelgdamas į šiurkštų gelsvą popierių jis tarytum regėjo medienos masę, iš kurios jis pagamintas, lapijos ir lapkočių šešėlius, medžio žievės ir paparčių kontūrus.

Virš kiekvieno signalo, kairėje, buvo nurodytas dažnis, kuriuo jis perduotas — 12 60 kilohercų per sekundę, o dešinėje pažymėtas PL, t. y. pranešimo užfiksavimo laikas. Keturi pranešimai siųsti kovo ketvirtą, vos prieš devynias dienas, vienas po kito, apytikriai dvidešimt penkių minučių intervalais, pirmasis — pusę dešimtos vakare, paskuti-

nis — prieš pat vidurnaktį. Juos sudarė šaukinys — ADU — ir maždaug du šimtai kombinacijų po penkias raides. Tai buvo svarbus raktas. Kad ir ką jie būtų reiškę, buvo aišku bent jau tai, kad nėra susiję su kariniu jūrų laivynu: *Kriegsmarine* signalai buvo siunčiami keturių raidžių kombinacijomis. Tikėtina, kad tai Vokietijos sausumos kariuomenės arba *Luftwaffe* signalai.

Ji greičiausiai pavogė šiuos dokumentus iš Šeštojo bloko.

Numanomos išvados rimtumas jau antrą kartą smogė Džerikui į paširdę. Jis išdėliojo lapus pagal perimtų pranešimų eiliškumą ant Klerės pagalvės ir sutelkęs visą dėmesį, tartum Jo prakilnybės advokatas, bandė surasti visiškai nekaltą tokio jos poelgio paaiškinimą. Paika išdaiga? Galimas dalykas. Iš tikrųjų, ji niekada nepaisė saugumo reikalavimų — tai geležinkelio stoties bufete šūkavo apie Aštuntąjį bloką, tai norėjo išgirsti, ką jis dirbąs, tai bandė papasakoti apie *savo* darbą. Avantiūrizmas? Negalima atmesti ir šios galimybės. Ji galėjo ryžtis bet kam. Tačiau jo dėmesį patraukusi anga grindyse buvo padaryta sąmoningai, ir tai niekais vertė visus jo bandymus pateisinti Klerės poelgį.

Džeriko svarstymus nutraukė įtartinas garsas, o teisingiau sakant, žingsniai apačioje, ir jis akimirksniu pašoko ant kojų.

— Ei, kas ten? — šūktelėjo jis drąsiai, nors iš tiesų taip nesijautė.

Paskui kostelėjo ir sušuko dar kartą:

— Kas ten?

Garsas — tai tikrai buvo žingsniai — pasikartojo, tik jau *lauke*, — negalėjo būti nė menkiausios abejonės, — ir jis pajuto adrenalino antplūdį. Stryktelėjęs prie miegamojo durų, išjungė elektros jungiklį, šviesa dabar sklido tik iš svetainės. Jei kas nors liptų laiptais aukštyn, jis tikrai pamatytų jų siluetus, o pats būtų nematomas. Tačiau nieko nesimatė. Gal jie bandė apeiti iš kitos pusės? Jis jautėsi labai pažeidžiamas. Pagaliau ryžosi leistis žemyn, krūptelėdamas nuo kiekvieno girgžtelėjimo. Padvelkė šalto oro gūsis.

Laukujės durys buvo plačiai atvertos.

Džerikas peršoko keletą apatinių laiptelių ir išbėgo į kiemą, pačiu laiku, nes dar suspėjo pamatyti raudoną užpakalinio žibinto šviesą, dviračiui sukant iš tako į keliuką.

Jis dar bandė vytis, bet po kokių dvidešimties žingsnių liovėsi. Pasivyti dviratininką nebuvo jokių šansų.

Spaudė stiprus šaltis. Žemė, kiek akys aprėpia, spindėjo dulsvai melsva spalva. Plikų medžių šakos, primenančios kraujagysles, kilo į dangų. Ant blizgaus gruodo dviem eilėmis buvo atsispaudusios padangų žymės. Jis nusekė jomis atgal iki durų, o jau čia atsirado ryškūs pėdsakai.

Ryškūs, platūs, *vyriški* pėdsakai.

Džerikas, būdamas vienmarškinis, todėl drebėdamas iš šalčio, gal pusę minutės stebeilijo į juos. Gretimoje giraitėje klyktelėjo pelėda, ir jam pasirodė, kad paukščio balse išgirdo kažką panašaus į Morzės signalą: ti-ti-ti-taaa, ti-ti-ti-taaa.

Jis įbėgo į vidų.

Atsidūręs viršutiniame aukšte, stipriai susuko lapus tūtele, paskui dantimis praplėšė palto pamušale skylę ir paslėpė joje radinį. Tada greitai prisuko grindų lentas ir užklojo jas kilimu. Baigęs darbą, apsirengė švarką ir paltą, užgesino šviesą, užrakino duris ir padėjo raktą atgal į vietą.

Jo dviratis apšerkšnijusioje žemėje paliko trečią padangų žymių juostą.

Prieš įsukdamas į kelią, Džerikas stabtelėjo ir žvilgtelėjo atgal į tamsų, nuošalų namą. Jį kamavo nuojauta, — žinoma, kad kvaila, tarė pats sau, — jog yra stebimas. Apsidairė aplink. Vėjo šuorai supo medžių šakas; dygiųjų slyvų gyvatvorėje jam už nugaros tyliai dzingsėjo ledo varvekliai.

Džeriko nugara vėl perbėgo drebulys, jis vėl sėdo ant dviračio ir leidosi kalva pietų kryptimi, link Oriono, Prokiono ir Hidros, lyg peilis pakibusių nakties danguje tiesiai virš Blečlio Parko.

Ketvirta dalis

BUČINYS

BUČINYS: dviejų skirtingų kriptogramų sutaptis, kai kiekviena jų, nors ir užšifruota skirtingu šifru, perduodamas tas pats pradinis tekstas; todėl, dešifravus vieną kriptogramą, nuosekliai dešifruojama ir kita.

Kriptografijos leksikonas
(„Visiškai slaptai“, Blečlio Parkas, 1943)

I

Džerikas nesupranta, kas jį pažadina, — kažkoks silpnas garsas, o gal tik dvelktelėjimas, — tačiau to pakanka, kad jį, nardantį miego gelmėse, užkabintų ir ištrauktų į krantą.

Iš pradžių jo tamsus kambarys atrodo įprastai — ta pati, juoda kaip degutas, žemai kybanti ąžuolinė sija, vienspalvės, ta pačia pilka spalva dažytos sienos ir lubos, — bet netrukus jis supranta, kad iš lovos kojūgalio sklinda blausi šviesa.

„Klere? — klausia jis, pasiremdamas ant alkūnių. — Mieloji...“

„Viskas gerai, brangusis. Miegok ramiai.“

„Ką tu, po galais, čia veiki?“

„Nieko tokio. Šmirinėju po tavo daiktus.“

„Tu... Ką?“

Jis ištiesia ranką ir, apgraibomis suradęs ant naktinio staliuko stovinčią lempą, įjungia šviesą. Jo „Waralarm“ rodo pusę keturių.

„Taip geriau, — sako ji ir išjungia šviesos maskavimo metu naudojamą žibintuvėlį. — Niekam tikęs daiktas.“

Klerė jam nemelavo. Ji nuoga, tik užsimetusi jo marškinius, ir atsiklaupusi naršo po jo piniginę. Ištraukia porą vieno svaro vertės banknotų, išverčia piniginę ir ją pakrato.

„Nė vienos nuotraukos?“ — klausia ji.

„Tai kad dar nedavei.“

„Tomai Džerikai, — Klerė šypsodama įdeda pinigus atgal, — aš atsakingai pareiškiu, kad tu jau pradedi meilikauti.“

Padėjusi piniginę į vietą, ji įsisuka į jo švarko kišenes, į kelnes, paskui keliais nukrypuoja per kambarį iki komodos. Jis suneria rankų pirštus sau po galva, atsiremia į metalinį lovos galvūgalį ir ją stebi. Jie dar tik antrą kartą permiegojo kartu, — praėjus savaitei po pirmosios nakties, — bet

šįsyk, jai primygtinai reikalaujant, tai padarė ne jos išsinuomotame namelyje, o jo kambaryje, patekę į jį slapčia, kad niekas nepastebėtų, per tamsoje skendintį „Baltojo elnio" užeigos barą, o paskui — girgždančiais laiptais į viršų. Laimė, Džeriko kambarys yra atokiau nuo visų kitų, todėl nereikia baimintis, kad kas nors gali išgirsti. Ant komodos išrikiuotos jo knygos, ji paima vieną, paskui kitą, apverčia viršeliais aukštyn ir sklaido jų lapus, ir taip visas paeiliui.

Ar jos elgesyje jis nemato nieko keista? Ne, nemato. Jam tai paprasčiausiai atrodo juokinga, netgi paglosto savimeilę ir byloja apie jųdviejų artimus santykius, yra tartum tąsa to, kas tarp jų jau buvo, neatskiriama dalis šio nuostabaus sapno nemiegant, kokiu tapo jo gyvenimas, valdomas nežemiškų dėsnių. Ji randa Tiuringo referatą ir ima jį atidžiai nagrinėti.

„O kaip paprasčiau paaiškinti, ką duoda tas skaičiuojamų skaičių pritaikymas Entscheidungsproblem?*"*

Džerikas nustemba išgirdęs, kaip nepriekaištingai ji taria vokiečių kalbos žodį.

„Tai — mechanizmas, egzistuojantis kol kas tik teoriškai, kuriuo galima atlikti begalę skaitmeninių operacijų. Ši teorija patvirtina Hilberto prielaidas ir ginčija Godelio hipotezę. Gulk į lovą, brangioji."

„Tačiau tai — tik teorija?"

Jis atsidūsta ir delnu plekšena per čiužinį sau prie šalies. Jie miega viengulėje lovoje.

„Tiuringas įsitikinęs, kad nėra jokios priežasties, dėl kurios šis mechanizmas negalėtų atlikti viso to, ką sugeba žmogaus smegenys. Skaičiuoti. Bendrauti. Sukurti sonetą."

„Įsimylėti?"

„Jei meilė logiška."

„Nejaugi?"

„Ateik pas mane."

„Ar šis... Tiuringas, ar jis irgi dirba Parke?"

Jis nieko neatsako. Klerė varto lapus, su neslepiamu bjaurėjimusi

šnairuodama į matematiką, paskui pastato ją atgal tarp kitų knygų ir atidaro vieną stalčių. Jai palinkus į priekį, marškiniai pasikelia aukščiau. Jos baltos strėnos net švyti prieblandoje. Kol ji rausiasi tarp jo drabužių, Džerikas lyg pakerėtas spokso į jos minkštą trikampį žemiau stuburo.

„O, — nudžiunga ji, — pagaliau kažką radau. — Ji ištraukia popieriaus lapą. — Čekis šimtui svarų, išduotas tau Užsienio reikalų ministerijos Specialiųjų fondų skyriaus..."

„Atiduok jį man."

„Kodėl?"

„Padėk į vietą."

Jis per porą sekundžių atsiduria kitoje kambario pusėje, šalia jos, tačiau Klerė pasirodo greitesnė už jį. Ji pasistiebia ant pirštų galiukų ir iškelia čekį sau virš galvos; absurdiška, bet ji vos puse colio už jį aukštesnė. Banko dokumentas tartum vėliavėlė plevėsuoja visai čia pat, tačiau jis jo nepasiekia.

„Aš taip ir žinojau, kad ką nors rasiu. Nagi, brangusis, pasakok, už ką jį gavai?"

Jam reikėjo išgryninti tą nelemtą čekį dar prieš kelias savaites. Tomas buvo jį paprasčiausiai pamiršęs.

„Klere, prašau..."

„Tu, matyt, padarei kažką baisiai protinga tame savo bloke. Naujas kodas? Atspėjau? Tu išaiškinai kokį nors naują svarbų kodą, mano gudruti, mano branguti gudruti?"

Tegul ji ir aukštesnė, tegul net stipresnė, tačiau jis turi vieną pranašumą — jam žūtbūt reikia atsiimti savo čekį. Džerikas nutveria jos raumeningą bicepsą, nulenkia ranką ir ją užlaužia. Jie valandėlę grumiasi, bet galiausiai jam pavyksta pargriauti ją ant siauros lovos. Ištraukia čekį iš jos pirštų nukramtytais nagais ir atsitraukia atgal, į kitą kambario pusę.

„Nė kiek nejuokinga, Klere. Yra dalykų, kurie nekelia juoko."

Tomas stovi ant šiurkštaus plaušinio pakloto — nuogas, liaunas, pūškuojantis nuo įstangos. Susuka čekį, įdeda jį į savo piniginę, o ją įkiša į švarko kišenę, paskui nusisuka, kad pakabintų švarką į drabužių spintą.

Tačiau vos tik nusigręžia, sau už nugaros išgirsta keistą garsą, šiurpų, tarytum gyvūno, lyg švokštimą, lyg kūkčiojimą. Ji stipriai susirietusi į kamuoliuką guli ant lovos, kelius prisitraukusi sau prie krūtinės, dilbius prispaudusi prie veido.

O Dieve, ką jis jai padarė?

Jis ima veblenti atsiprašymus. Jis gi nenorėjęs jos išgąsdinti, o juolab užgauti. Jis eina prie lovos ir sėdasi ant jos krašto. Nedrąsiai paliečia jai petį. Atrodo, kad ji nė nepajunta. Jis bando prisitraukti ją prie savęs, apversti ant nugaros, bet ji sustingusi lyg būtų mirusi. Lova net dreba nuo jos kūkčiojimo. Tai jau panašu į priepuolį. Ji yra kažkur toli, toliau, nei siekia liūdesys, ten, kur nėra jo.

„Viskas gerai, — bando nuraminti jis. — Viskas gerai."

Džerikas negali ištraukti po ja esančios patalynės, todėl atneša savo paltą ir ją užkloja, paskui atsigula šalia ir drebėdamas sausio naktyje glosto jai plaukus.

Taip jie guli apie pusvalandį, kol pagaliau ji nusiramina, keliasi iš lovos ir ima rengtis. Jis neturi jėgų pakelti į ją akis ir nėra toks kvailas, kad nesuprastų, jog tokiais atvejais geriau patylėti. Jis girdi, kaip ji vaikštinėja po kambarį, rinkdama išmėtytus savo drabužius. Po valandėlės durys tyliai užsidaro. Sugirgžda laiptai. Praeina minutė, ir Tomas išgirsta iš po jo lango vedamo dviračio barkštelėjimą.

Prasideda košmaras.

Pirmiausia ima kankinti kaltė, pražūtingiausias iš visų jausmas, ėdantis širdį labiau nei pavydas (tiesa, jo kančią apkartina ir pavydas — po kelių dienų, kai jis atsitiktinai pastebi ją einančią per Blečlį su jam nepažįstamu vyru, kuris, be abejo, gali būti bet kas — giminaitis, pažįstamas, kolega, tačiau jo vaizduotė negali to pripažinti). Kodėl jis taip dramatiškai reagavo į tokią nereikšmingą jos provokaciją? Juk čekis galėjo būti atlygis už bet ką. Jis neprivalėjo atskleisti jai tiesos. Tik dabar, Klerei jau išėjus, jam į galvą lenda šimtas įvairių tikėtinų paaiškinimų. Ką jis jai padarė, kad sukėlė tokią baimę? Gal jos atmintyje iškilo koks baisingas įvykis?

Džerikas dejuoja ir užsitraukia ant galvos antklodę.

Kitą rytą jis neša čekį į banką ir iškeičia jį į dvidešimt didelių, šiugždančių, baltų banknotų po penkis svarus. Paskui Blečlio gatvėje susiranda aptriušusią smulkių juvelyrinių dirbinių krautuvėlę ir paprašo žiedo, bet kokio, svarbu, kad kainuotų iki šimto svarų, ir juvelyras — vyras šeško išvaizda ir paplokštainio storumo akinių stiklais, akivaizdžiai negalįs patikėti savo sėkme — atneša jam deimantą, kainuojantį mažiau nei pusę įvardytos galimos sumos, ir Džerikas jį nuperka.

Jis padovanos jį Klerei. Atsiprašys jos. Ir vėl bus, kaip buvę.

Deja, laimė nuo Džeriko nusigręžia. Jis tampa savo paties sėkmės įkaitu. Iššifravus „Ryklio" kodą paaiškėja, kad povandeninis tanklaivis U-459, kuriam vadovauja Korvettenkapitän von Williamowitz-Mollendorf, gabenantis septynis šimtus tonų degalų, plaukia link italų povandeninio laivo „Kalvi", esančio maždaug už trijų šimtų mylių nuo Šv. Pauliaus uolos, pačiame Atlanto viduryje, kad papildytų jo degalų atsargas. Tačiau Admiralitete atsirado kažkoks kvailys — jis, užmiršęs, kad nevalia imtis jokių veiksmų, net jeigu ir labai knietėtų, kurie leistų priešui įtarti, jog enigma buvo įminta, duoda įsakymą minininkų eskadrai užkirsti jam kelią. Povandeninis tanklaivis atakuojamas. Ataka nepavyksta. U-459 pasprunka. Dionicui, irštvoje Paryžiuje įsitaisiusiam gudragalviui, iškart kyla įtarimas. Sausio trečią savaitę Aštuntojo bloko darbuotojai dešifruoja eilę signalų, nurodančių povandeniniams laivams sustiprinti kodų saugumą. „Rykliu" perduodamų pranešimų srautas nutrūksta. Trūksta medžiagos, kuria vadovaujantis būtų galima sudaryti meniu bomboms. Blečlyje atšaukiamos visos atostogos. Pamaina nuo aštuonių valandų pailgėjo iki dvylikos, o vėliau ir iki šešiolikos valandų... Kasdienė nepaliaujama kova su kodais beveik prilygsta košmarui, persekiojusiam tuo metu, kai „Ryklys" buvo juos įginęs į visišką aklavietę, o Skainerio priekaištai krinta ant visų be išimties galvų.

Džeriko gyvenimas iš nuolatinės saulėkaitos per savaitę virto atšiauriu vidužiemiu. Jo laiškai Klerei, kuriuose jis apgailestavo dėl savo poelgio ir maldavo atleidimo, neatsakyti dingsta į nežinią. Jis negali ištrūkti iš

bloko, kad su ja pasimatytų. Jis nepajėgia dirbti. Negali užmigti. Neturi nieko, su kuo galėtų pasikalbėti. Su Logiu, žiūrinčiu į pasaulį pro tabako dūmų uždangą ir iš po jos niekada neišlendančiu? Su Baksteriu, kuris pareikštų, kad svetimavimas su tokia moterimi kaip Klerė Romili yra tikrų tikriausia pasaulio proletariato išdavystė? O gal su Atvudu, — būtent, su Atvudu! — kurio meilės reikalai ligi šiolei apsiribodavo dailesnių vaikinų iš paskutinių kursų medžiokle golfo savaitgaliais Brankasteryje, kur apsilankę jie rado išluptus visų dušų kabinų užraktus? Pakas būtų gal ir neblogas pasirinkimas, bet jo atsakymą galėjai iš anksto nuspėti: „Susirask kitą moterį, mano mielas Tomai, ir dulkink ją sau į sveikatą"; argi tokiam jis galėjo atverti širdį ir prisipažinti, kad niekada nenorėjęs „dulkinti" jokios kitos moters, kad niekada nieko daugiau jis „nedulkinęs"?

Paskutinę sausio dieną, eidamas į Viktorijos gatvėje veikiantį „Brinklow's" spaudos kioską nusipirkti The Times *numerio, Tomas pastebi ją per atstumą, einančią su kažkokiu vyru, ir pasislepia prieduryje, norėdamas likti nepastebėtas. Daugiau jis nebesutinka Klerės: Parkas labai išaugęs, jame dirba daug žmonių, suskirstytų į kelias pamainas. Galiausiai, tartum Vujeristas Tomas, ima lūkuriuoti įsitaisęs palei kaimo keliuką, tiesiai priešais jos išsinuomotą namą. Deja, veltui, nes atrodo, kad ji čionai daugiau nebesirodo.*

Tačiau kaip tik tuo metu jis veik atsitrenkia į ją.

Tai nutinka vasario aštuntą, pirmadienį, po ketvirtos. Jis, sunkiai vilkdamas kojas, traukia iš valgyklos į bloką, tuo metu ji, įsimaišiusi į darbininkų srautą, popietinės pamainos uodegoje artėja prie vartų. Džerikas ne kartą buvo repetavęs jųdviejų susitikimą, tačiau dabar, susidūręs su Klere akis į akį, vargais negalais išstena tik skundą:

„Kodėl neatsakai į mano laiškus?"

„Sveikas, Tomai."

Ji nori eiti savo keliu, bet jis šįkart nenusiteikęs jos paleisti. Ant jo darbo stalo laukia visas tuntas sugautų „ryklių", tačiau Tomui jie dabar nė motais. Jis nutveria ją už rankos.

„Man reikia su tavimi pasikalbėti."

Jie užtveria šaligatvį. Nenutrūkstama minia priversta apeiti juos, lyg upės tėkmė — uolą.

„Žiūrėkite, kur stovite", — suburba kažkas iš praeinančių.

„Tomai, — šnypščia ji, — dėl Dievo meilės, nekelk scenos."

„Gerai. Eikime iš čia."

Jis tempia ją už rankos taip atkakliai, kad ji, nors ir nenoriai, pasiduoda. Minia tiesiog išmeta juos pro vartus į kelią. Džerikas nori pasitraukti toliau nuo žmonių ir nuo Parko. Jis nesiorientuoja, kiek laiko jiedu taip eina, — gal penkiolika, gal dvidešimt minučių, — bet galiausiai šaligatvis baigiasi, ir jie atsiduria apleistame užmiesčio kampelyje. Žvarbi, tačiau saulėta popietė. Jiems iš abiejų pusių — purvu nutaškyta ligustrų gyvatvorė, už kurios — sienomis susiglaudusios priemiesčio vilos ir karo metų daržai su vištų aptvarais bei iki pusės į žemę įkastomis rievėtos geležies priešlėktuvinėmis slėptuvėmis. Ji ištraukia ranką.

„Nematau prasmės."

„Tu susitikinėji su kuo nors kitu?" — jis vos išdrįsta paklausti.

„Aš visą laiką su kuo nors susitikinėju."

Tomas sustoja, bet ji eina toliau. Jis laukia, tačiau jai nuėjus apie penkiasdešimt jardų puola vytis. Namų eilė nutrūksta, ir jie atsiduria savotiškoje negyvenamoje žemėje tarp miestelio ir kaimo, vakarinėje Blečlio dalyje, kur jo gyventojai atsikrato savo šiukšlėmis. Klykaudamos pakyla ir sklando žuvėdros, panašios į vėjo nešiojamus popieriaus lapus. Kelias susiaurėja ir virsta taku, vedančiu po geležinkelio tiltu ir išvedančiu prie apleistų Viktorijos laikų plytinių. Trys raudono mūro kaminai, tartum čia būtų veikęs krematoriumas, šauna apie penkiasdešimt pėdų aukštyn į dangų. Įspėjamasis ženklas byloja: PAVOJINGA, UŽTVINUSI MOLIO DUOBĖ — LABAI GILU!

Klerė drebėdama apsisiaučia pečius paltu — „Kokia purvynė!" — ir eina tolyn.

Dešimt minučių apleistas plytų mūrinys teikia gana malonią pramogą. Jie tylėdami klaidžioja po sugriuvusias plytų degimo krosnis ir cechus, ir tai netgi ramina. Griūvančias sienas įsimylėjėliai išbraižę savo

formulėmis: AE + GS, Tonis = Ketė, Aš myliu Selę. Ant žemės mėtosi mūrinių gabalai, plytų nuolaužos. Dalis statinių likę be stogų, o sienos apdegusios — toks niūrus vaizdas byloja apie čia buvusį gaisrą, — todėl Džerikas mąsto, nejaugi vokiečiai per klaidą palaikė plytinę gamykla, kad ją subombardavo? Jis atsigręžia atgal, norėdamas Klerei iškloti viską, kas guli jam ant širdies, bet ji kažkur dingusi.

Pagaliau suranda ją išorėje, nugara į jį, žvelgiančią kitapus užtvinusios molio duobės. Duobė didelė, maždaug ketvirčio mylios pločio. Vandens paviršius tamsus lyg akmens anglis ir visiškai nejudantis — o tai liudija apie neįsivaizduojamą gylį.

„Man reikia grįžti atgal", — taria ji.

„Gal norėtumei ko nors paklausti? — atsako jis. — Papasakosiu tau viską, kas tik tave domintų."

Tomas iš tikrųjų jau apsisprendė. Slaptumas ir karas jam dabar mažiausiai rūpi. Jis papasakos jai apie „Ryklį" ir apie „Delfiną", ir apie „Jūrų kiaulę". Jis papasakos jai apie Biskajos įlankos meteorologijos stoties siunčiamas orų prognozes — „špargales". Jis atskleis jai įvairias gudrybes ir paslaptis, nubraižys bombos veikimo schemą, jei tik ji panorės.

Tačiau ji kalba lakoniškai: „Tikiuosi, daugiau nebūsi toks įkyrus, Tomai?"

Įkyrus. Nejaugi jis toks ir yra? Jis įkyrus?

„Palauk, — šūkteli jis jai nueinant, — jei nori, gali paimti..."

Jis ištiesia Klerei dėžutę su žiedu viduje. Ji atidaro dangtelį, pakreipia deimantą šonu, gaudydama saulės spindulį, paskui vėl uždaro ir grąžina jam.

„Ne mano stiliaus."

„Vargšeli, — Džerikas negali pamiršti jos žodžių, ištartų po minutės ar dviejų, — tu dėl manęs visai pametei galvą, ar ne? Vargšeli..."

Ir savaitės pabaigoje jis jau viršininko pavaduotojo roveryje, vežamas atgalios per sniegą į Karališkąjį koledžą.

2

Angliškų sekmadienio pusryčių kvapas ir garsai raitosi Komercinių svečių namų laiptais aukštyn, pasklinda po visą laiptų aikštelę ir pakelia ant kojų tarytum signalas ginkluotis — virtuvėje čirškiančių taukų šnypštimas, graudulingos BBC transliuojamų pamaldų melodijos, tylus, kastanječių garsą primenantis ponios Armstrong nudėvėtų šlepečių pliaukšėjimas į linoleumą.

Čia, Albiono gatvėje, sekmadienio pusryčiai buvo virtę ritualu — juos patiekdavo su deramu iškilmingumu, nors ir niekuo neišsiskiriančiuose baltuose, universaliuose induose: stora kaip maldaknygė riebaluose panardinta ir pakepinta duonos riekė su ant jos užlieta dviejų valgomųjų šaukštų dydžio kiaušinio mase, mirkstanti daugiaspalviame garstyčių padaže.

Džerikas turėjo pripažinti, kad maistas toli gražu nei puikus, nei labai valgomas. Duona atrodė aprūdijusi, išmarginta juodomis dėmėmis ir pagardinta rūkytos silkės, kuri tuose pačiuose riebaluose buvo kepta praėjusį penktadienį, kvapu. Blyškiai gelsvas kiaušinis atsidavė sužiedėjusiais sausainiais. Tačiau po naktį patirto išgyvenimo jis jautėsi toks alkanas, kad, nepaisant savo nerimastavimo, suvalgė viską iki paskutinio trupinėlio, nuskalaudamas pusryčius dviem pilkšvos arbatos puodeliais, išlaižė garstyčių likučius duonos gabalėliu ir netgi, jau išeidamas, pagyrė ponią Armstrong puikiai pagaminus valgį — žinoma, tai buvo beprecedentis mandagumo gestas, privertęs šeimininkę iškišti galvą pro virtuvės duris ir savo akimis įsitikinti, ar svečio akyse nėra ironijos. Nieko panašaus jose moteris neišvydo. Paskui Tomas džiugiu balsu — „Labas rytas! — bandė pasveikinti poną Bonimaną, apgraibomis, įsikibus į laiptų turėklus, besileidžiantį žemyn, — „Jei atvirai, seni, tai jaučiuosi ne itin gerai — atrodo, alus pas juos ne koks“, — ir be penkiolikos aštuonios jau sėdėjo savo kambaryje.

Jei ponia Armstrong būtų išvydusi pasikeitimus, kuriems jis ryžosi savo laikinajame būste, ji būtų nustebusi. Jos naujasis gyventojas

po pirmosios nakties ne tik kad nesirengė evakuotis, kaip pasielgdavo daugelis ankstesnių šio kambario nuomininkų, bet dar ir išpakavo savo daiktus. Jo lagaminai gulėjo tušti. Vienintelis padorus kostiumas kabojo drabužių spintoje. Knygos buvo išrikiuotos ant židinio atbrailos. Ant jų viršaus atsidūrė jo paties sukurta Karališkojo koledžo koplyčios graviūra.

Džerikas atsisėdo ant lovos krašto ir ėmė žiūrėti į paveikslą. Jis nebuvo atliktas labai meistriškai. Tiesą sakant, atrodė ganėtinai bjaurus. Dvi vienodos gotiškos bokštų smailės išraižytos skubotai, dangus — neįtikimai mėlynas, o neaiškios, gniutulėlius primenančios figūros, susispietusios į krūvą statinio cokolio lygyje, greičiausiai kokio nors vaiko darbas. Tačiau net ir netikęs meno kūrinys kartais gali būti sėkmingai pritaikytas. Už subraižyto stiklo ir pigaus senamadiško mecotinto buvo saugiai užkišti keturi neiššifruoti pranešimai, kuriuos jis parsivežė iš Klerės miegamojo.

Žinoma, jam būtų derėję grąžinti juos į Parką. Jau verčiau jis būtų mynęs tiesiai į bloką, susiradęs Logį ar kurį nors kitą iš vyresniųjų ir perdavęs jam savo radinį.

Vis dėlto jis dar ir dabar negalėjo suprasti tokio savo elgesio motyvų ir nepajėgė atskirti nesavanaudiškų (noro apginti ją) nuo savanaudiškų (troškimo pademonstruoti savo pranašumą, nors kartą). Jis suprato tik tiek, kad negalėtų jos išduoti, ir davė sau racionalų paaiškinimą, esą laukdamas iki ryto niekam nepadarė nieko bloga, kaip ir niekam nepakenks, leisdamas jai paaiškinti savo pačios poelgio motyvus.

Taigi Tomas grįžo dviračiu pro pagrindinius vartus, paskui pirštų galais užlipo į savo kambarį ir paslėpė kriptogramas už graviūros, vis aiškiau suprasdamas, kad jis jau peržengė visas ribas, skiriančias kvailybę nuo išdavystės, o su kiekviena valanda bus vis sunkiau rasti kelią atgal.

Gal šimtąjį kartą, sėdėdamas ant lovos krašto, jis perkratė visas galimybes. Galbūt ji kuoktelėjusi. Gal ją kas nors šantažavo? O gal jos kambariu naudojamasi kaip priedanga, jai pačiai nė nežinant? O gal ji — slapta priešo agentė?

Slapta agentė? Tokia mintis jam atrodė fantastiška, melodramiška, keista, *nelogiška*. Visų pirma, kuriems galams bent kiek sveikos nuovokos turintis šnipas vogtų kriptogramas? Šnipui rūpėtų dešifruota medžiaga, tai yra sprendiniai, o ne mįslės; nepaneigiamas įrodymas, kad enigma atskleista?

Jis patikrino, ar užrakintos durys, paskui atsargiai nukėlė paveikslą, išardė rėmelį: pirštais ištraukė smeigtukus ir nuėmė kartoninį pamušalą. Prisiminė, kad šios kriptogramos jam tada *pasirodė* kažkuo keistos, ir dabar, dar kartą žiūrėdamas į jas, suprato, kur šuo pakastas. Kitoje lapų pusėje turėjo būti priklijuotos siauros popieriaus juostelės su „Type-X" dešifruotu tekstu. Tačiau nebuvo ne tik jokių juostelių, bet ir žymės, kad jos galėjo būti nuplėštos. Iš to galima daryti išvadą, kad šie signalai niekada nebuvo dešifruoti. Jų paslaptis liko neįminta. Jie buvo lyg nekaltos mergelės.

Džerikas nieko nesuprato.

Jis patrynė vieną iš jų nykščiu ir smiliumi. Gelsvas popierius, nors ir silpnai, bet kvepėjo. Kas tai per kvapas? Kilstelėjo jį sau prie nosies ir pauostė. Panašu į specifinį bibliotekos arba dokumentų saugyklos kvapą? Pakankamai stiprus — nespėjęs išsikvėpti, panašus į dūmų — ir tartum kvepalai žadinantis prisiminimus.

Džerikas netikėtai suprato, kad nepaisant visų jo baimių šios kriptogramos jam reiškia tą patį, ką kitam vyrui — mylimosios nuotrauka. Vis dėlto kriptogramos buvo geriau už bet kokias nuotraukas, mat pastarosios tėra tik atvaizdas, o iš pirmųjų galėjai numanyti, *kas ji buvo,* — gal dėl to, turėdamas jas savo rankose, jis tikėjosi susigrąžinti Klerę?..

Jis duotų jai tik vieną šansą. Ne daugiau.

Džerikas pasižiūrėjo į laikrodį. Po pusryčių praėjo jau dvidešimt minučių. Metas keliauti. Užkišęs kriptogramas už paveikslo, vėl pritvirtino rėmelį ir padėjo atgal į vietą, ant židinio atbrailos, tada nežymiai pravėrė duris. Visi ponios Armstrong namų gyventojai buvo sugrįžę iš naktinės pamainos. Jis girdėjo jų prislopintus balsus valgo-

majame. Užsivilkęs paltą Tomas išėjo į laiptinę. Jis taip stengėsi atrodyti kiek įmanoma natūraliau, kad ponia Armstrong vėliau prisieks girdėjusi, kaip jis, laiptais lipdamas žemyn, niūniavo sau po nosimi.

Matau, kaip tu šypsaisi man, bet cigaretė gęsta,
Ir šis žavingas reginys išblėsta,
Tačiau pakanka man ir tiek, kad aš suprasčiau –
Mėnulio jie neužgesins...

Iš Albiono gatvės iki Blečlio Parko yra mažiau kaip pusė mylios — išėjus pro duris reikia sukti į kairę ir eiti tiesiai į eilę sujungtų namų gatve, paskui vėl į kairę, po juodai dažytu geležinkelio tiltu, ir staiga į dešinę, per miestiečių žemės sklypus.

Jis sparčiai žingsniavo sustingusia žeme, pro šnerves pirma savęs leisdamas šiltą kvapą. Formaliai visai čia pat buvo pavasaris, deja, kažkas pamiršo apie tai informuoti žiemą. Naktį užsitraukę ir dar nespėję ištirpti ledo lopinėliai traškėjo po jo batų padais. Sutūpę skeletus primenančių guobų viršūnėse triukšmavo kovai.

Kai Džerikas iš takelio įsuko Viltono alėją ir prisiartino prie centrinių vartų, laikrodis rodė jau po aštuonių. Pamainos buvo pasikeitusios, todėl priemiesčio kelyje galėjai sutikti vos vieną kitą darbuotoją. Sargybinis — augalotas jaunas kapralas, nuo šalčio sužvarbusiu veidu — trepsėdamas išlindo iš sargybos posto ir viena akimi vos dirstelėjęs į leidimą mostelėjo jam, duodamas ženklą praeiti.

Panarinęs galvą, kad tik nereikėtų su kuo nors kalbėtis, jis praėjo Blečlio rūmus ir ledu užsitraukusį ežerą ir greitai atsidūrė Aštuntajame bloke, o čia tyla iš dešifravimo skyriaus pasakė viską, ką jam reikėjo žinoti. „Type-X" mašinėlės susitvarkė su iš anksčiau likusiais „Rykliais", todėl dabar stovėjo be darbo, laukdamos maždaug po valandos kitos pasirodančių „Delfino" ir „Jūrų kiaulės". Jam prieš akis koridoriaus gale šmėkštelėjo ir į registracijos skyrių strimgalviais įlėkė ilgšis Logis. Tomas didžiai nustebo, radęs kampe sėdintį Paką, nuo

kurio akių nenuleido dvi iš laimės apsalusios Wrens'o merginos. Jo veidas atrodė pilkas ir raukšlėtas, o galva buvo atremta į sieną. Džerikas pamanė, kad kolega greičiausiai pučia į akį, tačiau, šiam pramerkus skvarbią mėlyną akį, suprato, kad klydo.

— Tavęs ieško Logis.

— Nejaugi? — Džerikas nusirengė paltą, nusivyniojo šaliką ir pakabino juos ant vinies, įkaltos į duris. — Šiaip ar taip, jis žino, kur manęs ieškoti.

— Žmonės šneka, kad tu trenkei Skaineriui į ausį. Dėl Dievo, patvirtink, kad tai — tiesa.

Viena iš Wrens'o merginų sukikeno.

Džerikas buvo jau pamiršęs Skainerį. Jis persibraukė ranka plaukus.

— Pakai, prašau padaryt, jei gali, man vieną paslaugą, — paprašė Džerikas. — Ar galėtum apsimesti, kad manęs nematei?

Pakas akimirką nenuleido nuo jo įdėmaus žvilgsnio, paskui užsimerkė.

— Na ir paslaptingas gi tu žmogus, — mieguistu balsu sumurmėjo jis Tomui.

Išėjęs atgal į koridorių, Džerikas kaktomušom susidūrė su Logiu.

— O, tai štai kur tu, meiluti. Atsiprašau, bet mums reikia pasikalbėti.

— Puiku, Gajau. Puiku, — Džerikas paplekšnojo Logiui per petį, braudamasis pro jį. — Palauk dešimt minučių.

— Ne, kokios dar „dešimt minučių“! — pavymui šūktelėjo Logis. — Dabar pat!

Džerikas dėjosi neišgirdęs. Jis iškurnėjo į gryną orą, nuskuodė už kampo, praėjo Šeštąjį bloką ir nudrožė link įėjimo į Trečiąjį bloką. Likus maždaug dvidešimčiai žingsnių, sulėtino žingsnius, o galiausiai ir visai sustojo.

Iš tikrųjų, jis juk taip mažai težinojo apie Trečiąjį bloką, išskyrus tai, kad čia buvo apdorojami jau dešifruoti vokiečių sausumos kariuo-

menės ir *Luftwaffe* pranešimai. Jis buvo beveik dvigubai didesnis už kitus blokus ir savo išplanavimu panėšėjo į raidę L. Šis statinys iškilo tuo pat metu, kaip ir kiti laikinieji pastatai, 1939-ųjų žiemą: iš sustingusio Bakingamšyro molio iškilo sienojų karkasas, kuris buvo įvilktas į asbesto ir medinių lentų apvalkalą, o jam apšildyti: Džerikas dar gerai prisiminė — jie pritaikė didžiulę ketaus krosnį, prieš tai stovėjusią viename iš Viktorijos laikų šiltnamių. Klerė skųsdavosi, kad jai darbe visada būdavo šalta. Šalta, o darbas labai „nuobodus". Tačiau kurioje šio patalpų labirinto dalyje jos reikėjo ieškoti, ką jau kalbėti apie jos „nuobodaus" darbo pobūdį, jam buvo paslaptis.

Kažkur už jo trinktelėjo durys, ir atsigręžęs per petį atgal Džerikas išvydo iš už Karinio jūrų laivyno bloko kampo išnyrant Logį. Po velnių. Priklaupė ant vieno kelio, tarytum būtų rišęs batraištį, bet Logis jo nepastebėjo. Jis nesidairydamas ėjo tiesiai į rūmus. Džerikui tai galutinai padėjo apsispręsti. Vos tik Logis dingo iš akių, jis greitai paskaičiavo jam likusį laiką, paskui nukūrė per taką ir įbėgo į bloką.

Pirmiausia jis pasistengė atrodyti kaip žmogus, turįs teisę čia būti. Išsiėmė rašiklį ir nuėjo centriniu koridoriumi, įkandin lakūnų ir armijos karininkų, reikšmingu svarbaus asmens žvilgsniu dairydamasis į šalis. Darbuotojų čia atrodė dar daugiau negu perpildytame Aštuntajame bloke. Rašomųjų mašinėlių ir telefonų skleidžiamą triukšmą dar labiau sustiprino medinių sienų membrana, todėl buvo galima pamanyti, jog pakliuvai į didžiulę suirutę.

Džerikas vargu ar buvo nuėjęs bent pusę koridoriaus, kai jam kelią pastojo iš priedurio ryžtingai iššokęs pulkininkas vešliais ūsais. Džerikas linktelėjo ir bandė pralįsti pro jį, tačiau pulkininkas pasirodė vikresnis.

— Palaukite, pašaliniams įeiti draudžiama. Kas jūs toks?

Džerikas instinktyviai ištiesė ranką.

— Tomas Džerikas, — prisistatė jis. — O jūs kas?

— Ne jūsų reikalas žinoti, kas aš toks, — pulkininko ausys priminė ąsočius, o tankūs tamsūs plaukai buvo perskirti plačiu lyg prieš-

gaisrinė juosta sklastymu. Jis nekreipė dėmesio į draugiškai ištiestą ranką. — Iš kokio jūs skyriaus?

— Karinio jūrų laivyno, Aštuntojo bloko.

— Aštuntojo bloko? Ko jums čia reikia?

— Ieškau daktaro Veicmano.

Nuskambėjo labai įtikinamai. Tomas pažinojo Veicmaną nuo Šachmatų draugijos laikų, tai buvo Vokietijos žydas, natūralizuotas britas, visuomet žaisdavęs atmestą valdovės gambitą.

— Dieve mano! — pareiškė pulkininkas. — Gal jūs, „jūrininkai“, nesate nieko girdėję apie telefoną?

Jis peštelėjo ūsą ir nužvelgė Džeriką nuo galvos iki kojų.

— Ką gi, manau, bus geriau, jei seksite paskui mane.

Džerikas nusekė paskui augalotąjį pulkininką koridoriumi, o paskui įėjo į erdvų kambarį. Prie stalų, sustatytų dviem pusračiais, sėdėjo dvi grupės po maždaug tuziną vyrų ir naršė po vielinius krepšius, pilnus dešifruotų priešo pranešimų. Veicmaną jis išvydo toliau, stiklinėje kabinoje, įsitaisiusį ant aukštos sėdynės.

— Veicmanai, ar pažįstate šį vaikiną?

Didelė Veicmano galva buvo palinkusi virš šūsnies vokiečių ginkluotės žinynų. Jis pakėlė akis ir pažvelgė į juos išsiblaškiusiu žvilgsniu, tačiau kai atpažino Džeriką, melancholišką jo veido išraišką nušvietė plati šypsena.

— Labas, Tomai. Taip, žinoma, kad pažįstu.

— *Kriegsnachrichten Für Seefahrer,* — tarė Džerikas truputį skubėdamas. — Sakėte, kad šiai dienai ką nors sužinosite.

Iš pradžių Veicmanas nesureagavo, ir Džerikas jau buvo bemanąs, kad prasmegs skradžiai žemę, bet po kurio laiko senukas lėtai rinkdamas žodžius tarė:

— Taip. Manau, turiu šiokios tokios informacijos. — Jis atsargiai nulipo nuo sėdynės. — Turite problemų, pulkininke?

Pastarasis atkišo smakrą.

— Taip, iš tiesų, Veicmanai, turiu. Tuoj suprasite. „Bendravimas

tarp skirtingų blokų darbuotojų, jei nėra sankcionuotas atskiru potvarkiu, vyksta telefonu arba tarnybiniais raštais." Reglamento reikia laikytis.

Pulkininkas pasižiūrėjo į Veicmaną, o šis pabrėžtinai mandagiu žvilgsniu — į jį. Pulkininko karingumas ėmė slūgti.

— Taigi, — sumurmėjo jis. — Taip. Prisiminkite ateityje.

— Subingalvis, — sušnypštė Veicmanas, pulkininkui pasitraukus. — Taigi taigi. Prašyčiau čionai.

Jis nusivedė Džeriką prie spintos su kartoteka, išsirinko stalčių, ištraukė jį ir ėmė naršyti. Jei tik kuris nors iš vertėjų susidurdavo su terminu, kurio nesuprasdavo, kreipdavosi pagalbos į Veicmaną, garsėjusį savo sukurta rodyklių sistema. Iki naciams priverčiant jį emigruoti, jis dirbo filologu Heidelberge. Užsienio reikalų ministerija labai įžvalgiai — tokie atvejai būdavo gana reti — 1940-aisiais komandiravo jį į Blečlį. Frazių, kurių jis neįveiktų, buvo vos viena kita.

— *Kriegsnachrichten Für Seefahrer* — kariniai pranešimai jūrininkams. Pirmą kartą perimtas ir įtrauktas į katalogą praeitų metų lapkričio devintą. Ką, beje, ir jūs pats puikiai žinojote.

Jis kilstelėjo kortelę per centimetrą nuo nosies ir ėmė atidžiai tyrinėti pro savo dvigubo stiklo akinius.

— Nagi, sakyk, ar šaunusis pulkininkas vis dar mus stebi?

— Nežinau. Atrodo, taip.

Pulkininkas buvo pasilenkęs prie vieno iš vertėjų, norėdamas pamatyti, ką šis užrašęs, tačiau viena akimi ir toliau stebėjo Džeriką su Veicmanu.

— Ar jis visada toks? — pasidomėjo Džerikas.

— Mūsų pulkininkas Kokeris? Taip, bet šiandien dėl kažkokios priežasties jis dar ūmesnis.

Veicmanas kalbėjo atsargiai rinkdamas žodžius, nežiūrėdamas į Džeriką. Jis atidarė dar vieną stalčių ir akivaizdžiai paskendęs savo mintyse ištraukė vieną kortelę.

— Manyčiau, mums vertėtų luktelėti, kol jis išeis iš patalpos. Štai

terminas, susijęs su povandeniniais laivais, kurį užfiksavome sausio mėnesį: *Fluchttiefe*.

— „Atakos išvengimo gylis“, — atsakė Džerikas.

Jis valandų valandas būtų galėjęs žaisti šį žaidimą. *Vorhalt-Rechner* reiškė „nukrypimo kampo skaičiuotuvas“. Sujungimas šaltuoju litavimu — *kalte Lötstelle*. Įtrūkiai povandeninio laivo pertvaroje — *Stirnwandrisse*...

— „Atakos išvengimo gylis“, — Veicmanas linktelėjo. — Visiškai teisingai.

Džerikas dar kartą vogčiom dirstelėjo pulkininko pusėn. Išeina pro duris... pagaliau. Na ir puiku. Jis jau išėjo.

Veicmanas dar akimirką žiūrėjo į kortelę, paskui įdėjo ją atgal tarp kitų ir uždarė stalčių.

— Ką gi. Kodėl užduodi man klausimus, į kuriuos pats žinai atsakymus?

Jo plaukai buvo balti, o mažas rudas akis dengė į priekį išsikišusi kakta. Jų kampučiuose susimetusios raukšlės bylojo, kad šis žmogus kadaise labai mėgo juoktis. Tačiau dabartiniai kolegos nė karto nematė jo besijuokiant. Ėjo kalbos, kad Vokietijoje liko dauguma jo artimųjų.

— Ieškau vienos moters, Klerės Romili. Gal ją pažįstate?

— Žinoma. Gražuolė Klerė. Ją visi pažįsta.

— O kur ji dirba?

— Ji dirba čia.

— Žinau, kad čia. O konkrečiau? „Bendravimas tarp skirtingų blokų darbuotojų, jei nėra sankcionuotas atskiru potvarkiu, vyksta telefonu arba tarnybiniais raštais. Reglamento reikia laikytis.“

Veicmanas kaukštelėjo kulnais ir pridūrė:

— Heil Hitler!

— Velniop tokį reglamentą.

Vienas iš vertėjų nepatenkintu veidu atsigręžė į juos.

— Ei, jūs, gal teiktumėtės užsičiaupti?

— Atsiprašau. — Veicmanas įsikibo Džerikui į parankę ir pasivedėjo jį į šalį.

— Ar žinai, Tomai, — pašnibždomis tarė senukas, — kad šiandien aš pirmą kartą išgirdau tave keikiantis?

— Valteri, prašau, tai yra labai svarbu.

— Ir tas svarbus reikalas negali palaukti iki pamainos galo? — jis įdėmiai pažiūrėjo į Džeriką. — Iš akių matau, kad ne. Taigi taigi. Į kurią pusę nuėjo Kokeris?

— Atgal, įėjimo link.

— Tai gerai. Sek paskui mane.

Veicmanas nusivedė Džeriką beveik į patį bloko galą, jie praėjo pro vertėjus, paskui pro dvi ilgas ir siauras patalpas, kur daugybė moterų triūsė prie poros milžiniškų kartotekų, pasuko už kampo ir pateko į patalpą, pilną teletaipų. Ūžesys čia buvo siaubingas. Veicmanas užsikimšo pirštais ausis, dirstelėjo atgal per petį ir nusišaipė. Triukšmas lydėjo juos trumpu koridoriumi, kuriuo jie pateko prie uždarytų durų. Šalia jų kabojo lentelė, ant kurios pavyzdingos mokinės ranka buvo dailyraščiu išvedžiota: VOKIEČIŲ PRANEŠIMŲ ARCHYVAS.

Veicmanas pabeldė į duris, paskui, atidaręs jas, įėjo vidun. Džerikas sekė paskui jį. Tai buvo didelis kambarys. Lentynos veik lūžo nuo storų knygų ir segtuvų su dokumentais. Pustuzinis iš ožių sukonstruotų stalų, sustatyti į vieną vietą, sudarė vientisą plotą. Čia dirbo tik moterys, dauguma — nugara į jį. Šešios, o gal septynios? Dvi labai greitai spausdino, tuo tarpu kitos be paliovos zujo pirmyn ir atgal su pluoštais popierių, kraudamos juos į krūvas.

Jam nespėjus atidžiau apsidairyti, prie jų priėjo apkūni moteris susirūpinusia veido išraiška, vilkinti tvido švarkeliu ir sijonu. Veicmanas tiesiog nušvito, jo akys spindėjo, tarytum jis būtų atsidūręs Heidelbergo „Europäischer Hof" arbatinėje. Jis paėmė jos ištiestą ranką ir pasilenkęs pabučiavo.

— *Guten Morgen, mein liebes Fräulein Monk. Wie geht's?*

— *Gut, danke, Herr Doktor. Und dir?*

— *Danke, sehr gut.*

Žvelgiant iš šalies buvo akivaizdu, kad toks ritualas jiems įprastas. Iš pasitenkinimo jos šviesus veidas skaisčiai nuraudo.

— Kuo galėčiau padėti?

— Mano kolega ir aš, mieloji panele Monk... — Veicmanas patapnojo jai per ranką, paskui paleido ją ir mostelėjo į Džeriką, — ieškome žaviosios panelės Romili.

Paminėjus Klerės pavardę, panelės Monk koketiška šypsena akimirksniu dingo.

— Tokiu atveju, daktare Veicmanai, jums teks rikiuotis į eilę. Į eilę.

— Atleiskite — jūs paminėjote eilę?

— Mes visi ieškome Klerės Romili. Gal jūs ar jūsų kolega galėtumėte patarti, nuo ko mums pradėti?

Teiginys, kad gyvenimas stovi vietoje, yra solipsizmas, ir Džerikas tai atsimindavo netgi tomis akimirkomis, kai atrodydavo, kad netrukus gyvenimas ims ir sustos; jis suprato, kad ne gyvenimas sulėtėja, o veikiau individas, susidūręs su netikėtu pavojumi ir gavęs tam tikrą adrenalino dozę, įgauna didesnį pagreitį. Vis dėlto jam dabar, nors tik akimirkai, viskas sustingo. Veicmano veido išraiška ūmai tapo kauke, vaizduojančia sumišimą, o moters — pasipiktinimą. Kol jo smegenys apdorojo visus įmanomus atsakymų variantus, Tomas girdėjo kažkur tolumoje veblenant savo paties balsą:

— O aš maniau... Man sakė... patikino... vakar... nuo aštuonių ryto ji turėjo būti darbe.

— Būtent, — kalbėjo panelė Monk. — Ji pasielgė labai nerūpestingai. Sudarė mums didelių nepatogumų.

Veicmanas pažvelgė į Džeriką tarytum klausdamas: „Ir į ką gi tu mane įvėlei?“

— Gal ji serga? — bandė siūlyti atsakymą šis.

— Tikriausiai tokiu atveju derėtų perduoti kokį raštelį? Arba

laišką? Prieš pat išleidžiant visą naktinę pamainą. Mes net aštuonios tik vargais negalais susidorodavome su tokiu krūviu. O būdamos septynios...

Ji ėmė čiauškėti Veicmanui kažką apie 3O ir 3S, apie visas personalui jos parašytas atmintines ir apie tai, kaip niekas nesupranta, kokius sunkumus jai tenka patirti. Lyg patvirtindamos jos žodžius tuo metu atsidarė durys, ir į vidų įėjo moteris, nešina tokia aukšta dokumentų šūsnimi, kad jai, norint išlaikyti pusiausvyrą, teko prispausti juos smakru. Jai paleidus nešulį ant stalo, pasigirdo sutartinis panelės Monk merginų murmesys. Pora lapų nuslydo per stalo kraštą ir nusklendė ant grindų, todėl Džerikas nedelsdamas puolė jų gaudyti. Viename lape — jis suspėjo užmesti akį — buvo atspausdinta:

ZZZ

MŪŠIS ŠTABAI VOKIEČIŲ AFRIKA KORPUSAS BUVIMO VIETA RYTAS TRYLIKTAS £ TRYLIKTAS VIENAS PENKI KILOMETRAI Į VAKARUS NUO BEN GARDANO £ BEN GARDANO

Tačiau po akimirkos lapas atsidūrė panelės Monk rankose. Atrodė, kad ji pirmą kartą išvydo šį žmogų. Ji prispaudė paslaptį prie savo putlios krūtinės ir įsmeigė į Džeriką akis.

— Atleiskite, jūs... o kas jūs toks esate? — be užuolankų paklausė ji, atsistodama taip, kad jis nematytų stalo. — Jūs... ką? Klerės draugas, jei neklystu?

— Viskas gerai, Dafne, — įsiterpė Veicmanas, — jis yra mano bičiulis.

Panelė Monk vėl išraudo.

— Dovanokite man, Valteri, — tarė ji. — Žinoma, aš nenorėjau pasakyti...

Į jų dialogą įsikišo Džerikas:

— Gal galėčiau paklausti? Ar ji niekada anksčiau nėra panašiai pasielgusi? Turiu omenyje, iš anksto neįspėjusi ir neatvykusi į darbą?

— O, ne. Niekada. Tinginiavimo savo skyriuje netoleruoju. Daktaras Veicmanas gali tai patvirtinti.

— Iš tikrųjų, — niūriu balsu atsiliepė Veicmanas. — Čia niekas netinginiauja.

Panelė Monk buvo viena iš tų, su kuriomis Džerikas per pastaruosius trejus metus buvo ne kartą susidūręs: kritiniais momentais jos elgdavosi šiek tiek isteriškai, su pavydu prisimindavo savo ankstesnį statusą visuomenėje ir kasmetinę penkiasdešimties svarų sterlingų priemoką ir būdavo įsitikinusios, kad karas bus neišvengiamai pralaimėtas, jeigu jos mažytei imperijai laiku nebus pristatytas grosas grafitinių pieštukų arba nebus paskirta papildoma mašininkė. Ji greičiausiai nepakenčia Klerės, mąstė jis, už jos dailumą ir pasitikėjimą savimi, taip pat už jos lengvabūdiškumą.

— Ar nepastebėjote jos elgesyje nieko keisto?

— Mes čia turime tiek darbo, kad keistenybėms nelieka laiko.

— Kada pastarąjį kartą ją matėte?

— Tai turėjo būti penktadienį, — panelė Monk aiškiai didžiavosi savo gebėjimu prisiminti detales. — Ji pradėjo darbą ketvirtą, o baigė vidurnaktį. Vakar jai buvo išeiginė diena.

— Vadinasi, nelabai tikėtina, kad ji būtų atvykusi į bloką, tarkime, ankstų šeštadienio rytą?

— Ne. Juolab kad aš pati čia buvau. Šiaip ar taip, kodėl ji būtų turėjusi atvykti? Paprastai ji negalėdavo nustygti vietoje, laukdama, kada baigsis jos pamaina.

„Ir aš manau, kad negalėdavo." Jis vėl pasižiūrėjo į merginas, triūsiančias už panelės Monk nugaros. Ką, po galais, jos visos čia dirbo? Kiekviena jų priešais save turėjo krūvelę sąvaržėlių, indelį su klijais, rudų segtuvų šūsnį ir guminių juostelių raizginį. Atrodė, — bet ar iš tiesų taip buvo, — kad jos iš senų segtuvų su dokumentais kompiliuoja naujus. Džerikas pamėgino įsivaizduoti Klerę, dirbančią šį monotonišką darbą čia, šiame nuovokiame avilyje. Vaizduotė jam nupiešė ryškiaspalvę ilgauodegę papūgą žvirblių pilname narvelyje. Jis neįsivaizdavo,

kaip jam elgtis toliau. Išsitraukė iš kišenės laikrodį ir atidarė dangtelį. Aštuonios trisdešimt penkios. Jos nėra daugiau kaip pusvalandis.

— Ką jūs rengiatės daryti?

— Savaime suprantama — atsižvelgdami į kategorijos lygį, privalome laikytis tam tikros procedūros. Pirmiausia informavau aprūpinimo skyrių. Jie pasirūpins, kad kas nors iš jų darbuotojų nuvyktų pas ją į namus ir išverstų iš lovos.

— O jeigu jos neras?

— Tada jie susisieks su jos šeimos nariais — galbūt jie ką nors žino.

— O jeigu ir jie nežinos?

— Hm, tuomet reikalas rimtas. Tačiau taip dar niekada nėra buvę. — Panelė Monk pasitampė švarkelį, suverždama atsikišusią it balandžio krūtinę, ir sukryžiavo ant jos rankas. — Aš įsitikinusi, kad už viso to stovi kažkoks *vyras*.

Ji patraukė pečiais ir pridūrė:

— Paprastai visada būna.

Veicmanas ir toliau varstė Džeriką maldaujamu žvilgsniu. Galiausiai palietė jo ranką.

— Mums jau metas, Tomai.

— Gal jūs turite jos šeimos adresą? Arba telefono numerį?

— Taip, manau, kad turiu, tik nesu tikra, kad reikėtų...

Ji atsigręžė į Veicmaną, kuris akimirką dvejojo, dar kartą reikšmingai pažiūrėjo į Džeriką, o paskui prisivertė nusišypsoti ir linktelėjo.

— Galiu už jį laiduoti.

— Ką gi, — abejodama nusileido panelė Monk, — jei jau manote, kad tai leistina...

Ji nuėjo prie kartotekos spintos, stovinčios šalia jos darbo stalo, ir ją atrakino.

— Kokeris mane už tai nudės vietoje, — jai nusisukus, sušnabždėjo Veicmanas.

— Jis niekada nesužinos. Aš jums pažadu.

— Keista, — sumurmėjo panelė Monk beveik sau po nosimi, — tačiau pastaruoju metu darbe ji buvo gerokai *atidesnė*. Šiaip ar taip, čia jos kortelė.

Artimiausi giminaičiai: Edvardas Romilis
Giminystė: tėvas.
Adresas: Stenhoupo Parkas 27, Londonas SW
Telefono numeris: Kensingtonas 2257.

Džerikas trumpai dirstelėjo ir grąžino atgal.

— Nemanau, kad reikėtų jį trukdyti, ar ne? — paklausė panelė Monk. — Bent jau ne dabar. Nė neabejoju, kad Klerė bet kurią akimirką pasirodys ir paseks kvailą pasaką apie tai, kad negirdėjo skambant žadintuvo...

— Esu tuo tikras, — pritarė Džerikas.

— ... jei taip nutiktų, — gudriai pridūrė ji, — ką aš turėčiau jai perduoti, kas jos ieškojo?

— *Auf Wiedersehen, Fraulein Monk,* — Veicmano kantrybė trūko.

Jis nieko nelaukdamas ėjo iš patalpos, su stebėtina jėga pirma savęs stumdamas Džeriką. Kai šis dirstelėjo atgal, dar suspėjo išvysti panelę Monk, kuri sumišusi lydėjo juos įtariu žvilgsniu, kol galiausiai jos vokiečių klasės durys užsivėrė.

— *Auf Wiedersehen, Herr Doctor, und Herr...*

Veicmanas išvedė Džeriką kitu keliu, nei jie buvo atėję. Senukas jį tiesiog išstūmė pro užpakalinį išėjimą. Ryto šviesoje Džerikas suprato, kodėl aną naktį atsidūręs šioje vietoje jis taip dažnai klupinėjo. Dabar jie stovėjo statybvietės pakraštyje. Visiškai čia pat, pievelėje, buvo iškasti maždaug keturių pėdų gylio grioviai. Smėlio ir žvyro piramides dengė sidabriniai šalčio pelėsiai. Tai, kad jis nenusisuko sprando, dabar atrodė tikras stebuklas.

Veicmanas iš suglamžyto „Passing Clouds“ pakelio išsitraukė cigaretę ir ją prisidegė. Paskui atsirėmė į bloko sieną ir godžiai įkvėpė dūmo.

— Tikriausiai man nė neverta klausinėti, kas, po galais, čia vyksta?

— Jums, Valteri, geriau nežinoti. Patikėkite manim.

— Širdies reikalai?

— Panašu.

Veicmanas burbtelėjo kažką jidiš kalba, tikriausiai nusikeikė, ir vėl užtraukė dūmo.

Už maždaug trisdešimties jardų aplink gorę spietėsi darbininkai, baigiantys arbatos pertraukėlę. Netrukus, nors ir nenoriai, jie ėmė skirstytis, sustingusia žeme vilkdami savo kirtiklius ir kastuvus, ir Džerikui atmintyje staiga iškilo vaizdas, kaip jis, būdamas dar mažas berniukas, įsikibęs į motinos ranką, eina betoniniu pajūrio taku, paskui save traukdamas džerškantį kastuvėlį. Kažkur už medžių atgijo generatorius, išbaidęs į dangų pulką kranksinčių kovų.

— Valteri, o kas yra tas vokiečių pranešimų archyvas?

— Man jau būtų laikas grįžti atgal, — tarė Veicmanas.

Senukas, paseilinęs nykščio ir smiliaus pagalvėles, nugnybė žybsintį cigaretės galą, o nesurūkytą jos dalį įsikišo į vidinę kišenę. Tabakas buvo pernelyg brangus, kad galėtum eikvoti bent mažytę dalelę.

— Prašau, Valteri...

— Ech! — Veicmanas pasipiktinęs mostelėjo ranka, lyg būtų norėjęs nušluoti Džeriką, ir nužingsniavo palei bloko sieną tako link, ne itin tvirtai, bet stebėtinai greitai tokio amžiaus žmogui. Jo kompanionui teko pasiskubinti, norint neatsilikti.

— Per daug smalsauji. Pats supranti...

— Taip, suprantu.

— Norėjau pasakyti, kad Kokeris jau ir taip įtarinėja, neva aš — vokiečių šnipas. O Dieve! Ar tu galėtum tuo patikėti? Tai, kad aš žydas, nieko nekeičia — jam visi vokiečiai vienodi. Žinoma, tuo pačiu

argumentu vadovaujamės ir mes patys. Tikriausiai turėčiau jaustis pamalonintas.

— Aš ne... tai paprasčiausiai... daugiau niekas...

Iš už kampo pasirodę du ginkluoti sargybiniai ėmė žingsniuoti tiesiai į juos. Veicmanas prikando liežuvį ir staiga iš tako pasuko dešinėn, ten, kur buvo teniso kortas. Džerikas sekė įkandin jo. Veicmanas atidarė vartus, ir jiedu atsidūrė ant asfalto. Ši aikštelė buvo įrengta — sakoma, kad pačiam Čerčiliui asmeniškai paraginus — prieš porą metų. Nuo rudens ja niekas nesinaudojo. Stipriau atšalus, baltas aikštės linijas užmaskuodavo šarma. Prie tinklinės tvoros vėjelis šiureno lapų vėpūtinius. Uždaręs paskui save vartus, Veicmanas nuėjo link stulpelio tinklui pritvirtinti.

— Dabar čia viskas pasikeitę, palyginti su pirmaisiais mėnesiais, Tomai. Devynių nuošimčių bloke dirbančių žmonių aš visai nepažįstu. — Nunarinęs galvą senukas paspyrė lapus, ir Džerikas tik dabar pastebėjo, kokios mažos jo pėdos — šokėjo pėdos. — Aš čia nusenau. Pamenu tas dienas, kai laikėme save genijais, per savaitę dešifruodami penkiasdešimt pranešimų. Ar žinai, kokie tempai dabar?

Džerikas papurtė galvą.

— Trys tūkstančiai per vieną *dieną*.

— O Dieve!

Tai reiškia šimtą dvidešimt penkis pranešimus per valandą, suskaičiavo Džerikas, arba kas trisdešimt sekundžių — po pranešimą...

— Tai jai gresia pavojus? Turiu omenyje tavo merginą.

— Manau, kad taip. Norėjau pasakyti, taip...

— Man labai gaila. Ji man patinka. Jai juokingi mano sąmojai. Moteris, kurios mielai klausosi mano sąmojų ir iš jų juokiasi, reikia saugoti. Ypač jei jos jaunos. Ir dailios.

— Valteri...

Veicmanas pasisuko eiti į Trečiąjį bloką. Jis ne atsitiktinai pasirinko šį maršrutą, o vadovaudamasis instinktu žmogaus, kuriam kadaise nori nenori teko išmokti mėtyti pėdas, kad išliktų gyvas. Jo

nebuvo įmanoma užklupti iš paskos, pirmiau neįėjus į teniso kortą. O jei kas nors būtų stebėjęs iš toliau, tai būtų matęs tik besišnekučiuojančius du senus kolegas, ir nieko daugiau.

— Mūsų blokas funkcionuoja kaip fabriko konvejeris. — Veicmanas kyštelėjo pirštus į tvoros tinklą. Jo rankos buvo pabalusios nuo šalčio. Pirštai lyg paukščio nagai įsikibo į metalinę vielą. — Dešifruota medžiaga iš Šeštojo bloko į mūsų skyrių patenka juostiniu konvejeriu. Pirmiausia ji atsiduria pas budėtoją, kuris ją išverčia; vieną jų tu gerai žinai — tai aš. Kiekvienoje pamainoje — po du budėtojus: vienas verčia skubius pranešimus, kitas — iš anksčiau užsilikusius tekstus, kurie tik dabar buvo dešifruoti. Išversti *Luftwaffe* pranešimai perduodami į 3O, o sausumos kariuomenės — į 3S. „O“ reiškia — oro pajėgos, „S“ — sausumos kariuomenė. Dieve, kaip šalta. Tau nešalta? Aš jau dantimis kalenu.

Jis išsitraukė nešvarią nosinę ir šnirpštelėjo nosimi.

— O budintieji karininkai atrenka tai, kas svarbiausia, ir suteikia pirmumo indeksą — kuris žymimas raide Z. Viena Z reiškia žemiausią lygį, tarkime, kapitonas Fišeris turi būti pervestas į Italijoje dislokuotą vokiečių eskadrilę. Orų prognozė žymima trimis Z. Penkios Z — tikras aukso grynuolis, pavyzdžiui, informacija, kur ryt po pietų bus Romelis — ja vadovaujantis galima surengti ataką iš oro. Toliau žvalgybos duomenys apibendrinami ir išsiunčiamos trys kopijos: viena — slaptajai žvalgybos tarnybai Brodvėjuje, kita — į atitinkamą ministeriją Vaithole, dar kita — tiesiogiai susijusiam karinio vieneto vadui fronte.

— O vokiečių pranešimų archyvas?

— Jame į rodyklę įtraukiami visi tikriniai daiktavardžiai: visų karininkų pavardės, kiekvienas įrenginys, kiekviena bazė. Pavyzdžiui, kapitono Fišerio perkėlimas iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti visiškai nereikšminga žvalgybiniu požiūriu informacija. Tačiau susisiekus su karinių oro pajėgų indeksavimo skyriumi paaiškėja, kad prieš tai jis tarnavo Prancūzijoje esančioje radiolokacijos stotyje. Dabar jis per-

keliamas į Barį. Tai reiškia, kad vokiečiai Baryje montuoja radiolokatorius. Ir tegul. O tada, kai jie jau bus baigiami montuoti, subombarduosime.

— Vadinasi, tuo užsiima vokiečių pranešimų archyvas?

— Ne, ne. — Veicmanas piktai papurtė galvą, lyg Džerikas būtų nenuovokus Heidelbergo universiteto studentas. — Vokiečių pranešimų archyve šis ilgas procesas užbaigiamas. Visus dokumentus — perimtus šifruotus pranešimus, dešifruotą medžiagą, vertimus, Z medžiagą, kryžminių nuorodų sąrašą, kurie užima ne vieną tūkstantį puslapių — reikia klasifikuoti. Vokiečių pranešimų archyve visi dešifruoti pranešimai pažodžiui perrašomi originalo kalba.

— Ar šis darbas svarbus?

— Intelektualiniu požiūriu? Ne. Kanceliarinis darbas, ir tiek.

— O prieigos prie jų požiūriu? Juk tai — įslaptinta informacija.

— Taip, žinoma. Vienareikšmiškai atsakyti negaliu, — Veicmanas patraukė pečiais. — Be abejo, tai priklauso nuo konkretaus darbuotojo — ar jį domina toji informacija, kuri pereina per jo rankas. Daugelio — ne.

— O teoriškai?

— Teoriškai? Eilinę dieną? Tokia mergina kaip Klerė, disponuodama šia informacija, apie Vokietijos ginkluotąsias pajėgas gali susidaryti daug išsamesnį vaizdą operatyviniu požiūriu negu pats Adolfas Hitleris, — tai taręs jis žvilgtelėjo į negalintį savo ausimis patikėti Džeriką ir nusišypsojo. — Absurdiška, tiesa? Kiek jai metų? Devyniolika? Dvidešimt?

— Dvidešimt, — sumurmėjo Džerikas. — Ji man visada kartodavo, koks nuobodus yra jos darbas.

— Dvidešimt! Esu tikras, kad per visą karybos istoriją tokio anekdoto dar nebuvo. Pagalvok apie tai, kas mes esame: lengvabūdė panelė, intelektualus lepšis ir pusaklis žydas. Jei tik arijai nutuoktų, ką mes sugebame... Būna tokių akimirkų, kai mane tik ši mintis ir palaiko.

Jis prisikišo laikrodį prie pat veido.

— Privalau grįžti atgal. Nes Kokeris išduos orderį mane suimti. Bijau, kad būsiu per daug prišnekėjęs.

— Visiškai ne.

— Per daug, per daug.

Veicmanas nusigręžė eiti vartų pusėn. Džerikas ketino sekti jam iš paskos, bet šis kilstelėjo ranką, duodamas ženklą sustoti.

— Kodėl tau, Tomai, čia nepalaukus? Nors trumpai. Kol apsidairysiu.

Veicmanas atsargiai, stengdamasis, kad niekas nepastebėtų, išėjo iš korto. Einantį kita aptvaro puse senuką tarytum kažkas ūmai būtų pakeitęs. Sulėtinęs žingsnį jis pamojo pirštu savo jaunajam draugui prieiti arčiau.

— Paklausyk, — tarė jis ramiu balsu, — jei manytum, kad aš ir vėl galėčiau tau padėti suteikdamas reikalingos informacijos, prašau daugiau į mane nesikreipt. Nenoriu nieko apie tai žinoti.

Džerikui nespėjus nė prasižioti, jis jau buvo perėjęs į kitą tako pusę ir dingęs už Trečiojo bloko galinės sienos.

Blečlio Parko teritorijoje, iškart už rūmų, kėnio kaimynystėje, stovėjo įprasta raudona telefono būdelė. Joje savo pokalbį buvo bebaigiąs jaunas vyras odine motociklininko apranga. Džerikas, atsirėmęs į medį, galėjo girdėti jo monotonišką ir prislopintą balsą.

— Sutinku... Puiku, mano lėlyte...

Galiausiai ryšių motociklininkas pakabino telefono ragelį ir plačiai atidarė būdelės duris.

— Jūsų paslaugoms, drauguži.

Tačiau jis liko stovėti visai čia pat. Džerikas, įėjęs į vidų, dėjosi ieškąs kišenėse monetų ir nenuleido nuo jo akių. Vyras užsisegė savo blauzdines, užsidėjo šalmą ir ėmė knebinėtis prie smakro su dirželiu...

Džerikas palaukė, kol šis nueis, ir tik tada surinko nulį.

Pasigirdo moteriškas balsas:

— Budinti telefonininkė klauso.

— Labas rytas. Norėčiau paskambinti, prašyčiau mane sujungti su Kensingtonu, du du penki septyni.

Ji pakartojo numerį.

— Skambučio kaina — keturi pensai.

Šešiasdešimties mylių ilgio antžeminė telefono linija visus Blečlio Parko telefonus buvo sujungusi su Vaitholo centrine telefono stotimi. Stotyje dirbanti telefonininkė matė tik tiek, kad jis iš vieno Londono rajono skambina į kitą. Jis įmetė keturis pensus į prapjovą ir po kelių iš eilės spragtelėjimų išgirdo skambinimo signalą.

Po penkiolikos sekundžių vyriškas balsas atsiliepė:

— Kla-ausau.

Būtent tokį jis ir įsivaizdavo Klerės tėvo balsą. Apatiškas savimi pasitikinčio žmogaus balsas, kuriuo ištartas trumpas vienskiemenis žodis virsta dviem nutęstais skiemenimis. Ragelyje tuojau pat pasigirdo pypsėjimas, ir Džerikas paspaudė A mygtuką. Dzingtelėjo į automato angą įkritusios monetos. Jis jautėsi nepatogiai jau vien todėl, kad negalėjo naudotis asmeniniu telefonu.

— Ponas Romilis?

— Ta-aip.

— Atsiprašau, sere, kad jus trukdau sekmadienio rytą, bet aš dirbu kartu su Klere...

Jo ausį pasiekė iš kito laido galo atsklidęs kažkoks silpnas triukšmas, paskui stojo pauzė, kurios metu buvo galima girdėti Romilio kvėpavimą. Pasigirdo statinės elektros traškesys.

— Atleiskite, sere, ar jūs mane girdite?

Šįkart Klerės tėvas kalbėjo tyliai, jo balsas skambėjo dusliai, tartum būtų sklidęs erdviame ir tuščiame kambaryje.

— Iš kur jūs gavote šį numerį?

— Jį man davė Klerė. — Tai buvo pirmas jam į galvą atėjęs melas. — Pamaniau, gal ji dabar pas jus.

Dar viena ilga pauzė.

— Ne. Ne, jos nėra. O kodėl ji turėtų čia būti?

— Šįryt ji neatvyko į savo pamainą. Vakar jai buvo išeiginė diena. Maniau, galbūt ji išvyko į Londoną.

— O kas jūs toks?

— Aš — Tomas Džerikas. — Tyla. — Gal ji yra pasakojusi apie mane?

— Nemanau, — Romilio balsas buvo vos girdimas. Jis kostelėjo. — Man labai gaila, pone Džerikai. Deja, niekuo negaliu jums padėti. Mano dukters veikla man yra ne mažiau paslaptinga negu jums. Viso geriausio.

Vėl pasigirdo neaiškus garsas, ryšys nutrūko.

— Alio? — tarė Džerikas. Jis vis dar tikėjosi galįs išgirsti kvėpavimą kitame laido gale. — Alio?

Dar porą sekundžių palaikė prispaudęs prie ausies sunkų plastiko ragelį, tikėdamasis išgirsti kokį nors garsą, paskui atsargiai pakabino į vietą.

Atsirėmęs į būdelės sieną, pirštų pagalvėlėmis pasitrynė smilkinius. Anapus stiklo gyvenimas tyliai tekėjo savo vaga. Į rūmus apsauga lydėjo du civilius su katiliukais ant galvų ir suvyniotais skėčiais rankose, ką tik išlipusius iš Londono traukinio. Į ežerą leidosi trys antys maskuojamomis žieminėmis plunksnomis; paukščiai, nusileidę pakankamai žemai, išskėtė į šalis kojas ir perskrodė pilką vandens paviršių.

Mano dukters veikla man yra ne mažiau paslaptinga negu jums.

Kažkas negerai, ar ne? Ar tokios reakcijos galima tikėtis iš tėvo, kuriam pranešama, kad dingo jo vienturtė dukra?

Džerikas užčiuopė kišenėje visą saują monetų. Pabėręs pinigus sau ant delno, įsmeigė į juos keistą žvilgsnį, lyg būtų svetimšalis, ką tik įžengęs į jam nežinomą kraštą.

Dar kartą surinko nulį.

— Telefonininkė klauso.

— Kensingtonas du du penki septyni.

Jis vėl įmetė keturis pensus į kiaurymę. Vėl išgirdo eilę trumpų pypsėjimų, po kurių stojo pauzė. Spustelėjo pirštu mygtuką. Deja, šįkart neišgirdo nė skambinimo signalo, tik širdies pulsą primenantį pyp-pyp-pyp ausyje, reiškiantį, jog linija užimta.

Per dešimt minučių Džerikas dar tris kartus mėgino skambinti. Kaskart buvo girdėti toks pat signalas. Arba Romilis buvo nukėlęs telefono ragelį, arba labai ilgai su kažkuo kalbėjosi.

Džerikas būtų bandęs skambinti ir ketvirtą kartą, bet nuo valgyklos pusės prie būdelės atskubėjo moteris su paltu ant prijuostės ir ėmė belsti moneta į stiklą, reikalaudama leisti jai paskambinti. Neliko nieko kito, kaip tik užleisti vietą. Atsistojęs kelio pakraštyje jis susimąstė, ką daryti toliau.

Atsisuko atgal į blokus. Jų žemi pilki kontūrai, dar ką tik atrodę tokie pabodę pažįstami, buvo įgavę grėsmingą pavidalą.

Prakeikimas! O ką jis galėtų prarasti?

Buvo šalta, Džerikas užsisegė sagas ir pasuko vartų link.

3

Aštuonis ilgus amžius skaičiuojanti Švč. Mergelės Marijos parapijos bažnyčia iš didelių šviesių akmenų ir krikščioniško pamaldumo stūksojo senų kukmedžių alėjos gale, už mažiau negu šimto jardų nuo Blečlio Parko. Eidamas pro vartus į šventorių Džerikas išvydo aplink priebažnytį sustatytus dviračius, vieną prie kito, iš viso gal penkiolika ar dvidešimt, o netrukus išgirdo grojant vargonais ir graudžią anglikonų parapijos giedamos giesmės melodiją. Jis pasijuto kaip vėlyvas svetys, atvykęs į svečius, kai puota buvo jau pačiame įkarštyje.

Žmogus šiandien žydi lyg žiedas dailus,

O ryt jau nuvysta, pakąstas šalnos...

Džerikas trepsėjo kojomis, trynė rankomis. Jis norėjo nepastebėtas įeiti į vidų ir lukteleti kur nors navos gale iki pamaldų pabaigos, bet iš patirties žinojo, kad į bažnyčią tyliai įeiti neįmanoma. Trinktelės durys, galvos atsigręš atgal, o koks nors įkyrus bažnyčios seniūno padėjėjas atskubės prie jo su maldų tekstais ir giesmynu rankose. Ko jau ko, bet tokio dėmesio jam reikėjo mažiausiai.

Išsukęs iš tako jis apsimetė tyrinėjąs antkapius. Apšerkšniję neįtikimai dideli ir trapūs voratinkliai lyg ektoplazma švytėjo tarp paminklų — marmurinių monumentų turtingiesiems, skalūninių, pastatytų ūkininkų darbininkams, trūnijančių medinių kryžių — vargingiesiems ir kūdikiams. Jėzaus prieglobstyje užmigo Ebenezeras Sleidas, sulaukęs ketverių su puse metų. Ramybėje ilsisi po ilgos ligos iš šio pasaulio pašaukta Merė Vatson, Alberto žmona. Šaltyje sustingusių gėlių puokštės ant kai kurių kapų bylojo apie tai, kad gyvieji savo mirusių artimųjų dar nepamiršo. Dalį įrašų paminkliniuose akmenyse dengė gelsvos kerpės. Džerikas pasilenkė ir ėmė nagais nuo vieno paminklo krapštyti kerpes, viena ausim gaudydamas pro bažnyčios vitražus laukan prasiskverbiančius maldininkų balsus.

Garbinkite Viešpatį, visi lietaus lašeliai ir rasos, garbinkite ir šlovinkite jį per amžius.

Garbinkite Viešpatį, šerkšnai ir sniegai, garbinkite ir šlovinkite jį per amžius...

Atmintyje atgijo keisti prisiminimai.

Mąstydamas apie savo tėvo laidotuves jis prisiminė šaltą, praėjusiame amžiuje statytą bažnyčią centrinėje, pramoninėje, Anglijos dalyje, tėvo apdovanojimus ant karsto, raudančią motiną, juodai apsirengusias tetas, į jį smalsaujamai žvilgčiojančius žmones liūdnais veidais ir save patį, esantį kažkur toli, už milijono mylių, mintyse daugikliais skaidantį giesmių eilės numerius („Eikite į šviesą, / Venkite klaidų...", kitaip tariant, 392-ąją giesmę iš *Senųjų ir šiuolaikinių giesmių knygos* pavyko išskaidyti labai nesunkiai — 2 x 7 x 2 x 7 x 2...).

Paskui jis kažkodėl prisiminė Alaną Tiuringą, netveriantį iš

susijaudinimo vieną žiemos naktį bloke, pasakojantį apie tai, kaip jo artimiausio draugo mirtis paskatino jį ieškoti ryšio tarp matematikos ir dvasios, ir tvirtinantį, kad Blečlyje jie kuria naują pasaulį, nes bombas galbūt jau visai greitai bus galima modifikuoti, griozdiškus elektromechaninius jungiklius pakeičiant pentodų vožtuvais ir GT1C tiratronais, kurie leistų sukurti skaičiavimo mašinas, tai yra mechanizmus, vieną dieną leisiančius pamėgdžioti žmogaus smegenų veiksmus ir atverti sielos gelmes...

Džerikas vaikštinėjo mirusiųjų žemėje. Štai čia — nedidelis akmeninis kryžius, vainikuotas akmeninėmis gėlėmis, o čia — griežtu žvilgsniu žvelgia angelas panelės Monk veidu. Jis visą tą laiką nesiliovė klausęs pamaldų. Įdomu, ar kas nors iš Aštuntojo bloko dalyvauja pamaldose, o jei taip, tai kas. Atmetus visas kitas kandidatūras, liko Skaineris — įdomu, ar jis meldžiasi Dievui? Džerikas bandė įsivaizduoti, kokius meilikavimo resursus tasai pasitelktų bendraudamas su asmeniu, viršesniu netgi už Admiraliteto vadą, ir nepajėgė.

Visagalio Dievo Tėvo, Sūnaus ir Šventosios Dvasios palaima tebūna su jumis dabar ir per amžius. Amen.

Pamaldos baigėsi. Džerikas nuskubėjo pro antkapius tolyn nuo bažnyčios ir pasislėpė už dviejų didelių krūmų. Iš čia jis matė priebažnytį aiškiai lyg ant delno.

Prieš karą tikintieji po pamaldų iš bažnyčios išeidavo sklindant dvasią pakeliančiam septynių varpų gausmui. Tačiau dabar bažnyčių varpais buvo galima skambinti tik priešo agresijos atveju, todėl, durims atsidarius ir vyresniajam kunigui išlydint parapijiečius, tyla šiai ceremonijai suteikė melancholijos atspalvį. Pamaldų dalyviai vienas paskui kitą ėjo į lauką. Džerikas nepažinojo nė vieno iš jų. Jis jau buvo pradedąs manyti, kad padarė klaidingą išvadą. Tačiau kaip tik tuo metu tarpduryje pasirodė smulkaus sudėjimo laiba jauna moteris, rankose laikantį tą pačią maldaknygę, kurią jis buvo matęs praėjusią naktį.

Ji trumpu, netgi atžariu, rankos paspaudimu, netardama nė žodžio, atsisveikino su parapijos vikaru, užnėrė ant dviračio rankenos

savo kelionmaišį ir nusivedė jį prie šventoriaus vartų. Ji ėjo skubėdama, trumpais, staigiais žingsneliais, ryžtingai atkišusi į priekį savo smailų smakrą. Džerikas luktelėjo, kol ji praeis, paskui išlindo iš priedangos ir šūktelėjo:

— Panele Volis!

Ji sustojo ir atsigręžė. Prastai matydama, prisimerkusi dairėsi į vieną ir į kitą pusę. Merginos veidas praskaidrėjo tik tuomet, kai jis prisiartino per du jardus.

— Kodėl jūs, pone...

— Džerikai...

— Ak, taip. Ponas Džerikas. Naktį užklydęs nepažįstamasis.

Šaltis buvo raudonai nudažęs smailų jos nosies galiuką, o ant baltų skruostų išpaišęs po dailų, puskronės dydžio rausvą apskritimą. Jos ilgi ir tankūs juodi plaukai buvo susukti į kuodą, sutvirtintą smeigių arsenalu.

— Ką jūs manote apie pamokslą?

— Pakeliantis dvasią? — nedrąsiai pratarė jis. Lengviau buvo atsakyti taip, nei sakyti tiesą.

— Nejaugi? O man atrodė, kad baisesnio sapaliojimo aš dar nesu girdėjusi. „Aš neleidžiu, kad moteris mokytų nei kad vadovautų vyrui; ji tesilaiko tyliai..." — mergina piktai papurtė galvą. — Kaip jūs manote, ar pavadinti šventąjį Paulių *asilu* yra eretiška?

Tai pasakiusi ji vėl leidosi skubiai žingsniuoti tolyn, į kaimo keliuką. Džerikas kulniavo greta. Jis prisiminė, kad Klerė buvo jam šį bei tą pasakojusi apie Hesterą Volis, pavyzdžiui, kad iki karo ji mokytojavusi privačioje mergaičių mokykloje Dorsete, grojusi vargonais, buvusi dvasininko duktė, prenumeravusi kas ketvirtį Džeinės Osten draugijos leidžiamą laikraštį, todėl nieko nuostabaus, kad ji po aštuonių valandų pamainos eina tiesiai į sekmadienio ankstyvąsias Mišias.

— Ar jūs dažnai sekmadieniais lankotės bažnyčioje?

— Visada, — atsakė ji. — Nors vis dažniau stebiuosi, kodėl tai darau. O jūs?

Jis dvejojo.

— Retsykiais.

Jis suklydo, ir Hestera Volis tokios progos nepraleido.

— O kurioje vietoje jūs sėdite? Nepamenu, kad jus būčiau kada nors mačiusi.

— Stengiuosi laikytis arčiau durų.

— Ir aš taip pat. Paskutinėje eilėje, — merginai vėl pažvelgus į Džeriką, nuo jos akinių metaliniais rėmeliais švystelėjo saulės zuikutis. — Taigi, pone Džerikai, akivaizdu, kad pamokslo jūs negirdėjote, klauptuose nesėdite, todėl jus visiškai pagrįstai galima įtarti reiškiant pretenzijas į pamaldumą, kurio jumyse nėra.

— Ak...

— Linkiu jums geros dienos.

Jie priėjo vartus. Ji nepaprastai grakščiai užsėdo ant dviračio balnelio. Džerikas nesitikėjo tokios pokalbio eigos. Stabdydamas ją, kad nenuvažiuotų, jis staiga ištiesė ranką ir sugriebė dviračio vairą.

— Taip, aš nebuvau bažnyčioje. Atsiprašau. Norėjau su jumis pasikalbėti.

— Prašyčiau patraukti ranką nuo mano dviračio, pone Džerikai.

Į juos atsigręžė pro šalį ėjusi pagyvenusių parapijiečių pora.

— Malonėkite tuojau pat, — pridūrė mergina, traukdama vairą į save, tačiau Džerikas jo nepaleido.

— Aš labai apgailestauju. Tačiau jūs tikrai neužtruksite.

Panelė Volis stebeilijo į jį. Akimirką jam atrodė, kad ji pasilenks, nusiaus kurį nors iš savo tvirtų ir praktiškų batų ir trenks jam per nagus. Tačiau jos akyse išvydo ne tik pyktį, bet ir smalsumą, kuris galiausiai paėmė viršų. Jis atsiduso ir nulipo nuo dviračio.

— Ačiū. Čia yra dengta autobusų stotelė. — Džerikas kryptelėjo galva į kitą Bažnyčios Žaliosios gatvės pusę. — Skirkite man penketą minučių, labai prašau.

— Absurdas. Visiškas absurdas.

Jiems per kelią einant į autobusų stotelę, jos dviračio ratai caksėjo

kaip mezgimo mašinos adatos. Jam pasiūlius atsisėsti, ji atsisakė. Panelė Volis stovėjo, sudėjusi ant krūtinės rankas, ir žiūrėjo nuo kalvos žemyn į miestelį.

Džerikas suko galvą, kaip geriau paaiškinti tokio savo elgesio motyvus.

— Klerė man pasakojo, kad dirbate Šeštajame bloke. Jūsų darbas turėtų būti pakankamai įdomus.

— Klerei nėra reikalo jums pasakoti, kur aš dirbu. Lygiai taip pat, kaip ir bet kam kitam. Be to, tai visai neįdomu. Visus bent kiek įdomesnius darbus susigriebė vyrai. Moterims tenka tai, kas atlieka.

Ji būtų visai daili, jei tik pasirūpintų savo išvaizda. Jos oda atrodė švelni ir balta, lyg būtų iškalta iš Paroso marmuro. Nosis ir smailus smakras taip pat buvo gana dailūs. Ji nenaudojo jokios kosmetikos, visą laiką atrodė susierzinusi, o nuo plonų lyg brūkšnys lūpų neišnykdavo sarkastiška šypsena. Iš po akinių stiklo inteligencija spindėjo mažytės ir gyvos akys.

— Klerė ir aš... mudu buvome... — Džerikas skėstelėjo rankomis, ieškodamas tinkamų žodžių. Jis jautėsi atsidūręs beviltiškoje padėtyje. — Susitikinėdavome. Manau, šis žodis teisingiausias. Prieš kokį mėnesį liovėmės. Ji nebenorėjo daugiau turėti jokių reikalų su manimi.

Jo ryžtą nuslopino panelės Volis priešiškumas. Džerikas, kalbėdamas į jos liesą nugarą, pasijuto esąs kvailys. Vis dėlto jis tęsė toliau:

— Jei atvirai, panele Volis, tai aš dėl jos nerimauju.

— Keista.

Jis gūžtelėjo pečiais.

— Tiesa, mudu buvome keista pora, nesiginčiju.

— Visai ne tai. — Mergina dabar atsigręžė į jį. — Turėjau omenyje — *keista*, kad žmonės, nerimaudami dėl savęs, visada dedasi nerimaują dėl kitų.

Jos lūpų kampučiai nusileido, ir Džerikas suprato, kad jis ima nemėgti panelės Hesteros Volis, o ir ji pati dėl to buvo iš dalies kalta.

— Neneigiu, kad tame yra ir savanaudiškumo, — nusileido

jis, — bet esmė nuo to nesikeičia: aš dėl jos nerimauju. Manau, kad ji dingo.

Mergina paniekinamai prunkštelėjo:

— Nesąmonė.

— Ji šįryt neatvyko į savo pamainą.

— Vėlavimas į darbą viena valanda dar nereiškia, kad ji dingo. Greičiausiai ji pramigo.

— Neatrodo, kad ji praėjusią naktį buvo grįžusi namo. Bent jau iki antros valandos ji tikrai nepasirodė.

— Vadinasi, pramigo *kažkur kitur*, — pagiežingu balsu pareiškė panelė Volis. Akinių stikluose blykstelėjo liepsnelės. — Beje, ar negalėčiau paklausti, *iš kur* jūs žinote, kad ji nebuvo grįžusi namo?

Jis jau suprato, kad meluoti neverta.

— Buvau įėjęs į vidų ir laukiau jos sugrįžtant.

— Tai štai kaip. Pasirodo, tamsta dar ir įsilaužėlis. Dabar man aišku, kodėl Klerė nenori turėti su jumis nieko bendra.

Po velnių, mintyse nusikeikė Džerikas.

— Manau, jums būtų ne pro šalį sužinoti ir daugiau. Kol laukiau Klerės, į jūsų namą lindo kažkoks vyras. Išgirdęs mano balsą, jis išnešė kudašių. O visai neseniai skambinau Klerės tėvui. Šis tvirtina nežinąs, kur šiuo metu yra jo dukra, bet man atrodo, kad jis meluoja.

Atrodė, kad tai jai padarė įspūdį. Ji ėmė kramsnoti apatinę lūpą, paskui dirstelėjo nuo kalvos žemyn. Per Blečlį, sprendžiant iš garso, važiavo ekspresas. Virš miestelio sproginėdama nusidriekė pusės mylios ilgio rudų dūmų uždanga.

— O man tai mažiausiai rūpi, — galų gale ištarė ji.

— Ar Klerė neminėjo, kad rengiasi kur važiuoti?

— Tokių dalykų ji niekada nepasakoja. O kodėl turėtų pasakoti?

— Ir pastaruoju metu ji neatrodė keista? Nepastebėjote, kad ji būtų susijaudinusi?

— Pone Džerikai, paklausykite, ką jums pasakysiu. Tikriausiai ši autobusų stotelė nesutalpintų visų jaunikaičių, išgyvenančių dėl savo

santykių su Klere Romili, jiems sutalpinti reikėtų viso dviaukščio autobuso. Tačiau aš jaučiuosi pernelyg pavargusi ir nebenoriu daugiau diskutuoti. Pernelyg pavargusi ir nepatyrusi šiuose reikaluose, kad galėčiau jums pasitarnauti. Atleiskite.

Ji vėl sėdo ant dviračio, tačiau Džerikas šįkart jau nebandė jos sulaikyti.

— Ar raidės ADU jums ką nors sako?

Panelė Volis susierzinusi papurtė galvą ir atsispyrė koja nuo šaligatvio krašto.

— Tai yra šaukinys, — šūktelėjo jis iš paskos. — Galimas dalykas, Vokietijos sausumos kariuomenės arba *Luftwaffe*.

Mergina taip stipriai nuspaudė stabdį, kad nuslydo nuo balnelio, o platus bato kulnas atsidūrė į nutekamajame griovelyje. Ji nužvelgė tuščią kelią.

— Ar jums visai pasimaišė protas?

— Jei reikėtų, ieškokite manęs Aštuntajame bloke.

— Minutėlę. Ką tai turi bendra su Klere?

— Jei nerastumėte bloke, aš apsistojęs Komerciniuose svečių namuose, Albiono gatvėje, — Džerikas mandagiai linktelėjo. — ADU, panele Volis. Angelai danguje ulbauja. Nebetrukdau jūsų.

— Pone Džerikai...

Tačiau jis neturėjo ūpo atsakinėti jos klausimus. Perėjęs į kitą kelio pusę, nuskubėjo kalvos šlaitu žemyn. Įsukęs į Viltono alėją, vedančią prie pagrindinių vartų, pažvelgė atgal. Ji vis dar stovėjo ten pat, nuleidusi plonas kojas ant žemės, iš abiejų dviračio pusių, ir lydėdama jį savo nustebusiu žvilgsniu.

4

Džerikui sugrįžus į Aštuntąjį bloką, jo jau laukė Logis. Jis šmižinėjo po registracijos skyrių, sunėręs sau už nugaros kaulėtas rankas ir įnirtingai kramsnodamas pypkės kandiklį.

— Čia tavo paltas? — pasisveikino Logis. — Būtų geriau, jei apsirengtum.

— Labas, Gajau. O kur mes eisime? — Džerikas nukabino savo paltą nuo durų, tuo metu viena Wrens'o darbuotojų apdovanojo jį gailia šypsena.

— Mums būtina pasikalbėti, peštuk. Paskui galėsi keliauti namo.

Įėjęs į savo kabinetą Logis sudribo į krėslą, o savo ilgas kojas užkėlė ant stalo.

— Uždaryk duris, žmogau. Pabandykime ramiai pasikalbėti, ir tegul tai lieka tarp mūsų.

Džerikas padarė viską taip, kaip jam buvo nurodyta. Kadangi nebuvo ant ko atsisėsti, atsirėmė į duris. Jis jautėsi stebėtinai ramus.

— Nežinau, ką tau Skaineris pripasakojo, — prabilo jis, — bet iš tiesų jam nesudaviau.

— O, tai puiku, — Logis neva nudžiugęs iškėlė rankas. — Noriu tau pasakyti štai ką: kol nepralietas *kraujas*, kol niekam *nesulaužei kaulų*...

— Liaukis, Gajau. Aš jo nė nepaliečiau. Jis negali manęs už tai atleisti iš darbo.

— Jis gali viską, kas tik jam šauna į galvą. — Krėslas subraškėjo, mat Logis ištiesė per visą stalą ranką ir paėmė rudą segtuvą. Netrukus jį atvertė. — Nagi, žvilgtelėkime, ką mes čia turime. Čia rašoma: „Tiesioginis nepaklusnumas." Skaitome toliau: „Bandymas fiziškai susidoroti." Taigi paklausyk: „Aukščiausia nepaklusnumo forma, kuria nusižengęs asmuo nebegali toliau eiti savo pareigų."

Logis numetė segtuvą atgal ant stalo.

— Atvirai kalbant, negalėčiau sakyti, kad nesutinku. Laukiau tavęs pasirodant dar nuo vakar popietės. Ir kurgi tu klajojai? Gal buvai Admiralitete? Davei į kailį pirmajam jūrų lordui?

— Juk buvai sakęs, kad nedirbčiau pilnos pamainos. „Galėsi atvykti ir išvykti, kada pats norėsi." Tai tavo paties žodžiai.

— Nesistenk manęs pergudrauti, meiluti.

Džerikas valandėlę tylėjo. Jis prisiminė Karališkojo koledžo koplyčios graviūrą su joje paslėptais šifruotais pranešimais. Mąstė apie vokiečių pranešimų archyvą ir išsigandusį Veicmano veidą. Ausyse vėl suskambo Edvardo Romilio drebantis balsas. *Mano dukters veikla man yra ne mažiau paslaptinga negu jums.* O dabar jis jautė, kad Logis nenuleidžia nuo jo akių.

— Kada jis nori mane išgrūsti?

— Tuojau pat, nelaimingasis idiote. „Išsiųsk jį atgal į Karališkąjį ir kad aš to šunsnukio daugiau nematyčiau" — toks buvo jo man duotas nurodymas, — Logis atsiduso ir papurtė galvą. — Tau, Tomai, nederėjo jo šitaip apkvailinti. Ir dar matant jo klientams.

— Bet juk jis ir *yra* kvailys, — jame grūmėsi pyktis ir savigaila. Džerikas stengėsi kalbėti ramiai ir tvirtai. — Jis visiškai nenutuokia to, ką kalba. Paklausyk manęs, Gajau. Nejaugi tu tikrai nuoširdžiai tiki, ar bent jau akimirką buvai patikėjęs, kad per ateinančias tris dienas galime išaiškinti „Ryklio" kodą?

— Ne. Tačiau reikia mokėti tai pasakyti, ypač tais atvejais, kai šalia sėdi brangūs mūsų broliai iš Amerikos.

Kažkas pabeldė į duris, bet Logis šūktelėjo:

— Vėliau, seni! Ačiū už supratimą.

Luktelėjęs, kol svečias, kad ir kas jis būtų buvęs, nueis, tyliai tarė:

— Nemanau, kad tau labai patiktų visos čia įvykusios permainos.

— Tai — Skainerio žodžiai.

— Jis teisus. Bent šiuo atžvilgiu. Pats galėjai tuo įsitikinti vakarykštėje konferencijoje. Jau nebe keturiasdešimtieji, Tomai. Maži, bet narsūs britai jau ne vieniši. Mes žengėme didelį žingsnį į priekį. Dabar mums tenka atsižvelgti ir į kitų nuomonę. Pažiūrėk į jūrlapį, žmogau. Pasidomėk, ką rašo laikraščiai. Šie konvojai išplaukia iš *Niujorko*. Ketvirtadalis laivų yra amerikiečių. *Visi* kroviniai — amerikiečių. Amerikiečių kariai. Amerikiečių įgulos, — Logis staiga rankomis užsidengė veidą. — O Dieve, negaliu patikėti, kad tu trenkei Skaineriui. Argi

tu — ne pamišęs? Aš nesu tikras, ar tau dabar būtų saugu vaikščioti pėsčiomis.

Tai taręs Logis nukėlė nuo stalo kojas ir paėmė telefono ragelį.

— Patikėk, man visai nerūpi, ką jis yra sakęs. Dabar aš paskambinsiu sužinoti, ar yra koks automobilis, kuriuo būtų galima tave parvežti atgal.

— Ne!

Džerikas pats nustebo, išgirdęs tokį ryžtingą savo balsą. Vaizduotė jam jau braižė beveik tobulą Atlanto vandenyno jūrlapį, kuriame išryškėjo rudas sausumos masyvas, vadinamas Šiaurės Amerika, Britanijos salų kontūrai, tinkantys Roršacho testui atlikti, vandenyno žydrynė, nekalti geltoni skrituliai ir ryklio dantys, išdėstyti lyg žabangai pažeidėjams. O kaip Klerė? Jeigu jis neranda Klerės, pats dirbdamas Parke ir galėdamas laisvai po jį vaikščioti, tai tremtis atgal į Kembridžą, prarandant leidimą patekti į Parko teritoriją, prilygs tremčiai į kitą planetą.

— Ne, — pakartojo Džerikas, tik šįkart ramesniu tonu. — Tu negali taip pasielgti.

— Deja, tai ne mano sprendimas.

— Duok man porą dienų.

— Ką?

— Paaiškink Skaineriui, kad nori suteikti man šansą. Tik porą dienų. Duok man porą dienų — ką gali žinoti, gal imsiu ir įveiksiu tą nelemtą „Ryklį“.

Logis kokias penkias sekundes žiūrėjo į Džeriką, paskui pratrūko juoktis.

— Sūnau, tau kasdien vis blogyn ir blogyn. Vakar aiškinai, kad trijų dienų „Rykliui“ dešifruoti yra per mažai. Dabar tvirtini, kad gali tai padaryti per dvi dienas.

— Prašau, Gajau. Maldauju tave.

Tai nebuvo tušti žodžiai — Džerikas sudėjo rankas ant stalo ir pasilenkė per jį. Jam tai buvo gyvenimo ir mirties klausimas.

— Juk žinai, kad Skaineris nenori manęs matyti ne tik bloke. Jis nori išgrūsti mane iš Parko. Jam labai patiktų, jei kiurksočiau uždarytas kur nors Admiraliteto mansardoje ir kuisčiausi ten kaip kokia raštinės žiurkė.

— Karo metais yra ir blogesnių vietų.

— Tik ne man. Man neliktų nieko kito, kaip tik užsinerti virvę ant kaklo. Mano vieta — čia.

— Vaikine, aš dėl tavęs jau esu rizikavęs savo galva, — Logis dūrė pypke Džerikui į krūtinę. — „Džerikas? — tąsyk kalbėjo jie. — Baik juokauti. Mes dabar tokioje krizėje, o tu mums nori įpiršti *Džeriką?*“

Logis vėl bedė pypke jam į krūtinę.

— O aš jiems atsakiau: „Taip, aš žinau, kad tas tipas — pusprotis, kad jis alpsta lyg nekalta mergaitė, bet jame yra kažkas tokio, kas mūsų šansus padidina dviem papildomais procentais. Visą atsakomybę prisiimu sau.“

Dar vienas bakstelėjimas, dar.

— Paskui maldauju, kad man duotų tą prakeiktą automobilį, — įsivaizduok, ką tai reiškė, — ir, užuot ėjęs miegoti, atsibeldžiu į Karališkąjį, gurkšnoju beskonę arbatą ir *maldauju* tave, — velniai rautų, iš tikrųjų maldauju, — o tu pirmiausia paverti mus idiotais, paskui žiebi į nosį skyriaus viršininkui — gerai jau gerai, *bandai* žiebti jam į nosį. Taigi atsakyk man: kas dabar manęs paklausytų?

— Skaineris.

— Liaukis.

— Skaineris turės paklausyti, jei tik užsispyręs tvirtinsi, kad aš tau reikalingas. Esu tikras, — Džeriką pagavo įkvėpimas. — Gali pagrasinti, kad papasakosi admirolui Troubridžui, jog aš buvau išmestas lemtingu momentu, kai vyksta kova dėl Atlanto kontrolės, vien dėl to, kad sakiau tiesą.

— Žinoma, kaipgi! Ačiū tau. Labai ačiū už patarimą. O tada jau mes abu virsime Admiraliteto raštinės žiurkėmis.

— Karo metais yra ir blogesnių vietų.

— Nekalbėk, ko nežinai.

Į duris vėl pabeldė, tik šįkart stipriau.

— Dėl Dievo meilės, — šūktelėjo Logis, — atsiknisk!

Durų rankena ėmė suktis. Džerikas pasitraukė į šalį, durys atsidarė ir ant slenksčio pasirodė Pakas.

— Atsiprašau, Gajau. Labas rytas, Tomai, — jis abiem niūriai linktelėjo. — Turime naujienų, Gajau.

— Gerų?

— Atvirai kalbant, ne. Atrodo, ne itin geros. Eime kartu, sužinosi.

— Kad juos kur bala! *Tai velnias!* — įsiuto Logis.

Jis pervėrė Džeriką nieko gero nežadančiu žvilgsniu, stvėrė nuo stalo savo pypkę ir išsekė paskui Paką į koridorių.

Džerikas akimirką svarstė, bet paskui nusekė paskui kolegas koridoriumi, iš kurio pasuko į registracijos skyrių. Čia jis niekada nebuvo matęs tiek daug žmonių. Patalpoje stovėjo leitenantas Keivas, apsuptas, kaip Džerikui pasirodė, bemaž visų bloko kriptoanalitikų, — jis išvydo Baksterį, Atvudą, Pinkerį, Kingkomą, Proudfutą, de Brukį, — tarp kurių lyg scenos dievaitis amerikiečių karinio jūrų laivyno uniforma sukiojosi Krameris. Pastarasis Džerikui draugiškai linktelėjo.

Logis nustebęs apžvelgė skyrių.

— Ei, čia gi visa šutvė! — Niekas nesijuokė. — Kas vyksta, Pakai? Mitinguojate? O gal streikas?

Pakas linktelėjo galvą registracijos skyriuje budėjusių trijų Wrens'o merginų pusėn.

— Supratau, — tarė Logis, — viskas aišku.

Jis šyptelėjo joms geltona rūkoriaus dantų šypsena.

— Turime šiokių tokių reikalų, mielosios. Cit! O gal kelioms minutėms paliktumėte džentelmenus vienus?

*

— Aš jau rodžiau leitenantui Keivui, — tarė Pakas, Wrens'o darbuotojoms išėjus. — Radiogramų analizė.

Tarytum ketindamas atlikti fokusą, jis iškėlė gerai pažįstamą gelsvo popieriaus lapą, kuriame registruojami priešo siunčiami pranešimai.

— Per pastarąsias dvylika valandų buvo perimti du ilgi signalai, išsiųsti iš naujosios nacių stoties netoli Magdeburgo. Vienas — prieš pat vidurnaktį, jį sudaro šimtas aštuoniasdešimt keturios raidžių kombinacijos. Kitas — tuojau po vidurnakčio, du šimtai vienuolika kombinacijų. Pakartotinai išsiųsti dusyk, „Dianos" ir „Huberto" radijo tinklais. Keturi-šeši-nulis-vienas kilohercų. Dvylika-devyni-penkiolika.

— Paskubėk, — panosėje burbtelėjo Atvudas.

Pakas apsimetė nieko negirdėjęs.

— Per tą patį laikotarpį iki šio ryto devintos valandos perimti penki „Ryklio" signalai, siųsti iš Šiaurės Atlante esančių povandeninių laivų.

— Penki? — pasitikslino Logis. — Esi tikras, meiluti?

Pastarasis paėmė pranešimų registravimo lapą ir ėmė pirštu vesti žemyn palei tvarkingai apibrauktus stulpeliais atliktus įrašus.

— Kokia frazė? — paklausė Pakas. — „Tylu kaip kape"?

— Man atrodo, — prabilo Baksteris, per Logio petį studijuodamas signalus, — kad kažkas nutiko dirbantiems mūsų pasiklausymo stotyse. Ar tik jie nebus užmigę?

— Prieš dešimt minučių paskambinau į perimčių kontrolės skyrių. Po pokalbio su leitenantu. Jie tvirtina, kad nėra jokios klaidos.

Pasigirdo nustebę balsai.

— O ką šiuo klausimu galėtų pasakyti mūsų išminčius?

Džerikui prireikė poros sekundžių, kad suprastų, jog Atvudas kreipiasi į jį. Jis gūžtelėjo pečiais.

— Labai mažai. Įtartinai mažai.

— Leitenantas Keivas įsitikinęs, kad tai — įprasta taktika, — tarė Pakas.

— Apie naudojamas taktikas mums papasakoja tardomi povandeninių laivų jūreiviai.

Džerikas pastebėjo, kad Pinkeris, leitenantui Keivui palinkus į priekį, net krūptelėjo išvydęs jo randuotą veidą.

— Dionicas, suuodęs apie artėjantį konvojų, iškelia savo katafalkus į paviršių ir išrikiuoja juos skersai kurso, kurio jis turėtų laikytis. Tarkime, dvylika laivų, vienas nuo kito nutolę per dvidešimt mylių. Galimas dalykas, dviem eilėmis, o gal ir trimis — dabar savo dispozicijoje jis turi tiek katafalkų, kad surengti tokį įspūdingą reginį jam nieko nereiškia. Mūsų paskaičiavimais, atliktais prieš patenkant į aklavietę, vien tik šiame Šiaurės Atlanto sektoriuje buvo keturiasdešimt šeši povandeniniai laivai, — leitenantas netikėtai, lyg būtų susigėdęs, nutraukė savo pasakojimą. — Atsiprašau, sustabdykite mane, jei atrodys, kad kiaušinis vištą moko.

— Mūsų darbas yra daugiau... hm... teorinis, — įsiterpė Logis. Jis apsidairė, o keli kriptoanalitikai jam pritariamai linktelėjo.

— Gerai. Iš esmės jie gali rikiuoti dviem būdais. Pirmasis — piketininkų užtvara; povandeniniai laivai nejudėdami laukia vandens paviršiuje, kol konvojus ims artintis tiesiai į juos. Kitas būdas — patruliavimas; išsirikiavę katafalkai dideliu greičiu plaukia pirmyn, kad užkirstų kelią mūsų jūrų konvojui. Išsirikiavę — tiek pirmu, tiek antru būdu — jie laikosi auksinės taisyklės: absoliuti radijo siųstuvų tyla, kol bus pastebėtas konvojus. Spėju, kad dabar jie perėjo į šią fazę. Du ilgi signalai iš Magdeburgo — greičiausiai Berlyno nurodymas povandeniniams laivams rikiuotis. Jeigu povandeniniai laivai dabar laikosi radijo tylos... — Keivas, lyg būtų kaltas dėl to, kad konstatavo faktą, patraukė pečiais, — tai reiškia, jie dabar yra kovinės parengties.

Niekas nepratarė nė žodžio. Teorinės kriptoanalizės abstrakcijos įgavo solidų pavidalą: du tūkstančiai vokiečių povandeninių laivų jūreivių ir dešimt tūkstančių sąjungininkų jūrininkų bei keleivių, stosiančių į mūšį šaltuose Šiaurės Atlanto vandenyse, už tūkstančio mylių nuo kranto. Žiūrėdamas į Pinkerį, galėjai pamanyti, kad jį pyki-

na. Džerikas ūmai suvokė situacijos absurdiškumą. Pinkeris tikriausiai buvo asmeniškai atsakingas už — nejaugi? — tūkstančio vokiečių jūreivių žūtį vandenyno gelmėse, o Keivo veidas akivaizdžiausiai liudijo karo veiksmų Atlante žiaurumą.

Kažkas pasiteiravo, kokia galėtų būti tolesnė įvykių eiga.

— Jei kuris nors iš povandeninių laivų aptiks konvojų? Slapta jį seks. Kas dvi valandas siųs signalą su kontaktine informacija apie jo buvimo vietą, greitį, kryptį. Vadovaudamiesi šia informacija kiti katafalkai ims plaukti artyn. Įprasta procedūra, kuria siekiama sutraukti kuo daugiau medžiotojų. Paprastai jie bando prasibrauti į konvojaus vidų, patekti tarp mūsų laivų. Tada laukia iki sutemų, mat yra linkę atakuoti tamsoje. Ugnis, kilusi pamuštuose laivuose, apšviečia kitus taikinius. Kyla dar didesnė panika. Be to, eskadriniams minininkams tamsoje sunkiau aptikti povandeninius laivus.

— Tiesa, dabar vyrauja bjaurus, neįprastas netgi šiam metų laikui oras, — pridūrė Keivas, nutraukdamas stojusią tylą. — Sninga. Tirštas ledinis rūkas. O dar žalsvos bangos, užliejančios laivapriekius. Be abejo, šie faktoriai mums palankūs.

— Kiek laiko mes turime? — paklausė Krameris.

— Mažiau negu manėme iš pradžių, tai faktas. Povandeniniai laivai plaukia greičiau už bet kurį konvojų, nors šiaip jie yra gana lėti. Iškilę į paviršių plaukia dviračio greičiu, o po vandeniu galėtų lenktyniauti nebent su pėsčiuoju. O ką, jei Dionicas žino apie mūsų laivus? Tuomet lieka pusantros paros. Blogas matomumas, žinoma, jiems sudarys problemų. Net ir tuo atveju lieka daugių daugiausia pusantros paros.

Keivas atsiprašė paaiškindamas, kad privalo paskambinti į Admiralitetą ir pranešti blogą žinią. Kriptoanalitikai liko vieni. Iš bloko tolimojo galo pasigirdo silpnas taukšėjimas — darbą pradėjo „Type-X“ mašinėlės.

— T-t-t-tai bus „D-d-d-delfinas“, — prabilo Pinkeris. — Ar aš g-g-g-galiu eiti, G-g-g-gajau?

Logis pakėlė ranką lyg laimindamas, ir Pinkeris nėrė iš patalpos.

— O, kad mes turėtume nors keturių rotorių bombą, — sudejavo Proudfutas.

— Kadangi jos neturime, meiluti, neeikvokime laiko tuščioms kalboms ir užbaikime šią temą.

Krameris, prieš tai rymojęs atsirėmęs į ožį-stalą, pašoko ant kojų. Kadangi nebuvo vietos, kur galėtų vaikščioti, ėmė trypčioti vietoje, dešinės rankos kumščiu smūgiuodamas į kairės rankos delną.

— Prakeikimas, jaučiuosi visai *bejėgis*. Pusantros paros. Po perkūnais, tik *pusantro dienos!* Jėzau! Turi būti *kažkokia* išeitis. Norėjau pasakyti, jūs, vaikinai, vieną kartą jau buvote jį įveikę, ar aš neteisus?

Pasigirdo iškart keli balsai.

— Na, taip.

— Prisimeni?

— Tai — Tomo nuopelnas.

Džerikas nesiklausė. Jo galvoje kažkas kirbėjo, vos girdimai, pačioje pasąmonės gelmėje, į kurią prasiskverbti nepajėgia jokia analizė. Kas tai galėjo būti? Prisiminimas? Sąsaja? Kuo labiau jis stengėsi sutelkti dėmesį, tuo silpniau kirbėjo.

— Tomai?

Jis nustebęs kilstelėjo galvą.

— Leitenantas Krameris tavęs teiraujasi, — Logis buvo bepraradęs kantrybę, — apie tai, kaip mums praėjusį kartą buvo pavykę išaiškinti „Ryklio“ kodą.

— Prašau? — Logiui pertraukus jo mintis, Džerikas suirzo. Jo rankos virpėjo. — Aaa, Dionicas buvo paaukštintas į admirolus. Mes spėjome, kad tuo labiausiai turėjo apsidžiaugti povandeninių laivų vadovybė. O iš to džiaugsmo pažodinis Hitlerio potvarkio tekstas greičiausiai turėtų būti perduotas visoms be išimties įguloms.

— Taip ir įvyko?

— Būtent. Tai buvo gera „špargalė". Juo užsiėmė šešios bombos. Tačiau sugaišome beveik tris savaites, kol dešifravome vienos dienos pranešimus.

— Turėdami gerą „špargalę"? — nustebo Krameris. — Šešios bombos. *Tris savaites?*

— Štai ką reiškia jų keturių rotorių enigmos.

Į pokalbį įsiterpė Kingkomas:

— Gaila, kad Dionicas paaukštinamas ne kasdien.

Atvudas beregint atkuto:

— Jei įvykiai ir toliau taip klostysis, toji diena ne už kalnų.

Kilęs juokas akimirksniu išsklaidė slogią nuotaiką. Atvudas atrodė patenkintas savimi.

— Puiku, Frenkai, — tarė Kingkomas. — Kasdienis paaukštinimas tarnyboje. Puiku.

Nesijuokė tik Krameris. Sudėjęs ant krūtinės rankas, jis stebeilijo į savo spindinčius batus.

Jie ėmė kalbėtis apie kažkokią de Brukio teoriją, kuri devynias pastarąsias valandas buvo tikrinama dviem bombomis, deja, tai nedavė laukiamų vaisių, nes, anot Pako, jos autorius visiškai nepaisė metodologijos.

— Tačiau aš bent jau turėjau idėją, — pareiškė de Brukis, — ko negalima pasakyti apie jus.

— Tai todėl, mano mielas Artūrai, kad aš savo nevykusias idėjas pasilaikau sau.

Logis suplojo rankomis.

— Ei, berniukai. Gal galėtumėte kritikuoti konstruktyviai?

Pokalbis tęsėsi, tačiau Džerikas jau kurį laiką nieko negirdėjo. Jis ir vėl vaikėsi savo pasąmonės užkaboriuose šmėkščiojantį fantomą, naršydamas pastarųjų dešimties minučių minčių archyvą, ieškodamas jam impulsą suteikusio žodžio ar frazės. Diana, Hubertas, Magdeburgas, piketininkų užkarda, radijo tyla, signalas su kontaktiniais duomenimis...

Signalas su kontaktiniais duomenimis.

— Gajau, kur tu laikai raktus nuo juodojo muziejaus?

— Ką, seni? A, ant stalo. Viršutinis stalčius dešinėje. Ei, o kur tu taip skubi? Palauk minutėlę, aš dar nebaigiau su tavimi kalbėtis...

Ištrūkęs iš klaustrofobiją keliančios bloko aplinkos į šaltą, gryną orą, Džerikas pajuto palengvėjimą. Jis nuskubėjo kalvos šlaitu aukštyn, Blečlio rūmų link.

Pastaruoju metu jis būdavo retas svečias šiame didžiuliame pastate, bet kiekvieną kartą, kai tik čia užsukdavo, įsivaizduodavo trečiame dešimtmetyje patekęs į senovinius dvaro rūmus, kuriuose buvo įvykdyta paslaptinga žmogžudystė („*Turėtumėte prisiminti, inspektoriau, kad pasigirdus mirtiniems šūviams pulkininkas buvo bibliotekoje...*") Žiūrėdamas į siaubingai atrodančią pastato išorę, galėjai pamanyti, kad čia į krūvą buvo išverstas visas milžiniško rankinio vežimo turinys, kurį sudarė kitiems pastatams nebetinkamos architektūrinės detalės. Šveicariški frontonai, gotikinės dantytos sienos, graikiški pilioriai, priemiesčiuose paplitę erkeriai, municipaliniams pastatams būdingos raudonos plytos, akmeniniai liūtai, katedros priebažnytį primenantis paradinis įėjimas — dėl vietos čia kovojo įvairiausi stiliai, kuriuos dengė varpo stogas iš žalio kaltinio vario. Rūmų vidaus architektūra buvo grynai gotikinė — vien akmeninės arkos ir spalvoto stiklo langai. Džerikui einant, šlifuotos grindys skleidė duslų garsą, o sienos buvo apmuštos tamsaus medžio plokštėmis, kurios, atrodė, ims ir prasiskirs, atverdamos slaptą labirintą. Jis tik miglotai nutuokė, kas pastaruoju metu vyko rūmuose. Pastato fasade buvo įrengta erdvi Blečlio Parko vadovo Traviso raštinė, pro kurios langus atsivėrė vaizdas per ežerą, o viršutiniame aukšte, rūmų miegamuosiuose, dėjosi įvairiausi paslaptingi dalykai: Džerikui teko girdėti kalbant, kad ten dešifruojami Vokietijos slaptosios tarnybos signalai.

Jis skubiai nupėdino holu. Prie Traviso raštinės stoviniuojantis

armijos kapitonas dėjosi skaitąs rytinį *Observer* numerį, klausydamas, kaip pusamžis vyriškis tvido kostiumu mėgina užmegzti pokalbį su moterimi iš karinių oro pajėgų. Į Džeriką niekas nekreipė dėmesio. Toje vietoje, kur prasideda meistriškai išpjaustyti ąžuoliniai laiptai, koridorius suko į dešinę, sukdamas apie užpakalinę rūmų dalį. Maždaug pusiaukelėje buvo durys, o už jų — laiptai, vedantys į šalutinį koridorių. Kaip tik čia, rūsyje įrengtame užrakintame kambaryje, Šeštojo ir Aštuntojo blokų kriptoanalitikai saugojo vogtus lobius.

Džerikas pagrabinėjo palei sieną, ieškodamas elektros jungiklio.

Didesniuoju iš dviejų raktų jis atrakino muziejaus duris. Ant metalinės lentynos išilgai vienos sienos stovėjo tuzinas, o gal ir daugiau, iš vokiečių atimtų enigmų. Mažesnysis raktas įlindo į vieno iš dviejų ten stovėjusių didelių metalinių seifų spynelę. Džerikas priklaupęs atidarė jo duris ir ėmė naršyti. Šiame seife buvo saugomi visi jiems brangiausi „gnybiai": kiekvienas jų reiškė pergalę ilgoje kovoje prieš enigmą. Čia jis rado ir cigarų dėžutę, ant kurios pritvirtintoje etiketėje buvo pažymėta data „1941 metų vasaris", o jos viduje — laimikis iš šarvuoto vokiečių tralerio „Krebs": du atsarginiai rotoriai, kvadratais suskirstytas *Kriegsmarine* Šiaurės Atlanto jūrlapis ir karinio jūrų laivyno enigmos konfigūracija tūkstantis devyni šimtai keturiasdešimt pirmųjų vasario mėnesį. Už jų pūpsojo vokas, ant kurio buvo užrašyta „Miunchenas" — pavadinimas meteorologinio laivo, paimto į nelaisvę, praėjus trims mėnesiams po „Krebs" užgrobimo, kuriame rasta slapta informacija leido atskleisti šifruotų orų prognozės pranešimų kodą, — o toliau Džerikas rado dar vieną, pažymėtą „U-110". Ilgai nedelsdamas jis ištraukė visą glėbį įvairių popierių ir jūrlapių.

Galiausiai nuo apatinės lentynos pačiame seifo gale Džerikas paėmė mažą paketą, įvyniotą į rudą klijuotę. Tai buvo tas lobis, dėl kurio Fasonas ir Greizis paguldė galvas, apsuktas ta pačia medžiaga, kaip ir anuomet, kai buvo iškeltas iš grimztančio povandeninio laivo. Kiekvieną kartą, kai tik išvysdavo šį paketą, Džerikas negalėdavo nedėkoti Dievui už tai, kad aniems narsiems vyrams pavyko rasti neperšlampa-

mos medžiagos jam įvynioti. Juk būtų užtekę menkiausio sąlyčio su vandeniu, kad rašalas paprasčiausiai išskystų. Iškelti tokį lobį iš skęstančio povandeninio laivo, naktį, siaučiant aukštoms bangoms... To pakako, kad net matematikas patikėtų stebuklais. Džerikas atsargiai nuvyniojo klijuotę, tarytum mokslininkas, išvyniojantis senovės civilizacijos papirusą, arba kunigas, atidengiantis šventas relikvijas. Dvi nedidelės apimties brošiūros, gotiškomis raidėmis išspausdintos ant rausvo sugeriamojo popieriaus. Antrasis povandeninių laivų „Trumpųjų orų prognozės šifrų“ leidimas, tapęs bevertis, kai vokiečiai pakeitė šifrų knygą. Taip pat — jis tai gerai prisiminė — „Trumpųjų signalų rinkinys“. Džerikas paėmė jį į rankas ir ėmė versti lapus, vieną po kito. Raidės ir skaičiai, surašyti stulpeliais. Ant seifo durų, vidinėje pusėje, buvo priklijuotas įspėjimas: „Griežtai draudžiama be mano specialaus leidimo išnešti seife saugomą medžiagą. (Parašas) L. F. N. Skaineris, karinio jūrų laivyno sektoriaus viršininkas.“

Džerikas, jausdamas ypatingą pasitenkinimą, įsikišo „Trumpųjų signalų rinkinį“ į savo vidinę kišenę ir netrukus jau skubėjo atgal į bloką.

Sugrįžęs metė raktus Logiui, kuris tik šiaip ne taip juos sugavo.

— Signalas su kontaktiniais duomenimis.

— Ką?

— Signalas su kontaktiniais duomenimis, — pakartojo Džerikas.

— Šlovė Viešpačiui! — iškilmingu tonu pareiškė Atvudas, iškeldamas į viršų rankas, lyg būtų evangelikų pamokslininkas. — Orakulas prabilo!

— Liaukis, Frenkai. Minutėlę. Apie ką tu čia, meiluti?

Džerikui buvo nepalyginamai lengviau suvokti dalyko esmę, negu perteikti savo mintis. Tiesą sakant, išreikšti jas žodžiais buvo per daug sudėtinga. Todėl jis prabilo neskubėdamas, lyg versdamas iš užsienio kalbos, paskui užfiksuodamas tekstą mintyse ir tik tada paversdamas kalba.

— Ar pamenate, kai lapkritį mums perdavė iš U-459 paimtą „Trumpųjų orų prognozės šifrų“ rinkinį? Kartu su juo gavome ir „Trumpųjų signalų rinkinį“. Pamenate — tąsyk nutarėme bent kol kas susikoncentruoti tik į pirmąjį, nes pastarajame neradome jokių ilgesnių signalų, galinčių suteikti vertingos informacijos „špargalei“? Turiu omenyje tai, kad povandeninio laivo siunčiamas signalas, kuriuo perduodami laivų konvojaus kontaktiniai duomenys, pats savaime nėra vertas nė sudilusio penso, tiesa? Tai viso labo tik penkios raidės, akimirką suspindėjusios sidabrinėje mėnulio šviesoje.

Džerikas iš kišenės atsargiai išsitraukė mažą rausvą brošiūrėlę ir tęsė toliau:

— Viena raide žymimas konvojaus greitis, dviem — jo kursas, dar dviem — koordinatės...

Baksteris lyg užhipnotizuotas žiūrėjo į brošiūrą su kodais.

— Tu *be leidimo* paėmei šitą iš seifo?

— Jeigu leitenantas Keivas teisus ir povandeninis laivas, aptikęs konvojų, kas *dvi valandas* siunčia signalą su kontaktiniais duomenimis ir jeigu jis seka jį iki sutemstant, tuomet gali būti, — žinoma, teoriškai, — kad jis išsiųs keturis ar net penkis signalus, atsižvelgiant į tai, kokiu dienos metu pastebės savo taikinį, — Džerikas akimis ėmė ieškoti vienintelio šioje patalpoje uniformuoto žmogaus. — O kiek valandų Šiaurės Atlante kovo mėnesį trunka diena, tai yra būna šviesu?

— Apie dvylika valandų, — atsakė Krameris.

— Dvylika valandų, suprantate? Vadinasi, jei tą pačią dieną, atsiliepdami į pirmąjį signalą, konvojų imtų stebėti ir kiti povandeniniai laivai, kurie taip pat kas dvi valandas siųstų signalus su kontaktiniais duomenimis...

Atrodo, kad bent jau Logis suprato, ką Džerikas norėjo pasakyti. Jis lėtai išsitraukė iš burnos pypkę.

— Velniai rautų!

— Tuo atveju, taip pat *teoriškai*, jei pavyktų perimti povandeninių laivų siunčiamus signalus, pirmasis jų pateiktų, tarkime, dvide-

šimties raidžių „špargalę", antrasis — penkiolikos... Taigi, jei atakoje dalyvautų, pavyzdžiui, aštuoni povandeniniai laivai, mes nesunkiai sužinotume apie šimtą raidžių. O tai ne blogiau už orų prognozės kodą, — Džerikas didžiavosi kaip tėvas, rodantis žmonėms savo naujagimį. — Juk tai — nuostabu, suprantate?

Jis iš eilės apžvelgė visus kriptoanalitikus: Kingkomas ir Logis buvo bepradedą džiūgauti, de Brukis su Proudfutu atrodė susimąstę, o Baksteris, Atvudas ir Pakas atvirai demonstravo savo priešiškumą.

— Iki šiol tai buvo neįmanoma, nes anksčiau vokiečiai niekada neturėjo galimybės prieš sąjungininkų konvojų mesti tokias dideles savo povandeninių laivų pajėgas. Trumpai tariant, viename mažame taške sukoncentruota daugybė enigmų. Jau pats vokiečių laimėjimų mastas mums teikia tiek naudingos medžiagos, kad anksčiau ar vėliau juos ištiks krachas.

Džerikas stabtelėjo.

— Ar ne per daug visokių „jei"? — perdėtai rimtu veidu pasiteiravo Baksteris. — *Jei* povandeninis laivas pakankamai anksti aptiks konvojų, *jei* kas dvi valandas siųs pranešimus, *jei* kiti povandeniniai laivai darys tą patį, *jei* mums pavyks perimti visus jų siunčiamus signalus...

— Ir *jei*, — pridūrė Atvudas, — lapkričio mėnesį į mūsų rankas patekęs „Trumpųjų signalų rinkinys" praėjusią savaitę, vokiečiams keičiant orų prognozės šifrų rinkinį, nebuvo pakeistas kitu...

Džerikas tokios galimybės nebuvo numatęs. Jis pajuto, kad jo entuziazmas pamažu blėsta.

Į puolimą pagaliau įsijungė Pakas.

— Sutinku, Tomai. Tavo idėja puiki. Aš negaliu atsidžiaugti tavo... užsidegimu. Tačiau metodas, kurį mums siūlai, gali būti veiksmingas tik mūsų nesėkmės atveju, argi ne taip? „Ryklį" atskleistume, kaip pats pripažinai, tik tada, kai nacių povandeniniai laivai aptiktų sąjungininkų konvojų, o būtent to mums ir reikia išvengti. Tiek jau to, tarkime, kad mums pavyksta išaiškinti konkrečios dienos „Ryklio" nustatymus, bet kas iš to? Nuostabu. Mes galime skaityti povandeninių

laivų pranešimus, siunčiamus į Berlyną, kuriuose Dionicui giriamasi apie tai, kiek sąjungininkų laivų jiems pavyko paskandinti. Tačiau praėjus dvidešimt keturioms valandoms mes vėl atsiduriame aklavietėje.

Jam pritardami, kai kurie kriptoanalitikai sunkiai atsiduso.

— Ne, visai ne taip, — Džerikas kategoriškai papurtė galvą. — Tavo logika, Pakai, su trūkumais. Be abejo, mes viliamės, kad povandeniniai laivai neaptiks konvojaus. Žinoma, pagrindinis tikslas yra jį apsaugoti. Tačiau jeigu naciai konvojų vis dėlto aptinka, jų sėkme mes patys galime pasinaudoti. O jeigu mums pavyktų, tai būtų ne vienadienis pranašumas. Jei pasisektų atskleisti „Ryklio“ konfigūraciją dvidešimt keturioms valandoms, galėtume išaiškinti visus tuo metu jų siunčiamus orų prognozės pranešimus. Nepamirškime, kad tuose pačiuose vandenyse yra ir mūsų laivų, galinčių mums perduoti tikslią meteorologinę informaciją, kurią povandeniniai laivai siunčia tik šifruotą. O turėdami paprastąjį tekstą ir žinodami „Ryklio“ konfigūraciją, galime imtis naujojo orų prognozės šifro rinkinio, kuriuo dabar naudojasi vokiečiai, atkūrimo. Trumpai tariant, mes vėl turime šansą įkelti koją ten, kur jie labiausiai nenori. Nejaugi nesuprantate?

Džerikas persibraukė ranka sau per plaukus ir iš susierzinimo juos net peštelėjo. Kaip jie gali būti tokie nenuovokūs?

Krameris tuo metu kažką įnirtingai žymėjosi savo bloknote.

— Iš tiesų, tame yra racijos, — pripažino jis, mestelėdamas aukštyn pieštuką ir tuojau pat jį sugaudamas. — Pirmyn. Pabandyti verta. Bent jau todėl, kad vėl stosime į kovą.

— Aš vis tiek nematau prasmės, — suniurnėjo Baksteris.

— Ir aš taip pat, — paantrino Pakas.

— Turbūt nematai prasmės, Baksteri, — įsiterpė Atvudas, — todėl, kad tai nesusiję su pasaulio proletariato triumfu?

Baksteris sugniaužė kumščius.

— Ateis laikas, Atvudai, ir kas nors būtinai užvažiuos į tavo suknistą marmūzę.

— Oho. Totalitarizmo propaguotojas sugeba atsakyti tik smurtu.

— Pakaks! — Logis trenkė pypke lyg teisėjo plaktuku į stalą.

Niekas dar nebuvo girdėjęs jo šaukiant, todėl visi akimirksniu nuščiuvo.

— Mes jau gana prisiklausėme panašių kalbų, — Logis pažvelgė į Džeriką. — Be abejo, mums reikia būti labai atsargiems. Aš supratau, ką norėjo pasakyti Pakas. Vis dėlto negalime neatsižvelgti į faktus. Jau keturios dienos, kai esame visiškoje nežinioje, ir Tomas ką tik išsakė vienintelę dėmesio vertą nuomonę. Velniškai gerai, Tomai.

Džerikas tuo tarpu žiūrėjo į rašalo dėmę ant grindų. „O, Dieve, — dingtelėjo jam mintis, — šeimininkas tuojau išrėš įkvepiančią kalbą.“

— Taigi, dabar nuo mūsų daug kas priklausys, todėl aš norėčiau, kad kiekvienas atmintumėte, jog esate komandos narys.

— Joks žmogus negali gyventi be kitų, — visiškai rimtu veidu pritarė Atvudas, savo putlias rankas maldingai sunėręs ant išsipūtusio pilvo.

— Ačiū, Frenkai. Visiškai teisingai. Taigi kad negali. Todėl, jei kuriam nors iš mūsų... bet kuriam... kiltų pagunda ignoruoti šią tiesą, pagalvokime apie šį konvojų, taip pat ir apie visus kitus, nuo kurių priklauso karo eiga. Supratote? Gerai. Teisingai. Kalbos baigtos. Prie darbo.

Baksteris buvo besižiojąs prieštarauti, tačiau tikriausiai suprato, kad bus geriau, jeigu patylės. Išeidami jiedu su Paku apsikeitė niūriais žvilgsniais. Džerikas nenuleido nuo jų akių, nesuprasdamas tokio stipraus pesimizmo priežasties. Pakas negalėjo toleruoti Baksterio politinių pažiūrų, todėl paprastai jie laikėsi atokiau vienas nuo kito. Tačiau dabar jie, atrodo, veikė išvien. Ką tai galėjo reikšti? Savotišką akademinį pavydą? O gal apmaudą, kad jis, pasirodęs vėliau, kai jie jau buvo įdėję tiek daug triūso, paliko juos kvailių vietoje?

Logis kraipė galvą.

— Nežinau, meiluti, ką mums su tavimi daryti.

Nors jis ir stengėsi atrodyti griežtas, bet nuslėpti pasitenkinimo nepajėgė. Paskui uždėjo ranką Džerikui ant peties.

— Grąžink mane į darbą, — tarė Džerikas.

— Pirmiau turiu pasikalbėti su Skaineriu, — Logis atidarė duris ir išvedė jį į koridorių.

Trys Wrens'o darbuotojos nenuleido nuo jų akių.

— Dieve, — gūžtelėdamas pečiais pridūrė Logis. — Ar tu bent įsivaizduoji, kaip jis į tai reaguos? Na, žinoma, jis tikriausiai netvers džiaugsmu, galėdamas raportuoti savo bičiuliams admirolams, kad norėdami išaiškinti „Ryklio" kodą turime leisti atakuoti jūrų konvojus? Kas per velniava! Manau, bus geriau, jeigu jam paskambinsiu.

Nuėjęs pusę atstumo iki savo kabineto, jis apsisuko ir grįžo atgal.

— Tai tu esi tikras, kad nė karto jam nesudavei?

— Visiškai tuo tikras, Gajau.

— Nė nekepštelėjai?

— Nė nekepštelėjau.

— O gaila, — pareiškė Logis tarytum sau pačiam. — Tam tikra prasme. Gaila.

5

Hestera Volis negalėjo užmigti. Užuolaidos, naudojamos šviesai maskuoti, buvo užtrauktos, kad sulaikytų į vidų besiskverbiančią dienos šviesą. Jos ankštas kambarėlis priminė vienspalvį kabinetą. Iš pagalvės sklido raminamas džiovintų levandos žiedų kvapas. Ir nors ji pareigingai gulėjo aukštielninka, apsivilkusi naktinius marškinius, suglaudusi kojas, o rankas sudėjusi ant krūtinės lyg mergelė marmuriniame kape, miegas neėmė.

ADU, panele Volis. Angelai danguje ulbauja...

Mnemonika veikė erzinamai, bet veiksmingai. Ji negalėjo užmiršti šios frazės, nors pati raidžių kombinacija jai nieko nesakė.

Tai yra šaukinys. Galimas dalykas, Vokietijos sausumos kariuomenės arba Luftwaffe...

Nieko keista. Tikriausiai kitaip ir negalėjo būti. Visų pirma, jų

buvo begalė, tūkstančių tūkstančiai. Galiojo viena nesulaužoma taisyklė: sausumos kariuomenės ir *Luftwaffe* šaukiniai niekada neprasidėdavo raide D, nes pastaroji buvo rezervuota Vokietijos komercinėms radijo stotims.

ADU... ADU...

Jai tai nieko nesakė.

Hestera Volis atsigulė ant šono, parietė kojas ir bandė galvoti apie tai, kas galėtų išblaškyti šias įkyrias mintis. Tačiau vos tik stambus, bet blyškus Tomo Džeriko veidas pranyko, atmintis jai akimirksniu atkūrė sudžiūvusio kunigo iš Blečlio Švč. Mergelės Marijos bažnyčios, ištikimo apaštalo Pauliaus neapykantos moterims skelbėjo, paveikslą. „... moteriai negražu kalbėti bendruomenės susirinkime... (1 Kor 14, 35) „... moterėles, pilnas nuodėmių ir blaškomas visokių įgeidžių..." (2 Tim 3, 6) Pagal šiuos tekstus jis buvo sukurpęs polemišką pamokslą prieš karo metu vyraujančią moterų vyriškėjimo tendenciją — moterys vairuoja sunkvežimius, moterys mūvi kelnėmis, moterys geria ir rūko užeigose ir lankosi ten be savo vyrų palydos, moterys nesirūpina vaikų auklėjimu ir namų ruoša. „Tarsi aukso žiedas, įvertas kiaulei į snukį, yra graži moteris, neturinti sveikos nuovokos." (Pat 11, 22)

O, jeigu tai būtų tiesa! — galvojo ji. Jei tik moterys *būtų* uzurpavusios vadovavimą vyrams! Mintyse ji išvydo meilikautoją Mailzą Mermedženą, jos skyriaus viršininką, „Brylcreem" pomada suteptais plaukais. „Mieloji mano Hestera, klausimas dėl tavo pervedimo į kitą skyrių šiuo metu nesvarstytinas." Prieš karą jis buvo „Barclays" banko valdytojas, o Blečlyje garsėjo tuo, kad mėgo prisiartinti iš už nugaros prie dirbančių merginų ir masažuoti joms pečius. Kalėdinio vakarėlio Šeštajame bloke metu Mermedženas įsiviliojo ją po paprastuoju amalu ir grubiai nuėmė jos akinius. („Ačiū, Mailzai, — tarė ji, nevykusiai bandydama paversti tai juokais, — kai aš be akinių, net ir jūs man atrodote gana patrauklus...") Jo lūpos, kai jis palietė jos lūpas, buvo nemaloniai drėgnos, tartum apatinė moliusko dalis, nuo jų sklido saldaus chereso kvapas.

Žinoma, Klerė iškart žinojo, kaip tokiu atveju elgtis.

— Ak, mieloji, vargšele tu mano! Turbūt jis ir žmoną turi?

— Jis teigia, kad jie apsivedė pernelyg jauni.

— Vadinasi, tavo išeitis — ji. Pasakyk jam, kad manai, jog būdama garbinga norėtum pirmiau pasikalbėti su ja. Pasakyk, kad nori su ja draugauti.

— O jeigu jis sutiks?

— Dieve mano! Tuomet, manau, geriausia būtų, jei spirtum jam į kiaušinius.

Hestera tai prisiminusi šyptelėjo. Jai verčiantis ant kito šono, medvilninė paklodė po ja užsismaukė ir susiraukšlėjo. Beviltiška. Ištiesusi ranką ji įjungė mažą naktinę lempelę ir ėmė ieškoti savo akinių.

Ich lerne deutsch, ich lernte deutsch, ich habe deutsch gelernt...

Taigi vokiečių, prisiminė ji, ją galėtų išgelbėti vokiečių kalba. Praktinis rašytinės vokiečių kalbos mokėjimas turėtų padėti jai ištrūkti iš perimčių kontrolės skyriaus nuobodybės, kuo toliau nuo lipnaus Mailzo Mermedženo glėbio, į išretintą mašinų skyriaus orą, ten, kur žmonės *iš tikrųjų* dirba, kur ji būtų svarbi.

Pasirėmusi ant alkūnių Hestera bandė sutelkti dėmesį į Eibelmano „Vokiečių kalbos pagrindus". Įprastai po dešimties minučių mokymosi ją suimdavo miegas.

„Negalininkiniams veiksmažodžiams, išreiškiantiems vietos arba aplinkybių pasikeitimą, sudaryti vartojamas pagalbinis veiksmažodis *sein* vietoje *haben* sudurtiniuose laikuose..."

Staiga ji pakėlė akis nuo knygos. Ar apačioje kažkas bilstelėjo, ar jai tik pasigirdo?

„Pagalbinis veiksmažodis šalutiniame sakinyje eina paskutinis, iškart po būtojo laiko dalyvio arba bendraties..."

Jos ausis vėl pasiekė neįprastas garsas.

Hestera nuleido šiltas kojas į šaltus batus, pečius apsisiautė vilnone skara ir išėjo į laiptų aikštelę.

Beldimą primenantis garsas sklido iš virtuvės.

Mergina ėmė leistis laiptais.

Grįžusi iš bažnyčios Hestera rado du jos laukiančius vyrus. Vienas jų stovėjo ant laiptelių, o kitas lyg niekur nieko pasirodė iš kiemo pusės. Pirmasis buvo jaunas, šviesiaplaukis, aristokratiškų manierų ir dekadentinio anglosaksiško grožio. Jo kompanionas atrodė vyresnis, smulkesnis, laibas ir tamsiaplaukis, o kalbėjo šiaurietišku akcentu. Abu jai parodė Blečlio Parko darbuotojų pažymėjimus ir paaiškino esą atvykę iš aprūpinimo skyriaus ieško panelės Romili. Ji nepasirodė darbe, todėl jie norėtų pasiteirauti, galbūt ji ką nors žinanti apie savo draugę.

Hestera atsakiusi neigiamai. Vyresnysis amžiumi užlipo laiptais į viršutinį aukštą ir ilgai kažko ieškojo. Šviesiaplaukis — ji neįsidėmėjo jo vardo — tuo metu išsiskėtė ant sofos ir ėmė ją kamantinėti. Nepaisant visų šiam vyriškui būdingų gerų manierų, jo elgesyje buvo galima pastebėti tam tikrą agresyvų globėjiškumą. Taip atrodytų Mailzas Mermedženas, mąstė ji, jeigu jis būtų gavęs penkių tūkstančių svarų sterlingų vertės privatų išsilavinimą. Kaip Klerė atrodė? Su kuo ji draugavusi? Ar aplink ją sukosi vyrai, jei taip, tai kas jie tokie? Ar kas nors jau teiravosi apie ją? Ji užsiminė apie Džeriko vizitą praėjusią naktį, paskui užrašė savo žodžius auksuotu automatiniu pieštuku. Nedaug trūko, kad Hestera būtų prasitarusi apie Džeriko pasirodymą bažnyčios šventoriuje (*ADU, panele Volis...*), bet tuo metu blondino manieros jai pasirodžiusios tokios atgrasios, kad ji prikando liežuvį.

Ir vėl — tuk, tuk, tuk iš virtuvės...

Mergina paėmė žarsteklį, stovintį prie židinio svetainėje, ir pamažu pravėrė duris.

Ji ūmai pasijuto lyg atsidūrusi šaldytuve. Vėjyje bildėjo langas. Matyt, jis jau ne vieną valandą buvo praviras.

Hestera su palengvėjimu atsiduso ir apsiramino, bet tik trumpam, kol priėjo arčiau jo uždaryti. O tada pamatė, kad visiškai nulaužtas rūdžių apgraužtas metalinis skląstis. Dalis medinio rėmo toje vietoje buvo skilusi.

Ji stovėjo šaltyje svarstydama, ką visa tai galėtų reikšti, ir netrukus padarė išvadą, kad tėra tik vienas patikimas paaiškinimas. Tamsiaplaukis, kuris jai grįžus iš bažnyčios pasirodė iš už vasarnamio, prieš tai bandė įsilaužti į vidų.

Galiausiai jie pasakę, kad nerimauti nėra jokios priežasties. O vis dėlto, jei nerimauti nebūtų dėl ko, kodėl tuomet jie bandė įsilaužti į namą?

Ją nupurtė drebulys, ir Hestera stipriau apsisiautė skara.

— Oi, Klere, — tarė ji balsu, — oi, Klere, paika, kvaila, *kvaila mergaite,* ką gi tu *iškrėtei?*

Paskui, paėmusi lipnios juostos, naudojamos stiklams tamsinti, pabandė sutvirtinti rėmą. Baigusi šį darbą, vėl paėmė į rankas žarsteklį ir užlipo laiptais į Klerės kambarį. Ant lovos galo kabojo sidabrinės lapės kailis — akys lyg stiklo karoliukai pasirodė įsmeigtos tiesiai į ją, o snukutis šiepėsi adatos smailumo dantimis. Iš papratimo ji suvyniojo kailį ir padėjo atgal ant lentynos, kur jam ir derėjo būti. Kambarys tarytum dvelkė Klere, jame viešpatavo tokia spalvų, medžiagų ir kvapų ekstravagancija, kad atrodė, jog jis rezonuoja savo šeimininkę, vibruoja lyg kamertonas, netgi dabar, kai ji kažkur toli... Štai Klerė stovi, laikydama rankose kažkokį keistą apdarą, kvatoja ir teiraujasi jos nuomonės, o Hestera, sakytum vyresnioji sesuo, nepritariamai suraukia antakius. Arba vėl — Klerė, paniurusi tarsi įsižeidusi paauglė, guli kniūbsčia ant savo lovos ir sklaido prieškarinį *Tatler* numerį. Paskui Klerė jau šukuoja Hesterai plaukus, kurie, juos paleidus, siekia juosmenį, darydama tai tokiais lėtais ir tingiais judesiais, kad Hestera pajunta, kaip ima glebti galūnės. Klerė siūlosi padaryti jai makiažą, aprengti ją lyg kokią lėlę, o paskui atsitraukia ir tariamai stebisi: „Kodėl gi, mieloji, juk tu tokia graži!“ Klerė, vien tik su baltomis šilkinėmis kelnaitėmis ir perlų vėriniu ant kaklo, ilgomis kaip sportininkės kojomis, kažko ieškodama strykčioja po kambarį, tada atsigręžia ir pastebi veidrodyje ją vogčiom stebinčią Hesterą, ir jų žvilgsniai susiduria, paskui akimirką stovi, į priekį atkišusi klubus, ištiesusi rankas, su šypsena

veide, kuri galėtų reikšti ir kvietimą, ir kandžią pašaipą, o po kurio laiko vėl tęsia paiešką...

Tą šaltą, šviesią šventadienio popietę Hestera Volis, dvasininko duktė, atsirėmė į sieną, užsimerkė ir susigėdusi prisidengė plaštaka tarpkojį.

Po sekundės beldimas virtuvėje pasikartojo, širdis iš baimės ėmė daužytis taip stipriai, kad atrodė, jog ji tuoj iššoks iš krūtinės. Hestera nuskuodė laiptų aikštele į savo kambarį, persekiojama monotoniško, verkšlenančio Švč. Mergelės Marijos parapijos vikaro — o gal vis dėlto savo tėvo? — balso, cituojančio Patarlių knygos žodžius: „Juk palaidūnės lūpos laša medumi, o jos burna slidesnė už aliejų. Bet iš tikrųjų ji karti kaip metėlė, aštri kaip dviašmenis kalavijas. Jos kojos žengia į mirtį, jos žingsniai veda į pragarą..."

6

Pirmą kartą per daugiau kaip mėnesį Tomas Džerikas pasijuto esąs labai užsiėmęs.

Jis turėjo prižiūrėti „Trumpųjų signalų rinkinio", šešių mašinėle spausdintų dokumentinių kopijų, pažymėtų grifu VISIŠKAI SLAPTAI, perrašymą. Reikėjo patikrinti kiekvieną eilutę, nes būtų užtekę vienos klaidos, kad, užuot džiaugęsi sėkme, jie būtų buvę pasmerkti nesėkmei. Taip pat reikėjo instruktuoti pasiklausymo stočių kontrolierius. Nurodymai teletaipu turėjo buvo išsiųsti budintiems karininkams į visas Aštuntojo bloko pasiklausymo stotis, pradedant Tursu, prisišliejusiu prie labiausiai į šiaurę nutolusių Škotijos pajūrio uolų, ir baigiant Sent Ertu, esančiu prie pat Žemės krašto. Instrukcijos buvo elementarios: visus turimus išteklius sutelkti į Atlante esančių povandeninių laivų žinomais radijo dažniais siunčiamų signalų fiksavimą, atšaukti visas atostogas, pasitelkti visus luošus, ligotus ir aklus, jei tik tokių būtų, darbuotojus, ypatingą dėmesį atkreipti į labai trumpus Morzės

signalų proveržius, prasidedančius vadinamąja E juosta, — taškas taškas brūkšnelis taškas taškas, — kuria vokiečiai žymėdavo pirmumo teisę turinčius pranešimus, įskaitant ir signalus su kontaktiniais jūrų konvojų duomenimis, siekdami užtikrinti sklandesnį jų perdavimą tam tikru radijo bangų ilgiu. Negalima praleisti nė vieno tokio signalo, supratote? *Nė vieno.*

Norėdamas greičiau sugrįžti į įprastą darbo ritmą, iš registracijos skyriaus Džerikas parsinešė per tris pastaruosius mėnesius dešifruotas vokiečių radiogramas, kurias šie buvo užkodavę „Rykliu“, ir popiete, sėdėdamas jam įprastoje vietoje, didžiajame skyriuje prie lango, ir skaičiuodamas logaritmine liniuote, įsitikino, kad nuojauta jo neapgavusi: iš septyniolikos raportų su kontaktiniais konvojų duomenimis, užfiksuotų per tą patį dvidešimt keturių valandų laikotarpį, susidarytų aštuoniasdešimt penkios užkoduotos raidės, kurios leistų — jei tik kriptoanalitikus lydėtų sėkmė — atskleisti „Ryklio“ kodą, su sąlyga, kad jiems pavyks sukonstruoti dešimt bombų, nepertraukiamai veikiančių mažų mažiausiai po trisdešimt šešias valandas...

Ir visą tą laiką jam iš galvos neišėjo Klerė.

Faktiškai jis ne kažin ką galėjo padaryti. Tą dieną Džerikui du kartus buvo pavykę nusigauti iki telefono būdelės, kad paskambintų jos tėvui: pirmą kartą — einant kartu su kitais pamainos darbuotojais pietauti, atsidūrus beveik prie pat pagrindinių vartų, kai niekas į jį nekreipė dėmesio, ir antrą — jau vakarėjant, apsimetus norinčiu trumpam ištiesti kojas. Abiem atvejais sujungimas įvyko, deja, į skambutį niekas neatsiliepė. Džerikas jautė miglotą, bet vis stiprėjančią baimę, prie kurios prisidėjo ir bejėgiškumo jausmas. Į Trečiąjį bloką jis nebegalėjo grįžti. Negalėjo ir nuvykti prie jos namo, mat neturėjo tiek laiko. Jis mielai būtų parbėgęs ir į savo butą, kur buvo palikęs Klerės kambaryje rastus dokumentus, — gal jam protas tuo metu pasimaišė, kad slėpė juos už paveikslo, ant židinio atbrailos? — bet kelionė ten ir atgal būtų užtrukusi apie dvidešimt minučių, o likti nepastebėtam nebuvo įmanoma.

Ištrūkti pavyko tik gerokai po septintos vakaro. Tuo metu per didįjį skyrių ėjęs Logis stabtelėjo prie jo darbo stalo ir patarė greičiau eiti ilsėtis.

— Tau čia nebėra ką veikti, meiluti, — tarė jis. — Belieka laukti. Tikiuosi, ryt, maždaug tokiu metu, kibsime į darbą.

Džerikas nudžiugęs nusikabino paltą.

— Ar kalbėjaisi su Skaineriu?

— Apie planą — taip. Bet ne apie tave. Jis nieko neklausė, o aš nenorėjau jam priminti.

— Tik nesakyk, kad Skaineris pamiršo.

Logis patraukė pečiais.

— Dabar jis turi naują galvos skausmą, todėl tu jam nerūpi.

— Kas per galvos skausmas?

Logis jau ėjo tolyn.

— Pasimatysime ryte. Pasistenk nors kiek nusnūsti.

Džerikas grąžino į registracijos skyrių paimtas radiogramas ir išėjo į lauką. Kovo saulė, visą dieną taip ir nepakilusi aukščiau medžių viršūnių, jau buvo dingusi už rūmų ir paskui save ryškiai mėlyno dangaus apvade nubrėžusi blėstantį gelsvos ir blyškiai oranžinės spalvos ruoželį. Mėnuo jau buvo patekėjęs. Džerikas išgirdo tolumoje gaudžiant bombonešius, daug bombonešių, kurie rengėsi naktiniam Vokietijos bombardavimui. Jis ėjo dairydamasis ir stebėdamasis tuo, ką mato. Mėnulio diskas ramiame ežero paviršiuje ir ugnies pašvaistė horizonte sudarė neįprastą šviesų ir simbolių konjunkciją, kurią galėjai palaikyti pranašingu ženklu. Šis paveikslas Džeriką taip pakerėjo, kad jis vos pastebėjo telefono būdelę, kuri, beje, buvo tuščia.

Gal pabandyti paskutinį kartą? Jis vėl pakėlė akis į mėnulį. Kodėl gi ne?

Kensingtono numeriu ir šįsyk niekas neatsiliepė, todėl jis staiga sumanė paskambinti į Užsienio reikalų ministeriją. Telefonininkė sujungė jį su budinčiu ministerijos tarnautoju, kuriam Džerikas pareiškė norįs kalbėti su Edvardu Romiliu.

— Kuris departamentas?

— Apgailestauju, bet nežinau.

Kurį laiką buvo tylu. Tiesą sakant, šansai sekmadienio vakarą rasti Edvardą Romilį sėdintį prie darbo stalo buvo labai menki. Jis atsirėmė nugara į būdelės stiklą. Kaip tik tuo metu pro šalį lėtai praslinko automobilis, pavažiavo tolyn maždaug dešimt jardų ir sustojo. Migloje švietė raudoni stabdžio žibintai. Ragelyje spragtelėjo, ir Džerikas toliau tęsė telefoninį pokalbį.

— Sujungiu.

Pasigirdo skambinimo signalas, bet netrukus atsiliepė kultūringas moteriškas balsas:

— Vokietijos reikalų skyrius.

„Vokietijos reikalų skyrius?“ Jis akimirką sutriko.

— O, taip. Norėčiau kalbėti su Edvardu Romiliu.

— Atsiprašau, kaip galėčiau jus pristatyti?

O, Dieve, jis *čia*. Džerikas dvejojo.

— Dukros draugas.

— Prašau minutėlę palaukti.

Jis taip stipriai spaudė telefono ragelį, kad ėmė dilgčioti pirštus. Pabandė nusiraminti. Šiaip ar taip, jis neturėjo jokio pagrindo manyti, kad Romilis negalėtų dirbti Vokietijos reikalų skyriuje. Argi Klerė nebuvo pasakojusi, kad jos tėvas yra dirbęs jaunesniuoju tarnautoju Berlyno ambasadoje kaip tik tuo metu, kai Vokietijoje valdžią ėmė naciai? Jai tada galėjo būti dešimt arba vienuolika. Tikriausiai ten ji ir išmokusi vokiškai.

— Apgailestauju, sere, ponas Romilis jau išvykęs. Kaip galėčiau jam paaiškinti, kas jo teiravosi?

— Ačiū. Tai neturi reikšmės. Labos nakties.

Džerikas nedelsdamas pakabino ragelį į vietą. Jam tai nepatiko. Nepatiko ir tas automobilis. Išėjęs iš telefono būdelės jis nuskubėjo link jo — žemo juodo automobilio plačiais baltai kraštuotais slenksčiais. Variklis tebedirbo. Džerikui priėjus arčiau, šis netikėtai šoko į

priekį ir nudūmė pagrindinių vartų link. Jis leidosi bėgti iš paskos, bet kol pasiekė vartus, automobilis jau buvo dingęs.

Besileisdamas kalvos šlaitu Džerikas stebėjo, kaip miesto kontūrai grimzta į tamsą. Tokio reginio nebuvo regėjusi nė viena žmonių karta, bent jau pastarąjį šimtmetį. Net jo senelio laikais miestas greičiausiai buvo kažkiek apšviestas — dujinės lempelės arba karietos žibinto skleidžiamo siauro ruoželio, budinčio sargo žibalinės lempos spingsėjimo, — bet tik ne dabar. Šviesai blėstant, Blečlį apgaubdavo sutemos. Atrodydavo, kad miestas skęsta juodame ežere. Ir taip buvo visur.

Džerikas suprato, kad jį ima persekioti kažkokia paranoja, o naktis jo būgštavimus tik dar labiau sustiprino. Jis praėjo pro barą, veikiantį šalia geležinkelio tilto, prašmatnų karalienės Viktorijos laikų mauzoliejų su auksinėmis raidėmis juodame mūrinyje inkrustuota iškaba, labai primenančia epitafiją PUIKUS VISKIS, PORTVEINAS IR PORTERIS. Gatvėje buvo girdėti blogai suderintu pianinu grojamos „Londonderio arijos“ melodija, ir Džerikui nelauktai kilo noras užeiti į vidų, užsisakyti ko nors išgerti, susirasti pašnekovą. Tačiau vaizduotė jam tuojau pat nupiešė šio pokalbio scenarijų:

„Kuo, bičiuli, užsiimi?“

„Dirbu vyriausybinėje įstaigoje.“

„Valstybės tarnyboje?“

„Ryšiuose. Nieko ypatinga. Klausyk, ar neprieštarautum, jei užsakyčiau tau dar vieną?“

„Vietinis?“

„Ne visai...“

To užteko, kad jis pagalvotų: ne, geriau jau laikysiuosi atokiau nuo nepažįstamų, o dar geriau — negersiu nė lašo. Sukdamas į Albiono gatvę Džerikas sau už nugaros išgirdo girgždant žingsnius ir akimirksniu atsigręžė. Baro durys buvo plačiai atidarytos, iš vidaus

sklido muzika, mirgėjo spalvos, paskui duris kažkas uždarė, ir kelią vėl gaubė tamsa.

Svečių namai stovėjo maždaug Albiono gatvės pusiaukelėje, dešinėje pusėje, ir Džerikui iki jų buvo likę visiškai nedaug, kai jis pastebėjo kairėje kelio pusėje stovintį automobilį. Sulėtino žingsnį. Galbūt ir klydo, bet automobilis pasirodė labai panašus į tą, kuris taip keistai važiavo per Parką. Netrukus, kai Džerikas buvo beveik lygiagrečiai su juo, vienas iš jame sėdėjusių brūkštelėjo degtuką. Vairuotojui palinkus į priekį ir delnais pridengus liepsnelę, Džerikas ant jo rankovės pamatė tris baltas policijos seržanto juosteles.

Pagaliau jis įėjo į vidų, melsdamas, kad suspėtų užlipti laiptais pirmiau, nei prieškambaryje išnirs ponia Armstrong, sauganti savo namus lyg naikintuvas — oro erdvę. Vis dėlto nesuspėjo. Šeimininkė tikriausiai laukė, kada automatinėje durų spynoje brakštelės jo raktas. Ji išniro iš virtuvės garų debesyje, atsiduodančiame kopūstais ir plaučkepeniais. Valgomajame kažkas raugėjo, pasigirdo kvatojimas.

Džerikas pusbalsiu atsiprašė:

— Ačiū, ponia Armstrong, už rūpestį, bet neatrodo, kad būčiau labai išalkęs.

Nusišluosčiusi į prijuostę rankas šeimininkė linktelėjo galva uždarų durų link.

— Pas jus atvyko svečias.

Jis, nekreipdamas į ją dėmesio, jau buvo palypėjęs ant pirmojo laiptelio.

— Policija?

— Kodėl, pone Džerikai? Ką jai čia veikti? Tai — labai dailus jaunas džentelmenas.

Po akimirkos ji reikšmingai pridūrė:

— Įleidau jį į saloną.

Į saloną! Svečių namų gyventojai į jį buvo įleidžiami nuo aštuntos iki dešimtos vakaro šiokiadieniais, o šeštadieniais ir sekmadieniais — anksčiau, nuo pavakarių. Tai buvo kunigaikščio svetainę

primenantis kambarys su atitinkamai priderintais trijų dalių baldų komplektu ir apdangalais (siūtais pačios savininkės), raudonmedžio toršeru su kutais puoštu gaubtu ir virš ledinio židinio į eilę tvarkingai sustatytais figūriniais puodeliais su besivaipančiais žmonių veidais. Įdomu, pagalvojo Džerikas, kas tai per svečias, jei šeimininkė teikėsi įleisti jį į *saloną?*

Jis ne iškart atpažino atvykusįjį. Šviesūs, aukso spalvos plaukai, išblyškęs, šlakuotas veidas, melsvos akys, išlavinta šypsena. Vyras perėjo per kambarį, dešinę ranką ištiesęs į priekį, o kairėje laikydamas Entonio Edeno stiliaus skrybėlę; ant plačių vyriškų pečių laisvai kabojo *Savile Row* paltas, vertas penkiasdešimties ginėjų. Jau vien pamatęs šį žmogų negalėjai nepastebėti jo gerų manierų, žavesio ir grėsmės.

— Vaigramas. Daglas Vaigramas. Iš Užsienio reikalų ministerijos. Buvome susitikę vakar, bet artimiau nesusipažinome.

Svečias silpnai ir kažkaip keistai, laikydamas nykštį prie delno, paspaudė jam ranką, ir Džerikas tuojau pat prisiminė, kad taip sveikinasi masonai.

— Kaip įsikūrėte? Šis kambarys — nuostabus. Nuostabus. Ar neprieštarautumėte, jei pasikalbėtume kitoje vietoje? Beje, kur jūs įsikūręs? Viršuje?

Ponia Armstrong tebebuvo prieškambaryje ir stovėdama priešais ovalo formos veidrodį kedeno sau plaukus.

— Ponas Džerikas kviečia trumpai pasikalbėti į savo kambarį, jei jūs, ponia A... neprieštarausite.

Tačiau atsakymo svečias nė nelaukė.

— Ką gi, tuomet lipame.

Vaigramas vis dar šypsodamas laikė ištiesęs ranką, ir Džerikas pajuto, kad šis jį tiesiog stumia laiptais. Jis jautėsi lyg apgautas ar net apiplėštas, tik nesuprato kaip. Tik laiptų aikštelėje jis atsipeikėjo ir atsisukęs atgal pralemeno:

— Suprantate, kambarys labai ankštas, ten tik vargais negalais galima išsitekti.

— Tai tiesiog puiku, mano mielas bičiuli. Kadangi mūsų pokalbis bus konfidencialus. Pirmyn, o paskui aukštyn.

Džerikas įjungė blankią šviesą ir pasitraukė atgal, praleisdamas Vaigramą. Jam praeinant, vos juntamai dvelktelėjo odekolonu ir cigarais. Džeriko žvilgsnis iškart nukrypo į koplyčią vaizduojantį paveikslą, kuris, jo džiaugsmui, atrodė nepaliestas. Jis uždarė paskui save duris.

— Tuojau įsitikinsime jūsų žodžių teisingumu, — tarė Vaigramas, prisidėdamas prie akių delnus ir žvelgdamas pro langą. — Kokį velnią mes čia matome, a? Pro šalį eina geležinkelis? Tikra palaima.

Svečias užtraukė užuolaidas ir atsigręžė į Džeriką. Tada atsargiai, lyg moteris, išsitraukė nosinę ir ėmė šluostytis pirštus.

— Mes esame rimtai susirūpinę, — tęsė jis, dar plačiau nusišypsodamas. — Rimtai susirūpinę dėl vienos merginos, Klerės Romili.

Vaigramas sulankstė mėlyną šilką ir įsikišo atgal į vidinę kišenę.

— Ar jūs neprieštarautumėte, jeigu aš atsisėsčiau?

Tai taręs nusivilko paltą ir tvarkingai paguldė jį ant lovos, paskui, nenorėdamas, kad susiraukšlėtų iš audinio su ruoželiais siūtos kelnės, timptelėjo jas šiek tiek aukštyn. Tuomet prisėdo ant čiužinio krašto ir patikrino, ar šis gerai spyruokliuoja. Jo plaukai buvo šviesūs, gelsvi, kaip ir antakiai, blakstienos ir išpuoselėtų baltų rankų plaukeliai... Džerikas pajuto nugara perbėgant baimės ir pasibjaurėjimo šiurpulius.

Vaigramas patapšnojo delnu per dygsniuotą pūkinę antklodę šalia savęs.

— Pasikalbėkime.

Atrodo, jis nė kiek nesusierzino, Džerikui likus stovėti. Patenkintas susidėjo sau ant kelių rankas ir kalbėjo toliau:

— Puiku. Turbūt galime pradėti, ar ne? Taigi Klerė Romili. Dvidešimties. Kanceliarijos darbuotoja. Oficialiai dingusi be žinios... — jis dirstelėjo į savo laikrodį, — dvylika valandų. Nepasirodė rytinėje pamainoje. O faktiškai, jei skaičiuosime nuo to momento, kai ėmėte jos ieškoti, Klerės Romili niekas nematė nuo penktadienio vidurnak-

čio... Oho, tai buvo jau beveik prieš dvi paras, kai ji, baigusi darbą, išėjo iš Parko. Viena. Mergina, su kuria ji kartu gyvena, dievagojasi nemačiusi draugės nuo ketvirtadienio. Jos tėvas teigia paskutinį kartą ją matęs prieš Kalėdas. Niekas — nei draugės, su kuriomis ji kartu dirba, nei šeima, nei niekas kitas — visiškai nenumano, kur ji galėtų būti. Dingo.

Vaigramas spragtelėjo pirštais.

— Ėmė ir dingo, — pirmą kartą per visą laiką jis liovėsi šypsojęs. — Sprendžiant iš visko, esate geri draugai?

— Nemačiau jos nuo vasario pradžios. Ar tai dėl to gatvėje laukia policija?

— Bet pakankamai geri? Pakankamai geri, kad *bandėte* jos ieškoti? Pasak mūsų mažosios panelės Volis, praėjusią naktį buvote nuvykęs pas ją į namus. Labai greitai, labai. Klausinėjote apie ją. Šįryt lankėtės Trečiajame bloke ir vėl klausinėjote, klausinėjote. Skambinote jos tėvui... Taip, žinoma, — paaiškino jis, išvydęs Džeriko nuostabą, — jis informavo mus nedelsiant po jūsų skambučio. Niekada nesate sutikęs Edo Romilio? Šaunus vyrukas. Žmonės kalba, kad jis nerealizavo visų savo galimybių. Mirus žmonai visai pametė galvą. Sakykite, pone Džerikai, kodėl ja taip domitės?

— Visą mėnesį buvau išvykęs. Nemačiau jos.

— Betgi atrodo, kad jums turėtų rūpėti kur kas svarbesni dalykai, o ypač dabar, nei pažinčių pratęsimas?

Pastarąją frazę beveik nustelbė pravažiuojančio ekspreso staugimas. Kambarys virpėjo apie penkiolika sekundžių, tiek pat užsitęsė jo šypsnys. Triukšmui nutilus, Vaigramas pasidomėjo:

— Ar nenustebote sužinojęs, kad iš Kembridžo teks grįžti atgal?

— Taip. Manau, kad nustebau. Pone Vaigramai, klausykite, kas jūs iš tiesų esate?

— Nenustebote išgirdęs priežastį, *kodėl* jūs vėl reikalingas Pake?

— Ne. Ne nustebau, — Džerikas laužė galvą, kaip geriau paaiškinti. — Buvau šokiruotas.

— Šokiruotas. Ar esate šiai merginai kada nors pasakojęs apie savo darbą?

— Žinoma, ne.

— Žinoma, ne... O neatrodo keista, — galimas dalykas, tai yra daugiau negu sutapimas, gal netgi savotiškas bloga lemiantis ženklas, — kad vieną dieną vokiečiai palieka mus absoliučiai be jokios informacijos apie padėtį Šiaurės Atlante, o po dviejų dienų be žinios dingsta geriausio Aštuntojo bloko kriptoanalitiko draugė? Kad ir kaip tai keista, jis tą pačią dieną grįžta atgal į Parką...

Džerikas nevalingai žvilgtelėjo į koplyčios graviūrą.

— Aš jau sakiau. Klerei apie savo darbą niekada nepasakojau. Nemačiau jos visą mėnesį. Be to, ji nebuvo mano draugė.

— Ne? Tai kas tada ji buvo?

„Tai kas tada ji buvo?“ Geras klausimas.

— Aš tik norėjau ją pamatyti, — užsikirsdamas paaiškino jis.

— Turite jos nuotrauką? Kokią nors neseniai darytą?

— Ne. Atvirai kalbant, neturiu nė vienos jos nuotraukos.

— Nejaugi? Ką gi — dar vienas keistas faktas. O tokia daili mergina. Galbūt ir rasime kokią nuotrauką — socialinio aprūpinimo skyriuje turėtų būti jos asmens byla su fotografija.

— Kodėl jums reikia jos nuotraukos?

— Ar mokate naudotis šautuvu, pone Džerikai?

— Nepataikyčiau į antį atrakcionuose.

— Ir kaip aš iškart nepagalvojau? Nors išvaizda kartais gali ir suklaidinti. Klausiu todėl, kad penktadienio naktį buvo įsilaužta į Blečlio Parko savanorių būrio ginklų sandėlį. Pavogtas trisdešimt aštunto kalibro „Smith and Wesson“, pagamintas Springfilde, Masačusetso valstijoje, praėjusiais metais išduotas Karo ministerijos. Dingo ir dėžė su trisdešimt šešiais šoviniais.

Džerikas tylėjo. Vaigramas kurį laiką žiūrėjo į jį taip, lyg būtų kažką įtemptai mąstęs.

— Ką gi, atrodo, nėra jokio pagrindo *jumis* nepasitikėti. Manau,

esate patikimas vaikinas. Ateikite arčiau ir atsisėskite, — jis vėl patapšnojo per antklodę. — Aš gi negaliu šioje prakeiktoje skylėje šūkauti, o gal, po velnių, norėtumėte, kad visiems atskleisčiau didžiausią Britanijos imperijos paslaptį? Nagi, prieikite arčiau. Neįkasiu, pažadu.

Džerikas nenoriai atsisėdo. Vaigramas pasilenkė į priekį. Jam sujudėjus, nežymiai prasiskyrė švarkas, ir Džerikas baltų marškinių fone pastebėjo odinį dėklą ir žvilgantį metalą.

— Norite žinoti, kas aš esu? — ramiai paklausė svečias. — Gerai, aš jums pasakysiu. Esu žmogus, kuriam mūsų šeimininkai pavedė išsiaiškinti, kas čia, šioje mažoje jūsų *anus mundi*, dedasi.

Vaigramas kalbėjo taip tyliai, kad Džerikui teko gerokai pakreipti galvą, kad išgirstų, ką šis jam sako.

— Gaudžia pavojaus varpai, suprantate? Neramiai ir garsiai gaudžia. Prieš penkias dienas Šeštojo bloko komanda dešifravo Vokietijos kariuomenės signalą, siųstą iš Artimųjų Rytų. Generolas Romelis susirūpina. Atrodo, generolui kyla įtarimas, kad nesėkmės jį persekioja tik todėl, kad mes kažkokiu stebuklingu būdu sužinome, kur konkrečiai jis planuoja pulti. *Afrika Korps* staiga pareikalauja, kad būtų atlikta šifrų saugumo analizė. Oi. *Din dan*. Praeina dvylika valandų, ir admirolas Dionicas dėl mums kol kas nežinomų priežasčių netikėtai nusprendžia sustiprinti enigmos saugumą ir pakeisti povandeniniuose laivuose naudojamą kodą orų prognozei šifruoti. Ir vėl — *din dan*. O šiandien prie viso to prisidėjo dar ir *Luftwaffe*. Keturi vokiečių prekybiniai laivai, gabenantys įvairias gėrybės mano jau minėtam Romeliui, netikėtai atakuojami Karališkųjų oro pajėgų ir nuskęsta pusiaukelėje iki Tuniso. Pagaliau šįryt perskaitome, kad niekas kitas, kaip tik pats vyriausiasis Vokietijos kariuomenės Viduržemio jūros regione vadas, feldmaršalas Keselringas, reikalauja kuo skubiau išsiaiškinti, ar priešas negalėjo atskleisti jo naudojamų kodų.

Vaigramas paplekšnojo Džerikui per kelį.

— Pavojaus varpai gaudžia, pone Džerikai. Gaudžia ne prasčiau už Vestminsterio abatijos varpus Karūnavimo dieną. O per patį įkarštį

dingsta jūsų draugė, tuo pat metu, kaip ir naujas blizgantis šautuvas, ir dėžė su šoviniais.

— Beje, su kuo mes šioje istorijoje turime reikalą? — tęsė Vaigramas, išsitraukdamas mažą juodą odinę užrašų knygelę ir auksuotą automatinį pieštuką. — Klerė Aleksandra Romili. Gimusi Londone, dvidešimt antrų dvylikto mėnesio dvidešimt pirmą dieną. Tėvas: Edvardas Artūras Makolis Romilis, diplomatas. Motina: Aleksandra Romili (mergautinė pavardė — Harvėj), žuvusi autoavarijoje Škotijoje dvidešimt devintųjų rugpjūčio mėnesį. Jų duktė mokėsi užsienyje privačiai. Tėvo paskyrimai: Bukareštas, nuo dvidešimt aštuntųjų iki trisdešimt pirmųjų; Berlynas, nuo trisdešimt pirmųjų iki trisdešimt ketvirtųjų; Vašingtonas, nuo trisdešimt ketvirtųjų iki trisdešimt aštuntųjų. Vieneri metai Atėnuose, o iš ten — atgal į Londoną. Mergina tuo metu baigia mokyklą Ženevoje. Sugrįžta į Londoną prasidedant karui. Pagrindinis užsiėmimas per artimiausius trejus metus, kaip galima nuspėti, yra pramogos.

Džeriko svečias lyžtelėjo pirštą ir atvertė naują lapą.

— Šiek tiek dirbo savanore civilinės gynybos srityje. Darbas ne per sunkiausias. Keturiasdešimt pirmųjų liepos mėnuo: vertėja Ekonominio karo ministerijoje. Keturiasdešimt antrųjų rugpjūtis: pateikia prašymą Užsienio reikalų ministerijai klerko pareigoms užimti. Geros užsienio kalbų žinios. Rekomenduojama priimti į darbą Blečlio Parke. Žiūrėkite pridėtą tėvo laišką, bla bla. Atvyko pokalbiui rugsėjo dešimtą. Priimta, išduoti reikalingi dokumentai, pareigas pradeda eiti nuo kitos savaitės.

Vaigramas ima vartyti užrašų knygelės lapus.

— Tai viskas. Nepasakyčiau, kad atranka būtų buvusi griežta. Tačiau ji juk iš *baisiai* geros šeimos. O tėtušis dirba *centrinėje* įstaigoje. Be to, vyksta karas. Nenorėtumėte ką nors pridurti prie surinktos medžiagos?

— Nemanau, kad žinau ką nors svarbaus.

— Kaip susipažinote?

Džerikas dešimt minučių atsakinėjo į jam užduodamus klausimus. Ji tai darė rūpestingai ir dažniausiai nieko nenuslėpdamas. Jei ką ir pamelavo, tai tik nutylėdamas. Per pirmąjį pasimatymą jie nuėjo į koncertą. Buvo susitikę vakarais dar keletą kartų. Lankėsi kino teatre. Kokį filmą žiūrėję? „Čia mes tarnaujame."

— Patiko?

— Taip.

— Perduosiu Noeliui.

Ji niekada nekalbėjusi apie politiką. Niekada nepasakojusi ir apie savo darbą. Niekada neužsiminusi apie kitus draugus ar drauges.

— Ar miegojote su ja?

— Nekaišiokite nosies į asmeninius reikalus.

— Užrašysiu, jog atsakėte teigiamai.

Vaigramas vis klausinėjo. Ne, nieko keista jos elgesyje nepastebėjęs. Ne, ji neatrodė nei įsitempusi, nei nervinga, nebuvo uždara ar nekalbi, agresyvi ar smalsi, nepastebėjęs nei staigių jos nuotaikos svyravimų, nei prislėgtos, nei, priešingai, ypač linksmos, nieko panašaus, kas būtų pasirodę keista, o ir susikivirčiję jie nebuvo. Iš tikrųjų? Taigi, kad nebuvo. Vadinasi, jie... kaip jis galėtų paaiškinti?

— Nežinau. Nutolome vienas nuo kito.

— Ji susitikinėjo su kuo nors kitu?

— Galbūt. Aš nežinau.

— Galbūt. Jūs nežinote, — Vaigramas nustebęs pakraipė galvą. — Papasakokite apie praėjusią naktį.

— Sėdau ant dviračio ir nuvažiavau prie namo, kuriame ji gyveno.

— Kelintą valandą?

— Apie dešimtą vakaro, gal dešimt trisdešimt. Jos nebuvo. Trumpai pasikalbėjau su panele Volis. Paskui grįžau.

— Ponia Armstrong tvirtina girdėjusi, kad grįžote apie antrą nakties.

Pasirodo, ji girdi net jei vaikštai ant pirštų galų, pagalvojo Džerikas.

— Turbūt šiek tiek pasivažinėjau.

— Aš taip ir maniau. Šaltyje. Tamsoje. Taigi jūs važinėjote dviračiu apie tris valandas.

Vaigramas, čiupinėdamas nosies galą, žvilgtelėjo į savo užrašus.

— Kažkas ne taip, pone Džerikai. Negalėčiau įvardyti konkrečiai, bet kažkas čia *ne taip*. Ką gi, — jis užvertė užrašų knygelę ir raminamai nusišypsojo. — Vėliau pasigilinsime.

Paskui padėjo ranką Džerikui ant kelio ir atsistojo.

— Pirmiausia reikia pagauti mūsų kiškutį. Manau, nenujaučiate, kur ji galėtų būti? Neturėjo tokios vietos, kur būtų mėgusi lankytis? Jokios slėptuvės, kur galėtų pasislėpti? — jis pasižiūrėjo į Džeriką, kuris tuo metu buvo nudelbęs akis žemyn, į grindis. — Ne? Ne.

Kai Džerikas pagaliau išdrįso pakelti akis, Vaigramas jau buvo užsimetęs ant pečių savo dailųjį paltą ir nuo apykaklės rankiojo pūkelius.

— Tai gali būti paprasčiausiai sutapimai, — prabilo Džerikas. — Nepagalvojote apie tai? O aš manau, kad Dionicas enigmos atžvilgiu visada elgiasi labai atsargiai. Todėl povandeninius laivus pirmiausia ir aprūpino „Rykliais".

— O, visiškai su jumis sutinku, — nudžiugo Vaigramas. — Tačiau pažvelkime į problemą kitu kampu. Tarkime, vokiečius pasiekė informacija apie tai, kuo mes čia užsiimame. Ką tokiu atveju jie darytų? Žinoma, jie per vieną naktį nepakeistų šimto tūkstančių enigmų kitais įrenginiais. Be to, daugelis jų ekspertų visuomet kategoriškai tvirtino, kad enigma yra neįveikiama. Nemanau, kad jie taip lengvai išsižadėtų savo nuomonės. Tikrai ne. Jie darys tai, ką tokiu atveju ir turėtų daryti. Jie imsis tirti kiekvieną įtartiną incidentą. Žinoma, kartu ieškodami nenuginčijamų įrodymų. Galbūt konkretaus žmogaus. O dar geriau, žmogaus, galinčio dokumentaliai patvirtinti jų įtarimus. O Dieve, juk tokių yra pakankamai. Tūkstančiai jų žino jei ne viską, tai bent jau dalį, pakankamai, kad būtų galima suvesti visus galus. Ir kas gi tie žmonės?

Jis išsitraukė iš vidinės kišenės popieriaus lapą ir jį išlankstė.

— Tai sąrašas, kurį gavau vakar. Vienuolika žmonių, dirbančių karinio jūrų laivyno sektoriuje, žino, kokią svarbią reikšmę turi orų prognozės šifrų rinkinys. Štai keletas didelio pasitikėjimo nekeliančių asmenų — jeigu juos primiršote, aš jums priminsiu. Manau, Skainerio į šį sąrašą galima netraukti. Taip pat ir Logio — jis atrodo gana patikimas. Tačiau Baksteris? Baksteris juk komunistas, ar ne?

— Man atrodo, komunistams su naciais ne pakeliui. Tai aišku kaip dukart du.

— Ką manote apie Pakovskį?

— Pako tėvas ir brolis žuvo, vokiečiams užėmus Lenkiją. Jie neapkenčia vokiečių.

— O amerikonas? Krameris. *Krameris?* Ar žinote, kad jis yra iš antrosios vokiečių imigrantų kartos?

— Kramerio brolis irgi žuvo nuo vokiečių. Tiesą sakant, pone Vaigramai, tai paprasčiausiai juokinga...

— Atvudas. Pinkeris. Kingkomas. Proudfutas. De Brukis. *Jūs*... Kas gi iš tikrųjų *esate* jūs*?*

Vaigramas su panieka apsidairė po ankštą kambarėlį: nuspurusios užuolaidos šviesai maskuoti, suklypusi drabužių spinta, gumbuota lova. Atrodo, jis pirmą kartą pastebėjo koplyčios graviūrą virš židinio.

— Norėjau pasakyti, vien todėl, kad kažkoks vyrukas buvo Kembridžo karališkajame koledže...

Jis kilstelėjo paveikslą ir kurį laiką į jį žiūrėjo, laikydamas kampu į šviesą. Džerikas, it stabo ištiktas, negalėjo nė pajudėti ir akylai stebėjo svečią.

— E. M. Forsteris, — mąsliai ištarė Vaigramas. — Jis dabar turbūt Karališkajame koledže, ar ne?

— Manau, kad taip.

— Pažįstate jį?

— Prasilenkdamas pasisveikinu, bet ne daugiau.

— Kaipgi toji jo esė? Kaip jis ten rašė? Na, toji apie pasirinkimą tarp draugo ir tėvynės?

— „Nekenčiu priežastingumo idėjos, ir jeigu man tektų rinktis tarp savo šalies išdavystės ir savo draugo išdavystės, tikiuosi, kad turėčiau pakankamai drąsos išduoti savo šalį." Tačiau jis tai rašė prieš karą.

Vaigramas nupūtė nuo rėmelio dulkes ir atsargiai užkėlė graviūrą atgal ant Džeriko knygų.

— Norėčiau tuo tikėti, — tarė jis, atsitraukdamas atgal ir gėrėdamasis paveikslu. Paskui atsigręžė ir nusišypsojo Džerikui. — Aš pasiutusiai labai norėčiau tuo tikėti.

Vaigramui išėjus, Džerikas keletą minučių nepajėgė net pajudėti. Jis gulėjo išsitiesęs ant lovos, vis dar su šaliku ir paltu, klausydamasis namų garsų. Apačioje liūdnai džirino kažkoks styginių kvartetas, BBC sprendimu tinkamas linksminti klausytojus sekmadienio vakarą. Laiptų aikštelėje pasigirdo žingsniai. Džeriko ausis pasiekė šnabždesys, pasibaigęs moters — gal panelės Džobėj? — kikenimo priepuoliu. Trinktelėjo uždaromos durys. Paskui pasigirdo, kaip ištuštėja ir vėl prisipildo tiesiai virš jo kambario įrengtas vandens rezervuaras. Stojo tyla.

Galiausiai, kai Džerikas po maždaug ketvirčio valandos atsikėlė, jis pašėlusiai skubėjo. Pirmiausia paėmė šalia lovos stovėjusią kėdę ir atrėmė į plonas, iš plokščių sukaltas duris. Tada nukėlė graviūrą, paguldė ant nudėvėto kilimo, ištraukė iš jos tvirtinimo vinutes, nuėmė užpakalinę dalį, suvyniojo joje slėptus lapus į tūtelę ir nusinešė juos prie krosnies. Šalia jos stovėjo nedidelis kibirėlis su anglimis, ant kurių buvo degtukų dėžutė su dviem degtukais. Vienas buvo sudrėkęs, tačiau kitas, jį brūkštelėjus, užsidegė, ir Džerikas, pasukiojęs jį, kad geriau įsiliepsnotų, prikišo prie popieriaus. Jis laikė degtuką, nenuleisdamas akių nuo besiraitančių ir tamsėjančių lapų tol, kol skausmas pirštų galuose tapo nepakeliamas ir teko juos įmesti į krosnį, kurioje popierius galutinai virto trapiais pelenais.

Penkta dalis

ŠPARGALĖ

ŠPARGALĖ: tam tikras pagrindas (įprastai kodų rinkinys arba paprastasis tekstas), leidžiantis dešifruoti kriptogramą; „špargalė" neabejotinai... yra vienintelė nepamainoma kriptoanalitiko darbo priemonė." (Knox et al., op. cit., 27 p.)

Kriptografijos leksikonas

(„Visiškai slaptai", Blečlio Parkas, 1943)

I

Karo metais gaminami lūpų dažai buvo kieti ir vaškuoti — jais dažydamasi moteris jautėsi taip, lyg dažytųsi Kalėdų žvake. Hestera Volis, baigusi įnirtingai zulinti lūpas, užsidėjo savo akinius ir bjaurėdamasi žvilgtelėjo į veidrodį. Makiažui ji neskyrė daug dėmesio netgi prieš karą, kai parduotuvėse galėjai įsigyti įvairiausių kosmetikos priemonių. Tačiau dabar, kai neturėjai iš ko rinktis, dėl jų, kad ir kaip kvaila, buvo verčiamasi per galvą. Hestera pažinojo merginų, dirbusių tame pačiame bloke, kurios gaminosi lūpų dažus iš burokėlių, užtepdamos ant viršaus vazelino, arba blakstienoms dažyti naudojo batų laką ir apdegintus kamščius, odą minkštindavo popieriumi, kuriame buvo įvyniotas margarinas, o prakaito kvapui panaikinti pažastis apibarstydavo sodos bikarbonatu... Hestera Volis sudėjo lūpas lyg besirengdama švilpti, bet tuojau pat nusivaipė. Iš tiesų, tai labai kvaila.

Atrodo, kosmetikos priemonių stygių galiausiai pajuto ir pati Klerė. Nors jos mažas tualetinis staliukas buvo gausiai apstatytas įvairiausiais indeliais ir buteliukais, — „Max Factor“, „Coty“, „Elisabeth Arden“, — kurių gamintojų vardai žadino prieškario prisiminimus, dauguma jų, nuodugniau apžiūrėjus, pasirodė esą tušti. Nieko nebuvo likę, išskyrus vos juntamus kvapus. Hestera ėmė viską paeiliui uostyti, ir jos vaizduotę užplūdo prabanga tviskantys vaizdiniai: Vorto iš Londono sukurtos išeiginės suknelės ir balinės suknios drąsiomis *décolletage*, Versalio fejerverkai, Vestminsterio pokylių įžymybės hercogienės ir dar tuzinas kitų fantastiškų, tačiau absurdiškų dalykų, apie kuriuos taukšdavusi Klerė. Vis dėlto mergina rado pusę indelio dažų blakstienoms ir stikliniu kamščiu uždaromą stiklainį, kuriame per colį dar buvo likę gabaliukais sušokusios pudros, ir ėmėsi darbo.

Hestera Volis neabejojo, kad jai reikia pasigražinti. Argi pati

Klerė jos neįkalbinėjo? Makiažas yra vienas malonumas, filosofuodavo Klerė, jis pagerina tavo savijautą, leidžia tapti visai kitu žmogumi, be to, „jeigu žinai, širdele, kad tau tai gali praversti, tai kodėl nepasinaudojus?“ Puiku. Hestera staigiais judesiais pasipudravo išblyškusius skruostus. Ką gi, jei *tai* padės įtikinti Mailzą Mermedženą, kad šis patenkintų jos prašymą būti perkeltai į kitą skyrių, tai jis, po galais, ir gaus, ko panorėjęs.

Be jokio entuziazmo įvertinusi savo išvaizdą, ji rūpestingai viską sudėjo į vietą ir nusileido laiptais žemyn. Valgomasis buvo ką tik išvalytas. Virš židinio žydėjo geltonieji narcizai. Paruoštos malkos ugniai užkurti. Virtuvėje taip pat švaru. Hestera kiek anksčiau, vakare, buvo iškepusi morkų apkepą, kurio turėjo užtekti dviem. Ji panaudojo savo pačios čia pat, už virtuvės durų, esančioje trumpoje lysvėje užaugintas daržoves ir paliko Klerei jos dalį bei raštelį, kuriame paaiškino, kur rasti vakarienę ir kaip ją pasišildyti. Akimirką padvejojusi, gale pridūrė: „Kad ir kur tu buvai, sveika sugrįžusi! Tave mylinti — H.“ Ji vylėsi, kad tai nebus palaikyta kišimusi į svetimus reikalus arba perdėtu smalsumu, juolab kad ir ji pati nepretendavo tapti Klerės motina.

ADU, panele Volis...

Žinoma, Klerė sugrįš. Ta kvaila panika kilo visai be reikalo.

Hestera atsisėdo į vieną iš fotelių ir ėmė jos laukti, tačiau, likus penkiolikai minučių iki pusiaunakčio, ryžosi veikti.

Dviračiu dardėdama į kelią, ji mėnesienoje pastebėjo tyliai lyg vaiduoklį aukštyn kylančią baltą pelėdą.

Tam tikra prasme dėl visko kalčiausia buvo panelė Smolbonė. Jei Andžela Smolbonė, pasibaigus namų darbų ruošai, poilsio kambaryje nebūtų užsiminusi apie *Daily Telegraph* rengiamą galvosūkių konkursą, Hesteros Volis gyvenimas būtų tekėjęs įprasta vaga. Jos gyvenime nebuvo jokių ypatingesnių ar jaudinančių įvykių — ji gyveno ramioje provincijoje, dirbo nuošalioje ir ekscentriškoje privačioje mergaičių

parengiamojoje mokykloje, įsikūrusioje Dorseto grafystėje, netoli Byminsterio, mažiau nei už dešimties mylių nuo Hesteros gimtinės. Ir karas nebuvo labai palietęs jos gyvenimo, išskyrus tai, kad kai kuriuose gretimuose ūkiuose šmėkščiojo išblyškę evakuotų vaikų veidai, paplūdimį netoli Laim Ridžio juosė spygliuota viela, o mokykloje nuolat trūko mokytojų, ir Hesterai nuo 1942 metų Mykolinių teko mokyti ne tik jai įprasto dalyko, tikėjimo pagrindų, bet *ir* anglų kalbos, *ir* net šiek tiek lotynų bei graikų.

Hestera turėjo talentą kryžiažodžiams spręsti, todėl kai Andžela tą vakarą pagarsino, kad laimėtojui atiteks dvidešimties svarų vertės piniginis prizas... ji paprasčiausiai pagalvojo — o kodėl gi ne? Pirmąją kliūtį, itin sudėtingą galvosūkį, išspausdintą jau kitos dienos numeryje, ji įveikė be vargo. Ji išsiuntė atsakymą, ir kone grįžtamuoju paštu atėjo laiškas, kviečiantis ją dalyvauti finale, turėjusiame įvykti *Daily Telegraph* personalo valgykloje, po dviejų savaičių, šeštadienį. Andžela sutiko pravesti žolės riedulio treniruotę, Hestera sėdo į traukinį Kriukernas-Londonas, prisijungė prie penkiasdešimties kitų finalininkų ir laimėjo. Kryžiažodį Hestera išsprendė per tris minutes ir dvidešimt dvi sekundes, o čekį jai įteikė pats lordas Kemrouzas. Penkis svarus ji atidavė tėvui, į bažnyčios restauravimo fondą, už septynis svarus nusipirko naują žieminį paltą (iš tikrųjų, jis buvo jau dėvėtas, bet atrodė tartum naujas), o likusius pasidėjo į savo taupomąją sąskaitą pašte.

O ketvirtadienį ji gavo antrą laišką, tik jau visiškai kitokį — registruotą, ilgame tamsiai geltoname voke. Iš Jo Didenybės kanceliarijos.

Ji niekaip negalėjo apsispręsti. Galbūt *Telegraph* turnyras buvo surengtas Karo ministerijos raginimu, siekiant išaiškinti gabiausius galvosūkiams šalies vyrus ir moteris? O gal koks gudruolis iš Karo ministerijos paprasčiausiai pamatė turnyro rezultatus ir paprašė *Telegraph* redakcijos finalo dalyvių sąrašo? Kad ir kaip ten buvo iš tikrųjų, penketas tinkamiausių kandidatų buvo iškviesti į pokalbį, kuris įvyko

niūriame senamadiškame administraciniame pastate, esančiame kitame Temzės krante, o trys iš jų gavo nurodymus prisistatyti į Blečlį.

Mokykla nenorėjo jos išleisti. Motina verkė. Tėvui jau vien mintis apie tai atrodė pasibaisėtina, kaip pasibaisėtinos atrodė bet kokios permainos, todėl jį jau iš anksto, likus dar daug laiko iki atsisveikinimo su dukra, ėmė kamuoti nelaimės nuojauta („Į savo buveinę jis nebesugrįš, jo namai daugiau jo nebepažins", Job 7, 10.) Tačiau įstatymas yra įstatymas. Ji privalėjo vykti. Juolab kad jai, mąstė Hestera, jau buvo suėję dvidešimt aštuoneri. Nejaugi ji pasmerkta visą likusį gyvenimą tūnoti toje pačioje vietoje, snaudulingame žemės kampelyje, kurio siauros pievos ir iš medaus spalvos akmenų statyti kaimai primena dygsniuotą antklodę? Jai tai buvo galimybė ištrūkti. Po Karo ministerijoje įvykusio pokalbio ji buvo susidariusi nuomonę, kad jai teks dirbti su šifrais, todėl vaizduotėje jau regėjo tyloje skendinčias bibliotekas su knygų pilnomis lentynomis ir atitinkama, intelektualiam darbui pritaikyta aplinka.

Apsirengusi savo naująjį komise pirktą paltą, Hestera Volis lietingą pirmadienio rytą išlipo Blečlio geležinkelio stotyje, o iš ten dideliu automobiliu buvo pristatyta tiesiai į administracijos pastatą, kuriame teko parašu patvirtinti pasižadėjimą laikytis Tarnybinių paslapčių įstatymo. Su įstatymu supažindinęs armijos kapitonas pasidėjo ant stalo priešais save pistoletą ir pareiškė, kad jeigu kas nors iš jų bent žodeliu prasitars apie tai, ką sužinos dirbdami šioje įstaigoje, jis juos nušausiąs. Asmeniškai. Šiuo pistoletu. Paskui jie buvo paskirti į tarnybą. Du finalo dalyviai vyrai tapo kriptoanalitikais, o ją, moterį, nesunkiai juos įveikusią, pasiuntė į kažkokią suirutę, vadinamą kontrole.

— Imi šį blanką štai iš čia ir pirmoje grafoje įrašai pasiklausymo stoties kodinį pavadinimą. Tarkime, Čiksandsas — tai CKS, Bomanoras — BMR, Harpendonas — HPN... Nesikrimsk, brangioji, greit priprasi. Dabar žiūrėk — štai čia įrašai radiogramos užfiksavimo laiką, čia — dažnį, čia — šaukinį, čia — raidžių kombinacijų skaičių...

Jos svajonėms buvo nelemta išsipildyti. Ji tapo svarbia raštininke,

o kontrolės skyrius, kuriame dirbo, buvo savotiškas piltuvas, — na, žinoma, kad svarbus, — tarp pasiklausymo stočių ir kriptoanalitkų, piltuvas, kuriuo nenutrūkstamu srautu sruvo maždaug keturiasdešimt tūkstančių skirtingų radijo šaukinių, naudojančių daugiau kaip šešiasdešimt atskirai identifikuojamų enigmos raktų.

— Vokietijos karinėms oro pajėgoms įprastai naudojami vabzdžių arba gėlių pavadinimai. Tarkime, „Tarakonas" — tai enigmos raktas Prancūzijoje dislokuotiems naikintuvams, o „Laumžirgis" — *Luftwaffe* Tunise. „Skėrys" — *Luftwaffe* Sicilijoje. Tokių pavadinimų yra visas tuzinas. Gėlių pavadinimai taikomi *Luftgau*, jie taip pat įvairūs: „Paprastoji rusmenė" — Rytų frontas, „Geltonasis narcizas" — Vakarų frontas, „Narcizas" — Norvegija. Paukščiai — tai Vokietijos sausumos kariuomenė. Taigi įsidėmėk: „Kikilis" ir „Feniksas" — tai *Panzerarmee Afrika*, „Pelėsakalis" ir „Grifas" — Rusijos frontas. Iš viso šešiolika paukštelių. Be to, yra dar ir „Česnakas", „Svogūnas", „Salieras" — daržovių pavadinimai yra enigmos raktai orų prognozėms šifruoti. Jie visi siunčiami tiesiai į Dešimtąjį bloką. Supratai?

— O „Skunkas" ir „Dygliakiaulė"?

— „Skunkas" — tai *Fliegerkorps VIII*, Rytų frontas. „Dygliakiaulė" — sausumos kariuomenės ir karinių oro pajėgų sąveika, Pietų Rusija.

— Kodėl pavadinta ne kokiu vabzdžiu?

— Dievai žino.

Lentelės, kurias jos turėjo pildyti, buvo vadinamos „bi" aprašais arba „nosinaitėmis", kartotekos spinta įvairiems niekams — „Titikaka". („Ežeras Anduose, į kurį įteka daug upių, — pompastiškai paaiškino Mermedženas, — neturintis ištakų.") Vyrai vieni kitiems duodavo kvailokus vardus, pavyzdžiui „Vienaragis zebras" arba „Dirbtinis vėžlys", o merginos alpėdavo dėl mašinų skyriuje dirbančių gražesnių kriptoanalitikų. Tą žiemą sėdėdama šaltame bloke ir pildydama nesibaigiančius sąrašus, Hestera nacių valdomą Vokietiją įsivaizdavo kaip bekraštį tamsų slėnį su tūkstančiais mažyčių pavieniui degančių

ir juodoje naktyje vienas kitam mirksinčių žiburėlių. Keista, mąstė ji, bet šis vaizdinys tiek pat nutolęs nuo karo, kaip ir Dorseto lankos arba šiaudais dengti klojimai.

Hestera pastatė savo dviratį pašiūrėje šalia valgyklos, ir darbuotojų srovė netrukus ją nunešė prie pat įėjimo į Šeštąjį bloką. Kontrolės skyrius dūzgė lyg bičių avilys, Mermedženas, demonstruodamas, kokį svarbų vaidmenį jis atlieka, zujo nuo vieno stalo prie kito, kartkartėmis kaukštelėdamas galvą į žemai kabančius lempų gaubtus, ir nuo lempų visomis kryptimis pasklisdavo geltoni šviesos ruožai. Ketvirtoji tankų armija raportavo apie sėkmingą Charkovo atsiėmimą iš rusų, o kvaišos iš Trečiojo bloko reikalavo, kad *bet kuriuo* dažniu iš Rytų fronto pietinio sektoriaus siunčiami pranešimai būtų *nedelsiant* grąžinami atgal.

— Hestera, Hestera, atėjai pačiu laiku. Gal pabandytum susisiekti su Čiksandsu — ten dirba tokia gerulė — ir pasiteirauti, galbūt jie galėtų mums padėti? Mašinų skyrius įsitikinęs, kad pastarasis jų gautas pranešimas, šifruotas „Pelėsakalio“ raktu, buvo iškraipytas — radistei reikėtų patikrinti savo užrašus ir persiųsti perimtą pranešimą dar kartą. O vienuoliktą jau bus reikalingi Bomanoro persiųstų kriptogramų „bi“ aprašai. Tegul tau kas nors padeda. Beje, ir indeksavimo skyrius jau galėtų baigti rūšiavimą.

Visus šiuos nurodymus ji išgirdo nė nespėjusi nusirengti palto.

Laikrodis jau rodė dvi, kai ji pagaliau rado laisvesnę valandėlę atsitraukti iš savo darbo vietos ir pasikalbėti su Mermedženu akis į akį. Jis tuo metu sėdėjo savo kambarėlyje ir susikėlęs kojas ant stalo, prisimerkęs studijavo šūsnį lapų; Hestera pamanė, kad tokią imperatorišką pozą jis bus nusižiūrėjęs nuo kokio nors kino aktoriaus.

— Gal galėtume, Mailzai, pasikalbėti?

Mailzai. Reikalavimas vadinti vieni kitus vardais jai atrodė pernelyg įkyrus ir nenatūralus, tačiau nieko negalėjai pakeisti, mat formalumų nesilaikymas buvo griežta taisyklė, neatskiriama Blečlio

moralinio veido dalis: *mes*, civiliai diletantai, nugalėsime *tuos* disciplinuotus „hansus“.

Mermedženas toliau studijavo savo popierius.

Ji patrepseno koja.

— Mailzai?

Jis atvertė kitą lapą.

— Mano visiškai padalytas dėmesys skirtas tau.

— Mano prašymas dėl perkėlimo...

Jis sudejavo ir atvertė naują lapą.

— Tik jau nepradėk iš naujo.

— Aš mokiausi vokiečių...

— Drąsus žingsnis.

— Juk pats esi sakęs, kad nemokėdama vokiečių neturiu jokių šansų būti perkelta į kitą skyrių.

— Taip, bet aš nesakiau, kad mokėdama vokiečių *gali tikėtis* būti perkelta. Ach, velniai rautų! Tiek jau to, užeik.

Atsidusęs jis pastūmė į šalį lapus ir pamojo jai pirštu. Matyt, kažkas buvo jam sakęs, kad „Brylcreem“ suteikia jam patrauklumo. Jo atgal sušukuoti ir už ausų sukišti blizgantys plaukai priminė plaukiko kepuraitę. Jis bandė želdintis *a la Clark Gable* ūsus, tačiau jų kairė pusė atrodė truputį ilgesnė.

— Darbuotojų perkėlimai iš vieno skyriaus į kitą, kaip jau esu tau aiškinęs, yra išimtiniai atvejai. Privalome atsižvelgti į saugumo reikalavimus.

Atsižvelgti į saugumo reikalavimus... — Ar tik ne tokiu pat būdu jis prieš karą atmesdavo prašymus suteikti paskolą? Staiga jo žvilgsnis sustingo, ir Hestera suprato, kad Mailzas pastebėjo, jog ji pasidažiusi. Tikriausiai jis nebūtų labiau apstulbęs, jei ji būtų išsidažiusi mėlžolės dažais. Pakito net jo balsas — nusileido visa oktava.

— Paklausyk manęs, Hestera. Ko jau ko, bet pasirodyti esąs nesukalbamas aš tikrai nenorėčiau. Man atrodo, tau būtų ne pro šalį dienai ar dviem pakeisti aplinką, — jis pirštų galiukais palietė ūsus ir

patenkintas, tartum stebėdamasis, kad jie tebėra ten, kur ir buvę, nusišypsojo. — Kodėl gi tau neišvykus pasidairyti po kurią nors pasiklausymo stotį — galbūt tai padėtų apsispręsti, kur yra tavo vieta?

— Jaučiu, — pridūrė jis po trumpos pauzės, — kad ir man pačiam reikia poilsio. Galėtume vykti kartu.

— Kartu? Taip... Kodėl gi ne? Susirastume kokią nedidelę smuklę, kur galėtume papietauti, tiesa?

— Nuostabu. Aplinką pakeisti tikrai verta.

— O gal rastume ir kokią užeigą su svečių kambariais, kur būtų galima pernakvoti, jei užkluptų naktis?

Jis susierzinęs nusikvatojo.

— Bet tu žinai, kad aš vis tiek negaliu garantuoti, jog tavo prašymas bus patenkintas.

— Tačiau tai padėtų?

— Jei laikysiesi duoto žodžio.

— Mailzai?

— Mmm?

— Verčiau mirti.

— Ak, tu, frigidiška kale.

Hestera prileido į kriauklę šalto vandens ir ėmė įnirtingai taškyti sau veidą. Nuo ledinio vandens gėlė rankas ir skruostus. Vanduo varvėjo jai už sprando, tekėjo pro paraitytas rankoves. Jai būtinai reikėjo šalto dušo. Ji buvo nusipelniusi bausmės už savo beprotybę ir paikas iliuzijas.

Prispaudusi plokščią pilvą prie kriauklės, mergina tiriamu žvilgsniu iš arti įsistebeilijo į savo kreidos baltumo veidą veidrodyje.

Žinoma, skųstis būtų beprasmiška. Tai buvo pokalbis prie keturių akių. Ja niekas nepatikėtų. O jei ir patikėtų, kas tuomet? Brangioji mano, prieš vėją nepapūsi. Mailzas panorėjęs galėtų priremti ją prie tos savo nelemtos Titikakos, pakišti ranką po sijonu, ir vis tiek niekas

jos neišleistų į kitą skyrių — nė viena iš jos kolegių, mačiusių tiek, kiek ji, iš čia neištrūko.

Pažvelgusi į savo akis, Hestera jose pastebėjo savigailą, palenkė prie kriauklės galvą ir ėmė pilti ant jos vandenį, karbolio muilo gabalėliu trindama skruostus ir lūpas, kol vanduo nusidažė rausva pudros spalva.

Kaip būtų gerai, jei ji dabar galėtų pasikalbėti su Klere.

ADU, panele Volis....

Tualeto kabinoje jai už nugaros pasigirdo nuleidžiamo vandens šniokštimas. Ji skubiai ištraukė iš kriauklės kamštį ir ėmė šluostytis veidą ir rankas.

Pasiklausymo stoties pavadinimas, radiogramos užfiksavimo laikas, dažnis, šaukinys, raidžių kombinacijos... Pasiklausymo stoties pavadinimas, radiogramos užfiksavimo laikas, dažnis, šaukinys, raidžių kombinacijos...

Hesteros ranka mechaniškai judėjo ant popieriaus lapo.

Ketvirtą valandą pusė pamainos darbuotojų ėmė traukti į valgyklą.

— Eini, Hete?

— Deja, negaliu. Baisiai daug darbo. Vėliau prisijungsiu.

— Vargšele!

— Pati tu vargšelė su savo *prakeiktu* Mailzu, — pratrūko Berilė Makan, kartą permiegojusi su Mermedženu ir dabar dėl to baisiai besigailinti.

Hestera palenkė galvą virš stalo ir toliau kruopščiai rašė savo dailia mokytojos rašysena. Viena akimi ji matė, kaip kitos moterys rengėsi paltus ir ėjo pro duris, kaukšėdamos bateliais į medines grindis. O Klerė taip smagiai iš jų pasišaipydavo! Viena iš jos savybių, kurios Hesterai labiausiai patiko, buvo sugebėjimas pamėgdžioti žmones: Antėją Leih-Delamerę, medžiotoją, kuri į darbą dažnai atvykdavo

mūvėdama jojimo kelnėmis; Binę, merginą, kurios oda atrodė lyg vaškuota, svajojusią tapti katalikų vienuole; merginą iš Solihulo, kuri kalbėdama telefonu laikydavo ragelį per pėdą nuo burnos, nes motina jai buvo sakiusi, kad jame veisiasi mikrobai... Hesteros žiniomis, Klerė niekada nebuvo *pasimatyme* su Mermedženu, tačiau mėgdžiojo jį tobulai. Niūrioji gyvenimo Blečlyje pusė buvo jų viešų ir privačių sąmojų objektas, jų ginklas prieš nuobodulį.

Pro atdaras duris į vidų plūstelėjo smarkus šalto oro gūsis, ėmęs žaisti šnarančiais „bi“ aprašais ir „nosinaitėmis“.

„Nuobodos“, „nuobodu“ — mėgstamiausi Klerės žodžiai. Parkas buvo nuobodus. Karas — nuobodus. Miestelis — *žiauriai* nuobodus. O nuobodžiausi buvo vyrai. Aplink ją lyg katinai saulėkaitoje nuolat trynėsi — ir kokį gi kvapą ji skleidė? — mažiausiai du ar trys gerbėjai. O kaip ji šaipydavosi iš jų tais nuostabiais vakarais, kai jos abi, tarytum visą gyvenimą kartu nugyvenusi sutuoktinių pora, draugiškai sėdėdavo priešais židinį! Ji šaipydavosi iš jų chamiško grabinėjimosi, iš jų idiotiškų šnekų ir juokingo susireikšminimo. Vienintelis vyras, iš kurio ji nesišaipė, — Hesterai tik dabar paaiškėjo, — buvo keistasis ponas Džerikas, apie kurį ji, tiesą sakant, nė neužsimindavo.

ADU, panele Volis...

Dabar, kai ryžosi šiam žingsniui, — o ką, argi visą laiką širdies gelmėje nenujautė, kad taip pasielgs? — ji stebėjosi savo ramumu. Juk ji tik trumpam užmes akį, save įtikinėjo Hestera, tai visiškai nepavojinga. Šiaip ar taip, ji netgi turėjo idealų pasiteisinimą, kodėl kišanti nosį į indeksą. Argi ne tas gyvulys Mailzas visoms girdint liepęs jai pasirūpinti, kad visi segtuvai būtų išdėstyti tvarkingai?

Hestera baigė pildyti „bi“ ir padėjo jį ant lentynos. Paskui prisivertė valandėlę lukteltėti, dėdamasi, kad tikrina savo kolegių atliktus darbus, o tada kaip įmanydama nerūpestingiau nuėjo į indeksavimo skyrių.

2

Džerikas atitraukė užuolaidas ir už lango išvydo eilinį šaltą ir giedrą rytą. Dar tik trečioji jo para Komerciniuose svečių namuose, bet vaizdas jau buvo bepradedąs įgristi. Pirmame plane pasirodydavo ilgas ir siauras sodas (betonuota aikštelė, per kurią ištempta virvė skalbiniams džiūti, daržovių lysvė ir priešlėktuvinė slėptuvė), kuris už maždaug septyniasdešimties jardų virto piktžolėmis apėjusia ir pūvančia tvora apjuosta dykviete. Paskui ėjo kažkokia žemuma, kurios jis gerai neįžiūrėjo, tarytum griovys su žema sienele, toliau driekėsi geležinkelio bėgiai, koks tuzinas, jei tik ne daugiau, o galiausiai žvilgsnis užkliūdavo už pagrindinio objekto, milžiniško karalienės Viktorijos laikų lokomotyvų depo, virš kurio kabojo užrašas kadaise baltomis, dabar pro suodžius sunkiai įžiūrimomis raidėmis — LONDONO, ANGLIJOS CENTRO IR ŠKOTIJOS GELEŽINKELIS.

Prieš akis dar viena diena, viena iš tų, per kurias brendi neturėdamas jokio kilnesnio tikslo, kaip tik gyvas ir sveikas pasiekti kitą krantą. Džerikas dirstelėjo į savo „Waralarm“. Laikrodis rodė penkiolika po septynių. Šiaurės Atlante dar mažų mažiausia keturias valandas turėtų viešpatauti tamsa. Jis apskaičiavo, kad jokio darbo neturėsiąs bent jau iki vidurnakčio Britanijos laiku, kai konvojai vėl pateksiantys į povandeninių laivų ugnies zoną. Turbūt teks slampinėti po bloką iš vieno kampo į kitą, laukti ir sukti galvą.

Praėjusią naktį Džerikas net tris kartus buvo nusprendęs, kad reikėtų susirasti Vaigramą ir viską atvirai iškloti, o kai ši mintis jį aplankė trečią kartą, jis jau buvo besirengiąs paltą. Tačiau galiausiai nusprendė, kad visiškai pakaktų ir telefono skambučio. Viena vertus, jis privalėjo papasakoti Vaigramui viską, ką tik žino. Antra vertus, jo turima informacija niekuo nebūtų palengvinusi Klerės paieškos, tai kodėl reikėtų ją išduoti? Šansai atrodė lygūs. Rytui brėkštant Džerikas palaimingai pasidavė daug kartų išbandytam inertiškumui, pasirinko poziciją, iš kurios matomos abi problemos pusės.

O kodėl tai, kas įvyko, negalėjo būti tiesiog baisi klaida? Gal viskas prasidėjo kvailu pokštu, o vėliau virto nelaime? Nuo pokalbio su Vaigramu praėjo jau vienuolika valandų. Galbūt jie ją jau rado? Dar labiau tikėtina tai, kad ji pati atsirado — gal namuose, gal bloke — ir savo didelėmis akimis dabar stebisi, kas čia vyksta ir kodėl, po galais, kilo tokia sumaištis?

Jis jau ketino pasitraukti nuo lango, bet tuo metu tolimajame lokomotyvų depo gale pastebėjo kažką keistai judant. Gal tai koks didelis gyvūnas, o gal stambaus sudėjimo žmogus ropoja keturiom? Džerikas bandė įžiūrėti per suodiną stiklą, bet objektas buvo per toli, kad galėtum aiškiai matyti, todėl jis iš spintos apačios išsitraukė savo teleskopą. Langas buvo priklijuotas prie rėmo, tačiau po kelių stiprių smūgių delno apatine dalimi jį pavyko pakelti bent šešiais coliais. Džerikas priklaupė, o teleskopą pastatė ant palangės. Tarp daugybės persipynusių ir besikryžiuojančių linijų jis ne iškart rado tai, ko ieškojo, bet po kurio laiko objektyve išniro vokiečių aviganis, veršio didumo šuo, šniukštinėjantis po platforminiu prekiniu vagonu. Nežymiai kryptelėjęs teleskopą į kairę, jis išvydo policininką, vilkintį kelius siekiančia miline. Tiksliau, du policininkus ir kitą šunį, kurį vienas iš pareigūnų laikė už pasaito.

Džerikas keletą minučių stebėjo šią nedidelę grupę, tikrinusią tuščią traukinį. Paskui ji pasidalijo į dvi komandas — viena nuėjo bėgiais tolyn, o kita pasuko mažų vienaukščių namukų link ir dingo iš regėjimo lauko. Spragtelėjo teleskopo užraktas.

Keturi vyrai ir du šunys vienoje aikštelėje. Tarkime, kitose stoties platformose darbuojasi dar dvi tokios komandos. Įdomu, kiek jų yra visame mieste? Dvidešimt? O užmiestyje?

Turi jos nuotrauką? Kokią nors neseniai darytą?

Jis pabaksnojo teleskopu sau į skruostą.

Galimas dalykas, jie dabar tikrina visus šalies uostus ir geležinkelio stotis.

O kas toliau, kai ją sugaus?

Pakars?

Pirmyn, Džerikai. Atrodo, visai čia pat, jam prie peties, pasigirdo jo mokyklos laikų internato viršininko balsas. *Drąsiau, vaikine.*

Reikia kažkokiu būdu rasti išeitį.

Nusiprausia. Nusiskuta. Apsirengia. Sudeda į nedidelį ryšulį nešvarius skalbinius ir palieka jį ant lovos poniai Armstrong, labiau vildamasis nei tikėdamasis. Nulipa laiptais. Šiaip ne taip ištveria bandymus užmegzti mandagų pokalbį. Klausosi vieno iš nesibaigiančių ir nelabai padorių Bonimano pasakojimų. Supažindinamas su dviem kitais šių namų svečiais — panele Kvins, ganėtinai žavia „teleprincese" iš karinio jūrų laivyno bloko, ir ponu Nouksu, prieš karą vokiečių viduriniosios aukštaičių kalbos dvaro epų ekspertu, o dabar orų prognozių skyriaus kriptoanalitiku, šiek tiek žinomu nuo 1940-ųjų, dažniausiai paniurusiu ir piktu. Išsisuka nuo pokalbių, į kuriuos bandomas įtraukti. Kramsnoja skrudintą duoną, skoniu nesiskiriančią nuo kartono. Geria arbatą, tokią pat pilką kaip vasario dangus. Viena ausimi nugirsta radijo transliuojamas žinias: „Maskvos radijas praneša, kad rusų Trečioji armija, vadovaujama generolo Vatutino, sėkmingai gina Charkovą nuo dar vieno vokiečių kariuomenės puolimo..."

Be dešimties aštuonios ponia Armstrong atnešė rytinį paštą. Ponui Bonimanui nėra nieko („dėkoju Dievui", — tarė Bonimanas), pora laiškų panelei Džobėj, sąskaita iš Heferso knygyno ponui Nouksui. Deja, ponui Džerikui nėra nieko... Tiesa, kai kas yra — ji rado nusileidusi žemyn, greičiausiai kažkas įkišo pro durų apačią naktį.

Jis atsargiai paėmė laišką. Vokas buvo prastos kokybės, tarnybinis, ant jo mėlynu rašalu spausdintinėmis raidėmis užrašyta jo pavardė, o po ja du kartus pabrauktas prierašas „Per pasiuntinį, įteikti asmeniškai". Raidės „e" žodžiuose užrašytos graikiška forma. Ar tik jo naktinis korespondentas nebuvo klasikinės literatūros žinovas?

Džerikas su laišku pasitraukė į prieškambarį, kad ten jį perskaitytų, o jam įkandin iškurnėjo ir ponia Armstrong.

Šeštasis blokas
4. 45

Mielas pone Džerikai,

atsižvelgdama į jūsų didelį susidomėjimą viduramžių alebastro statulomis, išreikštą per vakarykštį mūsų susitikimą, norėčiau pasiteirauti, ar nenorėtumėte šįryt, aštuntą valandą, atvykti į tą pačią vietą ir kartu su manimi apžiūrėti lordo Grėjaus de Viltono kapo altorių (XV a., tikrai labai gražus)?

Nuoširdžiai — H. A. V.

— Blogos naujienos, pone Džerikai? — ponios Armstrong balse pasigirdo vilties gaida, kurios ji nepajėgė nuslėpti.

Tačiau Džerikas su paltu rankose jau buvo pusiaukelėje durų link.

Nors jis į kalvą užbėgo bėgte, prie granitinio paminklo karo aukoms atminti atsidūrė vėluodamas penkiomis minutėmis. Kapinėse nesimatė nei jos, nei nieko kito, todėl Džerikas paklebeno bažnyčios duris. Iš pradžių pamanė, kad jos užrakintos. Norėdamas trūktelėti aprūdijusį metalinį žiedą, turėjo įsikibti abiem rankomis. Paskui pečiu įsirėmė į ąžuolines, daug orų permainų atlaikiusias duris, ir jos prasivėrė.

Bažnyčios vidus priminė olą — joje buvo šalta ir tamsu, prieblandą skrodė blyškūs, pilkšvai melsvi šviesos pluoštai, tokie masyvūs, kad galėjai pamanyti, jog tai — plokštės, atremtos į langus. Jis daugelį metų nebuvo lankęsis bažnyčioje, ir specifinis žvakių vaško, drėgmės bei smilkalų kvapas paskatino tolimus vaikystės prisiminimus. Pagaliau Džerikui pasirodė, kad jis matąs galvos kontūrus klaupte arčiausiai altoriaus, todėl patraukė į tą pusę.

— Panele Volis?

Jo balsas buvo labai duslus ir sklindąs kažkur labai toli. Tačiau priėjęs arčiau jis išvydo, kad tai jokia galva, o tik kunigo arnotas,

tvarkingai permestas per klaupto atramą. Jis nuėjo nava link medžiu apkalto altoriaus. Iš kairės stovėjo akmeninis karstas su įrašu, greta jo — balta lordo Ričardo Grėjaus de Viltono, mirusio prieš penkis šimtus metų, statula, vaizduojanti jį pusiausėda, su šarvais, ant šalmo padėjusį galvą, o kojas ištiesusį ant liūto nugaros.

— Labai įdomūs šarvai. Tačiau reikėtų nepamiršti, kad penkioliktame amžiuje karyba buvo laikoma svarbiausiu džentelmenui užsiėmimu.

Džerikas nesuprato, iš kur ji atsirado. Jam atsisukus į balso pusę, Hestera lyg niekur nieko stovėjo vos už dešimties pėdų nuo jo.

— Manyčiau, kad dėmesio vertas ir veidas, nors jis niekuo per daug neišsiskiria. Tikiuosi, jūsų niekas nesekė?

— Ne. Manau, kad ne. Ne.

Ji žengė keletą žingsnių į jo pusę. Žvelgdamas į jos blyškų lyg numirėlio veidą ir ilgus plonus pirštus, galėjai ją pačią palaikyti alebastrine statula, išėjusia tiesiai iš lordo Grėjaus kapo.

— Turbūt pastebėjote karališką herbą virš šiaurinių durų?

— Ar jūs jau seniai čia laukiate?

— Karalienės Anos herbas, bet įdomiausia, kad jis sukurtas dar laikantis Stiuartų tradicijos. Škotijos herbai buvo pridėti tik 1707 metais. Dabar toks reiškinys retas. Maždaug dešimt minučių. Kaip tik tuo metu iš čia išvažiavo policija, — mergina ištiesė ranką. — Atsiprašau, gal galėtumėte atiduoti mano raštelį?

Jam dvejojant, ji dar kartą ištiesė ranką, tik šįkart kategoriškiau.

— Prašau malonėkite atiduoti man *raštelį*. Nenorėčiau palikti jokių pėdsakų. Dėkoju.

Hestera Volis paėmė laišką ir įgrūdo jį į savo gilaus kelionmaišio dugną. Jos rankos taip drebėjo, kad nepajėgė sugraibyti sagties.

— Beje, čia nebūtina šnabždėtis. Esame visiškai vieni. Žinoma, išskyrus Dievą. Jis, manau, yra mūsų pusėje.

Džerikas suprato, kad jam išmintingiausia būtų lukteltėti, leisti jai prabilti tada, kai ji pati panorės, tačiau jis negalėjo susilaikyti.

— Ar jūs patikrinote? — paklausė jis. — Šaukinį, kurį buvau minėjęs.

Pagaliau ji užsegė kelionmaišį.

— Taip, aš patikrinau.

— Ar jis sausumos kariuomenės, ar *Luftwaffe*?

Ji pakėlė pirštą.

— Kantrybės, pone Džerikai. Kantrybės. Pirmiausia norėčiau kai ką išgirsti iš jūsų, žinoma, jei neprieštarausite. Tikriausiai galėtume pradėti nuo to, kas jus paskatino atkreipti dėmesį į šias tris raides?

— Patikėkite manimi, panele Volis, jums geriau to nežinoti.

Ji pakėlė akis aukštyn.

— O Dieve, apsaugok mane — dar vienas...

— Atleiskite, nesupratau.

— Atrodo, būsiu patekusi į užburtą ratą, pone Džerikai. Nuolat susiduriu su patronuojančiais vyriškiais, kurie man nuolat primena, kas aš tokia ir ko man geriau nežinoti. Jei taip, tai mūsų pokalbis baigtas, — ji žvilgsniu parodė į grindų plokštę.

— Panele Volis, — Džeriko balsas nuskambėjo kaip ir jos, šaltai, oficialiai, — aš atsiliepiau į jūsų laišką. Įsidėmėkite: manęs nedomina alebastro statulos — nei viduramžių, nei Viktorijos epochos, nei senovės Kinijos. Jei nieko daugiau negalite papasakoti, linkiu jums geros dienos.

— Ką gi, geros dienos ir jums.

Jei jis būtų turėjęs skrybėlę, būtų ją kilstelėjęs.

Džerikas apsisuko ir ėmė eiti durų link. Kvailys, pasigirdo vidinis balsas, tu pats tikriausias pasipūtęs kvailys. Nuėjus pusę atstumo, jo žingsniai sulėtėjo, o prie krikštyklos jis ir visai sustojo, pečiai nulinko.

— Šachas ir matas, pone Džerikai, — linksmai šūktelėjo ji, stovėdama šalia altoriaus.

*

— ADU — tai šaukinys, nurodytas prie keturių perimtų pranešimų, kuriuos mūsų... bendra pažįstama... pavogė iš Trečiojo bloko, — paaiškino jis pavargusiu balsu.

— Iš kur jūs žinote, kad ji juos pavogė?

— Jie buvo paslėpti jos miegamajame. Po grindų lentomis. Kiek man yra žinoma, mums nerekomenduojama neštis namo dokumentų, su kuriais dirbame.

— O kur jie dabar?

— Aš juos sudeginau.

Jie sėdėjo antroje klauptų eilėje, vienas šalia kito, abu žiūrėdami tiesiai į priekį. Jei kas nors tuo metu būtų užėjęs į bažnyčią, būtų pamanęs, kad vyksta išpažintis — ji atlieka kunigo vaidmenį, o jis — nusidėjėlio.

— Manote, kad ji — slapta agentė?

— Nežinau. Jos elgesys, švelniai tariant, man pasirodė įtartinas. Atrodo, kiti ją įtaria.

— Kas tokie?

— Vienas iš jų — Užsienio reikalų ministerijos tarnautojas pavarde Vaigramas.

— Kodėl?

— Tikriausiai todėl, kad ji dingo.

— Nekalbėkite niekų. Tam turėtų būti rimtesnė priežastis. Toks sujudimas dėl vienos pravaikštos?

Jis nervingai persibraukė delnu sau per plaukus.

— Yra... požymių... Tik, dėl Dievo meilės, nieko daugiau nekamantinėkite... Paprasčiausiai požymiai, leidžiantys manyti, kad vokiečiai įtaria, jog mes atskleidėme jų enigmos kodą.

Ilga pauzė.

— Tačiau kodėl mūsų bendra pažįstama turėtų padėti *vokiečiams?*

— Jeigu aš tai žinočiau, panele Volis, nesėdėčiau čia su jumis, negaiščiau laiko ir nenusižengčiau tarnybinių paslapčių įstatymui. Gal jau pakankamai sužinojote?

Dar viena pauzė. Neryžtingas galvos linktelėjimas.

— Pakankamai.

Hestera kalbėjo taip, lyg sektų pasaką, tyliai, nežiūrėdama į jį. Džerikas atkreipė dėmesį, kad ji niekaip negali suvaldyti visą laiką virpančių rankų. Jos buvo panašios į mažus baltus paukštelius — tai pešiojo jos palto siūles, tai kilstelėdavo ant kelių skvernus, tai nutūpdavo ant priekinio klaupto atlošo arba ūmai plastelėdavo, sakytum padėdami pasakoti, kaip ji ėmėsi tirti nusikaltimą.

Ji palaukia, kol visos merginos išeis valgyti.

Kad jos elgesys niekam nesukeltų įtarimo, o ir ji pati matytų, jei kas nors artintųsi, indeksavimo skyriaus duris palieka truputį praviras.

Ištiesusi ranką ji pasiekia dulkėtą metalinę lentyną ir ištraukia iš jos pirmą segtuvą.

AAA, AAB, AAC...

Pagaliau atverčia dešimtą puslapį.

Čia. Tryliktas įrašas.

ADU.

Ji veda pirštu iki atitinkamo įrašo, kur nurodyta eilutė ir grafa, paskui reikalingus skaičius užsirašo ant popieriaus skiautės.

Indeksų segtuvą pastato atgal į vietą. Eilučių registravimo žurnalas yra viršutinėje lentynoje, todėl tenka atsinešti kėdę. Eidama pro duris, kyšteli galvą į koridorių ir apsidairo.

Tuščias.

Dabar ji ima nervintis. Kodėl? — klausia savęs. Ar ji daro ką nors labai bloga? Nusišluosto į savo pilką sijoną drėgnus delnus ir atverčia žurnalą. Verčia jo lapus. Pagaliau randa jai reikalingą skaičių. Ir vėl veda pirštu išilgai eilutės.

Pasitikslina vieną kartą, antrą. Ne, ji nesuklydo.

ADU yra „Nachrichten-Regimenter“, vokiečių kariuomenės

537-ojo motorizuotojo ryšių dalinio, šaukinys. Jis perduodamas bangų ilgiu, kurį fiksuoja Bomanoro pasiklausymo stotis Lesteršyre. Radijo pelengatoriumi pavyko nustatyti, kad 537-asis ryšių dalinys nuo spalio mėnesio dislokuotas Smolensko karinėje apygardoje, Ukrainoje*, šiuo metu okupuotoje Vermachto armijų junginio „Centras“, kuriam vadovauja feldmaršalas Giunteris fon Kliugė.

Džerikas, prieš tai iš susidomėjimo net palinkęs į priekį, nustebęs atsilošė.

— Ryšių dalinys?

Jį apėmė neaiškus nusivylimas. O ko jis iš tikrųjų tikėjosi? Konkretaus atsakymo nesurado. Bent jau kažko daugiau... ko nors labiau *neįprasta*.

— Penki šimtai trisdešimt septintasis, — pakartojo jis. — Ar šis dalinys yra priešakinėse pozicijose?

— Priešakinės pozicijos šiame sektoriuje kasdien keičiasi. Tačiau Šeštajame bloke kabantis karinės padėties žemėlapis rodo, kad Smolenskas šiuo metu yra vokiečių okupuotoje teritorijoje, maždaug už šimto kilometrų nuo fronto linijos.

— A!

— Taigi. Iš pradžių ir aš taip sureagavau. Norėjau pasakyti, kad tai — vienas iš užnugario ešelonų, priskiriamų prie žemos kategorijos taikinių. Visiškai eilinis objektas. Jei ne tam tikros... komplikacijos.

Ji kyštelėjo ranką į savo kelionmaišį, išsiėmė nosinę ir išsišnypštė nosį. Džerikas pastebėjo, kad jos pirštai vis dar virpa.

Grąžinusi į vietą eilučių registravimo žurnalą, ji užtrunka mažiau nei minutę, kol išsitraukia reikiamą grafų registravimo žurnalą ir pasižymi perimtų pranešimų eilės numerius.

* Pats Smolenskas yra Rusijos teritorijoje. (*Red. past.*)

Išeidama iš indeksavimo skyriaus pastebi, kad Mailzas („tai yra Mailzas Mermedženas, — paaiškina Džerikui, — kontrolės skyriaus budintysis karininkas, storžievis“) nugara į duris pataikaujančiu balsu kalba telefonu su kažkuo iš vadovybės, — „Ne, ne, tikrai gerai, Donaldai, džiaugiuosi, galėdamas pasitarnauti“, — o tai reiškia, kad jis nė nepastebi, kaip Hestera pasiima savo paltą ir tyliai pradaro duris. Įjungia kišeninį žibintuvėlį ir išeina į naktį.

Vėjo šuoras sūkuriuoja tarp blokų ir tranko jai per veidą. Už Aštuntojo bloko takas išsišakoja: pasukusi dešinėn, ji prieitų pagrindinius vartus ir šiltą, triukšmingą valgyklą, o posūkis kairėn žada pasivaikščiojimą ežero pakrante tamsoje.

Ji pasuka į kairę.

Į debesų maršką įsisupęs mėnulis skleidžia blausią šviesą, bet jos pakanka, kad Hestera matytų takelį. Už rytinį perimetrą juosiančios aptvaros auga nedidelė giraitė, kurios ji tamsoje, tiesa, neįžiūri, tačiau girdi, kaip nematomuose medžiuose šiurena vėjas. Praeina pro A ir B sektorius, du šimtus penkiasdešimt jardų, ir atsiduria tiesiai priešais vos įžiūrimą didelį, kvadratinį, į bunkerį panašų pastatą, dar visai neseniai įrengtą, kuriame šiuo metu įsikūrusi Blečlio centrinė registratūra. Priėjus arčiau, žibintuvėlio šviesos pluoštas atsimuša į plienines langines, bet netrukus pasirodo ir sunkios durys.

Nevogsi, primena ji pati sau, siekdama durų rankenos.

Ne, ne. Žinoma, kad ne.

Nevogsi, tik akies krašteliu dirstelėsi — ir atgal.

O vis dėlto, ar nėra parašyta, kad „kas paslėpta, priklauso Viešpačiui, mūsų Dievui“ (Pakartoto įstatymo 29, 28)?

Ryškiai balta neoninė šviesa atėjusią čia iš bloko prieblandos apstulbina, kaip ir tyla, kurią trikdo tik tolimas „Hollerith“ perfokortų tarškėjimas. Darbininkai dar nebuvo iki galo atlikę savo darbų — vienoje priimamojo pusėje buvo sustatyti šepečiai ir kitokie įrankiai, o patalpoje tvyrojo šviežio betono, dažų ir medžio drožlių kvapas. Budėtoja, kapralė, vilkinti karinių oro pajėgų pagalbinio personalo

moterų skyriaus uniforma, draugiškai, lyg būtų pardavėja, per savo stalą palinksta į priekį.

— Šalta naktis?

— Pakankamai, — Hestera prisiverčia nusišypsoti ir linktelėti. — Norėčiau patikrinti keletą eilės numerių.

— Norėsite skolintis ar pasitikslinsite vietoje?

— Čia, vietoje.

— Kuris skyrius?

— Šeštasis blokas, kontrolės.

— Jūsų leidimas?

Moteris paima iš jos lapelį su jame užrašytais skaičiais ir dingsta galiniame kambaryje. Pro praviras duris Hestera matė metalines lentynas ir nesibaigiančiomis eilėmis sustatytus kartoninius segtuvus. Tarpduryje pasirodęs vyriškis nukelia vieną dėžę nuo lentynos. Paskui pakelia akis ir žiūri į ją. Ji nusisuka į šalį. Ant kalkėmis baltintos sienos kabo Beitmano pieštas plakatas, vaizduojantis čiaudinčią moterį, lydimą kvailokos veido išraiškos tipiško Vaitholo devyndarbio, kuris primena:

SVEIKATOS MINISTERIJA įspėja:
Kosėdami ir čiaudėdami platinate ligas
Užkirskite kelią bakterijoms, gaudydami jas nosinėmis
Prisidėkite prie savo šalies pergalės

Atsisėsti nėra kur. Už budėtojos stalo Hestera pastebi didelį laikrodį, kurio ciferblate įspaustos raidės RAF. Laikrodis toks didelis, kad ji mato, kaip juda didžioji rodyklė. Praeina keturios minutės. Penkios. Registratūroje varginantis karštis. Ji jaučia, kad ima prakaituoti. Nuo šviežių dažų kvapo pykina. Septynios minutės. Aštuonios. Ji jau norėtų dingti iš čia, bet kapralė paėmė jos asmens kortelę. O Dieve, kaip ji galėjo taip kvailai pasielgti? O ką, jei budėtoja dabar skambina telefonu į Šeštąjį bloką, norėdama įsitikinti, ar ji sakanti tiesą. Jei taip,

tai į registratūrą gali bet kurią akimirką įsiveržti Mailzas šaukdamas: „Ką, po velnių, tu, moteriške, čia veiki?“ Devynios minutės. Dešimt minučių. Reikia pabandyti sukoncentruoti dėmesį į ką nors kitą. *Kosėdami ir čiaudėdami platinate ligas...*

Ji nė nepastebi, kaip už nugaros išdygsta registratūros budėtoja.

— Atsiprašau, kad taip ilgai užtrukau, bet toks atvejis man dar niekada nebuvo pasitaikęs...

Vargšelė sukrėsta, jos iš tikrųjų gaila.

— Kaip tai? — paklausė Džerikas.

— Segtuvas, — paaiškino Hestera. — Segtuvas, kurio man reikėjo, buvo tuščias.

Jiems už nugaros pasigirdo metalo barkštelėjimas, atsidarė bažnyčios durys, o paskui ėmė artėti žingsniai. Hestera užsimerkė, puolė ant kelių ir šalia savęs paklupdė Džeriką. Ji sudėjo rankas maldai, nulenkė galvą, jo pavyzdžiu pasekė ir jis. Maždaug ties bažnyčios viduriu žingsniai nutilo, bet netrukus atsinaujino, tik buvo jau visiškai tylūs, mat žmogus ėjo pirštų galais. Džerikas vogčiomis dirstelėjo kairėn ir išvydo palinkusį senyvą kunigą liturginiais drabužiais.

— Dovanokite, jei pertraukiau maldą, — sušnibždėjo vikaras. Paskui, kilstelėdamas ranką, linktelėjo Hesterai. — Sveiki. Atleiskite. Palieku jus su Dievu.

Po kelių akimirkų jo skubūs žingsniai nutilo. Dunkstelėjo uždaromos bažnyčios durys, pasigirdo velkės trinktelėjimas. Džerikas vėl atsisėdo į klauptą, pridėjo ranką sau prie širdies ir net per keturis drabužių sluoksnius pajuto — buvo tuo tikras, galėjo net prisiekti, — kaip plaka jo širdis. Paskui žvilgtelėjo į Hesterą ir, klausiamai pakartojęs „Palieku jus su *Dievu?*“, jos veide išvydo šypseną. Įvykusios permainos negalėjai nepastebėti, ji buvo akivaizdi. Jos akys švytėjo, ankstesnės įtampos veide — tartum nebuvę, ir jam pirmąsyk, galbūt visiškai nesąmoningai, dingtelėjo, kodėl Klerė ir Hestera galėjo būti draugės.

*

Džerikas sėdėjo įsmeigęs akis į vitražą virš altoriaus, parėmęs smakrą ant pirštų galais sudėtų rankų.

— Taigi, kokia iš to peršasi išvada? Kad Klerė galėjo pavogti visą segtuve buvusią medžiagą? Ne... — tą pačią akimirką paprieštaravo jis pats sau, — ne, to negali būti, tai nesąmonė, juk savo kambaryje ji laikė originalias kriptogramas, o ne dešifruotas...

— Būtent, — sutiko Hestera. — Registratūros segtuve, kurį man parodė jos darbuotoja, buvo įklijuota juostelė su mašinėle išspausdinta pastaba, kad eilės numeriai buvo priskirti kitai kategorijai ir išimti iš šio segtuvo, o visus su tuo susijusius paklausimus pateikti generalinio direktoriaus kanceliarijai.

— *Generalinio direktoriaus?* Esate tuo tikra?

— Aš *moku* skaityti, pone Džerikai.

— O ant juostelės pažymėta data?

— Kovo ketvirtoji.

Džerikas pasitrynė kaktą. Nieko keistesnio jis dar nebuvo girdėjęs.

— O ką veikėte išėjusi iš registratūros?

— Sugrįžau į bloką ir puoliau rašyti jums laišką. Per tą pačią pertrauką suspėjau jį atnešti jums. Paskui reikėjo sulaukti tinkamo momento dar kartą patekti į indeksavimo skyrių. Mes kasdien pildome registracijos žurnalą, į kurį, atitinkamai pagal „b" aprašą, įtraukiame visas perimtas kriptogramas. Kiekvienai dienai — atskiras segtuvas.

Mergina vėl pasirausė savo kelionmaišyje ir iš jo ištraukė nedidelę kortelę su datomis ir skaičiais.

— Kadangi nežinojau, nuo kurios dienos pradėti, peržiūrėjau visus nuo metų pradžios darytus įrašus. Pirmasis įrašas — vasario šeštą. Iš viso užregistruota vienuolika perimtų pranešimų, iš kurių keturi — paskutinę dieną.

— Kokia tai buvo diena?

— Kovo ketvirta. Tą pačią dieną iš segtuvo registratūroje išimta informacija. Ką jūs apie tai manote?

— Nieko. Daug ką. Bandau įsivaizduoti, ką tokio svarbaus savo kriptogramoje gali perduoti vokiečių ryšių dalinys, esantis jų užnugaryje, kad iš registratūros segtuvo išimama visa su ja susijusi medžiaga.

— Įdomu, o kas yra generalinis direktorius?

— Slaptosios žvalgybos tarnybos vadovas. „C". Nežinau jo tikrojo vardo nei pavardės.

Džerikas prisiminė vyrą, prieš pat Kalėdas jam įteikusį čekį. Raudonskruostis kaimietišku tvido kostiumu. Jis labiau panėšėjo į ūkininką, nei į slaptųjų agentų viršininką.

— Gal galėčiau? — paklausė jis, ištiesdamas ranką į prirašytą kortelę.

Ji be didelio noro padavė perimtų pranešimų sąrašą. Džerikas pakreipė jį į blyškią šviesą. Sąrašas atrodė padrikas. Užfiksavus pirmąją radiogramą, — tai įvyko vasario šeštą, tuojau pat po vidurdienio, — sekė dvi dienos tylos. Antrasis signalas užfiksuotas vasario devintą, 14. 27. Vėl tarpas, tik jau dešimties dienų. Paskui radiograma vasario dvidešimtą, 18. 07, ir dar vienas tarpas, po kurio signalai suaktyvėja: du — kovo antrą dieną (16. 39 ir 19. 01), du — trečią (11. 18 ir 17. 27), o galiausiai, kovo ketvirtą, eina keturi signalai, vienas po kito. Tai buvo kriptogramos, kurias jis rado Klerės kambaryje. Pirmieji pranešimai išsiųsti dvi dienos iki jo paskutiniojo pokalbio su Klere prie užtvinusios molio duobės. Paskutinieji — po mėnesio, jam dar tebebūnant Kembridže, likus mažiau kaip savaitei iki tos dienos, kai Blečlis atsidūrė aklavietėje.

Jokio tarpusavio ryšio.

— Koks enigmos šifro raktas naudotas jiems perduoti? Reikia manyti, jie *buvo* užšifruoti enigma?

— Indekse nurodyta „Grifas".

— Grifas?

— Rusijos frontui rezervuotas įprastas Vermachto enigmos šifro raktas.

— Ar lengvai įveikiamas?

— Mano žiniomis, kasdien.

— O patys signalai? Kaip jie buvo siunčiami? Įprastu kariniu radijo tinklu?

— Nežinau, bet beveik galiu garantuoti, kad ne.

— Kodėl?

— Pirmiausia, tai labai mažas srautas. Signalai nereguliarūs. O ir jų dažnis man nežinomas. Manyčiau, kad tai kažkas specialaus, galimas dalykas, jie buvo perduoti slapta linija. Tik dvi stotys: motininė žvaigždė ir vienišė. Tačiau tam, kad galėtume būti tikri, reikia savo akimis pamatyti registracijos žiniaraščius.

— O kur juos galima gauti?

— Jie turėtų būti registratūroje. Deja, patikrinus paaiškėjo, kad jie taip pat išimti.

— Še tau, kad nori, — burbtelėjo Džerikas. — Kruopščiai padirbėta.

— Be žiniaraščių iš kontrolės skyriaus indekso, jie nebūtų pasiekę savo tikslo. Ir *jūs* vis dar manote, kad *ji* elgėsi įtartinai? O dabar, jei galima, norėčiau, kad grąžintumėte man kortelę.

Hestera paėmė perimtų pranešimų sąrašą ir pasilenkusi į priekį įsidėjo į kelionmaišį.

Džerikas atrėmė galvą į klaupto atlošą ir įsistebeilijo į skliautines lubas. Kas gi ten tokio svarbaus buvo? — mąstė jis. Iš tiesų, turėjo būti kažkas ypatinga, jei pats generalinis direktorius ryžosi pagvelbti visą segtuve buvusią medžiagą, ir ne tik ją, bet dar ir registracijos žiniaraščius. Džerikas veltui bandė rasti atsakymą. Jis norėjo nesijausti toks velnioniškai pavargęs. Jis dabar būtų norėjęs dienai ar dviem užsidaryti savo darbo kambaryje, atsiriboti nuo viso pasaulio, susirasti pluoštą švaraus laiškinio popieriaus ir gerai padrožtų pieštukų rinkinį...

Jo žvilgsnis iš lėto leidosi žemyn, stabtelėdamas prie atskirų bažnyčios detalių — šventuosius vaizduojančių vitražų, marmurinių angelų, akmeninių memorialų mirusiems iškiliems Blečlio parapijos

nariams, po balkonu chorui lyg ilgakojis voras kabančios iš varpinės nutįsusios virvės. Džerikas užsimerkė.

Klere, Klere, ką gi tu padarei? Gal pamatei kažką, ko tau tavo „baisiai nuobodžiame" darbe nevalia matyti? O gal, niekam nematant, iš konfidencialių atliekų dėžės ištraukusi vieną kitą lapelį vogčiom parsinešei namo? O jei iš tikrųjų taip padarei, tai kodėl? Ar jie tai žino? Gal todėl tave Vaigramas ir seka? Galbūt per daug sužinojai?

Jis vėl išvydo ją tamsoje klūpomis kažko ieškančią jo lovos kojūgalyje, išgirdo savo paties mieguistą balsą — *„Ką tu, po galais, čia veiki?"* — ir jos tiesų atsakymą — *„Šmirinėju po tavo daiktus..."*

Juk tu visą laiką kažko ieškojai, ar ne? O supratusi, kad pas mane nerasi, pasirinkai kažką kitą. (*„Aš visą laiką su kuo nors susitikinėju"*, — atsakei man; ir tai buvo vieni iš paskutiniųjų tavo man ištartų žodžių, pameni?) Kas tai galėtų būti, ko tu taip karštligiškai ieškai?

Aibė klausimų. Džerikas pajuto, kad jam darosi šalta. Jis susisupo į paltą, įsikniaubė smakru į šaliką, o rankas sugrūdo giliai į kišenes. Pabandė atkurti anų keturių kriptogramų vaizdą, — LCNNR KDEMS LWAZA, — deja, nesėkmingai, raidės atrodė išsiliejusios. Jis jau anksčiau buvo tai patyręs. Neįmanoma atmintyje fotografiškai užfiksuoti teksto, kuriame nėra jokio ryšio; tam reikia, kad tekstas būtų prasmingas, turėtų tam tikrą struktūrą.

Motininė žvaigždė ir vienišė...

Storos sienos saugojo tylą, kuri atrodė tokia pat sena, kaip ir pati bažnyčia, — tai buvo slegianti tyla, ją kartkartėmis sudrumsdavo ant gegnių lizdą susisukusio paukštelio plasnojimas. Keletą minučių abu nepratarė nė žodžio.

Tiek daug laiko prasėdėjusiam kietame klaupte Džerikui atrodė, kad jo kaulai sustingo į ledą, o šis tirpulys, tyla, supantys relikvijoriai

ir šleikštus smilkalų kvapas tikrai turėjo jį susargdinti. Antrą kartą per dvi dienas jis prisiminė tėvo laidotuves — sulysusį veidą karste, motiną, verčiančią atsisveikinant pabučiuoti tėvą, šaltą jo odą, nuo kurios, prisilietus lūpomis, dvelkė mokyklos laboratoriją primenantis chemikalų tvaikas, ir dar šleikštesnį dvoką krematoriume.

— Noriu įkvėpti gryno oro, — prabilo jis.

Nusitvėrusi savo kelionmaišį ji nusekė jam iš paskos. Šventoriuje jie apsimetė tyrinėją antkapius. Šiaurinėje, žvelgiant nuo bažnyčios, pusėje, užstotas medžių, buvo Blečlio Parkas. Į miestą triukšmingai birbdamas nudūmė motociklas. Džerikas luktelėjo, kol variklio tratėjimas virto tolimu zirzimu, ir lyg pats sau sumurmėjo:

— Aš savęs nuolat klausiu, kuriems galams jai reikėjo vogti *kriptogramas?* Turint omenyje, kad ji galėjo prieiti prie dešifruotos medžiagos. Jeigu ji buvo slaptoji agentė. — Hestera jau rengėsi prieštarauti, bet jis kilstelėjo ranką, kad ją sulaikytų. — Aš juk nesakau, kad ji ir yra agentė, tik „jeigu ji buvo“. Taigi tuo atveju jai tikriausiai būtų reikėję įrodymo, kad enigma išaiškinta? Kokia nauda iš šifruotos radiogramos?

Jis pritūpė ir ėmė pirštais valyti paminklo užrašą, kuris buvo jau beveik sunykęs.

— Jei tik mes turėtume daugiau informacijos apie jas... Pavyzdžiui, kam jos buvo adresuotos.

— Mes jau bandėme. Jie sunaikino bet kokius pėdsakus.

— Bet kas nors juk turėtų ką nors žinoti, — balsu mąstė jis. — Pirmiausia kažkas turėjo dešifruoti perimtą pranešimą. Paskui kažkas jį išvertė.

— O kodėl jums nepasikalbėjus su kuo nors iš jūsų draugų, kriptoanalitikų? Argi jūs nesate mirtini draugai?

— Taigi kad neypatingi. Deja, mums sudarytos tokios sąlygos, kad kiekvienas gyventume atskirą gyvenimą. Žinau, Trečiajame bloke yra vienas žmogus, kuris tikriausiai matė tai, kas mus domina... — Tai taręs Džerikas prisiminė sunerimusį Veicmano žvilgsnį („... *prašau*

daugiau į mane nesikreipk. Nenoriu nieko apie tai žinoti...“) ir papurtė galvą. — Ne. Jis mums nepadėtų.

— Tuomet labai gaila, — šiek tiek atžariai pareiškė ji, — kad sunaikinai vienintelį mūsų turėtą įkaltį.

— Laikyti juos buvo pernelyg rizikinga. — Jis ir toliau neskubėdamas valė paminklą. — Kiek man yra žinoma, jūs galėjote Vaigramui papasakoti, kad aš domėjausi vienu šaukiniu.

Jis susirūpinęs žvilgtelėjo į ją ir pridūrė:

— Tikiuosi, to nepadarėte?

— Nejaugi manote, kad aš visai išprotėjusi, pone Džerikai? Argi aš dabar kalbėčiausi su jumis?

Ji pyktelėjusi nudrožė siauru takeliu tolyn, paskui sustojo ir ėmė tyrinėti viename antkapyje iškaltą epitafiją.

Dėl savo ūmios reakcijos Hestera Volis ėmė gailėtis bemaž iškart. („Geriau būti kantriu žmogumi, negu galiūnu; suvaldyti save geriau, negu užkariauti miestą.“ Patarlių 16, 32) Tačiau, kaip pastebėjo Džerikas jau vėliau, jųdviejų santykiams pagerėjus tiek, kad jis galėjo sau leisti išsakyti jai pastabą, jeigu ji tąsyk nebūtų netekusi kantrybės, gal niekuomet nebūtų radusi išeities.

— Kartais, — tarė jis, — mums reikia nedidelio streso, kad pamiklintų protą.

Ji pavydėjo — tokia buvo tiesa. Ji manė, kad pažįsta Klerę taip pat gerai, kaip ir bet ką kitą, tačiau greitai įsitikino, kad jos tikriausiai išvis nepažįsta, bent jau nė kiek geriau negu jis.

Hestera pajuto drebulį. Kovo saulė dar nešildė. Jos spinduliai, atsimušantys į akmeninį Švč. Mergelės Marijos bažnyčios bokštą, šildė nė kiek daugiau už veidrodžio saulės zuikučius.

Džerikas jau buvo atsistojęs ir vaikštinėjo tarp kapų. Ji svarstė, ar būtų buvusi panaši į jį, jeigu būtų galėjusi studijuoti universitete. Deja, to nebūtų pakentęs tėvas. Tačiau jos broliui Džordžui pasisekė,

tartum toks būtų buvęs paties Dievo potvarkis: vyrai studijuoja universitetuose, vyrai dešifruoja; moterys sukasi namie, moterys sistemina dokumentus.

„Hestera, Hestera, atėjai pačiu laiku. Gal pabandytum susisiekti su Čiksandsu — ten dirba tokia gerulė — ir pasiteirauti, kuo jie galėtų mums padėti? Mašinų skyrius įsitikinęs, kad pastarasis jų gautas pranešimas, šifruotas „Pelėsakalio" raktu, buvo iškraipytas — radistei reikėtų patikrinti savo užrašus ir persiųsti perimtą pranešimą dar kartą. O vienuoliktą jau bus reikalingi Bomanoro..."

Nesėkmės sugniuždyta ji žvelgė į vieną iš daugybės antkapių, bet kaip tik tuo metu pajuto, kad kūnas pamažu atsigauna.

„Radistei reikėtų patikrinti savo užrašus...".

— Pone Džerikai!

Išgirdęs jį šaukiant, jis atsigręžė ir išvydo ją paknopstom bėgančią prie jo.

Buvo jau beveik dešimta valanda, ir Mailzas Mermedženas, prieš išeidamas kibinti merginų, savo kabinete kruopščiai šukavo plaukus, kai tarpduryje pasirodė Hestera Volis.

— Ne, — pareiškė jis, atsukdamas jai nugarą.

— Mailzai, paklausyk. Aš gerai pagalvojau ir manau, kad tu buvai teisus. Aš — visiška kvailė.

Jis, negalėdamas patikėti, žvilgtelėjo į ją veidrodyje.

— Turiu omenyje savo prašymą dėl pervedimo... Norėčiau, kad jį anuliuotum.

— Na ir puiku. Aš jo niekada ir nebuvau patvirtinęs.

Mermedženas tęsė grožio procedūras. Šukos slydo tankiais juodais plaukas tartum grėblys per taukus.

Ji išspaudė šypseną.

— Aš mąsčiau apie tavo žodžius... apie tai, kad turiu atrasti savo vietą šioje schemoje...

Jis baigė dailintis ir atsisuko profiliu į veidrodį, bandydamas įžiūrėti, kaip atrodo iš šono.

— Jei pameni, kalbėjome apie tai, kad man galbūt vertėtų apsilankyti pasiklausymo stotyje.

— Be problemų.

— Prisiminiau, hm, kad man į darbą reikės tik rytoj po pietų. Taigi pagalvojau, kad galėčiau vykti šiandien.

— Šiandien? — Mermedženas pasižiūrėjo į savo laikrodį. — Tiesą sakant, šiandien aš užsiėmęs.

— O, tai ne bėda, Mailzai. Aš *galėčiau* ir pati nuvykti. O grįžusi informuočiau apie išvykos rezultatus... — tardama sekančius žodžius, ji suleido sau į delną nagus, — ... vieną gražų vakarą.

Pastebėjusi dar vieną jo šnairuojantį žvilgsnį, Hestera sunerimo: „Na jau ne, tai pasirodys per daug įtartina." Tačiau jis tik gūžtelėjo pečiais.

— Kodėl gi ne? Bet pirmiau jiems paskambink.

Paskui išdidžiai mostelėjo ir pridūrė:

— Sakyk, kad skambini mano vardu.

— Dėkoju, Mailzai.

— Kuo ne Loto žmona? — mirktelėjo jis. — Druskos stulpas dieną, ugnies kamuolys naktį...

Išeidamas jis paplekšnojo Hesterai per užpakalį.

Už trisdešimties jardų, Aštuntajame bloke, Džerikas beldė į duris, prie kurių pritvirtinta lentelė JAV KARINIO JŪRŲ LAIVYNO RYŠIŲ TARNYBA. Iš vidaus pasigirdęs skardus balsas pakvietė užeiti.

Krameris rašomojo stalo neturėjo, mat patalpa buvo nedidelė, tik kartoninį stalą, ant kurio stovėjo telefonas, ir daug vielinių krepšių su dokumentais, sustatytų ant grindų. Nebuvo čia net lango. Ant vienos iš medinių pertvarų, skiriančių jo kabinetą nuo likusios bloko dalies, jis buvo priklijavęs dar gana naują fotografiją, išplėštą iš žurnalo *Life*,

kurioje matyti Kasablankos konferencijos dalyviai Ruzveltas ir Čerčilis, sėdintys saulės nutviekstame parke vienas šalia kito. Amerikietis matė, kad Džerikas žiūri į nuotrauką.

— Kai jūs, vaikinai, mane nuviliate, aš pasižiūriu į ją ir galvoju: velniai rautų, jeigu jie taip gali, tai galiu ir aš, — jis vyptelėjo. — Noriu tau kai ką parodyti.

Krameris atidarė savo portfelį ir išėmė iš jo pluoštą lapų, pažymėtų grifu VISIŠKAI SLAPTAI. ULTRA.

— Skaineris galų gale gavo nurodymą perduoti juos man. O aš jau šįvakar turėsiu išsiųsti juos paštu į Vašingtoną.

Džerikas ėmė vartyti lapus. Aibė skaičiavimų, kurie jam buvo iš dalies žinomi, ir šiek tiek techninių brėžinių, vaizduojančių tikriausiai elektronines grandines.

— Keturių rotorių bombos projektas, — paaiškino Krameris.

Džerikas atrodė nustebęs.

— Jose naudojamos vakuuminės lempos?

— Žinoma. Dujų pripildytos triodinės lempos. GTIC tiratronai.

— O Dieve.

— Jie vadina ją „Kobra". Pirmųjų trijų rotorių padėtys bus nustatomos įprastai, tai yra jau veikiančiose bombose, elektromechaniniu būdu. Tačiau ketvirtojo — *ketvirtojo!* — rotoriaus padėtis bus nustatoma elektroniniu būdu, naudojant relinę spintą ir vakuumines lempas, sujungtas su bomba šiuo storu kabeliu, kuris primena... — Krameris suglaudė delnus apskritimu, — iš tikrųjų, manau, primena kobrą. Vakuuminių lempų naudojimas tam tikra seka... tai galima pavadinti revoliucija. To dar niekada nėra buvę. Jūsiškiai tvirtina, kad ji turėtų atlikti operacijas šimtą ar net tūkstantį kartų greičiau.

Džerikas tyliai, tartum kalbėdamasis su pačiu savimi, tarė:

— Tiuringo mašina.

— Kas?

— Elektroninė skaičiavimo mašina.

— Vadinkite kaip tik norite. Teoriškai ji jau veikia, ir tai — gera

žinia. Tačiau jei tikėtume jų žodžiais, tai turėtų būti tik pradžia. Atrodo, jie tikisi sukurti kažką panašaus į superbombą, veikiančią tik elektroniniu principu, kuri vadinsis „Kolosu".

Džerikas nelauktai išvydo Alaną Tiuringą, vieną žiemos pavakarę, gatvėje jau šviečiant žibintams, sėdintį koja ant kojos savo darbo kambaryje, Kembridže, ir pasakojantį apie savo svajonę sukurti universalią skaičiavimo mašiną. Prieš kiek laiko tai galėjo būti? Nepraėjo dar nei penkeri metai?

— O kada būtų galima to tikėtis?

— Dabar turiu tave nuliūdinti. Netgi „Kobra" nepradės veikti anksčiau kaip nuo liepos mėnesio.

— Bet juk tai — pasibaisėtina.

— Ta pati jau daug kartų girdėta nelemta pasaka. Trūksta detalių, nėra atitinkamų dirbtuvių, nėra specialistų. Spėk, kiek žmonių dirba prie šio projekto dabar, šią valandą.

— Manau, ne per daugiausia.

Krameris kilstelėjo vieną ranką ir Džerikui tiesiai priešais akis išskėtė pirštus.

— Penki. *Penki!* — Jis įsidėjo dokumentus atgal į portfelį ir jį užsegė. — Reikia kažką daryti.

Jis ėmė bambėti ir kraipyti galvą, paskui pridūrė:

— Teks šitą reikalą paskubinti.

— Išvykšti į Londoną?

— Taip, netrukus. Pirmiausia į ambasadą. Paskui — per Grosvenoro aikštę į susitikimą su admirolu.

Džerikas nusivylęs susiraukė.

— Tikriausiai važiuosi savo automobiliu?

— Tu juokauji? Su šituo? — jis patapšnojo per portfelį. — Skaineris man paskyrė apsaugą. Kodėl klausi?

— Aš galvojau... Suprantu, kad tai — neregėtas įžūlumas, bet esi man minėjęs, kad reikalui esant galiu tavęs prašyti pagalbos... Taigi galvojau, galbūt galėčiau pasiskolinti automobilį?

— Be abejo, — Krameris apsirengė lietpaltį. — Išvykstu tikriausiai dviem dienoms. Eime, parodysiu, kur ją laikau.

Amerikietis pasiėmė ant durų kabojusią kepurę, ir jie išėjo į koridorių.

Išeidami iš bloko, jie kaktomušom susidūrė su Vaigramu. Džerikas net žagtelėjo išvydęs jį susivėlusį, netvarkingais drabužiais. Buvo aiškiai matyti, kad jis per naktį nesudėjo nė bluosto. Saulėje spindėjo šviesiai rausvi šeriai.

— O, narsusis leitenantas ir didysis kriptonalitikas. Girdėjau, kad judu esate draugai.

Jis pajuokiamai nusilenkė ir kreipėsi jau tik į Džeriką:

— Norėsiu vėliau su tavimi, drauguži, pasikalbėti.

— Tas vyrukas man kelia šiurpą, — prisipažino Krameris, jiems einant takeliu link rūmų. — Šįryt buvo atėjęs pas mane, prasėdėjo apie dvidešimt minučių, kamantinėjo apie vieną mano pažįstamą merginą.

Džerikas vos nekluptelėjo.

— Pažįsti Klerę Romili?

— Štai ir ji, — pareiškė Krameris, ir Džerikas tą akimirką pamanė, kad jis turįs omenyje Klerę, bet iš tiesų jis kalbėjo apie mašiną. — Variklis dar šiltas. Bakas pilnas, o gale yra pilnas kanistras. — Pagraibęs kišenėje ištraukė raktelius ir mestelėjo juos Džerikui.

— Aišku, kad pažįstu. Argi gali kas nors jos nepažinoti? Velnio nešta ir pamesta, — tęsė jis. Paskui paplekšnojo Džerikui per ranką. — Linkiu smagiai pasivažinėti!

3

Džerikas prieš išvykdamas užtruko dar pusvalandį.

Betoniniais laiptais užlipęs į operacijų skyrių, čia rado Keivą, kuris tuo metu vienas sėdėjo ilgo stalo gale, pasistatęs iš abiejų pusių po telefoną, ir įdėmiai tyrinėjo Atlanto jūrlapį. Nuo vidurnakčio per-

imta vienuolika „Rykliu“ šifruotų pranešimų, informavo jis, bet nė vieno iš numatomos mūšio zonos, o tai nieko gero nežada. Konvojus HX-229 šiuo metu yra ne daugiau kaip už 150 mylių nuo spėjamos povandeninių laivų buvimo vietos ir plaukia rytų kryptimi, tiesiai į juos, dešimties su puse mazgo greičiu. SC-122, nedaug atsilikdamas, plaukia į šiaurės rytus. HX-229A atsilieka nuo jų gana nemažai ir plaukia šiaurės kryptimi, Niufaundlando link.

— Jau beveik prašvito, — paaiškino Keivas, — bet oro sąlygos blogėja, vargšai jūreiviai.

Džerikas paliko jį toliau stebėti situacijos, o pats išėjo ieškoti pirmiausia Logio, kuris jį išvydęs tik mostelėjo savo pypke („Puiku, seni, atsipūsk, uždanga pakeliama tik dvidešimtą valandą.“), o paskui Atvudo. Pastarasis galiausiai sutiko paskolinti jam prieškarinį Britanijos salų kelių atlasą. („Suvyniok šį žemėlapį, — ilgesingai pacitavo Atvudas, traukdamas atlasą iš po savo rašomojo stalo, — jo niekas nepasiges dar dešimt metų...“*)

Pagaliau jis buvo susiruošęs.

Sėdėdamas prie Kramerio automobilio vairo jis apčiupinėjo jam nežinomus valdymo prietaisus ir prisiminė, kad dar neišmokęs normaliai valdyti automobilio. Pagrindinius dalykus jis, be abejo, žinojo, bet automobilį buvo vairavęs prieš šešerius ar net septynerius metus, tačiau anas automobilis buvo didžiulis, tanką primenantis jo patėvio „Humber“, visiškai nepanašus į šį mažą „Austin“. Vis dėlto jis nedarė nieko neteisėta, mat dabar, kai norėdamas nueiti į tualetą bemaž privalai atsiklausti leidimo, vairuotojo pažymėjimas kažkodėl nebūtinas.

Džerikas keletą minučių praleido mokydamasis atskirti sankabos ir akceleratoriaus pedalus, rankinio stabdžio ir pavarų perjungimo svirtis, paskui ištraukė droselį ir pasuko degimo raktelį. Automobilio variklis sudrebėjo ir užgeso. Jis perjungė pavarų svirtį į neutralią padėtį ir pabandė dar kartą. Šį sykį — o, stebukle, — vos tik

* Viljamo Pito jaunesniojo (1759–1806), žymaus to meto Britanijos politiko, žodžiai.

vairuotojas atitraukė pėdą nuo sankabos pedalo, automobilis iš lėto pajudėjo pirmyn.

Prie pagrindinių vartų, sargybiniui rankos mostu davus ženklą sustoti, Džerikui pavyko sustabdyti beslystantį automobilį. Vienas iš kontrolės poste budėjusių sargybinių atidarė dureles, ir jam teko išlipti bei luktelėti, kol kitas kareivis patikrins automobilio saloną.

Patikrinimas užtruko ne ilgiau kaip pusę minutės, užkardas buvo pakeltas, ir jis galėjo pravažiuoti.

Džerikas neką greičiau už dviratininką riedėjo siauru keliuku, vedančiu į Šenli Bruk Endą, ir laimė, kad nesumanė padidinti greičio. Jiedu su Hestera buvo sutarę, — žinoma, su sąlyga, kad jis gaus Kramerio automobilį, — jog sustos prie vasarnamio, ir tuo metu, kai iki posūkio į jos kiemą buvo likęs koks ketvirtis mylios, lauke, į dešinę nuo automobilio, jis pastebėjo kažką šmėkščiojant. Džerikas nedelsdamas pasuko į šalikelę ir nuspaudė stabdžio pedalą. Palikęs automobilio variklį veikiantį, atsargiai atidarė dureles ir atsistojęs ant paminos apsidairė.

Ir vėl policininkai. Vienas pareigūnas, stengdamasis likti nepastebėtas, sliūkino lauko pakraščiu. Kitas, pusiau pasislėpęs gyvatvorėje, nenuleido akių nuo kelio, einančio pro vasarnamį.

Džerikas susmuko varuotojo sėdynėje ir pirštais ėmė barbenti į vairaratį. Jis nebuvo tikras, ar jo nepastebėjo, bet suprato, kad kuo greičiau pasitrauks iš jų regėjimo lauko, tuo jam bus geriau. Pavarų perjungimas buvo vienas vargas, todėl norint įjungti atbulinę pavarą į svirtį teko įsikibti abiem rankomis. Variklis sudžerškėjo, paskui pasigirdo inkštimą primenantis garsas. Užpakaliniai ratai vos nenuslydo į griovį, bet Džerikui pavyko suvaldyti automobilį, kuris tuojau pat, lyg girto vairuojamas, nuvinguriavo į kitą kelio pusę, užsiropštė ant viražo ir sustojo. Nors toks automobilio pastatymo būdas nebuvo labai vykęs, vis dėlto, atsidūrus už kelio linkio, vairuotojas bent jau galėjo tikėtis išvengti policininkų dėmesio.

O vis dėlto jie juk galėjo nugirsti variklio burzgimą. Bet kurią

akimirką galėjo pasirodyti vienas iš pareigūnų, susidomėjęs tokiu keistu vairavimo stiliumi, todėl Džerikas ėmė sukti galvą, kaip paaiškinti tokį keistą savo elgesį, tačiau laikas ėjo, bet niekas nesirodė. Jis išjungė variklį, ir vienintelis garsas, pasiekęs jo ausis, buvo paukščio čiulbėjimas.

Nieko keista, kad Vaigramas buvo toks pavargęs, pagalvojo jis. Atrodė, kad šis žmogus perėmė vadovavimą pusei grafystės policijos, o galimas dalykas — šalies, ir Džeriko tai nė kiek nestebino.

Aiškiai suvokdamas, kad aplinkybės atsigręžė prieš juos ir vilties liko labai mažai, jis buvo beketinąs atsisakyti šio nelemto beprotiško sumanymo. *(„Pone Džerikai, mums būtinai reikia nusigauti į pasiklausymo stotį, į Bomanorą, ir pamatyti radistės užrašus. Jie saugomi mažiausiai mėnesį, ir aš galiu lažintis, kad niekam tikrai nešautų į galvą mintis juos pašalinti. Tik mes, vargšai tranai, neturim ką su jais daryti.")* Gali būti, kad jis jau tą pačią minutę būtų apgręžęs automobilį ir važiavęs atgal į Blečlį, jei jam iš kairės nebūtų pasigirdęs stiprus beldimas į šoninį stiklą. Jis net pašoko iš vietos.

Prie automobilio stovėjo Hestera Volis, nors jis ne iškart ją atpažino. Vietoj įprasto sijono ir palaidinės ji buvo apsirengusi storą tvido švarkelį, šiltą megztinį ir rudas rumbuoto pliso kelnes, sukištas į ilgas pilkos vilnos puskojines, o tvirti batai buvo taip aplipę purvu, kad panėšėjo į sunkiojo arklio kanopas. Mergina numetė savo pūpsantį kelionmaišį ant galinės „Austin" sėdynės, paskui pati įsitaisė keleivio sėdynėje. Pasigirdo ilgas palengvėjimo atodūsis.

— Ačiū Dievui. Jau maniau, kad prasilenkėme.

Jis pasilenkė ir uždarė dureles beveik be jokio garso.

— Ar daug jų čia?

— Šeši. Du šmirinėja po laukus priešingoje pusėje. Du vaikšto po kaimą, iš namo į namą. O dar du — mūsų vasarnamyje: vienas viršutiniame aukšte, Klerės miegamajame, barsto savo miltelius rinkdamas pirštų atspaudus, o moteris naršo apačioje. Pasakiau jai, kad turiu išeiti. Ji bandė mane sustabdyti, bet paaiškinau, jog tai vienintelė mano

išeiginė diena šią savaitę ir aš galiu daryti, ką tik noriu. Išsmukau pro užpakalines duris ir atsargiai, kad nesukelčiau įtarimo, išėjau į kelią.

— Ar niekas jūsų nematė?

— Atrodo, kad ne. — Ji kvėptelėjo į delnus šilto oro ir patrynė juos vieną į kitą. — Manau, galime važiuoti, pone Džerikai. Tik negrįžkite atgal į Blečlį, kad ir kas atsitiktų. Nugirdau policininkų pokalbį. Jie budi prie pagrindinio kelio ir stabdo visus automobilius, išvažiuojančius iš miesto.

Mergina susigūžė sėdynėje, kad jos nesimatytų iš lauko, nebent kas žvilgtelėtų pro stiklą. Džerikas užvedė variklį ir austinas pajudėjo iš vietos. Jeigu negalime grįžti atgal, pamanė jis, tuomet alternatyvos nėra, privalome važiuoti pirmyn.

Jie išvažiavo iš vingio, kelias atrodė tuščias. Keliukas kairėje, vedantis į vasarnamį, taip pat atrodė tuščias, bet jį privažiavus iš už gyvatvorės kitoje pusėje iššokęs pareigūnas kilstelėjo ranką, duodamas ženklą sustoti. Džerikas sekundės dalį dvejojo, bet tuojau pat nuspaudė akceleratoriaus pedalą iki galo. Policininkas ūmai atšoko į šalį, ir vairuotojui pasirodė, kad tą akimirką jo veidas iš pasipiktinimo nusidažė raudonų plytų spalva. Kelias leidosi žemyn, paskui kilo aukštyn, vedė pro kaimą. Prie vieno namo šiaudiniu stogu tuo metu stovėjęs policininkas kalbėjosi su tarpduryje stovinčia moterimi. Išgirdęs variklio burzgimą, jis atsisuko ir įsistebeilijo į automobilį. Džerikas vėl padidino greitį, kaimas liko užpakalyje, o kelias spirale vėl leidosi į lapuočiais apaugusį klonį. Paskui jie pakilo į įkalnę ir įvažiavo į Šenli Čioč Endą, pravažiavo pro „Baltojo elnio“ užeigos namus, kuriuose anksčiau Džerikui buvo tekę apsistoti, pro bažnyčią ir beveik tuoj pat turėjo sustoti prie susikirtimo su A5 keliu.

Džerikas dirstelėjo į užpakalinio vaizdo veidrodėlį, norėdamas įsitikinti, ar niekas jų nesiveja. Atrodė visiškai ramu.

— Gali pasikelti, — tarė jis Hesterai.

Vaikinas jautėsi priblokštas. Jis negalėjo patikėti tuo, ką daro. Praleidęs pagrindiniu keliu važiavusius du sunkvežimius, parodė po-

sūkio signalą ir pasuko kairėn, į seną, dar romėnų nutiestą kelią. Kiek akys užmatė, jis vedė nosies tiesumu pirmyn, į šiaurės vakarus. Džerikas įjungė aukštesnę pavarą, variklis padidino apsukas ir jie galėjo lengviau atsikvėpti.

Prieš jų akis atsivėrė karo metų Anglijos peizažas — toks pats, kaip ir anksčiau, bet ir kažkuo skirtingas: truputį purvinesnis, truputį apšiuręs, tartum sparčiai nykstantis kadaise turtingas dvaras arba sunkų metą išgyvenanti aristokratiškų manierų dama.

Pirmuosius aviacijos antskrydžių padarinius jie išvydo tik privažiavę Regbio pakraštį — tai, kas iš toliau atrodė panašu į apleistą vienuolyną, iš tikrųjų buvo gamyklos karkasas be stogo, tačiau karo pasekmių negalėjai nepastebėti. Trejus metus neprižiūrėtos tvoros pakelėse buvo pasvirusios arba visai nuvirtusios. Metaliniai užmiesčio parkų vartai ir baliustrados perlydyti ir panaudoti ginklų pramonėje. Namai aptriušę, nematę dažų nuo 1940-ųjų. Išdaužyti langai užkalti, geležies dirbiniai aprūdiję arba padengti derva. Netgi smuklių iškabos — ir tos buvo sutrūkinėjusios ir išblukusios. Šalis išgyveno pažeminimą.

Mes — taip pat, pamanė Džerikas, aplenkdamas dar vieną šalia kelio plumpinančią sulinkusią žmogystą, argi mes patys kasmet neatrodome vis prasčiau? 1940 metais bent jautėme galvanizuojančią energiją, kurią mumyse išlaisvino priešo įsiveržimo grėsmė. 1941 metais, į karą stojus Rusijai, o vėliau ir Amerikai, irgi turėjome viltį. Tačiau 1942 metus keitė 1943-ieji, povandeniniai laivai skandino sąjungininkų konvojus, nepriteklius vis stiprėjo, ir mums ėmė atrodyti, kad, nepaisant laimėjimų Afrikoje ir Rytų fronte, karas, neatskiriamas nuo žeminančios pragyventi būtinų prekių normavimo bei skurdo perspektyvos, tęsis amžinai. Kaimai, pro kuriuos jie važiavo, atrodė tartum išmirę — vyrai tarnavo kariuomenėje, moterys dirbo fabrikuose, — tačiau Stouni Stratforde ir Tousteryje dar galėjai išvys-

ti šiek tiek žmonių, lūkuriuojančių eilėse prie parduotuvių tuščiomis vitrinomis.

Šalia jo sėdinti Hestera Volis tylėdama sekė jų kelionės maršrutą, neatitraukdama akių nuo Atvudo paskolinto kelių atlaso. Labai gerai, mąstė jis. Kadangi kelrodžiai ir lentelės su vietovių pavadinimais buvo pašalinti, pasiklydę jie būtų nesusigaudę, kur atsidūrė. Važiuoti didesniu greičiu Džerikas nesiryžo. Austino jam dar nebuvo tekę vairuoti, o dabar kuo toliau, tuo labiau galėjo įsitikinti, kad tai — ne šiaip sau automobilis. Dėl prastos kokybės benzino variklis kartkartėmis garsiai nusičiaudėdavo. Džerikas jautė, kad juos vis traukia į kelio vidurį, tačiau neatrodė, kad stabdžiai būtų perkaitę. Be to, nuosava mašina buvo didelė retenybė, todėl jis baiminosi, kad koks nors įkyrus policininkas, pastebėjęs juos skriejant dideliu greičiu, sustabdys ir pareikalaus pateikti dokumentus.

Jis be sustojimo vairavo ilgiau kaip valandą, kol privažiavo miestelį su turgaus aikšte, o Hestera, paaiškinusi, kad tai — Hinklis, paprašė pasukti dešinėn, į siauresnį kelią.

Iš Blečlio jie išvyko šviečiant saulei, bet tolyn į šiaurę dangus darėsi vis tamsesnis. Saulę supo pilki, nuo sniego, o gal lietaus apsunkę debesys.

Per skurdžią, be jokios augmenijos lygumą vedė gudronuota skalda dengtas kelias, kuriame jie nesutiko jokios transporto priemonės, todėl nieko keista, kad Džerikas vėl, jau antrąsyk, išgyveno keistą pojūtį, kad istorija eina atgal, kad kelias taip ištuštėjo pirmą kartą per dvidešimt penkerius metus.

Už penkiolikos mylių ji vėl davė ženklą sukti į dešinę, ir jiedu tuojau pat atsidūrė kalvotoje ir miškingoje vietovėje, kurioje išvydo netgi baltais sniego ruoželiais padabintą uolą.

— Kas tai per vieta?

— Černvudo giria. Mes jau beveik atvažiavome. Būtų gerai, jei čia kur nors stabtelėtum. Štai čia, — paprašė ji, rodydama apleistą poilsiavietę šalia kelio. — Taip, labai gerai. Aš ilgai neužtruksiu.

Ji ištiesė ranką atgal ir, paėmusi nuo automobilio galinės sėdynės savo kelionmaišį, nudrožė medžių link. Jis palydėjo ją žvilgsniu. Hestera atrodė panaši į kaimo bernelį su švarkeliu ir kelnėmis. Kaip ten Klerė yra sakiusi? *„Atrodo, ji mane šiek tiek įsimylėjusi"?* Ne, ne šiek tiek, pagalvojo jis, o daug stipriau, jei ryžosi taip rizikuoti. Jį pribloškė tai, kad Hestera savo išore buvo beveik visiška Klerės priešingybė — Klerė buvo aukšta ir patraukli, normalaus kūno sudėjimo šviesiaplaukė, o Hestera — žemo ūgio, liesa brunetė. Tiesą sakant, šiek tiek panaši į jį. Užlindusi už ne itin drūto medžio, ji rengėsi kitus drabužius, ir Džerikas staiga išvydo jos smulkius baltus pečius. Jis nusisuko. Kai vėl atsigręžė, ji, vilkėdama alyvų spalvos drabužiais, buvo prieš akimirką išnirusi iš tamsaus miško. Vos tik suspėjo grįžti į automobilį, ant priekinio stiklo užtiško pirmasis lietaus lašas.

— Galime važiuoti, pone Džerikai.

Suradusi žemėlapyje jų buvimo vietą, mergina uždėjo ant jos pirštą.

Užuot pasukęs degimo raktelį, jis žvilgtelėjo į Hesterą.

— Kaip jūs manote, panele Volis, — neryžtingai prabilo jis, — gal atsižvelgdami į esamas aplinkybes galėtume surizikuoti ir vadinti vienas kitą tiesiog vardu?

Ji šyptelėjo.

— Hestera.

— Tomas.

Jie paspaudė vienas kitam ranką.

Automobilis dar maždaug penkias mylias važiavo miško keliu, kol medžiai visai išretėjo, ir jie atsidūrė atviroje iškilumoje. Po lietaus ir šlapdribos siauras keliukas tapo sunkiai pravažiuojamas, be to, geras penkias minutes jiems teko antra pavara ropoti paskui ponį, traukiantį nedidelį vežimą. Galų gale jo šeimininkas atsiprašydamas kilstelėjo botagą ir nusuko į dešinę — į mažytį kaimelį, virš kurio

vinguriavo dūmai, kylantys iš pustuzinio kaminų, o netrukus Hetsra šūktelėjo:

— Čia!

Jeigu jie nebūtų važiavę taip iš lėto, tikriausiai nebūtų nė pastebėję uždaro keliuko su skersai jo nuleistu raudonai ir baltai dažytu užkardu, sargybinio būdele ir paslaptingu užrašu: KMGY, BOMANORAS.

Karo ministerija, Grupė Y, Bomanoras. Y — kodinis pavadinimas, reiškiantis radijo siųstuvų pasiklausymo tarnybą.

— Atvykome.

Džerikas žavėjosi jos šaltakraujiškumu. Kol jis suplukęs kuitėsi, ieškodamas leidimo, Hestera per jį ištiesė savo dokumentą prie automobilio priėjusiam sargybiniui ir drąsiai pareiškė, kad jų čia laukia. Armijos eilinis užsirašė jos vardą ir pavardę žurnale, apėjo automobilį iš užpakalio, pasižymėjo jo registracijos numerį, tada vėl grįžo prie vairuotojo durelių, paviršutiniškai dirstelėjo į Džeriko asmens kortelę ir linktelėjo duodamas ženklą įvažiuoti. Bomanoro dvaro rūmai buvo vieni iš tų didžiulių, nuošaliai stovinčių užmiesčio pastatų, kuriuos kariuomenė rekvizavo iš jai dėkingų, kone bankrutavusių jų savininkų ir kurie jau visam laikui, mąstė Džerikas, prarado privačios nuosavybės statusą. Iš vienos pusės į šį namą vedė alėja, apsodinta guobomis, — lietui lyjant nuo jų varvėjo stambūs lašai, — o kitoje jo pusėje buvo įrengtas arklidžių kiemas; ten sargybinis juos ir nukreipė. Jie įvažiavo po dailia arka. Koks pustuzinis kikenančių radisčių, kurios, saugodamosi šalto lietaus, išskleidusios sau virš galvų apsiaustus, lyg pabaidytos nuskuodė į vieną iš pastatų. Dvaro kieme stovėjo pora nedidelių „Morris“ sunkvežimių ir eilė BSA motociklų. Džerikui dairantis, kur geriau pastatyti austiną, prie jų atskubėjo vyras kariška uniforma su plačiu aplamdytu skėčiu.

— Hevisaidas, — prisistatė jis, — majoras Hevisaidas. Kaip ir viršutinis jonosferos sluoksnis. Jūs, kiek man žinoma, esate panelė Volis, o jūs?..

— Tomas Džerikas.

— Ponas Džerikas. Na ir puiku. Nuostabu, — jis energingai pakratė jiems rankas. — Turiu pripažinti, kad mums labai malonu. Provincialams garbė priimti vyresnybės atstovus. Mūsų vadas tūkstantį kartų atsiprašo ir norėtų atsiklausti, ar jūs neprieštarausite, jei savo pagarbą jums išreikš per mano asmenį? Jis pasistengs prie mūsų prisijungti vėliau. Gaila, kad nesuspėjote kartu su mumis papietauti, bet tikiuosi, kad arbatos neatsisakysite? Po puodelį arbatos? *Bjaurus* oras...

Džerikas įsitempęs laukė, kada jam užduos įtaringus klausimus, mat kelionės metu buvo parengęs reikiamus atsakymus, bet majoras tik paragino juos palįsti po jo kiauru lietsargiu ir skubėdamas nusivedė į vidų. Tai buvo jaunas, aukštas karininkas pliktelėjusiu viršugalviu, su akiniais, kurių stiklai buvo taip stipriai išteplioti, kad negalėjai nesistebėti, kaip jis pro juos vis dar mato. Jo pečiai buvo nuolaidūs, lyg butelio, o munduro apykaklė baltavo nuo pleiskanų. Nusivedęs savo svečius į šaltą ir pelėsiais atsiduodantį kabinetą, liepė atnešti arbatos.

Majoras, baigęs porinti adaptuotą dvaro rūmų istoriją („man sakė, kad projektavo tas pats vaikinas, kuris pastatė Nelsono koloną"), išsamiai pasakojo apie radijo stočių pelengavimą („pirmoji pasiklausymo stotis įrengta Četheme, bet vėliau prasidėjo bombardavimas..."). Hestera mandagiai linksėjo galva. Po kelių minučių į kabinetą įėjusi moteris armijos eilinio uniforma įpylė į puodelius tirštos ir rudos lyg batų tepalas arbatos, Džerikas paragavo gurkšnelį ir nekantraudamas apsidairė. Sienos buvo visiškai plikos, tinke, tose vietose, kur kažkada buvo kabliai paveikslams kabinti, žiojėjo skylės, o dėmės žymėjo paveikslų rėmų kontūrus. Protėvių dvaras be protėvių — namai be sielos. Langai, išeinantys į sodą, buvo kryžmai užklijuoti lipnia juosta.

Jis demonstratyviai išsitraukė laikrodį ir atidarė jo dangtelį. Kelios minutės iki trečios. Jiems reikėtų paskubėti.

Hestera pastebėjo, kad jis nenustygsta vietoje.

— Atsiprašau, — pratarė ji, naudodamasi majoro monologe atsiradusia trumpa pauze, — gal galėtume mažumėlę pasivaikščioti po stotį?

Hevisaidas apstulbęs tą pačią akimirką pastatė arbatos puodelį ant lėkštutės.

— O, kad tave kur bala! Atleiskite. Iš tikrųjų. Jeigu esate pasiruošę, galime pradėti.

Lauke juos pasitiko šlapdriba ir smarkus, gūsiuotas šiaurys. Jiems einant palei didįjį pastatą, vėjo šuorai čaižė veidus, o klampojant apleistu rožių darželiu teko lyg boksininkams prisidengti rankomis. Iš už sienos sklido keistas, šaižus, į kauksmą panašus garsas, kokio Džerikui dar niekada nebuvo tekę girdėti.

— Kas čia per velniava?

— Antenų ūkis, — paaiškino Hevisaidas.

Džerikas tik kartą lankėsi pasiklausymo stotyje, ir tai jau senokai, kai ši žvalgybos šaka dar tik kūrėsi; atmintis jam dabar atkūrė palaikę trobelę, suręstą ant stataus skardžio netoli Skerboro, pilną joje susispietusių, nuo šalčio drebančių Wrens'o merginų. Čionykštė stotis skyrėsi nuo anos kaip diena nuo nakties. Praėję pro sienoje iškirstus vartus, jie kelių akrų plote išvydo keliasdešimt radijo antenų, išdėstytų labai keista tvarka, primenančia druidų statytus akmenų apskritimus. Metaliniai strypai buvo sujungti kelių tūkstančių jardų ilgio kabeliu. Vėjyje dalis stipriai įtemptų plieninių strypų gaudė, kiti spiegė.

— Rombinės ir Beveridžo konfigūracijos! — šūktelėjo majoras, perrėkdamas triukšmą. — Dipoliai ir kvadrahedronai... Žiūrėkite!

Jis norėjo kažką parodyti, bet staiga trakštelėjęs į kitą pusę išsivertė jo skėtis. Majoras tik bejėgiškai nusišypsojo ir mostelėjo juo stiebų link.

— Mes esam maždaug trijų šimtų pėdų aukštyje, štai kodėl toks siaubingas vėjas. Savo ūkyje mes nuimame du derlius, matote? Vienos antenos nukreiptos tiesiai į pietus. Jos aprėpia Prancūziją, Viduržemio

jūros rajoną ir Libiją. Kitos nutaikytos į rytus, tai yra į Vokietiją ir į Rusijos frontą. Signalai bendraašiais kabeliais patenka į pasiklausymo blokus.

Tai taręs Hevisaidas plačiai išskėtė rankas ir užmaurojo:

— Nuostabu, ką? Mes girdime tūkstančio mylių spinduliu bemaž viską.

Nusikvatojęs ėmė mosuoti rankomis, lyg diriguodamas įsivaizduojamam chorui, ir vėl sušuko:

— Nagi, giedokite, giedokite, šunsnukiai!

Vėjas su sniegdraba talžė jų veidus, Džerikas pridėjo sau prie ausų delnus. Jis pasijuto taip, tarytum jie būtų brovęsi į jiems užgintą gamtos sferą, ten, kur viešpatauja svetimos gaivališkos jėgos, panašiai kaip Frankenšteinas, bandęs į savo laboratoriją prisišaukti žaibą. Smogė dar vienas vėjo gūsis, bloškęs juos atgal, ir Hestera, norėdama išsilaikyti ant kojų, įsitvėrė jam į ranką.

— Eime iš čia, — sušuko Hevisaidas ir davė ženklą sekti paskui jį.

Atsidūrę kitoje sienos pusėje, jie turėjo šiokią tokią, kad ir nedidelę, apsaugą nuo vėjo. Asfaltuotas kelias juosė teritoriją, kuri iš toliau atrodė panaši į dvarą, prisišliejusį prie rūmų: nedideli gyvenamieji namai, ūkiniai pastatai, oranžerija, net kriketo paviljonas ir bokštas su laikrodžiu. Visos šios butaforijos, linksmai paaiškino Hevisaidas, pastatytos siekiant apkvailinti vokiečių žvalgybinių lėktuvų pilotus. Štai čia vyksta radijo pelengavimo procesas. Galbūt juos domina koks nors specifinis klausimas?

— O kaip su Rytų frontu? — pasiteiravo Hestera.

— Su Rytų frontu? — perklausė Hevisaidas? — Puikiai.

Majoras pirma jų žirgliojo per balas, vis dar bandydamas atlenkti sulūžusį skėtį. Lietus dar labiau sustiprėjo, ir jiems neliko nieko kita, kaip tik pasipuščius padus kuo greičiau sprukti į bloką. Durys, trijulei įpuolus į vidų, užsidarė su trenksmu.

— Kaip matote, mes pasikliaujame moteriškuoju pradu, — pareiškė Hevisaidas, nusiimdamas akinius ir šluostydamas juos į mun-

duro skverną. — Kariuomenėje tarnaujančiomis merginomis ir civilinėmis moterimis.

Jis baigė valyti akinius, užsidėjo juos ant nosies ir mirksėdamas apsidairė po bloką.

— Laba diena, — pasisveikino su stambaus sudėjimo kariške, kurios antpečiai buvo pažymėti seržanto juostelėmis.

— Vadovė, — paaiškino jiems ir pašnibždomis pridūrė, — griežta ragana.

Džerikas suskaičiavo dvidešimt keturis radijo bangų imtuvus, išdėstytus po du abiejose tako pusėse, o prie kiekvieno iš jų sėdėjo moteris su ausinėmis. Patalpoje buvo girdėti tik įrangos ūžesys, o retsykiais sušiugždėdavo blankas su perimtos kriptogramos tekstu.

— Naudojame trijų tipų aparatus, — tyliai aiškino Hevisaidas. — HRO, „Hallicrafter 28 Skyriders“ ir amerikiečių AR-88. Kiekviena iš čia dirbančių merginų budi jai priskirto dažnio zonoje, bet jeigu darbo krūvis padidėtų, budėtojų skaičių padvigubintume.

— Kiek stotyje dirba žmonių? — įsiterpė Hestera.

— Pora tūkstančių.

— Vadinasi, jūs girdite viską?

— Absoliučiai. Nebent lieptumėte nesiklausyti.

— Tačiau taip nebūna.

— Iš tiesų, iš tiesų. — Hevisaido plikė po lietaus blizgėjo. Jis palinko į priekį ir nelauktai stipriai, lyg būtų šuo, pasipurtė. — Išskyrus tą vieną kartą, aną savaitę.

Vėliau Džerikas dar ne kartą prisimins jos pavydėtiną ramybę, išgirdus pastarąją frazę. Hestera net nemirktelėjo. Ji sumaniai pakeitė pokalbio temą, pasidomėdama merginų darbo sparta („reikalaujame išlaikyti devyniasdešimties Morzės abėcėlės ženklų per minutę greitį — tai absoliutus minimumas“, — atsakė Hevisaidas), o paskui trijulė neskubėdama patraukė centriniu taku.

— Šie imtuvai nustatyti taip, kad girdėtume Rytų frontą, — tęsė majoras, jiems nuėjus maždaug iki vidurio. Jis sustojo ir parodė įmantrius grifų paveikslėlius, priklijuotus prie kai kurių aparatų. — „Grifas“ nėra vienintelis raktas, kurį naudoja Rusijoje veikianti vokiečių kariuomenė. Be jo dar yra „Peslys“ ir „Pelėsakalis“, o „Stinta“ — Ukrainoje...

— Ar tinklas šiuo metu labai užimtas? — Džerikas nutarė, kad pats laikas ir jam ko nors paklausti.

— Taip, po Stalingrado net labai. Visoje fronto linijoje nuolat kas nors vyksta — tai atsitraukimai, tai kontratakos. Pavojaus signalai, pranešimai apie antskrydžius... Reikia pripažinti, kad raudonieji kariauja visomis išgalėmis, jie nemoka savęs tausoti.

Hestera lyg tarp kitko pasidomėjo:

— O stotis, kurios perduodamų pranešimų jums nurodyta nesiklausyti, taip pat iš „grifų“?

— Taip.

— Ar tai buvo maždaug kovo ketvirtąją?

— Kaip pirštu į akį. Apie vidurnaktį. Taip gerai prisimenu todėl, kad buvome ką tik perėmę ir jums persiuntę keturis ilgus signalus, todėl jautėmės labai patenkinti, bet netrukus paskambino jūsų bičiulis Mermedženas — jis atrodė gerokai išsigandęs — ir paliepė: „*Šito* daugiau nereikia. Labai ačiū. Nei šiandien, nei ryt. Niekada daugiau.

— O kodėl?

— Nieko nepaaiškino. Tik nurodė daugiau nesiklausyti. Pamaniau, kad tuoj gaus širdies priepuolį. Nieko keistesnio neteko girdėti.

— Gal, turėdami omenyje didelį jūsų darbo krūvį, nusprendė, kad neverta eikvoti laiko mažiau reikšmingoms kriptogramoms?

— Pasakos, — atkirto Hevisaidas. — Atleiskite, manęs neįtikinsite!

Tai reiškė, kad jo profesinė savigarba įžeista.

— Galite perduoti nuo manęs savo ponui Mermedženui, kad nėra tokios užduoties, su kuria neįstengtume susidoroti, ar ne, Kaja? — Jis

patapšnojo per petį stulbinančio grožio ATS operatorei, kuri nusiėmė ausines ir atstūmė atgal kėdę. — Ne, ne, nesikelk. Nenorėjau sutrukdyti. Mes tiesiog kalbėjome apie aną paslaptingąją stotį. — Hevisaidas pavartė akis. — Apie tą, kurios mes neprivalome girdėti.

— Girdėti? — Džerikas ūmai atsisuko į Hesterą. — Norėjote pasakyti, kad ji dar veikia?

— Kaip ten yra, Kaja?

— Taip, sere, — jos balse buvo girdėti melodingas valų akcentas. — Šiuo metu ne per dažniausiai, sere, tačiau praėjusią savaitę jis buvo labai suaktyvėjęs.

Po trumpos dvejonės mergina tęsė:

— Ne, aš nesiklausau specialiai, sere, bet, matote, jis dirba iš tiesų virtuoziškai. Ką reiškia senoji mokykla. Ne taip, kaip kai kurie jų *jaunikliai*, — pastarąjį žodį ji ištarė su panieka. — Jie beveik tokie pat netikšos kaip italai.

— Signalų perdavimo Morzės abėcėle stilius, — pompastiškai pareiškė Hevisaidas, — yra toks pat unikalus, kaip ir parašas.

— O koks jo stilius?

— Labai greitas, bet ir labai aiškus, — atsakė Kaja. — Sakyčiau, vilnijantis. Jo pirštai — lyg pianisto.

— Ar jums, pone Džerikai, neatrodo, kad ji įsimylėjusi šį vaikiną? — Hevisaidas nusikvatojo ir dar kartą paplekšnojo jai per petį. — Puiku, Kaja. Šaunuolė. Grįžk prie darbo.

Jie ėjo tolyn.

— Viena iš geriausių, — majoro balsas nuskambėjo taip, lyg jis būtų atskleidęs paslaptį. — Šis darbas gali gerokai įgristi — ištisas aštuonias valandas sėdi ir užrašinėji beprasmius tekstus. Sunkiausia būna žiemos naktimis. Velniškai šalta. Aprūpiname jas vilnonėmis antklodėmis. O, štai, žiūrėkite: užfiksuota kriptograma.

Jie stovėjo už vienos radistės, kuri skubėdama užrašinėjo tekstą. Kaire ranka lėtai sukiodama siųstuvo nustatymo rankenėlę, dešine apgraibomis bandė priderinti blanką, ant kurio rašomi perimami prane-

šimai, prie anglinio popieriaus. Matant, kokiu greičiu ji rašo, negalima nesistebėti.

— GLPĘS, — skaitė Džerikas jai per petį, — KEMPG NXWPD...

— Dvi formos, — toliau aiškino Hevisaidas. — Pirmoji — registracijos: joje užrašomi šnabždesiai, kitaip tariant, nustatymo signalai, „Q" kodas ir taip toliau. Paskui pildoma antroji, raudona, kurioje užrašomas tikrasis signalas.

— O kas vyksta toliau? — tyliai paklausė Hestera.

— Kiekviena forma pildoma dviem egzemplioriais. Viršutinis siunčiamas į Teletaipo bloką, iš kur tekstas nedelsiant perduodamas jūsiškiams. Mes ką tik pro jį praėjome — tai tas statinys, primenantis kriketo paviljoną. Kitas kopijas saugome čia, tam atvejui, jei persiunčiant kriptogramą įsiveltų kokia klaida ar ką nors praleistume.

— Ar ilgai jas saugote?

— Porą mėnesių.

— Galėtume žvilgtelėti?

Hevisaidas pasikasė pakaušį.

— Jei norite. Nieko ten labai įdomaus, tiesą sakant.

Jis nusivedė savo svečius į tolimąjį bloko galą, atidarė duris, įjungė šviesą ir pasitraukė atgal, kad neužstotų vidaus. Didžiulė spinta, kitaip nepavadintum. Saugykla su maždaug tuzinu tamsiai žalios spalvos kartotekų. Nė vieno lango. Elektros jungiklis kairėje.

— Kokia tvarka jie išdėstyti? — pasidomėjo Džerikas.

— Chronologine, — atsakė majoras, gesindamas šviesą.

Neužrakinta, pastebėjo Džerikas, tęsdamas inventorizaciją. O ir įėjimas toliau nuo akių, matomas nebent tik keturioms arčiausiai sėdinčioms radistėms. Jis jautė, kad širdis ima tuksnoti vis stipriau.

— Majore Hevisaidai! Sere!

Atsisukę jie išvydo Kają, stovinčią ir rankos mostu kviečiančią sugrįžti prie jos, o vieną ausinės pusę prispaudusią sau prie ausies.

— Mano paslaptingasis pianistas, sere. Jis ką tik pradėjo savo gamą, sere, jei jus domina.

Hevisaidas pirmasis paėmė ausines. Jis klausėsi protingo žmogaus veido išraiška, žvilgsnis buvo nukreiptas vidutiniu atstumu, dėl to atrodė panašus į autoritetingą gydytoją su stetoskopu, į kurį pacientas kreipėsi dėl galutinės diagnozės patikslinimo. Jis pakraipė galvą, gūžtelėjo pečiais ir perdavė ausines Hesterai.

— Mes, seni, nesvarstom, kodėl turime elgtis vienaip ar kitaip, — kreipėsi jis į Džeriką.

Atėjus jo eilei, Džerikas nusirišo šaliką ir rūpestingai padėjo jį ant grindų šalia kabelio, jungiančio radijo bangų imtuvą su antenomis ir srovės šaltiniu. Užsidėjęs ausines pasijuto taip, lyg būtų panardinęs galvą po vandeniu. Pasigirdo įvairių garsų srautas. Švilpimas, primenantis vėją antenų „ūkyje". Atmosferinių trukdžių traškėjimas, tartum kas nors būtų šaudę. Du ar trys skirtingi ir vos girdimi, todėl sunkiai išskiriami Morzės abėcėle perduodami signalai. Tik staiga, visų keisčiausia, pasigirdo vokiečių primadonos atliekama operetės arija, kurią jis tik vargais negalais atpažino esant atliekamą antrojoje *Tannhäuser* dalyje.

— Aš nieko negirdžiu.

— Greičiausiai dažnis, — spėjo Hevisaidas.

Kaja nežymiai pasuko stoties nustatymo rankenėlę prieš laikrodžio rodyklę, garsas oktava pakilo, paskui tiek pat nusileido, primadona išnyko, tada vėl atsinaujino „artilerijos poškėjimas", o galiausiai, lyg kas būtų netikėtai išėjęs į atvirą vietą, ėmė tuksenti *staccato* — ta-ta-ta-ta-ta. Morzės signalai pulsavo aiškiai ir greitai, iš labai toli, iš už daugiau kaip tūkstančio mylių, iš Vokietijos okupuotos Ukrainos teritorijos.

Jie buvo pusiaukelėje iki Teletaipo bloko, kai Džerikas kilstelėjo ranką sau prie kaklo ir tarė:

— Mano šalikas...

Jie sustojo, lijo.

— Pasiųsiu kurią nors iš merginų, kad atneštų.

— Ne, ne. Aš pats nueisiu. Pasivysiu jus.

Hestera suprato užuominą.

— Atsiprašau, kiek, sakėte, iš viso turite aparatų? — ji nuėjo pirmyn.

Hevisaidas negalėjo apsispręsti, kaip jam elgtis, bet galiausiai nuskubėjo įkandin Hesteros. Džerikas būtų galėjęs ją pabučiuoti. Jis taip ir neišgirdo majoro atsakymo. Vėjas jį nunešė tolyn.

Esi visiškai ramus ir tvirtas, tarė jis pats sau, juk nedarai nieko bloga.

Jis sugrįžo į bloką. Seržantė, atkišusi savo platų užpakalį, buvo pasilenkusi prie vienos iš radisčių. Džerikas praėjo nepastebėtas. Nesidairydamas į šalis, nudrožė centriniu taku ir pateko į saugyklą. Uždaręs paskui save duris, įjungė šviesą.

Ar daug jis turįs laiko? Ne kažin kiek.

Priėjęs prie pirmos kartotekos, trūktelėjo pirmą stalčių. Užrakinta. Prakeikimas. Jis pabandė dar kartą. Kas gi čia? Ne, *neužrakinta.* Kartotekos spintoje buvo įtaisytas nelemtas mechanizmas, neleidžiantis vienu metu atidaryti dviejų stalčių. Džerikas dirstelėjo žemyn ir pamatė, kad apatinis stalčius šiek tiek pradarytas. Lengvu kojos judesiu jį uždaręs, galėjo nesunkiai atidaryti viršutinį.

Rudi kartoniniai aplankai. Pluoštai panaudoto anglinio popieriaus, suspausti metalinėmis sąvaržėlėmis. Registracijos žiniaraščiai ir raudonieji W/T blankai. Diena, mėnuo ir metai nurodyti dešiniajame viršutiniame kampe. Bereikšmiai ranka užrašytų raidžių kratiniai. Šiame aplanke saugomi 1943 metų sausio penkioliktos įrašai.

Džerikas atsitraukė atgal ir ėmė skubiai skaičiuoti. Penkiolika spintų, kiekvienoje po keturis stalčius. Šešiasdešimt stalčių. Du mėnesiai. Apytikriai vienas stalčius vienai dienai. Ar tikrai taip?

Jis nužingsniavo prie šeštosios kartotekos ir ištraukė trečią stalčių.

Vasario šeštoji.

Bingo.

Džerikui akyse vis dar stovėjo Hetseros Volis tvarkingai surašyti skaičiai: 6.2/1215. 9.2/1427. 20.2/1807. 2.3/1639, 1901...

O, kad jo pirštai nebūtų patinę ir neatrodę kaip dešrelės, kad jie nebūtų taip drebėję ir drėkę nuo prakaito, kad jis būtų pajėgęs atgauti kvapą.

Kas nors vis tiek turi įeiti. Kas nors neabejotinai turi išgirsti, kaip jis atidaro ir uždaro metalinius stalčius, lyg tie būtų vargonų registrai, kaip ištraukia antrą, trečią, ketvirtą kriptogramą kartu su registracijos žiniaraščiais (Hestera buvo minėjusi, kad ir jie praverstų), sugrūsdamas savo grobį į apsiausto vidinę kišenę, penktą, šeštą, — po perkūnais, šeštoji jam iškrito! — septintą. Jis jau buvo beišeinąs, — „Liaukis, vaikine, kol kailis dar sveikas", — bet jam reikėjo dar keturių, paskutiniųjų, tų keturių, kurių kopijas Klerė slėpė savo kambaryje.

Džerikas atidarė viršutinį tryliktos kartotekos stalčių, kuriame, ačiū Dievui, beveik pačiame gale, laikantis eiliškumo, ir buvo tai, ko jam reikėjo.

Už saugyklos durų sukaukšėjo žingsniai. Jis stvėrė registracijos lapus kartu su raudonais blankais ir jau norėjo kišti juos sau į kišenę, tuo pat metu uždarydamas stalčių, bet prasivėrė durys, ir jis išvydo laibą Kajos, radistės, dirbančios pasiklausymo stotyje, siluetą.

— Maniau, kad sugrįžote tik todėl, — prabilo ji, — kad buvote palikęs savo šaliką...

Laikydama radinį rankoje, ji uždarė paskui save saugyklos duris, paskui ėmė pamažu artintis prie Džeriko. Vaikinas stovėjo tartum paralyžiuotas ir kvailai šypsojosi.

— Nenoriu jūsų, sere, trukdyti, tik man knieti sužinoti, ar tai — svarbu?

Jos juodos akys buvo plačiai atmerktos. Džerikas ir vėl pastebėjo, kad ji, net ir vilkėdama karišką uniformą, atrodo labai daili. Milinė per juosmenį buvo tvirtai sujuosta diržu. Šioje merginoje buvo kažkas tokio, kas jam priminė Klerę.

— Atsiprašau?

— Žinau, kad aš neturėčiau jūsų, sere, kamantinėti, — čia laikomasi nuostatos, jog mums nėra reikalo smalsauti, — bet *nejaugi?* Suprantate, niekas mums nieko nepaaiškina. Užsiimame niekais, ir niekuo daugiau. Niekniekiai ištisą dieną. Ir naktį taip pat. Bandai užmigti, bet negali, nes be paliovos girdi tą patį: pyp-pyp-pyp. Atrodo, dar kiek — ir išprotėsi. Suprantate, aš įstojau, tai yra išėjau savanore, bet tikėjausi visiškai ne to. Neturiu net ką papasakoti savo mamai ir tėčiui.

Kaja priėjo prie pat Džeriko.

— Ar jūs įžvelgiate prasmę? Ar tai yra svarbu? Aš niekam nepasakysiu, — rimtai pridūrė ji, — tikrai.

— Taip, — atsakė Džerikas. — Mes matome prasmę, ir šis darbas yra svarbus. Užtikrinu jus.

Mergina pati sau linktelėjo, nusišypsojo, užrišo jam ant kaklo šaliką, paskui neskubėdama išėjo iš saugyklos, palikdama duris praviras. Luktelėjęs apie dvidešimt sekundžių, išėjo ir jis. Niekas jo nesustabdė nei bloko viduje, nei vėl atsidūrusio lietuje.

4

Hevisaidas labai nenorėjo jų išleisti. Džerikas nevykusiai bandė prieštarauti, — jau temsta, paaiškino jis, jų laukia ilga kelionė, be to, reikia suspėti grįžti iki išjungiant šviesas, — bet majoras atrodė priblokštas. Jis primygtinai — būtent, *primygtinai* — reikalavo, kad jo svečiai bent jau žvilgtelėtų į radijo pelengatorius ir į sparčiuosius Morzės signalų imtuvus. Jis taip jaudinosi, kad atrodė, jog jiems atsisakius tikrai pravirktų. Taigi jie romiai nusekė paskui jį per lygų ir slidų betoną pirmiau prie medinių, vienoje eilėje stovinčių blokų, užmaskuotų taip, kad atrodytų lyg arklidės, o paskui prie kito tariamo užmiesčio namelio.

Fone giedant antenų „ūkio“ chorui, Hevisaidas entuziastingai aiškino jiems sunkiai suvokiamus techninius bangų ilgio ir dažnio ypatumus, Hestera herojiškai apsimetė susidomėjusi pasakojimu ir

stengėsi išvengti Džeriko žvilgsnio, o pastarasis tik vaikščiojo kartu, nieko negirdėdamas, tarytum jį apėmęs nerimas būtų izoliavęs nuo viso pasaulio. Tokio desperatiško noro kuo greičiau ištrūkti jis dar niekada ir niekur nebuvo patyręs. Kartkartėmis jis įkišdavo savo ranką į vidinę apsiausto kišenę, o sykį užlaikė ilgiau, norėdamas pirštais pajusti lapų su perimtomis kriptogramomis šiurkštumą, kol suprato, jog taip elgdamasis dedasi esąs Napoleonas, ir vėl ištraukė.

Hevisaidas taip didžiavosi Bomanoru, kad būtų laikęs juos čia dar savaitę, jei tik būtų galėjęs. Tačiau kai po begalybei prilygusio pusvalandžio jis pasiūlė apžiūrėti automobilių parką ir atsarginius generatorius, Hestera, kuri iki tol buvo labai rami, galiausiai neištvėrė ir griežtai — vėliau jai atrodė, kad per daug griežtai — atsisakė tęsti ekskursiją: ne, ačiū, mums iš tiesų reikia važiuoti atgal.

— Ar tikrai? Po šimts pypkių, sukorėte tokį ilgą kelią tik tam, kad pasisvečiuotumėte pas mus porą valandų! — Hevisaidas atrodė suglumęs. — Mūsų vadas labai nusimins, nepamatęs jūsų.

— Deja, — atsakė Džerikas. — Galbūt kitą kartą.

— Kaip norite, seni, — akivaizdžiai įsižeidęs nusileido Hevisaidas. — Nenoriu būti pernelyg įkyrus.

Džerikas net pyktelėjo ant savęs už tai, kad įskaudino šį žmogų.

Majoras palydėjo juos iki automobilio, pakeliui stabtelėdamas, kad parodytų svečiams statulą, kadaise puošusią laivapriekį ir vaizduojančią admirolą, užsikorusį ant ornamentinio žirgo. Kažkoks šmaikštuolis ar šmaikštuolė ant admirolo kardo buvo užmetęs kariškas moteriškas kelnaites, kurios dabar lėtai siūbavo lietuje.

— Kornvalis, — paaiškino Hevisaidas. — Radau jį rūsyje. Laimę nešantis talismanas.

Jiems atsisveikinus, majoras abiem iš eilės paspaudė ranką, pirmiausia Hesterai, po to Džerikui, o jiems sėdant į austiną atidavė pagarbą. Paskui apsigręžė eiti, tačiau kažko sustingo ir vėl atsisukęs ūmai pasilenkė prie vairuotojo durelių.

— Ar negalėtumėte man priminti, ką jūs dirbate, pone Džerikai?

— Tiesą sakant, aš jums ir nebuvau sakęs, — Džerikas nusišypsojo ir užvedė automobilio variklį. — Kriptoanalitikas.

— O kuris skyrius?

— Kad ir kaip gaila, į šį klausimą negaliu atsakyti.

Jis įjungė atbulinę pavarą ir labai nevykusiai apsisuko, atlikdamas kažką panašaus į „aštuoniukę". Galinio vaizdo veidrodėlyje išvažiuodamas dar suspėjo pamatyti žvilgsniu juos palydintį Hevisaidą, viena ranka prisidengusį nuo lietaus akis. Tačiau už kelio vingio jie pasuko į kairę, ir vaizdas išnyko.

— Statau svarą prieš vieną pensą, — sumurmėjo Džerikas, — kad jis jau skuodžia prie artimiausio telefono.

— Tu jas paėmei?

Jis linktelėjo.

— Pirmiau išvažiuokime iš čia.

Pro vartus išriedėję į kelią jie pravažiavo kaimą ir ėmė artėti link miško. Vėjas ginė lietų miškinga atšlaite tokiais vaiduokliškais baltais stulpais, kad galėjai pamanyti, jog ten plaikstosi fantomų kariuomenės vėliavos. Aukštai danguje vienišas sklandė didžiulis paukštis. Be perstojo švytavo automobilio valytuvai. Medžiai, jiems pravažiavus, susiskleisdavo lyg siena.

— Tu buvai tikra šaunuolė, — pratarė Džerikas.

— Iki paskutinės akimirkos. Tačiau pabaigoje atrodė, jog neištversiu. Sunkiausia buvo tai, kad nežinojau, ar tau pavyko.

Jis pradėjo pasakoti apie saugyklą, tačiau tuo metu pastebėjo nuo kelio į miško tankmę vedantį keliuką.

Stačiai ideali vieta.

Jie dar apie šimtą jardų kratėsi nelygiu keliu, vis smegdami į didokus klanus, kurie iš tiesų buvo pėdos gilumo skrodės. Vanduo iš abiejų pusių tryško fontanais, tiško į važiuoklės apačią, o pro skylę automobilio dugne čiurkšlėmis taškė Hesteros kojas ir permerkė jos batus. Pagaliau automobilio priekinių žibintų šviesoje išniro tokia plati bala, kad Džerikas be jokių svarstymų sustojo ir išjungė variklį.

Aplink nesigirdėjo jokio garso, išskyrus lietaus barbenimą į ploną metalinį austino stogą. Svyrančios medžių šakos užstojo dangų. Buvo per tamsu, kad galėtum skaityti, todėl jis įjungė vidaus apšvietimo lemputę.

— VVVADU QSA?K, — Džerikas balsu perskaitė pirmame registracijos žiniaraštyje užrašytus „šnabždesius". — Iš savo, kaip kriptoanalitiko, patirties galiu pasakyti, kad šį tekstą reikėtų šifruoti maždaug taip: „Čia šaukinys ADU. Prašau patikrinti mano signalo stiprumą. Baigiau." Jo pirštas slinko per kalkę padarytu nuorašu. Vadinamajam Q kodui buvo vartojama tarptautinė radistų esperanto kalba, o Džerikas ją puikiai mokėjo. — Toliau seka: VVVCPQ BT QSA4 QSA?K. Tai reiškia: „Čia šaukinys CPQ, pauzė, jūsų signalas stiprus. Koks mano signalo stiprumas? Baigiau."

— CPQ, — linktelėjo Hestera. — Atpažįstu šį šaukinį. Jis turi kažką bendra su Vyriausiąja armijos vadovybe Berlyne.

— Puiku. Vadinasi, viena mįslė išaiškinta, — jis vėl visą dėmesį nukreipė į registracijos žiniaraštį. — VVVADU QSA3 QTC1 K: „Smolenskas Berlynui, jūsų signalas pakankamai geras. Turiu vieną pranešimą. Baigiau." Berlynas atsako: QRV — „Pasirengęs priimti." QXH K: „Siųskite radiogramą. Baigiau." Smolenskas atsako: QXA109: „Mano pranešimą sudaro 109 šifruotos kombinacijos."

Hestera triumfuojamai pamojavo pirma kriptograma:

— Štai jis. Lygiai šimtas devynios.

— Labai gerai. Puiku. Radiograma, reikia manyti, siunčiama iškart, nes Berlynas atsako: VVVCPQ R QRU HHVA. Tai reiškia: „Pranešimas priimtas. Supratau. Pranešimų neturiu, Heil Hitler ir labos nakties." Sklandžiai ir sistemingai. Lyg iš vadovėlio.

— Toji mergina pasiklausymo skyriuje minėjo, kad jis pedantiškas.

— Deja, mes neturime radiogramų su Berlyno atsakymais, — Džerikas pervertė registracijos žiniaraščius. — Ryšys be trukdžių už-

megztas ir devintą, ir dvidešimtą dienomis. O štai kovo antrą, atrodo, būta keblumų.

Blanke buvo pažymėta aibė trumpų dialogų. Jis pakreipė lapą į šviesą. Smolenskas Berlynui: QZE, QRJ, QRO („Jūsų dažnis per aukštas, signalai per silpni, padidinkite galingumą“). Berlynas atkerta: QWP, QRX10 („Laikykitės reglamento, palaukite dešimt minučių“), o paskui įpykęs priduria: QRX („Nutilk“).

— O čia jau įdomu. Nieko keista, kad jie staiga pradeda bendrauti kaip visai nepažįstami, — Džerikas dirstelėjo į kalke padarytą kopiją. — Pasikeitė Berlyno šaukinys.

— Pasikeitė? Kažkoks absurdas. Pasikeitė į ką?

— TGD.

— *Ką?* Ar galiu pažiūrėti? — Ji ištraukė popieriaus lapą iš rankų.— Negali būti. Ne, ne. TGD — ne Vermachto šaukinys.

— Tu esi tikra?

— Be abejo, aš labai gerai žinau. TGD yra pavadintas enigmos raktas. Jo dar nepavyko atskleisti. Garsus raktas, — mergina susierzinusi ėmė sukti plaukų sruogą aplink dešinės rankos smilių. — Teisingiau sakant, liūdnai pagarsėjęs.

— Kaip tai?

— Tai yra gestapo štabo Berlyne šaukinys.

— Gestapo? — Džerikas ėmė skubiai naršyti likusius žiniaraščius. — Betgi visi kovo antrą ir vėliau siųsti pranešimai, tai yra aštuoni iš vienuolikos, ilgesni už kitus, taip pat ir tie keturi, kuriuos radau Klerės miegamajame, siųsti gavėjui šiuo šaukiniu.

Jis padavė Hesterai likusius lapus, kad ji pati įsitikintų, o pats atsilošė sėdynėje.

Vėjo gūsis stipriai sujudino medžių šakas, nuo kurių ant priekinio stiklo pratisa papliūpa pabiro begalė lietaus lašų.

— Pabandykime suformuluoti tezę, — po minutės, o gal dviejų prabilo Džerikas, norėdamas bent jau išgirsti žmogaus balsą. Jis jautė,

kad sporadiškas liūtinio lietaus barbenimas ir miško prietema ima erzinti.

Hestera sėdėjo priekinėje sėdynėje susirietusi į kamuoliuką, rankomis apkabinusi pakeltas nuo permirkusio dugno kojas, kartkartėmis per šlapias kojines patrindama šąlančius pirštus, ir stebeilijo į mišką.

— Išeities taškas — kovo ketvirta, — toliau kalbėjo jis. („*Kur tą dieną buvau aš? Kitame pasaulyje: įsitaisęs tiesiai priešais Kembridžo dujinę krosnelę skaičiau Šerloką Holmsą, stengiausi išvengti pono Kaito draugijos ir lyg iš naujo mokiausi vaikščioti.*“) — Taigi iki tos dienos gyvenimas tekėjo įprasta vaga. Ukrainoje žiemojantis ryšių dalinys, tarytum būtų miegojęs meškos miegu, šylant orui pamažu atgijo. Išsiuntęs keletą signalų į armijos štabą Berlyne, netikėtai pratrūksta siųsti gerokai ilgesnes radiogramas gestapui...

— Tai nėra įprasta, — kandžiu balsu įsiterpė Hestera. — Armijos dalinys siunčia pranešimus, užšifruotus Rusijos fronto enigmos raktu, į slaptosios policijos štabą? Tai normalu? Aš sakyčiau — beprecedentis įvykis.

— Taigi, — Džerikas nė kiek nesijaudino dėl to, kad jį pertraukė. Priešingai — nudžiugo įsitikinęs, kad ji klausosi. — Iš tiesų, toks beprecedentis, kad kažkas iš Blečlio vadovų, supratęs, kas dedasi, ima panikuoti. Iš registracijos skyriaus staiga pašalinama informacija apie visus anksčiau siųstus signalus. Tą pačią dieną, prieš pat vidurnaktį, jūsiškis ponas Mermedženas skambina telefonu į Bomanorą ir liepia nebesiklausyti šių signalų. Ar kada nors yra tekę girdėti ką nors panašaus?

— Niekada.

Tai tarusi ji nutilo ir nežymiai truktelėjo pečiais:

— Tiesa, *galbūt* išskyrus tuos atvejus, kai labai padidėja siunčiamų signalų srautas. Tuomet antraeilių pranešimų maždaug parą galima neklausyti. Tačiau jūs gi matėte Bomanoro dydį. O ši stotis mažesnė už karinių oro pajėgų stotį Čiksandse. Be to, turėtų būti dar koks tuzinas, jei ne daugiau, mažesnių stočių. Tokie kaip jūs mums

nuolat kartoja, kad svarbiausias mūsų uždavinys — klausytis absoliučiai *visko.*

Džerikas linktelėjo. Tai tiesa. Šios koncepcijos jie laikosi nuo pat pradžios: fiksuoti viską ir nieko nepraleisti. Juk „špargalėmis" juos aprūpina ne asai — jie per daug gudrūs. Tai atlieka mažieji — niekam nežinomi, nekvalifikuoti, nugrūsti į atokiausius užkampius, savo pranešimus visada pradedantys „situacija normali, naujienų nėra", o paskui, laikydamiesi įprasto šablono, tradiciškai perduodantys tuos pačius nulius arba iš papratimo užšifruojantys savo pačių šaukinius, arba kiekvieną rytą savo rotorius nustatantys pagal savo merginos inicialus...

Džerikas pasiteiravo:

— Tikriausiai jis ne savo paties vardu liepė nutraukti pasiklausymą?

— Mailzas? O Dieve, ne.

— Kas įprastai jam duoda nurodymus?

— Kaip čia pasakius... Įprastai kas nors iš Šeštojo bloko mašinų skyriaus. Kai kada — Trečiojo bloko budėtojas. Jie ir nustato prioritetus.

— Įdomu, ar jis negalėjo suklysti?

— Kaip tai?

— Taigi Hevisaidas sakė, kad Mailzas paskambino į Bomanorą kovo ketvirtą, prieš pat pusiaunaktį, ir buvo labai išsigandęs. Todėl pagalvojau: o ką, jei Mailzui jau anksčiau, dienos metu, kas nors liepė pasirūpinti, kad šių signalų nebūtų klausomasi, bet jis pamiršo?

— Labai galimas dalykas. Žinant Mailzą, tai neturėtų stebinti. Taip, *žinoma,* — Hestera atsigręžė į jį. — Suprantu, kur jūs lenkiate. Per tą laiką, kol Mailzas, gavęs įsakymą nutraukti pasiklausymą, susisiekė su Bomanoru, buvo perimti dar keturi vokiečių pranešimai.

— Kaip pirštu į akį. Galų gale vėlų kovo ketvirtos vakarą jie pasiekė Šeštąjį bloką. Tačiau buvo duotas įsakymas palikti juos nedešifruotus.

— Vadinasi, šiuos signalus nutvėrė biurokratai, kurie paprasčiausiai pasiuntė juos toliau.

— Kol jie pateko į vokiečių pranešimų archyvą.

— Į Klerės akiratį.

— Nedešifruoti.

Džerikas lėtai linktelėjo. Nedešifruoti. Tai buvo svarbiausia ir paaiškino, kodėl Klerės miegamajame rasti lapai su signalais buvo visiškai nepaliesti. Prie jų iš kitos pusės niekada nebuvo priklijuotos juostelės su „Type-X" dešifruotu tekstu. Jų niekas nebuvo išaiškinęs.

Jis įsmeigė žvilgsnį į mišką, bet, užuot pamatęs medžius, išvydo vokiečių pranešimų archyvą rytą po kovo ketvirtos, tai yra tuo metu, kai gautos kriptogramos turėjo būti padėtos saugoti ir įtrauktos į rodyklę.

Kažin ar panelė Monk pati paskambino Šeštojo bloko budinčiajam karininkui, ar patikėjo šią užduotį vienai iš jai pavaldžių merginų? „Gavome keturias vienišas kriptogramas ir daugiau nieko. Sakykite, ką mums toliau daryti?" Taigi ką? O Dieve! Registruoti? Nekreipti į jas dėmesio? O gal išmesti į šiukšlių dėžę konfidencialioms atliekoms?

Tačiau nieko panašaus neįvyko.

Klerė jas paprasčiausiai pavogė.

„Teoriškai? — paklausė Veicmanas. — *Eilinę dieną? Tokia mergina kaip Klerė, disponuodama šia informacija, apie Vokietijos ginkluotąsias pajėgas gali susidaryti daug išsamesnį vaizdą operatyviniu požiūriu negu pats Adolfas Hitleris. Absurdiška, tiesa?"*

Tačiau buvo manoma, kad jos jų *neskaitys*, mano mielas Valteri. Štai kur šuo pakastas. Gerai išauklėtos jaunosios damos negalėtų net pagalvoti apie svetimų laiškų skaitymą, nebent joms būtų įsakyta tai daryti dėl karaliaus ar šalies. Jos pačios taip nepasielgtų. Dėl šios priežasties jos ir dirbo Blečlyje.

Tačiau ką toji panelė Monk pasakė apie Klerę? *„Pastaruoju metu darbe ji buvo gerokai atidesnė..."* Nieko nuostabaus. *Ji* ėmė skaityti tai, kas patekdavo jai į rankas. O vasario pabaigoje arba kovo pradžioje ji

pamatė kažką tokio, kas pakeitė jos gyvenimą. Kas vienaip ar kitaip susiję su vokiečių užfrontės ryšių daliniu, kurio radistas „grojo“ gestapui Morzės signalus lyg Mocarto sonatą. Kažką ypatinga, — „dabar tai tikrai nenuobodu, brangusis“, — todėl, kai Blečlyje buvo nuspręsta šių signalų nebeklausyti, ji ryžosi pavogti keturias paskutines kriptogramas.

Kodėl jai jų žūtbūt prisireikė?

Džerikui net nereikėjo formuluoti šio klausimo. Hestera rado atsakymą pirmiau, nei jis paklausė, tik jos balsas buvo labai tylus, ji negalėjo patikėti tuo, ką suprato, be to, čia pat šniokštė lietus.

— Ji pavogė jas, norėdama perskaityti.

Ji pavogė jas, norėdama perskaityti. Atsakymas jiems reiškė tą patį, ką „špargalė“, nes leido susieti padrikus įvykius į visumą ir juos skaityti.

Ji pavogė kriptogramas, norėdama jas perskaityti.

— Bet ar tai įmanoma? — paklausė Hestera. Atrodė, kad atsakymas, kurį buvo padiktavusi jos logika, merginą pribloškė. — Turėjau omenyje, ar ji būtų galėjusi tai padaryti?

— Taip. Tai įmanoma. Sunku įsivaizduoti. Tačiau įmanoma.

Ir iš kur tiek drąsos, pagalvojo Džerikas. Tam, kad žengtum šį žingsnį, reikėjo kvapą gniaužiančios drąsos ir apdairumo. Klere, mieloji, tu iš tiesų nuostabi.

— Tačiau viena, uždaryta Trečiajame bloke, ji nebūtų susidorojusi, — paaiškino jis. — Jai buvo reikalingas pagalbininkas.

— Ir kas tai galėjo būti?

Jis atitraukė ranką nuo vairo ir bejėgiškai ja mostelėjo. Nuo ko pradėti?

— Iš pradžių buvo reikalingas žmogus, galintis patekti į Šeštąjį bloką. Kuris galėtų sužinoti kovo ketvirtos enigmos nustatymus Vokietijos kariuomenės raktui „Grifas“.

— Nustatymus?

Džerikas nustebęs pasižiūrėjo į ją, bet tuojau prisiminė, kad tokių dalykų kaip enigmos veikimas jai nereikėjo žinoti. O pagal Blečlyje galiojančias taisykles, jei tau ko nors nereikia žinoti, tai niekas to ir nepasakos.

— „Walzenlage“, — ėmė aiškinti jis. — „Ringstellung“. „Steckerverbindungen“. Rotorių išdėstymo tvarka, žiedų nustatymas ir kontaktų sujungimas. Jei „Grifo“ raktu šifruotos kriptogramos skaitomos kasdien, informacija, susijusi su enigmos nustatymais, neabejotinai saugoma Šeštajame bloke.

— Ir kas toliau?

— Toliau reikia nusigauti iki „Type-X“ aparatų. Nustatyti juos atitinkama tvarka. Išspausdinti kriptogramose užšifruotą tekstą ir nusiplėšti paprastąjį tekstą.

— Ar Klerė galėjo tai padaryti?

— Beveik neabejoju, kad negalėjo. Jos niekas nebūtų prileidęs artyn prie dešifravimo skyriaus. Be to, ji ir nemokėjo.

— Vadinasi, jos bendrininkui buvo reikalingi tam tikri įgūdžiai?

— Taip. Ne tik įgūdžiai. Reikėjo drąsos. Taip pat ir laiko. Keturios kriptogramos. Tūkstantis šifruotų kombinacijų. Penki tūkstančiai ženklų. Net ir patyręs specialistas užtruktų gerą pusvalandį. Taip, tai buvo *galima*. Tačiau jos bendrininkas turėjo būti supermenas.

— Arba bendrininkė.

— Ne, — Džerikas prisiminė aną šeštadienio naktį: žingsnius vasarnamio pirmame aukšte, vyriškų batų pėdsakus ant apšarmojusios žemės, dviračio padangų žymes ir tamsoje blykstelėjusią raudoną užpakalinę dviračio lemputę. — Ne. Tai buvo vyras.

Jei būčiau suskubęs nors puse minutės anksčiau, pagalvojo jis, būčiau matęs jo veidą.

Tačiau tuojau pat dingtelėjo kita mintis: ir, ko gero, gavęs į kaktą kulką iš pavogto trisdešimt aštunto kalibro „Smith and Wesson“, pagaminto Springfilde, Masačusetso valstijoje.

Ant išorinės riešo pusės nukrito šaltas kaip ledas lašas, ir Džeri-

kas, pakėlęs akis, automobilio stoge, arti priekinio stiklo, išvydo dėmę. Jam bežiūrint, susiformavo dar vienas tamsus lietaus vandens burbuliukas, kuris ėmė pamažu tįsti ir, sunokęs iki rūdžių spalvos, nukrito.

„Ryklys".

Jis pasijuto kaltas, kad veik buvo pamiršęs apie „Ryklį".

— Kuri dabar valanda?

— Beveik penkta.

— Būtų pats metas grįžti.

Patrynęs ranką, ištiesė ją prie užvedimo spynelės.

Automobilis neužsivedė. Džerikas pasukiojo raktelį, karštligiškai spausdydamas akceleratoriaus pedalą, tačiau iš variklio pavyko išspausti tik duslų sukimosi garsą.

— O, velnias!

Jis pasikėlė apykaklę, išlipo iš austino ir nuėjo prie bagažinės. Atidarius dangtį, visiškai šalia aukštyn purptelėjo balandžių porelė. Po atsarginiu benzino kanistru gulėjo užvedimo rankena, kurią jis tuojau pat įstatė į skylę priekiniame buferyje. „Vaikine, tu neteisingai darai, — kartą jį mokė patėvis, — taip gali ir riešą susilaužyti." O kaip tai reikėtų daryti? Pagal laikrodžio rodyklę ar prieš? Jis viltingai suktelėjo rankeną. Įrankis pasirodė baisiai standus.

— Ištrauk droselinę sklendę! — šūktelėjo Hesterai. — O išgirdusi, kad variklis ima atsigauti, koja nuspausk trečią pedalą.

Mažas automobilis net sudrebėjo, jai persėdant į vairuotojo sėdynę.

Džerikas vėl pasilenkė. Ruda miško uždanga iš pūvančių lapų ir kėnių kankorėžių buvo vos už poros pėdų nuo jo akių. Jis pasuko rankeną dar porą kartų, kol suskaudo petį. Ėmė pilti prakaitas sumišai su iš viršaus drengiančiu lietumi, kurio lašai varvėjo nuo nosies galiuko, sunkėsi už sprando. Atrodė, kad ši akimirka išreiškia visą jų sumanymo absurdiškumą. Netrukus turėtų užvirti aršiausias jūrų mūšis, o kur

jis nusitrenkęs? Kažkokioje nelemtoje pirmapradėje girioje, pačiame pasaulio krašte kartu su moterimi, kurios beveik nepažįsta, tyrinėja vogtas gestapo kriptogramas. Ar jie sveiku protu supranta, ką dabar daro? Jiems tikriausiai — jis vėl suspaudė rankeną — *pasimaišė*... Džerikas iš visų jėgų trūktelėjo įrankį, ir variklis ūmai pradėjo springčioti. Būtų turbūt ir užgesęs, bet Hestera, nuspaudusi pedalą, pačiu laiku padidino sūkių skaičių, ir motoras atsigavo. Miške pasigirdo mieliausias jo kada nors girdėtas garsas. Vaikinas įmetė užvedimo rankeną į bagažinę ir uždarė dangtį.

Pavarų dėžė net unkštė, automobiliui atbuline eiga riedant į kelią.

Svyrančios medžių šakos lietaus permerktą kelią buvo pavertusios tuneliu. Tekančio vandens paviršiumi žybčiojo automobilio priešakinės šviesos. Džerikas važiavo neskubėdamas, sukdamas ratus vieną po kito, bandydamas temstančiame miške rasti kokį nors orientyrą ir stengdamasis nepasiduoti panikai. Tikriausiai, išvažiuodamas iš proskynos, jis bus pasirinkęs ne tą posūkį. Vairaratis, į kurį laikėsi tvirtai įsikibęs, buvo šlapias ir slidus kaip kelias. Galų gale jie privažiavo kryžkelę šalia didelio, stipriai išpuvusio ąžuolo. Hestera vėl pasilenkė prie žemėlapio. Ilgų tamsių plaukų sruoga užkrito jai tiesiai ant akių. Mergina abiem rankomis bandė susukti plaukus į kuodą. Dantimis sukandusi smeigę ji sumurmėjo:

— Į kairę ar į dešinę?

— Jūs šturmanė.

— O jūs sumanėte išsukti iš pagrindinio kelio, — pagaliau jai pavyko ryžtingu judesiu persmeigti plaukus. — Sukite kairėn.

Džerikas būtų pasukęs į kitą pusę, bet, dėkui Dievui, kad to nepadarė, nes ji buvo teisi. Greitai kelias priekyje ėmė šviesėti. Jie jau galėjo įžiūrėti verkiančio dangaus lopinėlius. Jis spustelėjo akceleratoriaus pedalą, todėl spidometro rodyklė, automobiliui iš miško išnyrant į laukymę, pasiekė keturiasdešimt. Maždaug už mylios jie privažiavo

kaimą, ir Hestera paprašė sustoti šalia mažo namuko, kuriame buvo įsikūręs paštas.

— Kodėl?

— Noriu išsiaiškinti, kur mes esame.

— Būtų gerai, jei paskubėtum.

— Ko jau ko, bet apžiūrinėti vietos įžymybes aš nesiruošiu.

Mergina išlipusi trinktelėjo durelėmis ir nustriksėjo, merkiama lietaus, vikriai, tarytum gimnastikos meistrė, aplenkdama vandens klanus. Atidarius krautuvės duris, suskambėjo varpelis.

Džerikas įdėmiai apsidairė pro priekinį automobilio stiklą, paskui dirstelėjo į veidrodėlį. Atrodo, šiame kaimelyje buvo tik viena gatvė. Nesimatė nė vieno automobilio. Nei stovinčio, nei važiuojančio. Jis spėjo, kad privatus automobilis, o ypač vairuojamas pašaliečio, turėtų būti neeilinis įvykis, gana nebloga tema pokalbiams. Jau įsivaizdavo, kaip atitraukiamos raudonų plytų namukų ir pusiau rąstinių didesnių namų langus dengiančios užuolaidos. Jis išjungė valytuvus ir atsilošė sėdynėje. Ranka turbūt jau dvidešimtą kartą nuslydo į vidinę kišenę, kurioje pūpsojo kriptogramos.

Dvi Anglijos, mąstė jis. Viena — štai toji — gerai pažįstama, saugi, aiški. Tačiau yra ir kita, slaptingoji, Anglija, įsikūrusi senoviniuose dvarų rūmuose, — Bomanore, Geihurste, Voburne, Adstoke, Blečlyje, — antenų „ūkių“ ir pelengatorių, tarškančių bombų ir, tas metas jau ne už kalnų, žaliai ir oranžiškai žybsinčių Tiuringo mašinų lempelių („*ji turėtų atlikti operacijas šimtą ar net tūkstantį kartų greičiau*“) šalis. Senoviniuose parkuose aušta nauja era. Kaip ten savo „Apologijoje“ rašė Hardis? „Tikras matematikas karui neturi jokios įtakos. Dar niekas nesugalvojo, kaip skaičių teorija galėtų pasitarnauti karo reikalams.“ Šis vaikinas negalėjo numatyti nė pusės to, kas dabar buvo tapę realybe.

Varpelis vėl suskambėjo, ir ant pašto skyriaus slenksčio pasirodė Hestera, virš galvos laikydama laikraštį lyg skėtį. Ji atidarė austino dureles, pamojavo laikraščiu ir ne itin mandagiai numetė jį Džerikui ant kelių.

— Kokia proga? — paklausė jis.

Tai buvo naujausias *Leicester Mercury*, vietos laikraštėlio, numeris.

— Jie juk prašo pagalbos, ar ne? Turiu omenyje policiją. Kai ieško dingusių asmenų.

Puiki mintis. Nori nenori teko su tuo sutikti. Vis dėlto nei Klerės fotografijos, nei jokios užuominos apie jos paiešką nerado, nors dukart peržiūrėjo viską nuo pirmo iki paskutinio puslapio.

Važiuodami atgal, į pietus, jie laikėsi kito, rytinio, maršruto, mat toks buvo Hesteros planas. Kad neapsnūstų, ji skaitydavo kaimelių pavadinimus, o automobiliui dardant ištuštėjusiomis jų gatvėmis lygindavo juos su pateiktais kelionių vadove. Oudbis, skaitė ji („palyginkite ankstyvąją gotiką su bažnyčios statmeniškąja“), Kibvortas, Harkotas, Mažasis Boudenas, pagaliau iš Lesteršyro jie įvažiavo į Nortamptonšyrą. Dangus virš blankių kalvų tolumoje iš juodo pasidarė pilkas, o paskui — ir visai baltas. Lietus aprimo ir galiausiai liovėsi. Oksendonas, Kelmaršas, Meidvelas... Kvadratiniai normaniško stiliaus bokštai su strėlinėmis angomis šaudymui, smuklės šiaudiniais stogais, mažytės Viktorijos laikais statytos geležinkelio stotys, įsiterpusios tarp aukštų gyvatvorių ir tankių giraičių. Nedaug trūko, kad staiga pratrūktum dainuoti „Čia amžinai bus Anglija“, tik bėda, kad jiems dabar ne dainos rūpėjo.

Kuriems galams jai reikėjo bėgti? Kaip tik to Hestera ir nesuprato. Visa kita atrodė pakankamai logiška: ir tai, kaip ji pirmiausia nugvelbė kriptogramas, ir kodėl ji norėjo jas perskaityti, ir kodėl jai buvo reikalingas bendrininkas. Tačiau kodėl ji ryžosi žengti tokį keistą žingsnį, kuriuo neabejotinai turėjo atkreipti į save dėmesį? Kodėl ji nusprendė neatvykti į rytinę pamainą?

— Dėl jūsų, — keletą mylių svarsčiusi prabilo mergina. Jos balse buvo girdėti kaltinimas. — Manau, taip padarė dėl jūsų.

Hestera nelyginant kaltintojas priminė jam aną sekmadienio

naktį. Jis atvyko į jų vasarnamį, tiesa? Jis surado kriptogramas, tiesa? Kažkas buvo įėjęs į namelį, teisybė?

— Taip.

— Ar jis jus matė?

— Ne.

— Ar jūs jam ką nors *sakėte?*

— Galėjau nebent šūktelėti: „Kas ten?“ Ar kažką panašaus.

— Vadinasi, tas žmogus galėjo atpažinti jus iš balso?

— Galimas dalykas.

Betgi tai reikštų, kad aš jį turėčiau pažinti, pagalvojo Džerikas. Na, bent jau jis mane turėjo pažinti.

— Kada jūs išėjote?

— Konkrečiai neprisimenu. Maždaug apie pusę antros.

— Vadinasi, jūs, — vėl pakartojo ji. — Tai dėl jūsų. Klerė grįžta, kai jūs jau buvote išėjęs. Ji pamato, kad dingo kriptogramos. Paskui supranta, kad jos greičiausiai atsidūrė pas jus, nes tas paslaptingasis žmogus jai papasakoja girdėjęs jūsų balsą. Ji įsitikinusi, kad jūs atidavėte dokumentus vadovybei. Ji išsigąsta. Tada pabėga...

— Tačiau tai beprotybė. — Džerikas atitraukė akis nuo kelio ir įsistebeilijo į ją. — Aš jos niekada nebūčiau išdavęs.

— Tai *jūs* taip sakote. O ar *ji* žinojo?

Ar ji žinojo? Ne, suprato jis, vėl sutelkdamas dėmesį į kelią, ne, Klerė šito nežinojo. Priešingai, iš jo elgesio tą naktį, kai ji rado čekį, Klerė turėjo rimtą pagrindą manyti, kad jis fanatiškai susirūpinęs slaptumu — argi ne ironiška, turint omenyje, kad dabar jis vidinėje savo apsiausto kišenėje priglaudęs vienuolika vogtų kriptogramų?

Dvidešimt vienerių metų senumo autobusas su išoriniais laiptais į viršutinį aukštą, tarytum transporto muziejaus eksponatas, pasitraukė į šalikelę, kad austinas galėtų netrukdomai aplenkti. Autobusu važiuojantys mokiniai puolė mojuoti rankomis.

— Su kuo ji draugavo? Su kuo ji, be manęs, dar susitikinėdavo?

— Jums geriau nežinoti. *Patikėkite manimi.*

Pastarąją frazę mergina ištarė su pasimėgavimu. Juk lygiai tą patį jai bažnyčioje buvo sakęs Džerikas. Jis dėl to nė kiek nesupyko.

— Prašau, Hestera, — jis tvirtai suspaudė vairą ir žvilgtelėjo į veidrodėlį. Autobusas buvo jau bemaž pranykęs. Iš už jo pasirodė automobilis. — Nekreipkite dėmesio, jeigu aš ir parausiu. Klokite viską kaip ant delno. Tik apsiribokime tais, kurie dirba Parke.

Jei jau taip, tarė ji, galinti juos tik bendrais bruožais apibūdinti, nes vardų nežinanti. Klerė jų neminėdavusi.

Gerai bus ir bendrais bruožais.

Hestera ėmė pasakoti.

Pirmasis, su kuriuo jai yra tekę susidurti, buvo jaunas, švariai nusiskutęs vaikinas rausvais plaukais. Sutikusi jį vieną rytą ant laiptų, su batais rankose, tai buvo lapkričio pradžioje.

Rausvaplaukis, švariai nusiskutęs, pakartojo Džerikas. Neatrodė, kad jis tokį pažįsta.

Po savaitės Hestera dviračiu pravažiavo šalikelėje prie jų namelio sustojusį armijos štabo automobilį išjungtomis šviesomis, kuriame sėdėjo kažkoks pulkininkas. Po jo buvo vyrukas vardu Aivo iš karinių oro pajėgų. Klerė mėgo nepiktai pajuokti jo kalbos manierą ir dažnai vartojamus žodžius, kaip antai „incidentai“, „kledarai“ ir „šou“. Kuriame bloke jis dirbo, Šeštajame ar Trečiajame? Hestera buvo tikra, kad Trečiajame. Dar buvo kažkoks Evelynas su garbės titulu ir brūkšneliu pavardėje, neaiškus tipas, pasak pačios Klerės, „visiškai be garbės, mieloji“, su kuriuo ji susipažinusi Londone „Blico“ metu ir kuris dabar dirbo administracijos pastate. Buvo ir vienas jau pusamžis vyras, kažkuo susijęs, anot Hesteros, su kariniu jūrų laivynu. Ir dar buvo amerikietis — šis tikrai iš laivyno.

— Tikriausiai Krameris, — tarė Džerikas.

— Pažįstate jį?

— Tai jis man ir paskolino automobilį. Prieš kiek laiko apie jį sužinojote?

— Maždaug prieš mėnesį. Bet susidariau įspūdį, kad jis buvo tik draugas. Aprūpindavo ją „Camel“ ir nailonu, nieko rimtesnio.

— O prieš Kramerį buvau aš.

— Ji niekada apie jus nepasakojo.

— Malonu girdėti.

— Taigi, žinant, kaip ji atsiliepdavo apie kitus.

— O kas dar?

Ji dvejojo.

— Pastarąjį mėnesį galėjo būti ir naujas vyriškis. Jos kurį laiką nebuvo namie. O kartą, maždaug prieš porą savaičių, kai dėl migrenos priepuolio anksčiau baigusi darbą grįžau namo, man pasirodė, kad išgirdau jos kambaryje vyrišką balsą. Tačiau jeigu pas ją ir svečiavosi koks vyras, tai jie, išgirdę mane lipant laiptais, tuojau nutilo.

— Aštuoni, jei gerai suskaičiavau. Įskaitant mane. Neskaičiuojant tų, kuriuos galėjote pamiršti arba apie kurių buvimą nežinote.

— Atsiprašau, Tomai.

— Viskas gerai, — Džerikas pabandė išspausti kažką panašaus į šypseną. — Šiaip ar taip, jų netgi mažiau, nei aš tikėjausi.

Be abejo, jis melavo, o ir spėjo, kad ji tai jaučia.

— Nesuprantu, kodėl aš jai dėl to nejaučiu jokio priešiškumo?

— Todėl, kad toks jos įprotis, ir kitaip ji negali, — netikėtai plykstelėjo Hestera. — Juk ji per daug ir nesislapstydavo, ar ne? O jei kuris ir nekenčia Klerės dėl jos gyvenimo būdo, vadinasi, jis jos iš tiesų ir nemylėjo, tiesa?

Jos kaklą susyk išmušė ryškus raudonis.

— Geriau kiekvienas žiūrėkime savęs.

Hestera atsilošė, savo kalbos akivaizdžiai nustebinta ne mažiau negu jis.

Džerikas vėl dirstelėjo į kelią užpakalinio vaizdo veidrodėlyje. Kelias toks pat tuščias, išskyrus tą patį vienišą automobilį. Prieš kiek laiko jis pasirodė? Gal prieš dešimt minučių? Vis dėlto, geriau pagalvojęs, prisiminė, kad jis pasirodė tada, kai jie aplenkė mokyklinį autobusą, — vadinasi, laiko praėjo jau daugiau. Automobilis — žemas, platus ir tamsus, dugnu tartum koks tarakonas kone prisiplojęs prie

kelio — važiavo atsilikęs maždaug per šimtą jardų. Džerikas, stipriai spustelėjęs koja, padidino greitį ir pajuto palengvėjimą išvydęs, kad atstumas tarp automobilių didėja. Galiausiai prasidėjo nuokalnė, paskui sekė kelio vingis, o už jo didysis automobilis apskritai dingo iš akiračio.

Po minutės jis vėl pasirodė ir toliau sekė, laikydamasis tokios pat distancijos.

Siauras keliukas vedė tarp aukštų, tamsių, bet pumpurais jau išmargintų gyvatvorių. Pro gyvatvorę, nelyginant magišką langą, Džerikas matė keistai šmėkščiojant siaurus laukų rėžius, sugriuvusį klojimą, visiškai pliką, nuo žaibo suanglėjusią guobą. Jie įvažiavo į ilgoką lygaus kelio atkarpą.

Saulės nesimatė. Jo skaičiavimais, iki santėmio buvo telikęs koks pusvalandis.

— Kiek dar liko iki Blečlio?

— Netrukus Stouni Stratfordas, o nuo jo — apytikriai šešios mylios.

Jis vėl pasižiūrėjo į užpakalinio vaizdo veidrodėlį ir, vos tik suspėjo ištarti: „Bijau, kad...“, už jų ėmė tilindžiuoti varpas. Matyt, didžiojo automobilio vairuotojas pavargo važiuoti paskui juos, todėl suskato signalizuoti priekinėmis šviesomis, reikalaudamas nedelsiant sustoti.

Džerikui nedažnai tekdavo susidurti su policija, o jei jau taip nutikdavo, tai susitikimai būdavo trumpi ir niekuo nesiskirdavo nuo įprastų tarpusavio pagarba pagrįstų įstatymo sergėtojų ir įstatymą gerbiančių viduriniosios klasės atstovų susitikimų. Deja, šis susitikimas žadėjo būti kitoks, ir jis tai suprato iš karto. Nelegali kelionė iš vienos sustiprinto saugumo zonos į kitą, neturint nuosavybės teisę į automobilį patvirtinančio dokumento, taip pat kuro kuponų, kai po visą šalį ieškoma dingusios moters, jiems atsirūgti. Jų neabejotinai lauktų viešnagė vietos policijos nuovadoje. Aibė klausimų. Skambutis telefonu į Blečlį. Krata.

Jis apie tai negalėjo nė pagalvoti.

Didelei savo nuostabai, jis susivokė žvilgsniu matuojąs atstumą priekyje, lyg būtų buvęs ilgų distancijų bėgikas prie starto linijos. Už medžių juostos tolumoje jau kyšojo raudoni Stouni Stratfordo namų stogai ir pilkos bažnyčios smailė.

Hestera įsikibo į sėdynės kraštus. Džerikas nuspaudė pedalą iki pat galo.

Austinas įsibėgėjo iš lėto, sakytumei veiksmas būtų vykęs košmare, o policijos automobilis, atsakydamas į mestą iššūkį, ėmė vytis. Spidometro rodyklė praslinko pro keturiasdešimties mylių žymą, pasiekė penkiasdešimt, penkiasdešimt penkias, beveik šešiasdešimt. Atrodė, kad priekyje esantys objektai lekia tiesiai į juos ir tik paskutinę akimirką pasitraukia į šalį, trumpai šmėkšteli ir dingsta už automobilio. Džerikas staiga pamatė, kad artėja pagrindinis kelias. Jis privalėjo sustoti. Jeigu būtų buvęs patyręs vairuotojas, būtų taip ir pasielgęs, nepaisant to, ar važiuotų paskui jį policija, ar ne. Tačiau jis dvejojo iki pat paskutinės sekundės, kai jau nebeliko nieko kito, kaip tik išsyk stabdyti, įjungti antrą pavarą ir pasukti vairą kiek tik įmanoma kairėn. Variklis kaukė. Automobilis pakrypo į šoną ir, sukibęs su keliu tik dviem ratais, atliko posūkį, jiems su Hestera susitrenkiant pečiais. Varpo skambėjimą nustelbė variklio riaumojimas, ir užpakalinio vaizdo veidrodėlį ūmai užpildė autocisternos radiatoriaus grotelės. Sunkvežimio buferis kliudė austino galą. Garso signalo kauksmas buvo toks stiprus, kad galėjai pamanyti, jog kaukia rūko sirena, o jo sukelta garso banga nusvies juos tolyn. Austinas, netoliese plaukiojusiai gulbei tingiai atsisukus pasižiūrėti, kas vyksta, bemenk peršoko tiltą per Grand Union kanalą ir jau netrukus sukinėjosi miestelio gatvėmis, — dešinėn, kairėn, dešinėn, — dardėdamas grindinio akmenimis, vairuotojui vargais negalais nulaikant jo vairą, kuo tolyn nuo to nelabo Romėnų kelio. Staiga namų eilė nutrūko, ir jie, vėl atsidūrę atviroje vietovėje, dūmė palei kanalą vedančiu keliu pirmyn. Pavargęs darbinis arklys

tempė siaurą valtį. Šalia vairalazdės išsitiesęs škiperis pasveikino pravažiuojančius, kilstelėdamas skrybėlę.

— Kairėn, — tarė Hestera, ir jie nuo kanalo pasuko į siaurą keliuką, ne kažin kiek geresnį už miško taką.

Tai tebuvo du degutbetoniu dengti, tačiau duobių pilni ruožai, labiau primenantys ratų paliktas vėžes, atskirti sampyla, užžėlusia žole, kuri dabar krebždeno pravažiuojančio automobilio dugną. Mergina apsisukusi atsiklaupė ant savo sėdynės ir ėmė žvalgytis pro užpakalinį stiklą, ar nesimato kur policijos, bet už jų likusi vietovė užsivėrė nelyginant džiunglės. Džerikas neskubėdamas važiavo dar porą mylių. Pakeliui pasitaikė mažytis kaimelis. Pravažiavus jį, maždaug už mylios, buvo praplatintas kelias automobiliams, o dar labiau — vežimams prasilenkti. Jis įvažiavo į praplatėjimą, sustabdė austiną ir išjungė variklį.

Laiko jie turėjo ne per daugiausia.

Džerikas budėjo stovėdamas ant kelio, o ji tuo tarpu, įsitaisiusi ant galinės austino sėdynės, persirengė. Pagal žemėlapį jie buvo vos už mylios į vakarus nuo Šenli Bruk Endo, ir Hestera atkakliai kartojo galinti laukais dar iki sutemų grįžti namo. Jis negalėjo atsistebėti jos šaltakraujiškumu. Po susidūrimo su policija jį baugino viskas: vėjyje vienas kitam gestikuliuojantys medžiai, laukų pakraščiuose nutįsę šešėlių lopiniai, iš savo lizdų pakilę ir dabar tiesiai virš jų kranksintys kovai.

— O mes ar negalėtume jas perskaityti? — pasiteiravo Hestera, automobiliui sustojus.

Jis išsitraukė iš kišenės kriptogramas, kad jiedu galėtų nuspręsti, ką toliau su jomis daryti.

— Nagi, paklausyk, Tomai. Mes negalime paprasčiausiai imti ir jas sudeginti. Jeigu ji manė, kad galėtų jas perskaityti, tai kodėl negalėtume mes?

O, Hestera, tam yra tuzinas priežasčių. Šimtas. Užtenka pami-

nėti tris iš jų. Pirma, jiems reikėtų žinoti „Grifo“ nustatymus signalų išsiuntimo dieną.

— Galėčiau pabandyti juos sužinoti, — atsakė ji. — Informacija turėtų būti saugoma kažkur Šeštajame bloke.

Puiku, gal ji ir galėtų. Tačiau net jeigu jai ir pavyktų, jiems reikėtų kelių *valandų*, kurias galėtų užtrukti prie „Type-X“ mašinėlių, tik ne Aštuntajame bloke, nes kariniame jūrų laivyne naudojamos enigmos buvo instaliuotos kitaip nei sausumos kariuomenėje.

Hestera nieko nepasakė.

Trečia, jiems reikėtų rasti, kur paslėpti kriptogramas, priešingu atveju, jeigu juos sučiuptų su įkalčiais, abiejų lauktų teismas *in camera* Senajame Beilyje.

Jokio atsakymo.

Gyvatvorėje, maždaug už trisdešimties jardų į priekį, kažkas sujudėjo. Iš jos atžalyno išlindo lapė ir uostinėdama orą išėjo į kelią. Vidury jo sustojo ir įsmeigė žvilgsnį tiesiai į Džeriką. Gyvūnas laikėsi visiškai ramiai ir toliau uostinėjo, paskui nugūbrino į gyvatvorę kitoje pusėje. Džerikas atsiduso.

Ir vis dėlto... Nors jis ir apsvarstė akivaizdžius „prieš“, turinčius atgrasyti nuo Hesteros pasiūlymo, tačiau suprato, kad ji teisi. Jie negali paprasčiausiai sunaikinti kriptogramų jau vien dėl to, ką patyrė, kad jas įgytų. Vos tik jis tai pripažino, suprato, kad yra tik viena logiška priežastis, dėl kurios verta jas saugoti, — kad pamėgintų jas dešifruoti. Hestera turėtų kaip nors nugvelbti enigmos nustatymus, o jam tektų pasirūpinti, kaip prieiti prie „Type-X“ įrenginio. Tačiau tai buvo pavojinga, todėl jis meldė, kad mergina tai suprastų. Klerė pirmiau už juos buvo paglemžusi keletą kriptogramų, ir dabar niekas nežino, kas jai galėjo nutikti. Be to, kažkur — kas žino, gal dabar seka jų pėdomis? — turi būti vyras, palikęs savo pėdsakus apšarmojusioje žemėje, greičiausiai ginkluotas vogtu revolveriu ir žinąs, kad Džerikas buvo Klerės kambaryje ir išnešė lapus su signalais.

Ne, aš nepretenduoju į didvyrius, pagalvojo jis, ne juokais išsigandęs.

Atsidarė automobilio durelės, ir iš jo pasirodė Hestera, vėl vilkinti kelnėmis, megztiniu, švarku ir batais. Džerikas paėmė iš jos kelionmaišį ir įmetė jį į austino bagažinę.

— Ar tikrai nenorite, kas jus pavežčiau?

— Blogiausia jau praėjo. Dabar būtų saugiau, jei mes išsiskirtume.

— Tik, dėl Dievo meilės, būkite atsargi.

— Verčiau pasirūpinkite savimi.

Artinosi sutemos, oras — drėgnas ir žvarbus — drumstėsi. Įžiūrėti jos veidą jau buvo ne taip paprasta.

— Pasimatysime ryt, — atsisveikino Hestera.

Lengvai stryktelėjusi per vartelius, mergina jau drožė tiesiai per lauką. Džerikas tikėjosi, kad ji dar atsigręš atgal ir jam pamojuos, tačiau ji žingsniavo nesisukiodama. Jis porą minučių lydėjo merginą akimis, kol ši saugiai pasiekė tolimąjį lauko pakraštį. Hestera trumpai pasidairė spragos gyvatvorėje ir netrukus dingo kaip lapė.

5

Kelias vedė tolyn pro dvarą, pro aukštus Blečlio Parko filialo Vadon Hole radijo antenų stiebus, kol Džerikas galiausiai privažiavo Bakingamo gatvę. Jis atsargiai apsidairė.

Žemėlapyje buvo matyti, kad Blečlį su išoriniu pasauliu jungia tik penki, įskaitant ir šį, keliai, todėl, jei policija vis dar tikrina transporto priemones, jį būtinai turėjo sustabdyti, dėl to jam nekilo nė mažiausios abejonės. Nereikėjo nė plevėsuojančios vėliavėlės su svastika, kad austinas sukeltų rimtą įtarimą. Kėbulas aptaškytas purvu iki pat stiklų. Žolės stipriai apsivyniojusios apie ratų ašis. Užpakalinis buferis toje vietoje, kur bakstelėjo autocisterna, įlenktas. O iš variklio po ano nelemto incidento Stouni Stratforde sklido tarškesys, bylojantis apie besiartinančią paskutiniąją. Džerikas suko galvą, ką jis, po galais, pasakys Krameriui.

Bakingamo gatvė atrodė tuščia abiem kryptimis. Jis pravažiavo porą ūkininkų sodybų ir po penkių minučių įriedėjo į priemiestį. Po kurio laiko užpakalyje liko priemiesčio vilos baltais, cemento skiediniu su žvirgždu padengtais fasadais ir tariamai Tiudorų stiliaus sijomis, paskui automobilis ėmė kilti Blečlio Parko link. Įsukęs į Viltono alėją staiga sustojo. Gatvės gale, šalia sargybos posto, stovėjo policijos automobilis. Miline vilkintis pareigūnas su kepure apie kažką gyvai šnekučiavosi su sargybiniu.

Džerikui vėl teko abiem rankomis įsikibti į pavarų perjungimo svirtį, kad galėtų įjungti atbulinę pavarą, paskui iš lėto pajudėjo į Bažnyčios Žaliąją gatvę.

Jam pagaliau pavyko atsikratyti panikos, todėl dabar jautėsi esąs saugioje užuovėjoje, nors ir pačiame audros epicentre. „Elkis kiek įmanoma įprasčiau, — toks buvo jo patarimas Hesterai, kai jiedu nutarė išsaugoti kriptogramas. — Tau nereikia į darbą iki rytojaus popietės, tiesa? Puiku, todėl nesirodyk anksčiau laiko." Toks draudimas, be abejo, turėjo galioti ir jam. Įprastas elgesys. Rutina. Aštuntajame bloke jis laukiamas dalyvauti naktinėje atakoje prieš „Ryklį"? Jis būtinai dalyvaus.

Džerikas užvažiavo į kalvą ir pastatė austiną privačių gyvenamųjų namų rajone, už maždaug trijų šimtų jardų nuo Švč. Mergelės Marijos bažnyčios. Kur paslėpti kriptogramas? Austine? Per didelė rizika. Albiono gatvėje? Pernelyg didelė kratos tikimybė. Eliminuodamas vieną po kitos potencialias slėptuves jis pagaliau rado atsakymą. Kur geriausia slėpti medį, jei ne miške? Kur geriausia paslėpti kriptogramą, jei ne dešifravimo centre? Jis nusineš jas į Parką.

Netrukus vaikinas ištraukė iš vidinės apsiausto kišenės pluoštą lapų ir įkišo juos pro pamušale padarytą skylę, paskui išlipo iš automobilio ir jį užrakino. Prisiminęs Atvudo kelioninį atlasą, vėl atrakino. Siekdamas knygelės dar kartą apžvelgė gatvę. Priešais esančio namo tarpduryje, nuo žibinto krintančiame geltoname šviesos stačiakampyje, stovėjo moteris ir kvietė pareiti netoliese žaidžiančius vaikus. Pro šalį, laikydamiesi už rankų, praėjo vaikinas ir mergina. Palei nutekamąjį griovelį liuoksėjęs šunėkas stabtelėjo prie automobilio priekinio rato

ir pakėlė kojytę. Eilinė Anglijos provincijos gatvė temstant. *Pasaulis, už kurį mes kovojame.* Jis tyliai uždarė dureles. Nuleidęs galvą, sukišęs į kišenes rankas, Džerikas spėriai nužingsniavo Parko link.

Hestera didžiavosi, kad eidama pėsčiomis savo ištverme nenusileido jokiam vyrui. Jos kelionė žemėlapyje žadėjo būti tiesus ir nesudėtingas vienos mylios pasivaikščiojimas, tačiau netrukus paaiškėjo, kad jos laukė lenktas, triskart ilgesnis kelias siaurais sklypais, vienas nuo kito atskirtais raizgiomis gyvatvorėmis ir plačiai ištvinusiais grioviais, pilnais rudo polaidžio vandens, todėl į kelią išėjo jau beveik visiškai sutemus.

Mergina pamanė, kad klampodama per lauką galėjo paklysti, bet po minutės ar dviejų siauras kelias jai pasirodė pažįstamas, kaip ir dvi labai arti, lyg iš vienos šaknies augančios guobos ir samanota sulūžusi lipynė, o netrukus užuodė nuo kaimo atsklindantį vėjo plukdomų dūmų kvapą. Žmonės kūrenti naudojo žalią medieną, todėl dūmai buvo balti ir aitraus kvapo.

Ji apsidairė, ar nematyti kur policininkų, bet jų nesimatė nei lauke priešais vasarnamį, nei jo viduje, o namukas, beje, buvo paliktas neužrakintas. Įėjusi į vidų užšovė skląstį, paskui atsistojusi laiptų apačioje šūktelėjo pasisveikinimą.

Tyla.

Neskubėdama ėmė lipti aukštyn.

Klerės kambaryje viešpatavo chaosas. „Išniekintas" — tai buvo pirma jai į galvą atėjusi mintis apie draugės kambarį, pamačius tokią netvarką. Atrodė, kad sujauktas ne tik kambarys, bet ir individualybė, kurią jis atspindėjo. Aplink mėtėsi Klerės drabužiai, nuo lovos nutrauktos antklodės ir paklodė, ant grindų išbarstyti ir jos papuošalai, atžagariomis vyriškomis rankomis atidarinėtos ir išmėtytos kosmetikos priemonės. Hesterai pasirodė, kad baldų paviršiai padengti baltais talko milteliais, tačiau jie neturėjo kvapo, todėl tai galėjo būti tik milteliai, naudojami pirštų atspaudams paimti.

Mergina tuojau pat ėmėsi tvarkyti draugės kambarį, bet greitai metė šį užsiėmimą ir parėmusi galvą rankomis atsisėdo ant nuvilkto čiužinio krašto; sėdėjo neilgai, mat netikėtai suėmė stiprus pasibjaurėjimas savimi, ir ji pašoko ant kojų. Piktai išsišnypštusi nosį Hestera nulipo laiptais į apačią.

Svetainėje užkūrė židinį, užkaitė vandens sklidiną virdulį. Tada nuėjo į virtuvę ir ėmė žarstekliu maišyti krosnyje blankius pelenus, bandydama įpūsti kibirkštį, paskui užpylė šiek tiek anglių ir pastatė ant jos prikaistuvį. Vėliau iš fligelio atsinešė alavinę vonelę, vėl užšovė ir dar užrakino duris.

Rutina padės jai įveikti visas baimes. Ji pirmiausia išsimaudys. Suvalgys vakarykščio morkų plokštainio likučius. Anksčiau atsiguls tikėdamasi užmigti.

O ryt — jau *ryt* — laukia nerami diena.

Aštuntajame bloke buvo sausakimša, tvyrojo įtampa nelyginant užkulisiuose prieš spektaklio premjerą.

Džerikas susirado sau įprastą vietą prie lango. Jam iš kairės įsitaisęs Atvudas sklaidė Dilio Nokso išleistus Herodo mimijambus. Priešpriešiais sėdėjo Pinkeris, apsirengęs taip, lyg būtų susiruošęs į Kovent Gardeną, o trumpi ir stori jo pirštai, kyšantys iš po ilgokų juodo velveto rankovių, priminė kurmio letenas. Kingkomas ir Proudfutas žaidė kišeniniais šachmatais. Baksteris kažkokiu keistu ir, atrodo, prastai veikiančiu įrankiu ridinėjo ilgas cigaretes. Pakas tysojo susikėlęs ant stalo kojas. Fone kartkartėmis sutarškėdavo „Type-X“ įrenginiai. Bendrai su visais pasilabinęs Džerikas grąžino Atvudui atlasą — „Ačiū, mielasis.“ — „Kaip kelionė?“ — ir priėjęs prie savo kėdės permetė per jos atlošą apsiaustą. Suspėjo pačiu laiku.

— Džentelmenai! — Tarpduryje pasirodęs Logis, norėdamas atkreipti dėmesį, dukart suplojo delnais, paskui pasitraukė į šoną, praleisdamas Skainerį.

Jiems atsistojant pasigirdo kaukšėjimas ir stumdomų kėdžių

kojų brūžinimas. Kažkas kyštelėjo galvą į dešifravimo skyrių, ir visi „Type-X" akimirksniu nutilo.

— Laisvai, — tarė Skaineris, duodamas ženklą sėstis. Džerikas pajuto, kad pakišęs po kėde koją kulkšnimi prisilietė prie paslėptų kriptogramų.

— Užsukau tik palinkėti sėkmės. — Stambus Skainerio kūnas buvo įspraustas į prieškarinį pusės akro dvieilį kostiumą šviesiais ruoželiais, kokius dėvėdavo Čikagos gangsteriai. — Esu tikras, kad jūs ne blogiau už mane suprantate, kas pastatyta ant kortos.

— Tai ir užsičiaupk, — sušnabždėjo Atvudas.

Skaineris jo neišgirdo. Tai buvo jų vadovo stichija. Todėl dabar jis tvirtai stovėjo į šalis išskėstomis kojomis, o rankas sudėjęs už nugaros. Nelsonas prieš Trafalgaro mūšį. Čerčilis „Blico" metu.

— Nemanau, kad perdedu teigdamas, jog ši naktis bus viena lemtingiausių. — Jis apžvelgė paeiliui visus, o paskiausiai, su antipatija, dirstelėjo į Džeriką. — Greit prasidės svarbus, o galbūt ir svarbiausias, šiame kare jūrų konvojaus mūšis. Leitenante Keivai?

— Admiralitetas informuoja, — prabilo Keivas, — kad šį vakarą, devynioliktą nulis nulis, konvojai HX-229 ir SC-122 buvo įspėti, jog jie įplaukė į numanomą povandeninių laivų ugnies zoną.

— Šit kaip. „Iš šių pavojaus dilgėlių nuskinkime saugumo gėlę." — Skaineris staiga linktelėjo. — Taigi pirmyn.

— Atrodo, šią frazę jau esu kažkur girdėjęs, — tarė Baksteris.

— „Henrikas Ketvirtasis", pirma dalis, — nusižiovavo Atvudas. — Čemberlenas citavo prieš vykdamas į susitikimą su *Herr* Hitleriu.

Skaineriui išėjus, Logis apėjo patalpą, išdalydamas trumpųjų signalų kodų rinkinio konvojaus kontaktinių duomenų skyriaus kopijas. Džerikui, išreikšdamas savo palankumą, ištiesė neįkainojamą originalą.

— Ką gi, džentelmenai, medžiosime pranešimus su konvojų kontaktiniais duomenimis, ir sumedžioti jų reikia kuo daugiau. Turime dvidešimt keturias valandas, nuo šio vidurnakčio iki rytojaus vidurnakčio. Trumpai tariant, reikia kuo daugiau „špargalių", pagal kurias būtų galima išaiškinti šios paros enigmos nustatymus.

Kai tik pasigirs vadinamoji „E“ juosta, budintysis radijo stoties karininkas praneš jiems telefonu. O kai po minutės teletaipu bus persiųstas pranešimas su kontaktiniais duomenimis, tuojau pat bus parengta ir išdalyta dešimt kopijų. Jų dispozicijoje — dvylika bombų, kuriomis jie galės naudotis iškart, kai tik turės pakankamai medžiagos — Logiui tai asmeniškai garantavo Šeštojo bloko bombų kontrolierius.

Jam baigus kalbą, ant langų buvo pritvirtintos šviesos maskavimo langinės, blokas užkaltas nakčiai.

— Kaip manai, Tomai, — draugiškai kreipėsi Pakas, — kiek pranešimų su kontaktiniais konvojaus duomenimis mums reikės gauti, kad tavo sistema imtų veikti?

Džerikas vartė trumpųjų signalų rinkinį. Išgirdęs klausimą pakėlė akis.

— Vakar apie tai mąsčiau. Manau, apie trisdešimt.

— Trisdešimt? — pakartojo Pinkeris. Iš balso galėjai numanyti, kad jis pasibaisėjęs. — Bet juk tai r-r-reiškia sss-sss-skk...

— Skerdynes?

— Skerdynes, taip.

— Kiek povandeninių laivų reikėtų trisdešimčiai signalų išsiųsti? — paklausė Pakas.

— Nežinau, — atsakė Džerikas. — Priklausys nuo to, kiek laiko praeis nuo pirmų „šnabždesių“ iki atakos pradžios. Aštuonių. Galbūt devynių.

— Devynių, — sumurmėjo Kingkomas. — O, Kristau! Tark žodį, Džekai.

— Gal kas nors malonėtų man atsakyti, — tęsė Pakas, — ko aš galėčiau tikėtis? Kad povandeniniai laivai aptiks šiuos jūrų konvojus ar kad neaptiks?

— Ne, — atsakė Pinkeris, apžvelgdamas sėdinčius prie stalo ir tikėdamasis jų pritarimo. — Savaime suprantama. Mes juk n-n-no-

rėtume, kad konvojai išvengtų povandeninių laivų atakos. Dėl to čia ir esame.

Kingkomas ir Proudfutas linktelėjo, tačiau Baksteris energingai papurtė galvą. Jo cigaretė akimirksniu suskilo, tabakas pabiro tiesiai ant nertinio.

— Po velnių! — išsprūdo jam.

— T-t-tu t-t-tikrai paaukotum k-k-konvojų? — paklausė Pinkeris.

— Žinoma, — atsakė Baksteris, atsargiai braukdamas tabako likučius į saują. — Dėl didesnio gėrio. O kiek žmonių Stalinas jau turėjo paaukoti? Penkis milijonus? Dešimt milijonų? Vienintelė priežastis, dėl kurios mes dar kariaujame, yra begalė žuvusių Rytų fronte. Kas gi svarbiau — išgelbėti konvojų ar jį paaukoti, bet išaiškinti „Ryklio“ kodą?

— Ką tu manai, Tomai?

— Negaliu į tai atsakyti. Aš matematikas, o ne filosofas moralistas.

— Labai jau tipiška.

— Ne, ne. Vertinant moralės logikos požiūriu, tai, ką dabar išgirdome iš Tomo, yra vienintelis įmanomas racionalus atsakymas, — įsiterpė Atvudas. Jis padėjo į šalį graikų poezijos knygą. Jam patiko panašios diskusijos. — Štai jums pavyzdys. Tarkime, pamišėlis pagrobia abu jūsų vaikus ir švaistydamasis peiliu jūsų klausia: „Vienas iš jų turi mirti. Pasirink, kuris.“ Taigi ką jūs kaltinsite? Save dėl to, kad turite pasirinkti? O gal vis dėlto pamišėlį?

Džerikas žiūrėdamas į Paką tarė:

— Tačiau tokia analogija neatsako į Pako klausimą, ko jam reikėtų *tikėtis*?

— O aš esu tikras, kad ji *kaip tik* ir atsako į šį klausimą, nes eliminuoja pačią klausimo premisą: prielaidą, kad atsakomybė už moralinį pasirinkimą tenka mums*. *Quod erat demonstrandum.*

* Žodžių žaismas: „...the onus is on us to make a moral choice.“ (*Angl.*)

— Niekas k-k-kitas neprilygs mūsų m-m-minties juvelyrui, F-f-frankui, — žavėdamasis pagyrė Pinkeris.

— „... *prielaidą*, kad atsakomybė už moralinį pasirinkimą tenka mums“, — pakartojo Pakas. Jis nusišypsojo kitoje stalo pusėje sėdinčiam Džerikui. — Tikras Kembridžo stilius, ar ne? Atsiprašau. Manau, kad man metas apsilankyti tualete.

Jis atsistojo ir nuėjo į kitą bloko galą. Kingkomas su Proudfutu tęsė pradėtą šachmatų partiją. Atvudas vėl paėmė į rankas Herodą. Baksteris vėl kuitėsi prie cigarečių sukimo prietaiso. Pinkeris užsimerkė. Džerikas vartė trumpųjų signalų kodų rinkinį ir mąstė apie Klerę.

Atėjo ir praėjo vidurnaktis, bet iš Šiaurės Atlanto nebuvo jokio signalo, ir įtampa, visą vakarą tik stiprėjusi, ėmė slūgti.

Antrą valandą nakties patiektas Blečlio Parko virėjų kulinarinis šedevras būtų privertęs nustėrti netgi ponią Armstrong — virtos bulvės sūrio padaže su barakuda, po kurių sekė desertas iš dviejų duonos riekelių, suteptų uogiene ir stipriai apkeptų tešloje, — todėl ketvirtą ryto karinio jūrų laivyno sektoriaus kriptoanalitikus jau gaubė virškinimo proceso, blausios šviesos ir parafino šildytuvo garų suformuotas migdomasis šydas.

Pirmasis pasidavė Atvudas. Prasižiojus burnai ir atsilaisvinus viršutinei dantų protezo daliai, jam kvėpuojant buvo girdėti keistas klapsėjimas. Pinkeris iš pasibjaurėjimo suraukė nosį ir pasitraukė į kampą, kad ten galėtų patogiai susirangyti; netrukus, palinkęs prie stalo, kairįjį skruostą padėjęs ant dilbių, užsnūdo ir Pakas. Net ir Džerikas, nepaisant pasiryžimo akylai saugoti kriptogramas, ėmė slysčioti ant ribos, skiriančios sąmonę nuo pasąmonės. Jis porąkart atsispyrė nuomygio kerams, pastebėjęs į jį Baksterio įbestą žvilgsnį, bet galiausiai jėgos apleido ir Tomas nugrimzdo į neramų sapną, kuriame skęstančių žmonių balsai aidėjo jo ausyse tarytum vėjas antenų „ūkyje“.

Šešta dalis

NUOLUPA

NULUPTI: atskleisti vieną šifro sluoksnį kriptogramoje, kuri buvo užšifruota, taikant superšifravimo metodą (žr. US), tai yra tais atvejais, kai vieną kartą užšifruotas pranešimas, siekiant užtikrinti didesnį saugumą, šifruojamas dar kartą.

Kriptografijos leksikonas
(„Visiškai slaptai", Blečlio Parkas, 1943)

I

Kaip paaiškėjo vėliau, Blečlio Parkas turėjo beveik visą įmanomą informaciją apie U-653.

Buvo žinoma, kad šis povandeninis VIIc tipo laivas yra dviejų šimtų dvidešimties pėdų ilgio, dvidešimties pėdų pločio, jo vandentalpa panirus — aštuoni šimtai septyniasdešimt viena tona, o išnėręs į paviršių jis gali nuplaukti šešis tūkstančius penkis šimtus mylių. Taip pat buvo žinoma, kad jis pastatytas Hamburge, „Howaldts Werke“ laivų gamykloje, o varikliai pagaminti „Blohm und Voss“ kompanijoje. Buvo žinoma, kad jis pirmą kartą nuleistas į vandenį prieš aštuoniolika mėnesių, nes pavyko dešifruoti signalus, kuriuose minimi bandomieji plaukimai jūroje 1941-ųjų rudenį. Taip pat buvo žinoma, kad jo vadas — kapitonas leitenantas Gerhardas Feileris. Žinomas buvo ir faktas, kad 1943-iųjų sausio dvidešimt aštuntos naktį, — pasirodo, tai buvo paskutinė Tomo Džeriko ir Klerės Romili kartu praleista naktis, — U-653 Prancūzijoje, Sen Nazero uoste, buvo nuleistas į vandenį, visiškoje tamsoje, nesirodant net mėnuliui, išplaukė į Biskajos įlanką ir iš ten pradėjo savo šeštąją kovinę misiją.

Praėjus savaitei, Aštuntojo bloko kriptoanalitikai dešifravo pranešimą, siųstą iš povandeninių laivų štabo, tuo metu dar veikusio prabangiuose Bulonės miško apartamentuose, kuriuo povandeniniam laivui U-653 buvo nurodoma toliau plaukti išnirus į paviršių į jūrinį kvadratą KD 63 ... DIDŽIAUSIU ĮMANOMU GREIČIU, NEPAISANT PAVOJŲ IŠ ORO.

Vasario vienuoliktą jis prisijungė prie dešimties kitų povandeninių laivų, užėmusių Vidurio Atlante naują patruliavimo liniją kodiniu pavadinimu „Ritter“.

1942–1943 metų žiemą meteorologinės sąlygos Šiaurės Atlante

buvo ypač sudėtingos. Povandeniniai laivai siųsdavo pranešimus vieną po kito, kuriuose informuodavo, kad vėjo stiprumas siekia septynis balus pagal Boforto skalę. Būdavo, kad štormai imdavo siautėti šimto mylių per valandą greičiu, o bangų aukštis viršydavo penkiasdešimt pėdų. Sniegas, šlapdriba, kruša ir lijundra čaižė ir povandeninius laivus, ir jūrų konvojus. Vienas sąjungininkų laivas, neatlaikęs antžeminę jo dalį sukausčiusio ledo svorio, apvirto ir nuskendo per keletą minučių.

Vasario tryliktą Feileris nutraukė privalomą radijo tylą pranešimu, kad bangos nuplovė sargybos poste budėjusį karininką, leitenantą Laudoną, ir tokiu būdu akivaizdžiai nusižengė operacijos slaptumui, todėl susilaukė ne užuojautos, o trumpo ir atžaraus kontroliuojančių pareigūnų priekaišto, kuris buvo išsiuntinėtas visai povandeninių laivų flotilei:

FEILERIO PRANEŠIMAS APIE BUDINČIO KARININKO NETEKTĮ TURĖJO BŪTI IŠSIŲSTAS TIK ATNAUJINUS RADIJO RYŠĮ, ĮVYKUS FLOTILĖS KONTAKTUI SU PRIEŠU.

Taigi Feilerį saistęs draudimas nustojo galioti tik susidūrus su konvojumi, tai yra vasario dvidešimt trečią, praėjus mažne keturioms savaitėms po išplaukimo į jūrą. Šeštą valandą vakaro U-653 paniro po vandeniu, kad išvengtų laivų vilkstinę lydinčio eskadrinio mininininko atakos, tačiau sutemus vėl išnėrė į paviršių, kad galėtų pats surengti puolimą. Jo arsenale buvo dvylika dvidešimt trijų pėdų ilgio torpedų, turinčių autonominį elektrinį motorą ir galinčių sunaikinti konvojų, kurios paleistos galėdavo pasisukti šimto aštuoniasdešimties laipsnių kampu, apsisukti aplink, vėl pasisukti, ir taip toliau, kol užgesdavo motoras arba pataikydavo į laivą. Deja, jose įrengtas jutiklis buvo labai netobulas, todėl žinomi atvejai, kai šios torpedos atsigręždavo prieš jas paleidusį povandeninį laivą. Jas vadino FAT'ais — *Flachenabsuchendertorpedos*, kitaip tariant, „seklios paieškos torpedos“. Feileris paleido keturias iš jų.

NUO FEILERIO.
JŪROS KVADRATE BC 6956 AT 0116. KETURI FANAI Į
KONVOJŲ, PLAUKIANTĮ RYTŲ KRYPTIMI 7 MAZGŲ GREIČIU.
VIENAS GARLAIVIS, BENDRAS REGISTRUOTAS TONAŽAS – 6000,
DIDELIS SPROGIMAS, DŪMŲ KAMUOLYS, NIEKO DAUGIAU
NEMATYTI. KITAS GARLAIVIS, 5500 BRT, PALIKAU DEGANTĮ.
GIRDĖJAU DAR DU SPROGIMUS, PASTEBĖJIMŲ NĖRA.

Dvidešimt penktą Feileris išsiuntė radiogramą, informuodamas apie savo buvimo vietą.

Dvidešimt šeštą sėkmė vėl nuo jo nusigręžė.

NUO U-653.
ESU JŪROS KVADRATE BC 8747. SUGEDO AUKŠTOJO SLĖGIO
ĮRANGA NR. 2 IR DEŠINIOJO BORTO NEIGIAMO PLŪDRUMO TALPA.
NESANDARI BALASTINĖ TALPA 5. KEISTAS PAŠALINIS GARSAS.
IŠ DYZELIO KYLA TIRŠTI BALTI DŪMAI.

Po visą naktį užtrukusios konsultacijos su savo mechanikais povandeninių laivų štabas ryte, dešimtą valandą, išsiuntė atsakymą:

FEILERIUI.
GRĮŽTI ATGAL GALIMA TIK DĖL BALASTINĖS TALPOS NR. 5.
SPRĘSKITE VIETOJE, RAPORTUOKITE.

Iki vidurnakčio Feileris priėmė sprendimą.

NUO U-653.
NEGRĮŽTU.

Kovo trečią, stipriai banguojant, U-653 priplaukė prie povandeninių laivų tanklaivio ir užsipildė šešiasdešimt penkis kubinius metrus kuro bei maisto atsargų dar keturiolikai dienų jūroje.

Kovo šeštą Feileris gavo įsakymą užimti poziciją naujoje patruliavimo linijoje kodiniu pavadinimu „Raubgraf" („Plėšikų baronas").

Tai buvo viskas.

Kovo devintą povandeniniai laivai nelauktai pakeitė orų prognozės šifrų rinkinį, „Ryklys" buvo užmaskuotas ir U-653 kartu su kitais šimtu trylika vokiečių povandeninių laivų, plaukiojusių Atlanto vandenyne, dingo iš Blečlio Parko stebėjimo lauko.

Kovo šešioliktą, antradienį, penktą valandą ryto Grinvičo laiku, praėjus apytikriai devynioms valandoms po to, kai Džerikas, pastatęs gatvėje austiną, įėjo į Aštuntąjį bloką, U-653, išnėręs į vandens paviršių, plaukė rytų kryptimi, į Prancūziją. Šiaurės Atlante buvo trečia valanda.

Dešimt dienų budėjęs „Raubgraf" linijoje ir nepastebėjęs jokio konvojaus, Feileris galų gale nusprendė grįžti į uostą. Be leitenanto Laudono, jis neteko ir keturių eilinių, kuriuos nuplovė įsisiautėjusi jūra. Vienas iš žemesnio laipsnio karininkų sirgo. Dešiniojo borto dyzelis vis dar kėlė rūpesčių. Vienintelė likusi torpeda buvo su defektu. Laivas nebuvo šildomas, todėl jame tvyrojo šaltis ir drėgmė, o viskas — užrakinamosios spintelės, maistas, uniformos — buvo padengta žalsvai baltais pelėsiais. Feileris, įsitaisęs ant savo drėgno gulto, nuo šalčio susirietęs į kamuolį ir krūpčiodamas nuo neritmingo variklio takto, bandė sumerkti akis.

Viršuje, ant tiltelio, naktinę sargybą ėję keturi vyrai įsmeigė žvilgsnius į keturias skirtingas pasaulio šalis. Lyg vienuoliai apsigaubę gobtuvais, nuo vandens besislepiantys po juodais neperšlampamais apsiaustais, metaliniais diržais prisisegę prie turėklų, ant akių užsidėję apsauginius akinius ir tvirtai suspaudę „Zeiss" žiūronus, kiekvienas jų nieko nematančiomis akimis stebėjo jam paskirtą tamsos plotą.

Debesuotumas buvo maksimalus. Vėjas švysčiojo nelyginant kalavijas. Povandeninio laivo korpusas po jų kojomis taip stipriai

vibravo, kad jie svirduliavo šlapiomis denio plokštėmis, kartkartėmis atsitrenkdami vienas į kitą.

Žvelgdamas tiesiai į priekį, į nematomą laivo pirmagalį, stovėjo jaunas oberšturmanas Haincas Tynas. Priešais jo akis plytėjo tokia tamsa, kad buvo galima pamanyti, jog jie staiga nukrito nuo pasaulio krašto į bedugnę prarają, tik ūmai priekyje žybtelėjo švieselė. Ji pasirodė iš niekur, už kelių šimtų jardų nuo jo, sutviskėjo porą sekundžių ir pranyko. Jeigu oberšturmanas nebūtų tuo metu nukreipęs savo žiūronų tiesiai į tą vietą, niekada ir nebūtų jos išvydęs.

Kad ir kaip šis reginys būtų jį nustebinęs, budėtojas suprato ką tik matęs pridegant cigaretę.

Koalicinių pajėgų jūreivis, rūkantis pačiame Šiaurės Atlanto viduryje.

Stovėdamas stebėjimo bokštelyje jis pašaukė kapitoną.

Tuo metu, kai Feileris maždaug po trisdešimties sekundžių slidžiomis metalinėmis kopėčiomis užsiropštė ant tiltelio, smarkus vėjas buvo šiek tiek nuginęs debesį į šalį, ir jis savo akimis išvydo aplink lėtai slenkančius kontūrus. Kapitonas apsisuko trijų šimtų šešiasdešimties laipsnių kampu ir suskaičiavo apie dvidešimt laivų, iš kurių artimiausias plaukė ne daugiau kaip už penkių šimtų jardų nuo kairiojo borto.

Feileris tyliai, bet pakankamai aiškiai sukomandavo:

— Pavo-o-ojus!

Jo balse buvo girdėti ir panika, ir įsakymas.

U-653 išniro po būtinojo nėrimo ir nejudėdamas kybojo ramiame vandenyje po bangomis.

Trisdešimt devyni jūreiviai tyliai pratūnojo prietemoje, klausydamiesi virš jų praplaukiančio jūrų konvojaus garsų, skleidžiamų greitai dirbančių modernių dyzelinių variklių, garlaivių sukelto monotoniško bangų teliūskavimo, keisto, kaukimą primenančio juos lydinčių karinių laivų turbinų triukšmo.

Feileris leido jiems visiems praplaukti. Palaukė dvi valandas, paskui išnėrė į paviršių.

Laivų vilkstinė buvo jau pakankamai toli ir blausioje brėkštančio ryto šviesoje sunkiai įžiūrima — horizonte galėjai matyti nebent tik laivų stiebus ir dūmų dėmes, o aukštesnei bangai kilstelėjus U-653 — ir tiltelių konstrukcijas bei metalinius kaminus.

Pagal reglamentą Feileris turėjo ne atakuoti, — atsižvelgiant į torpedų stygių tai buvo ir neįmanoma, — o sekti grobį, podraug sutraukiant aplink jį šimto mylių spinduliu visus kitus povandeninius laivus.

— Konvojus plaukia 070 laipsnių kampu, — tarė Feileris. — Jūrinis kvadratas BD 1491.

Pirmasis kapitono padėjėjas išsitraukė pieštuką ir pasižymėjo, paskui iš stebėjimo bokštelio skubiai nusileido žemyn pasiimti trumpųjų signalų kodų rinkinio. Patalpoje greta kapitono kajutės radistas jau spaudė siųstuvo jungiklį. Enigma dūgzdama išėjo į eterį.

2

Septintą ryto Logis išsiuntė Pinkerį, Prodfutą ir Kingkomą į jiems išnuomotus butus pailsėti.

— Tuoj ims veikti kiaulystės dėsnis, — spėjo jis, žvilgsniu lydėdamas išeinančius kolegas, ir dėsnis, kaip dera, suveikė.

Praėjus dvidešimt penkioms minutėms, Logis vėl stovėjo didžiajame skyriuje susirūpinusia prasikaltusio žmogaus veido išraiška, kuri nedings visą tą dieną.

— Atrodo, jau prasidėjo.

Sent Erito, Skarboro ir Flauerdauno stotys informavo, kad užfiksavo vadinamąją „E“ juostą, po kurios sekė aštuoni Morzės abėcėlės signalai, o po minutės įėjusi viena iš registracijos skyriaus Wrens'o merginų perdavė pirmąsias kopijas. Jam duotą egzempliorių Džerikas rūpestingai pasidėjo stalo centre.

RGHC DMIG. Širdis ėmė plakti daug greičiau.

— Huberto tinklas, — tarė Logis. — Keturi tūkstančiai šeši šimtai vienas kilohercas.

Keivas, laikydamas rankoje telefono ragelį, įdėmiai klausėsi. Paskui, ranka užspaudęs mikrofoną, paaiškino:

— Pelengatoriai susekė.

Spragtelėjęs pirštais, pridūrė:

— Pieštuką. Greit.

Baksteris mestelėjo.

— Taip, keturiasdešimt devyni ir keturios dešimtosios laipsnio šiaurės platumos, — pakartojo Keivas. — Trisdešimt aštuoni ir aštuonios dešimtosios laipsnio vakarų ilgumos. Supratau. Puiku.

Baigęs pokalbį, ragelį padėjo į vietą.

Keivas dviejuose dideliuose Šiaurės Atlanto jūrlapiuose — vienas jų buvo išleistas Admiraliteto, o kitas, kuriame vandenynas padalytas į tūkstančius smulkių kvadratėlių, paimtas iš vokiečių — visą naktį žymėjo konvojų judėjimą. Kriptoanalitikai susispietė aplink jį. Keivas pirštu nuvedė prie taškelio pačioje pusiaukelėje tarp Niufaundlando ir Britų salų.

— Štai kur jis. Slapta seka konvojų HX-229.

Jūrlapyje pažymėjęs kryželį, šalia jo užrašė „0725“.

Džerikas pasiteiravo:

— Kuris jūros kvadratas?

— BD 1491

— Koks konvojaus kursas?

— 070.

Tomas sugrįžo prie savo stalo ir greičiau nei per dvi minutes, naudodamasis trumpųjų signalų kodų rinkiniu ir naujausia *Kriegsmarine* adresų knyga jūros kvadratams šifruoti („Alfred Krause, Blucherplatz 15“, kurią Aštuntojo bloko kriptoanalitikams pavyko dešifruoti prieš pat patenkant į aklavietę), jau turėjo penkių raidžių „špargalę“, kurią galėjo derinti prie pranešimo su kontaktine informacija apie konvojaus buvimo vietą.

R G H C D M I G

D D F G R X ? ?

Pirmosios keturios raidės reiškė, kad konvojus plaukia 070 kampu, kitos dvi žymėjo jūros kvadratą, o dvi paskutinės raidės reiškė povandeninio laivo kodinį pavadinimą, kurio jis nežinojo. Džerikas apvedė pieštuku R — D ir D — R. Keturių raidžių ciklas pirmajame signale.

— Gavau D-R/R-D, — po kelių sekundžių prakalbo Pakas.

— Ir aš taip pat.

— Aš irgi, — pareiškė Baksteris.

Džerikas linktelėjo ir bloknote paišydamas savo inicialus sumurmėjo:

— Geras ženklas.

Įvykiai ėmė sekti vienas kitą.

Aštuntą valandą dvidešimt penkios minutės buvo užfiksuoti du ilgi signalai, išsiųsti iš Magdeburgo, kuriuos Keivas tuojau pat įtarė būsiant povandeninių laivų štabo įsakymu visiems Šiaurės Atlante esantiems povandeniniams laivams plaukti į atakos zoną. Devintą dvidešimt jis vėl baigė kalbėti telefonu, padėjo ragelį ir pranešė, kad Admiralitetas ką tik perspėjo jūrų konvojaus vadą, jog jie, galimas dalykas, yra sekami. Po septynių minučių telefonas vėl suskambo. Flauerdauno pasiklausymo stotis. Užfiksuota dar viena „E" juosta, išsiųsta iš beveik tos pačios vietos, kaip ir pirmoji. Netrukus viena iš Wrens'o merginų atnešė naują kopiją: KLYS QNLP.

— Iš to paties katafalko, — pastebėjo Keivas. — Laikosi standartinės operacijos metodikos. Raportuoja maždaug kas dvi valandas.

— Jūrinis kvadratas?

— Tas pats.

— Konvojaus kursas?

— Irgi tas pats. Kol kas.

Džerikas grįžo prie savo darbo stalo ir pridėjo pirmąją „špargalę“ prie naujosios kriptogramos.

K L Y S Q N L P

D D F G R X ? ?

Raidės ir šįkart nesutapo. Auksinė enigmos taisyklė, o kartu jos vienintelė ir lemtinga silpnoji vieta: *jokia raidė niekada nebūna užšifruojama ja pačia — A niekada negali būti A, B niekada negali būti B...* Ką gi, viskas pagal planą. Kojos po stalu sušoko trumpą džiugesio šokį. Pakėlęs akis Džerikas išvydo į jį įsmeigtą įdėmų Baksterio žvilgsnį ir, savo pasibaisėjimui, suprato šypsojęs.

— Patenkintas?

— Žinoma, ne.

Tačiau po valandos, Logiui užsukus pranešti, kad ką tik pranešimą su kontaktiniais duomenimis išsiuntė antrasis povandeninis laivas, jis susigėdo pajutęs, kad už tai yra pats asmeniškai atsakingas.

SOUY YTRQ.

Vienuoliktą valandą keturiasdešimt minučių konvojų ėmė sekti trečias povandeninis laivas, dvyliktą dvidešimt — ketvirtasis, ir Džerikas nė nepajuto, kaip ant jo stalo atsidūrė septintojo signalo kopija. Jis jautė aplink vaikščiojančius ir per jo petį dirsčiojančius žmones — Logį su rūkstančia šieno kauge pypkėje ir Skainerį, kurį galėjai atpažinti iš jo stoto ir sunkaus alsavimo. Tomas nesidairė. Jis nekalbėjo. Atrodė, kad jį supantis pasaulis išnyko. Netgi Klerė jam dabar atrodė iliuzija. Džerikas matė tik raidžių grupes, artėjančias į jį tiesiai iš pilko Atlanto vandenyno, sparčiai besidauginančias priešais jį gulinčiuose popieriaus lapuose ir galvoje virstančias ilga galimybių seka.

*

Kriptoanalitikai nenutraukė darbo nei pusryčiams, nei pietums. Po pietų kruopščiai studijavo — informacija, tiesa, jau buvo perėjusi ne per vienas rankas — persekiojimo, vykstančio už dviejų tūkstančių mylių, eigą. Konvojaus vadas informuodavo Admiralitetą, Admiralitetas palaikė nuolatinį ryšį atvira linija su Keivu, o Keivas kiekvieno telefoninio pokalbio metu garsiai, kad girdėtų visas blokas, kartodavo jam diktuojamą informaciją, tarytum tikėdamasis taip paspartinti „špargalių" medžioklę.

Tryliktą valandą keturiasdešimt minučių pasiklausymo stotys perėmė dar du signalus — trumpą raportą su kontaktiniais duomenimis ir ilgesnį, beveik neabejotinai išsiųstą iš povandeninio laivo, pradėjusio persekiojimą. Abu „katafalkai" pirmą kartą priplaukė taip arti laivų vilkstinės, kad juos aptiko net ją lydinčių apsaugos laivų pelengatoriai. Keivas susirūpinusiu veidu minutę klausėsi pranešimo, paskui informavo, kad Jo Didenybės laivo, minininko „Mansfield" įgulai duotas įsakymas atsitraukti nuo prekybinių laivų grupės ir atakuoti povandeninius laivus.

— Konvojus ką tik priverstinai pakeitė kursą ir dabar plaukia į pietryčius. Koalicinių pajėgų laivai bandys atsikratyti juos persekiojančiais katafalkais, o „Mansfield" tuo tarpu privers juos panerti gilyn.

Džerikas pakėlė akis nuo stalo.

— Koks konvojaus kursas?

— Koks jo kursas? — pakartojo Keivas į telefono ragelį.

— Aš *klausiau*, — po akimirkos šūktelėjo jis, — koks jo, velniai rautų, *kursas?*

Keivas susiraukęs žiūrėjo į Džeriką. Telefono ragelį jis stipriai spaudė prie randuotos ausies.

— Gerai. Taip. Ačiū. Konvojaus kursas — šimtas aštuoniolika laipsnių.

Džerikas ištiesė ranką į trumpųjų signalų kodų rinkinį.

— Ar jie sugebės paspukti? — paklausė Baksteris.

Keivas su liniuote ir matlankiu pasilenkė virš savo jūrlapio.

— Gali būti. Jų vietoje ir aš taip pasielgčiau.

Praėjo ketvirtis valandos, nieko neįvyko.

— Galbūt jiems pavyko, — pasigirdo Pako balsas. — Ką tokiu atveju darysime?

— Kiek dar medžiagos jums reikia? — paklausė Keivas.

Džerikas skaičiavo gautus signalus.

— Šiuo metu turime devynis. Reikėtų dar dvidešimties. O dvidešimt penki būtų dar geriau.

— O, Jėzau! — Keivas nužvelgė juos su neslepiamu pasipiktinimu. — Stipenų būrys.

Už jų skambtelėjo telefonas, bet kažkas akies mirksniu pačiupo ragelį. Įėjo Keivas, jis vis dar rašė.

— Sent Eritas raportuoja užfiksavęs „E“ juostą, kuri išsiųsta iš objekto keturiasdešimt devyni ir keturios dešimtosios laipsnio šiaurės platumos ir trisdešimt aštuoni ir viena dešimtoji laipsnio vakarų ilgumos.

— Naujos koordinatės, — tarė Keivas, studijuodamas jūrlapį. Nupiešęs kryželį, numetė pieštuką ant stalo ir atsisėdęs atgal į kėdę ėmė delnais trinti sau veidą. — Konvojus nuo vieno katafalko užšoko ant kito. Kelintas tai būtų? Penktas? Dieve, atrodo, vandenynas jų knibždėte knibžda.

— Konvojui tikriausiai nėra šansų pasitraukti, ar ne? — paklausė Pakas.

— Jokių. Jeigu jie supa iš visų pusių, išeities nėra.

Pro kriptoanalitikus praėjo Karetaitė* ir išdalijo kopijas su pastarąja kriptograma: BKEL UUXS.

Dešimt signalų. Ryšį palaiko penki povandeniniai laivai.

— Kuris jūros kvadratas? — pasidomėjo Džerikas.

*

* *Angl.* WRENS (arba WRNS) — Karališkojo karinio jūrų laivyno Moterų skyrius; *wren* — karetaitė, traškutis (toks paukštis).

Hestera Volis nežaidė pokerio, o gaila, nes prigimtis ją buvo apdovanojusi „pokerine“ veido išraiška, galėjusia atverti kelią į sėkmę. Niekas iš mačiusių ją pavakary vedant dviratį į stoginę šalia valgyklos arba mostelint sargybiniui leidimu, niekas iš tų, kurie pasitraukė prie Šeštojo bloko koridoriaus sienos, kad praleistų ją žygiuojančią į tarnybą, niekas iš sėdinčių priešais ją perimčių kontrolės skyriuje nebūtų galėjęs nuspėti, kokia sumaištis įsisukusi jos galvoje.

Ji atrodė kaip paprastai — toks pat išblyškęs veidas, ta pati kaktą vagojanti negili raukšlė, atbaidanti potencialų pašnekovą. Jos ilgi tamsūs plaukai netvarkingai susukti į kuodą, pervertą smeige. Apsirengusi ji buvo jai įprastu vakarų provincijos mokytojos stiliumi: plokščiapadžiai bateliai, pilkos vilnonės kojinės, vienspalvis pilkas sijonas, balta palaidinė ir senamadiškas, bet dailaus sukirpimo tvido švarkelis, kurį ji greitai nusirengė ir pasikabino ant kėdės atlošo, nes viduje buvo šilta. Jos pirštai judėjo „bi“ aprašu trumpais, paukščio lesiojimą primenančiais judesiais. Neatrodė, kad ji naktį būtų gerai miegojusi.

Pasiklausymo stoties pavadinimas, radiogramos užfiksavimo laikas, dažnis, šaukinys, raidžių kombinacijos...

Kur galėjo būti saugoma informacija su enigmos nustatymais? Pradėti reikėjo būtent nuo to. Savaime suprantama, kad ne kontrolės skyriuje. Taip pat ne indeksavimo skyriuje. Ir ne registratūroje. Tačiau jos negalėjo būti ir šalia esančiame registravimo skyriuje — ji jau spėjo užmesti ten akį. Galimas dalykas, dešifravimo skyriuje, tačiau „Type-X“ aptarnaujančios merginos visada skundžiasi, kad pas jas labai ankšta, o čia juk šešiasdešimt skirtingų enigmos raktų, kurie keičiami kasdien, — būna, kad *Luftwaffe* juos keičia dukart per dieną, — vadinasi, tai sudaro mažiausiai penkis šimtus egzempliorių per savaitę, dvidešimt penkis tūkstančius per metus, o ėjo jau ketvirtieji karo metai. Tai sudarytų milžinišką katalogą, kuriam saugoti reikėtų nedidelės bibliotekos.

Piršosi vienintelė išvada: ši informacija greičiausiai buvo saugoma ten, kur dirbo kriptoanalitikai, tai yra mašinų skyriuje arba kur nors šalia jo.

Baigusi sudarinėti Čiksandso nuo vidudienio iki trečios valandos persiųstų kriptogramų „bi“ aprašus, atsistojo ir patraukė durų link.

Hesteros pirmąjį žygį per mašinų skyrių sugadino jaudulys: ji taip skubėjo, bemaž perbėgo, nė nesidairydama į šalis, kad jau netrukus atsidūrė kitame bloko gale. Paskui, atsistojusi prie dešifravimo skyriaus, tarėsi skaitanti naujienas skelbimų lentoje ir virpančia ranka popieriaus lape pasižymėjo apie numatomą koncertą, kuriame Blečlio Parko muzikos draugija atliks *Die Fledermaus* ir į kurį ji nė nesirengė eiti.

Antrasis žygis labiau pavyko.

Mašinų skyriuje nebuvo jokių mašinų, — pavadinimo kilmė mįslinga ir siekia šlovingus 1940-uosius, — tik stalai, kriptoanalitikai, vielinės pintinės su kriptogramomis ir pilnos aplankų lentynos, pritvirtintos ant sienos dešinėje. Mergina stabtelėjo ir lyg apkvaišusi apsidairė aplink, tarsi būtų tikėjusis išvysti pažįstamą veidą. Deja, pažįstamų šiame skyriuje ji neturėjo. Vis dėlto žvilgsnis užkliuvo už plikos galvos su keliais ilgais rausvai gelsvais plaukais, beviltiškai sušukuotais ant šlakuoto pakaušio, ir ji suprato klydusi.

Ji pažino Kordinglį.

Mielas senas keistuolis Donaldas Kordinglis, laimėjęs Bukiausio Blečlyje žmogaus konkursą, ir ne todėl, kad būtų stokojęs konkurentų. Pripažintas netinkamu karinei tarnybai dėl piltuvo formos krūtinės ląstos. Aktuaras pagal profesiją. Dešimt metų dirbęs Londone įsikūrusioje Škotijos našlių draudimo organizacijoje, kol laimėta trečia vieta *Daily Telegraph* rengtame galvosūkių konkurse jam pelnė vietą Šeštojo bloko mašinų skyriuje.

Jos vietą.

Po kelių sekundžių Hestera išėjo.

Sugrįžusią į kontrolės skyrių ją pasitiko prie jos stalo stovintis Mailzas Mermedženas.

— Kaip Bomanoras?

— Įspūdingas.

Ji pakabino ant kėdės atlošo švarką. Mermedženas kilstelėjo

ranką prie apykaklės ir nykščiu bei smiliumi pačiupinėjo medžiagą, tarytum tyrinėdamas jos kokybę.

— Kaip ten nusigavai?

— Pavežė draugas.

— Vyriškis, kiek man žinoma. — Mermedženas plačiai nusišypsojo, tačiau šypsena toli gražu nebuvo draugiška.

— Iš kur žinote?

— Turiu savų agentų.

Vandenynas kunkuliavo signalais. Jie gulė ant Džeriko stalo popieriaus lapais kas dvidešimt minučių.

Šešioliktą valandą konvojų ėmė sekti jau šeštas povandeninis laivas, ir visiškai netrukus Keivas pranešė, kad HX-229 vėl atliko posūkį, šįkart 028 laipsnių kampu, o tai tikriausiai buvo paskutinis ir, Keivo nuomone, beviltiškas bandymas pabėgti nuo persekiotojų.

Aštuonioliktą valandą ant Džeriko stalo gulėjo jau devyniolika radiogramų su kontaktiniais duomenimis, iš kurių jam buvo pavykę išskirti tris grupes, sudarančias po keturias raides, ir aibę nebaigtų meniu bomboms, kurie atrodė nelyginant žaidimo „klasės" pasunkinto varianto brėžiniai. Jo sprandas ir pečiai buvo taip įtempti, jog jis vargiai galėjo juos ištiesti.

Patalpa buvo pilnutėlė žmonių. Į savo pamainą atvyko Pinkeris, Kingkomas ir Proudfutas. Šalia Keivo stovėjo dar vienas Britanijos karinio jūrų laivyno leitenantas, Vailiersas, ir įdėmiai žiūrėdamas į jūrlapį klausėsi aiškinimo. Prie Džeriko priėjusi Karetaitė su padėklu rankose pasiūlė sumuštinį su konservuota kiauliena ir arbatos glazūruotame puodelyje, kuriuos jis dėkingai priėmė.

Iš už nugaros priėjęs Logis ėmė šiaušti jam plaukus.

— Kaip jautiesi, meiluti?

— Apdujęs, atvirai kalbant.

— Ar dar nenori į viską spjauti?

— Labai juokinga.

— Užeik pas mane į kabinetą, turiu tau kai ką pasiūlyti. Pasiimk su savimi arbatą.

„Kai kas“ pasirodė esanti didelė geltona benzedrino piliulė, kurių Logis šešiakampėje vaistų dėžutėje turėjo pustuzinį.

Džerikas dvejojo.

— Nesu tikras, ar man jos reikia. Aną kartą man tik protą sumaišė.

— O nemanai, kad šįkart padėtų ištverti naktį? Nagi, pasivaišink, meiluti. Komandosai tik jomis gyvi. — Logis pabarškino piliulėmis Tomui prieš nosį. — Ištempk iki ryto, o tada jau galėsi nulūžti, sutarta? Iki to laiko pribaigsime šunsnukį. Arba ne. Pastaruoju atveju tai jau nieko nebekeis, tiesa?

Logis paėmė vieną piliulę ir įbruko Džerikui į saują.

— Išgerk. Slaugytojai nepasakosiu. — O užlenkęs Džerikui pirštus, pusbalsiu pridūrė: — Juk negaliu tavęs paleisti, meiluti. Pats supranti. Tik ne šiąnakt. Tik ne tave. Gal kitus ir galėčiau, bet tik ne tave.

— Dieve mano. Taip gražiai įkalbinėji, kad negaliu atsisakyti.

Džerikas nurijo piliulę užgerdamas ją gurkšniu arbatos. Tačiau burnoje likusį bjaurų skonį teko nuplauti išmaukiant visą puoduką. Logis nenuleido nuo jo meilingo žvilgsnio.

— Puiku, mano berniuk. — Jis įdėjo dėžutę atgal į stalčių ir jį užrakino. — Beje, aš ir vėl turiu ginti tavo sumautą užpakalį. Pasakiau jam, kad esi mums per daug svarbus, todėl dabar ne metas tave trukdyti.

— Kam taip pasakei? Skaineriui?

— Ne. Ne Skaineriui. Vaigramui.

— Ko jam reikia?

— Tavęs, gaidžiuk. Manyčiau, kad jam reikalingas tu. Nudirtu kailiu, iškimštas ir pamautas kur nors ant karties. Tiesą sakant, neįsivaizduoju — toks kuklus tipelis, o jau turi priešų. Pasiūliau jam ateiti vidurnaktį. Ar gerai?

Džerikui nespėjus atsakyti sučirškė telefonas, ir Logis tuoj pat sugriebė ragelį.

— Taip? Šnekuosi. — Jis kažką suniurnėjo ir išsitiesęs per visą stalą pasiėmė pieštuką. — Užfiksavimo laikas: devyniolika valandų dvi minutės. Penkiasdešimt du ir viena dešimtoji laipsnio šiaurės platumos ir trisdešimt septyni ir dvi dešimtosios laipsnio vakarų ilgumos. Ačiū, Bilai. Laikausi duoto žodžio.

Logis padėjo ragelį atgal.

— Jų jau septyni...

Vėl sutemo, didžiajame skyriuje buvo uždegta šviesa. Sargybiniai lauke tvirtino šviesą maskuojančias langines, sakytum kalėjimo prižiūrėtojai, nakčiai užrakinantys savo prižiūrimuosius.

Džerikas jau dvidešimt keturias valandas nebuvo iškėlęs kojos iš bloko, netgi nežvilgtelėjo pro langą į lauką. Vėl įsitaisęs savo kėdėje pačiupinėjo apsiaustą, ar kriptogramos vietoje, susimąstė, kas šiandien per diena ir ką šiuo metu veikia Hestera.

Dabar ne laikas apie tai galvoti.

Tomas pajuto, kad benzedrinas ima veikti. Širdies raumuo atsileido, kūnas atsigavo. Apžvelgęs savo užrašus pamatė, kad tai, kas jam vos prieš pusvalandį atrodė inertus, nesuprantamas chaosas, nelauktai virto galimybių lauku.

Ant stalo gulėjo nauja kriptograma: YALB DKYF.

— Jūros kvadratas BD 2742, — šūktelėjo Keivas. — Kursas — 055 laipsniai. Konvojaus greitis devyni su puse mazgo.

Logis pridūrė:

— Skaineris skelbia: butelis škotiško viskio tam, kuris pirmas pateiks meniu bomboms.

Gauti dvidešimt trys signalai. Ryšį palaiko septyni povandeniniai laivai. Po dviejų valandų Šiaurės Atlantą apgaubs naktis.

*

Dvidešimta valanda. Užfiksuotas devintasis povandeninis laivas.

Dvidešimtą valandą keturiasdešimt šešios minutės — dešimtas.

Kontrolės skyriaus merginos vakarienės metu sėdėjo prie staliuko netoli aptarnavimo langelio. Selija Davenport draugėms rodė savo sužadėtinio, kariaujančio dykumoje, nuotraukas, tuo metu Antėja Leih-Delamerė be paliovos spygavo, prisiminusi Bisterio medžiotojų draugijos susitikimą. Hestera paėmė nuotraukas ir nė akies krašteliu į jas nedirstelėjusi perdavė toliau. Jos visas dėmesys buvo nukreiptas į Donaldą Kordinglį, kuris eilėje laukė lėkštės su gabalėliu latimerijos ar balažin kokio Dievo sukurto vandenyno padaro, kurį jie dabar privalėjo valgyti.

Ji buvo protingesnė už jį, ir jis tai žinojo.

Ji kėlė jam baimę.

„*Sveikas, Donaldai,* — mąstė ji. — *Sveikas, Donaldai... Ai, nieko rimta, paprasčiausiai ramybės neduoda tas naujai įsteigtas senienų skyrius, su kibiru ir semtuvėliu einantis Lordo Mero parado* uodegoje... Tai štai, Donaldai, yra toks nereikšmingas radijo tinklas, Konotopas-Prichikai-Poltava, pietų Ukrainoje. Nieko ypatinga, tik iki šiol nebuvo dešifruotas nė vienas juo perduotas pranešimas, ir Arčis — turėtum jį pažinti — galvoja, kad jiems šifruoti naudojamas „Grifas“... Signalai buvo siunčiami vasario mėnesį ir pirmosiomis kovo dienomis... Puiku...*“

Hestera stebėjo, kaip jis vienas sėdasi prie stalo, atskirai nuo kitų, kaip valgo savo vakarienę. Ji nenuleido nuo jo akių, tartum *pati* būtų buvusi grifas. Kai jis, po penkiolikos minučių baigęs valgyti, atsistojo ir sukratė likučius iš lėkštės į atliekoms skirtą šiukšlių dėžę, ji taip pat pakilo nuo stalo, prie kurio sėdėjo, ir nusekė jam iš paskos.

Vargu ar Hesterai rūpėjo į ją įsmeigti nustebę kitų merginų žvilgsniai. Ji nekreipė jokio dėmesio.

* Londono mero inauguracijos paradas.

Ji sekė paskui Donaldą Kordinglį visą kelią iki Šeštojo bloko, paskui leido jam penkias minutes atsipūsti ir tik tada įėjo į vidų.

Mašinų skyrius snūduriavo blankioje šviesoje ir priminė biblioteką temstant. Viešnia švelniai palietė jam petį.

— Sveikas, Donaldai.

Jis atsisuko ir nustebęs sumirksėjo.

— O, labas, — aiškiai buvo matyti, kaip jis stengiasi prisiminti. — Sveika, Hestera.

— Jau beveik sutemo, — prabilo Keivas, žiūrėdamas į savo laikrodį. — Jau nebeilgai. Kiek iš viso turite?

— Dvidešimt devynis, — atsakė Baksteris.

— Atrodo, sakėte, kad tiek užteks, pone Džerikai?

— Orų prognozė, — atsakė Tomas, nepakeldamas galvos. — Mums būtinai reikia orų prognozės. Atmosferos slėgis, debesuotumas, debesų tipas, vėjo greitis, temperatūra. Kol dar nesutemo.

— Aplink juos zuja povandeniniai laivai, o tu nori, kad jie siųstų žinias apie *orą?*

— Taip, prašyčiau. Ir kaip galima greičiau.

Orų prognozės pranešimas gautas dvidešimt pirmą valandą trisdešimt viena minutė.

Po dvidešimt pirmos valandos keturiasdešimt minučių pranešimų su kontaktiniais duomenimis neužfiksuota.

Konvojus KX-229. Lygiai dešimtą valandą vakaro.

Trisdešimt septyni prekybiniai laivai, nuo didžiausio, dvylikos tūkstančių tonų Didžiosios Britanijos tanklaivio „Southern Princess“, iki mažiausio, amerikiečių krovininio „Margaret Lykes“, kurio tonažas — trys su puse tūkstančio tonų, pamažu slinko audringu vandenynu, laikydamiesi 055 laipsnių kurso, tiesiai į Angliją, matomi net dešim-

ties mylių atstumu, mat naktis pirmą kartą per kelias savaites pasitaikė giedra, ryškiai švietė mėnulio pilantis. Apsaugą sudarė penki kariniai laivai, įskaitant dvi lėtaeiges korvetes ir du senus, išklerusius amerikiečių minininkus, 1940 metais padovanotus britams mainais į bazes, iš kurių vienas — HMS* „Mansfield" — nuo to momento, kai pasitraukė iš vilkstinės, kad galėtų pulti vokiečių povandeninius laivus, prarado ryšį su konvojumi, nes konvojaus vadas, pirmąsyk eidamas tokias atsakingas pareigas, užmiršo informuoti minininko įgulą apie antrą kartą pakeistą kursą. Nė vieno galinčio išgelbėti laivo. Jokios priedangos iš oro. Tūkstančio mylių atstumu — jokio pastiprinimo.

— Viskas, — pareiškė Keivas, prisidegdamas cigaretę ir studijuodamas savo jūrlapius. — Jei norite, galite vadinti tai painiava.

Pirmoji torpeda smogė, kai laikrodis rodė minutę po dvidešimt antros.

Dvidešimt antrą valandą trisdešimt dvi minutės Tomas Džerikas laba tyliai pratarė:

— Taip.

3

„Aštuonių varpų" užeigos namai Bakingamo gatvėje jau ruošėsi užsidaryti nakčiai, ir panelė Džobėj bei ponas Bonimanas jau buvo išsėmę pagrindinę jų šio vakaro pokalbio temą, kurią pastarasis įvardijo labai dramatiškai — „policijos reidu" į pono Džeriko kambarį.

Šio įvykio detales jie sužinojo vakarienės metu iš ponios Armstrong, kurios veidas, prisiminus įvykdytą jos teritorinio suverenumo pažeidimą, vis dar liepsnojo iš pasipiktinimo. Uniformuotas pareigūnas išstovėjo ant svečių namų slenksčio visą pusdienį („nenuleisdamas akių nuo gatvės, įsivaizduojate?"), o tuo tarpu du civiliniais drabužiais

* Angl. *His (Her) Majesty Ship* — Jo (Jos) Didenybės laivas.

vilkintys vyrai su įrankių dėžėmis rankose, mostelėję kratos orderiu, beveik tris valandas naršė galinį viršutinio aukšto miegamąjį ir prieš pat arbatos gėrimą išėjo nešimi šūsnimi knygų. Jie išvertė lovą ir drabužių spintą, atitraukė kilimą, atplėšė grindų lentas, o iš kamino paleido kamuolį suodžių.

— Šis jaunuolis pabėgo, — pareiškė ponia Armstrong, sukryžiavusi ant krūtinės stambias rankas, — o aš praradau nuompinigius.

— „... o aš praradau nuompinigius", — gurkšnodamas savo alų, jau šeštą ar septintą kartą pakartojo Bonimanas. — Man patiko.

— O toks ramus žmogelis, — tarė panelė Džobėj.

Už baro suskambėjo varpelis, sumirksėjo šviesos.

— Laikas, džentelmenai! Uždarome!

Bonimanas baigė gerti išsivadėjusį alų, jo kompanionė — portveiną su citrina, ir jis svyruodamas išlydėjo ją pro smiginio taikinį ir medžioklės scenas vaizduojančias graviūras durų link.

Tai buvo diena, kurią miestelio gyventojai, tik ne Džerikas, pirmą kartą tais metais pajuto pavasario dvelksmą. Nors buvo jau vėlus vakaras, bet lauke neatrodė šalta. Niūrią gatvę prietema nuspalvino romantika. Klupinėjantiems girtuokliams išėjus laukan, į tamsą, Bonimanas šelmiškai prisitraukė panelę Džobėj prie savęs. Jiedu įsispraudė tarpduryje. Mergina prasižiojo ir prisispaudė prie Bonimano, o šis apkabino ją per liemenį. Jeigu ji ir būtų stokojusi grožio, — ar tamsoje grožis matyti? — jos aistra kompensavo visus trūkumus. Jos stiprus, judrus ir nuo portveino apsalęs liežuvis rangėsi prieš jo dantis.

Bonimanas, iš specialybės Pašto ministerijos inžinierius, buvo paskirtas į Blečlį, kaip Džerikas ir spėjo, aptarnauti bombų. Panelė Džobėj dirbo Blečlio rūmų pastate, atokiame viršutinio aukšto miegamajame, pildė *Abvero* rankinius šifrus. Abu laikėsi įpareigojančių nuostatų neprasitarti apie savo darbo pobūdį, o Bonimanas elgėsi net per daug apdairiai — nutylėjo netgi faktą apie žmoną ir du vaikus, jo laukiančius Dorkinge.

Jo rankos nuslydo siauromis merginos šlaunimis, įsikibo į sijoną ir patraukė jį aukštyn.

— Tik ne čia, — paprieštaravo ji, tardama žodžius beveik tiesiai jam į burną, ir nustūmė Bonimano pirštus.

Pats suprantate (Bonimanas vėliau it suokalbininkas mirktelės šypsotis nenusiteikusiam policijos inspektoriui, užrašinėjusiam jo liudijimą), ką suaugę vyrai daro ir per karą, na, pats žinote.

Taigi jie sėdo ant dviračių ir leidosi takeliu, vedančiu pirmiausia po geležinkelio tiltu. Paskui, sekdami paskui siaurą žibintuvėlio šviesos ruoželį, perlipo pakabinama spyna užrakintus vartus ir nuklampojo gervuogėmis apaugusia purvyne link priekyje stūksančio apgriuvusio pastato. Kažkur netoli būta didelio vandens telkinio. Ne, paties vandens jie nematę, bet vėjui pūstelėjus pasigirsdavo bangelių teškenimas, retsykiais kryktelėdavo kažkoks vandens paukštis, todėl jie paprasčiausiai jautę, kad netoliese yra kažkokia didelė, gili iškasa.

Panelė Džobėj, suplėšiusi savo brangiąsias kojines ir išsinarinusi kulkšnį, ėmė piktai koneveikti poną Bonimaną ir šią iškylą, o tai nebuvo gera lemiantis ženklas, kad jam pavyks įgyvendinti savo sumanymą. Ji inkštė: „Eime, Boni, aš bijau, grįžkime atgal.“

Tačiau Bonimanas nebuvo nusiteikęs grįžti atgal. Ponia Armstrong net eiliniais vakarais fiksuodavo kiekvieną Komercinių svečių namų eteryje pasigirsdavusį pyptelėjimą ir cyptelėjimą, tartum jos namai būtų buvę pasiklausymo stotis, kurioje tarnavo tik viena moteris, o juk šiąnakt ji būsianti dar budresnė nei įprastai. Be to, ši vieta jį visuomet jaudino. Žibintuvėlio skleidžiamas šviesos spindulys šokinėjo plikomis plytomis, atskleisdamas ankstesnius romanus liudijančius ženklus: *AE + GS, Tonis = Ketė*. Kad ir kaip būtų keista, toji teplionė jį veikė tarsi stiprus erotinis užtaisas. Juk šios sienos tiek daug mačiusios, tiek daug šnabždesių girdėjusios... Jiedu buvo dalis sraunaus troškimų verpeto, besisukusio dar iki jų, senovės dienomis, ir dar ilgai ilgai besisuksiančio, draudžiamo, neužgniaužiamo, amžino. Toks *gyvenimas*.

Maždaug taip pats sau vienas samprotavo Bonimanas, tačiau policijai savo minčių jis neatskleidė nei tąsyk, nei vėliau.

— Kas įvyko paskui, sere? Prašyčiau, konkrečiau.

Ne, jis to neatskleis. Labai jums ačiū. Nei konkrečiau, nei abstrakčiau.

O paskui Bonimanas įstatęs žibintuvėlį į tarpą mūrinėje sienoje, nuo kurios toje vietoje kažkas buvo nuplėšta, ir apsikabinęs panelę Džobėj. Iš pradžių jis pajuto trumpą ir menką pasipriešinimą, nelyginant muistymąsi, lydimą žodžių „liaukis" ir „ne čia", tačiau galiausiai mergina baigė spyriotis, liežuvis vėlei ėmė vikriai suktis, ir jiedu toliau tęsė tai, kas buvo nutrūkę „Aštuonių varpų" tarpduryje. Bonimanas kilstelėjo aukštyn sijoną, bet ji vėl nustūmė jo rankas, tik šįkart dėl kitos priežasties. Truputį šnairuodama mergina pasilenkė ir nusimovė kelnaites. Vienas žingsnelis, antras, ir jos dingo panelės Džobėj kišenėje. Bonimanas stebėjo ją netekęs žado.

— Paskui, inspektoriau, kalbant konkrečiai, mudu su panele Džobėj pastebėjome į kampą sumestus kažką panašaus į maišus iš storo audinio.

Ji laukė, pakėlusi sijoną sau virš kelių, o jis, nusmauktomis iki pat kulkšnių kelnėmis, nušliurino tartum geležinėmis kojomis prie jos, tada sunkiai, visu svoriu suklupo, pakeldamas nuo maišų krūvos visą debesį dulkių, kurios žibintuvėlio šviesoje ėmė gražiai suktis ore, paskui mergina pradėjo rangytis, skųsdamasi, kad kažkas duria jai į nugarą.

Jie atsistojo ir patraukė maišus į šoną, tikėdamiesi įsitaisyti patogiau.

— Ir būtent tada jūs radote?

— Taip, tada mes ir radome.

Policijos inspektorius ūmai tvojo kumščiu į medinį stalą grublėtu paviršiumi ir šūktelėjo seržantui:

— Kur ponas Vaigramas? Nieko negirdėti?

— Vis dar ieškome, sere.

— Gerai. Po perkūnais, suraskite jį, žmogau. Suraskite.

4

Vadinamoji bomba buvo labai sunki — Džerikas spėjo, kad ji galėjo sverti daugiau nei pusę tonos — todėl, nors ji ir buvo užkelta ant ratukų, jam su mechaniku teko iš visų jėgų pasidarbuoti, norint atitraukti ją nuo sienos. Džerikas traukė, o mechanikas, užlindęs už jos ir įsirėmęs pečiais, pabandė kilstelėti. Pagaliau ji cypdama pajudėjo iš vietos, ir viena iš Wrens'o merginų galėjo lįsti į vidų jos permontuoti.

Dešifravimo mechanizmas atrodė nelyginant pabaisa, tarytum paslaptingas mechanizmas iš H. Dž. Velso fantazijų apie ateitį: aštuonių pėdų pločio ir šešių pėdų aukščio juoda metalinė spinta su priekinėje dalyje įtaisytais penkių colių skersmens būgnais. Jos užpakalinė dalis, pritvirtinta vyriais, buvo atidaryta, todėl galėjai matyti ne tik dulsvai blizgančius būgnus, bet ir daugybę spalvotų laidų. Ant betoninių grindų, toje vietoje, kur ji stovėjo, telkšojo didokas alyvos klanas.

Džerikas nusišluostė į skarmalą rankas ir pasitraukė į kampą, kad galėtų niekam netrukdydamas stebėti. Daugybė bloke įrengtų bombų veikė, nustatytos pagal kitus enigmos raktus, o triukšmo ir karščio čia buvo ne mažiau nei, jo manymu, laivo variklių skyriuje. Viena Karetaitė, priėjusi prie bombos iš užpakalinės pusės, ėmė atjunginėti laidus arba kaišioti juos į naujus kištukus. Kita darbavosi priekyje, nuiminėjo ir tikrino visus iš eilės būgnus. Radusi kokį nors elektros instaliacijos defektą, būgną perduodavo mechanikui, kuris pincetu įstatydavo smulkų plonytės vielos kontaktą atgal į vietą. Kontaktiniai šepetėliai dažnai nusidėvėdavo, tačiau būdavo, kad nuo per didelės apkrovos pernelyg išsitempdavo ir nuslysdavo visą mechanizmą su elektros varikliu jungiantis diržas. Be to, mechanikai niekuomet tinkamai nepasirūpindavo įžeminimu, todėl spintos dažnai suduodavo stiprų elektros smūgį.

Džeriko manymu, tai buvo blogiausias iš visų darbų. Šuniškas darbas. Aštuonias valandas per dieną, šešias dienas per savaitę kiurksoti belangėje ir kurtinančioje kameroje. Jis nusigręžė, kad galėtų dirs-

telėti į laikrodį. Nenorėjo, kad jie pastebėtų jo nekantravimą. Laikrodis rodė beveik pusę dvyliktos.

Jo parengtas meniu turėjo būti kuo skubiausiai pateiktas visiems Blečlyje veikiantiems bombų skyriams. Už aštuonių mylių nuo Parko, miškingoje Geihursto dvaro teritorijoje esančiame skynime, irgi buvo suręstas blokas bomboms, kuriame savo darbo pamainos galo jau laukusioms Wrens'o tarnautojoms buvo duotas įsakymas sustabdyti tris įrenginius, naudojamus „Bukučio" kodui (Berlyno-Vienos-Belgrado armijos vadovybės) dešifruoti, išmontuoti juos ir parengti darbui su „Rykliu". Tuo metu už dešimties mylių į vakarus, Adstoko dvaro arklidėse, merginos tiesiogine prasme tysojo šalia neveikiančių įrenginių, gurkšnodamos „Ovaltine" ir klausydamos Tomio Dorsio, grojančio BBC pramoginėje laidoje, kai netikėtai įsiveržusi vyresnioji su pluoštu lapų liepė nedelsiant pulti prie darbo. Analogiškas scenarijus pasikartojo ir Veivendono dvare, už trijų mylių į šiaurės rytus: drėgname ir šaltame belangiame bunkeryje veikusių keturių bombų operatorėms buvo nurodyta nutraukti darbą su „Erelio žuvininko" kodu (antraeilės reikšmės enigmos rakto, kuriuo buvo šifruojami Todto organizacijos* pranešimai) ir laukti ypatingos svarbos užduoties.

Šios, taip pat dar dvi mašinos, dirbančios Vienuoliktajame Blečlio Parko bloke, ir buvo tas tuzinas jiems pažadėtų bombų.

Atlikus techninę patikrą, Karetaitė sugrįžo prie pirmosios būgnų eilės ir ėmė nustatinėti jų padėtis atitinkamai pagal lapuose surašytas kombinacijas, tuo pat metu šūkčiodama raides savo kolegei, kuri tikrino jas pagal meniu.

— „F" — Fredis, „S" — Sviestas, „Kū"...

— Taip.

— Obuolys, Iks, Edvardas...

— Taip.

Būgnai buvo veriami ant velenų ir tvirtinami metaliniu kaiščiu,

* Karinis inžinerinis Trečiojo reicho padalinys.

kuris tuo metu garsiai spragtelėdavo. Kiekvienas būgnas buvo prijungtas taip, kad imituotų enigmos rotoriaus darbą, jų iš viso buvo šimtas aštuoni, o tai atitiko trisdešimt šešias lygiagrečiai veikiančias enigmos mašinėles. Baigus konfigūruoti visus būgnus, bomba buvo nustumta atgal į vietą, mechanikas įjungė motorą.

Būgnai ėmė suktis, išskyrus vieną, užspaustą viršutinėje eilėje. Mechanikas trinktelėjo per jį veržliarakčiu, ir šis tuojau taip pat pradėjo suktis. Bomba pagal parengtą meniu turėtų veikti be sustojimo mažiausiai vieną dieną, o galbūt, Džeriko skaičiavimais, ir dvi ar net tris, sustabdant ją tik tais retais atvejais, kai būgnai užbaigia visą savo ciklą. Tada, patikrinus būgnų padėtį, įrenginys paleidžiamas iš naujo, ir procesas vėl tęsiamas tol, kol paaiškėja tiksli būgnų nustatymų kombinacija ir kriptoanalitikai gali perskaityti tos dienos „Ryklio" kodu užšifruotus vokiečių pranešimus. Taip turėjo būti bent teoriškai.

Mechanikui kibus į kitą bombą, kad ją patrauktų, Džerikas puolė jam padėti, bet jį netikėtai kažkas sulaikė, timptelėdamas už rankos.

— Ateik, meiluti, — šūktelėjo Logis, perrėkdamas ūžesį. — Čia mums daugiau nebėra ką veikti.

Jis dar kartą truktelėjo Džeriką už rankovės.

Kad ir nenoriai, pastarasis apsisuko ir išsekė paskui Logį iš bloko.

Jo nuotaika nebuvo labai pakili. Galbūt ryt vakare, o gal ketvirtadienį bombos atskleis enigmos nustatymus šiai, jau besibaigiančiai dienai. O tada jau prasidės tikrasis, daug pastangų reikalaujantis darbas, bandant rekonstruoti naująjį trumpųjų orų prognozės šifrų rinkinį, — pirmiausia konvojus turės atsiųsti meteorologinę informaciją, paskui ją reikės palyginti su orų prognozės pranešimais, jau perimtais iš konvojų supančių vokiečių povandeninių laivų, atlikti keletą apytikrių skaičiavimų, juos patikrinti, sudaryti naują „špargalių" komplektą... Karas prieš enigmą tęsėsi be galo. Tai buvo nelyginant šachmatų turnyras, kurį sudarė tūkstančiai partijų prieš žaidėją, garsėjantį neeiline

gynyba, todėl figūros kasdien vis sugrįždavo į pradinę poziciją, ir prasidėdavo nauja partija.

Logis, asfaltuotu taku einant į Aštuntąjį bloką, irgi neatrodė euforiškai nusiteikęs.

— Kitus išsiunčiau namo, kad nors kiek nusnūstų, — kalbėjo jis, — o ir aš pats žadu ten eiti. Tą patį siūlyčiau padaryti ir tau, jei tik nesi per daug apsvaigęs, kad negalėtum užmigti.

— Jei galima, norėčiau čia dar šį bei tą pasitvarkyti. Nunešti atgal į seifą kodų knygelę.

— Gerai, padaryk tai. Ačiū.

— O paskui, manau, būtų ne pro šalį susitikti su Vaigramu.

— Ak, taip. Vaigramas.

Jie nuėjo į bloką. Įėjęs į savo kabinetą Logis švystelėjo Džerikui raktus nuo juodojo muziejaus.

— Štai, tavo prizas, — tarė jis, keldamas pusę butelio viskio. — Šito negalime pamiršti.

Džerikas nusišypsojo.

— Jei gerai pamenu, minėjai, kad Skaineris pasiūlė pilną butelį.

— A, taip, žinoma, sakiau, bet tu gi žinai Skainerį...

— Atiduok jį kitiems.

— Ei, nereikia, nebūk toks šventeiva.

Iš to paties stalčiaus Logis ištraukė porą glazūruotų puodukų. Nuvalė dulkes, paskui smiliumi išvalė jų vidų. — Už ką išgersime? Ar tu nieko prieš, jeigu ir aš prisijungsiu?

— Už „Ryklio“ atskleidimą? Už ateitį?

Logis negailėdamas kliuktelėjo gėrimo į abu puodukus.

— O ką, — mąsliai tarė šis, ištiesdamas vieną jų Džerikui, — jei pasiūlyčiau išgerti už *tavo* ateitį?

Jie susidaužė.

— Tegul bus už *mano*.

Jie sėdėjo, nenusirengę savo apsiaustų, tylėjo ir gėrė.

— Jaučiuosi pribaigtas, — galiausiai prisipažino Logis, rankomis

atsirėmęs į stalą ir keldamasis iš vietos. Nebesiorientuoju laike, nepasakyčiau tau, kurie dabar metai, o ką jau kalbėti apie dieną.

Ant lentynos gulėjo trys pypkės. Jis paėmė jas ir stipriai pūstelėjo paeiliui į kiekvieną, išgaudamas šaižų garsą, paskui įsikišo jas į kišenę.

— Nepamirškim tavo viskio.

— Nereikia man to prakeikto viskio.

— Paimk. Prašau. Dėl manęs.

Išėjus į koridorių, Logis paspaudė Džerikui ranką, ir pastarasis, žvilgtelėjęs jam į akis, pabūgo, kad šis ketina lepteleti ką nors trikdančio. Vis dėlto, kad ir ką jis rengėsi sakyti, Logis nutylėjo. Gailiai atidavęs pagarbą, nusvirduliavo koridoriumi ir garsiai trinktelėjęs durimis pradingo.

Didysis skyrius prieš pat keičiantis pamainoms buvo beveik tuščias. Tolimajame jo gale vienas kitas darbuotojas dar galynėjosi su „Delfinu“ ir „Jūros kiaule“. Dvi merginos darbiniais drabužiais su maišais rankose ėjo keliais aplink Džeriko stalą, rankiodamas net menkiausias popieriaus skiautes, kurios paskui turėjo būti sudegintos. Įprastoje darbo vietoje, palinkęs virš jūrlapių, buvo likęs tik Keivas. Pasirodžius Džerikui, jis kilstelėjo galvą.

— Viskas gerai? Kaip sekasi?

— Dar per anksti daryti išvadas, — atsakė Džerikas, imdamas knygelę su kodais ir įsidėdamas ją į kišenę. — O kaip tau?

— Kol kas trys pamušti. Norvegų ir danų krovininiai laivai. Abu ką tik nuskendo. Trečiasis dega ir sukasi ratais. Pusė įgulos dingusi be žinios, kita pusė dar bando gelbėti laivą.

— Kieno laivas?

— Amerikiečių. *Liberty* laivas „James Oglethorpe“. Septynių tūkstančių tonų, gabenantis plieną ir medvilnę.

— Amerikiečių... — pakartojo Džerikas, prisiminęs Kramerį („*Mano brolis žuvo. Vienas pirmųjų...*“)

— Tai pačios tikriausios skerdynės, — pridūrė Keivas. — Kruvinos, baisios skerdynės. Bet tai dar ne viskas. Žinai, kas blogiausia? Tai, kad ši naktis — ne paskutinė. Toliau laukia tas pats, nesibaigiantis košmaras. Sąjungininkų laivai Šiaurės Atlante ir toliau bus sekami, puldinėjami ir apšaudomi torpedomis, taip pat, kaip ir šią nelemtą naktį. Ar nors kiek įsivaizduoji, ką visa tai reiškia? Ar pagalvojai, ką reiškia matyti visiškai čia pat liepsnojantį laivą? Kai negali nieko padaryti, kad išgelbėtum žūstančius. Kai lauki savo eilės.

Keivas palietė ranka savo randą, bet netrukus ji bejėgiškai nusviro. Gestas bylojo apie siaubingą jį apėmusią rezignaciją.

— O jie dabar tikriausiai jau gaudo aplink SC-122 zujančių katafalkų signalus...

Sučirškė jo telefonas, Keivas ištiesė ranką pakelti ragelio. Jam nusisukus, Džerikas atsargiai pastatė ant jo stalo butelį su nugertu viskiu ir išdrožė į tamsą.

Pakurstytos benzedrino ir viskio, mintys be paliovos sukosi tartum Vienuoliktojo bloko bombų būgnai, bandydamos aklai atrasti ryšį tarp Klerės, Hesteros ir Skainerio, ir Vaigramo su pistoleto dėklu, kabančiu prie šono, ir dviračio padangų žymių šalia vasarnamio, ir degančio *Liberty* laivo, sukančio ratus virš skęstančių pusės įgulos narių.

Džerikas stabtelėjo šalia ežero įkvėpti gryno oro ir prisiminė tuos atvejus, kai jis kitomis aplinkybėmis yra stovėjęs šioje vietoje ir tamsoje žvelgęs į rūmų siluetą po žvaigždėtu dangumi. Paskui prisimerkė ir išvydo rūmus tokius, kokie jie galėjo būti prieš karą. Vidurvasario vakaras. Per pievelę plaukia orkestro muzika ir žmonių balsai. Medelyne išrikiuoti kiniški žibintai, rožiniai, rausvai violetiniai ir citrinos spalvos. Banketų salėje švyti sietynai. Baltas jų krištolas atsispindi lygiame ežero paviršiuje.

Vizija buvo tokia ryški, kad Tomas pajuto, kaip nuo įsivaizduojamo karščio jį pila prakaitas, o lipdamas šlaitu link rūmų tarėsi netgi

matąs išrikiuotus sidabrinius rolsroisus ir į jų ilgus gaubtus atsirėmusius vairuotojus. Tačiau prisiartinęs suprato, kad automobiliai viso labo tebuvo autobusai, atvežę į darbą naują pamainą ir laukiantys, kol sulips ankstesnioji, o rūmuose skambėjusi muzika — tai telefono skambučiai pramaišiui su skubiais žingsniais akmeniniu grindiniu.

Patekęs į rūmų labirintą Džerikas apdairiai pasisveikino su sutiktais žmonėmis — pagyvenusiu vyriškiu pilku kostiumu, armijos kapitonu ir karinių oro pajėgų Moterų skyriaus aptarnaujančio personalo uniforma vilkinčia tarnautoja. Blausioje šviesoje jų drabužiai Tomui pasirodė netvarkingi, bet, pastebėjęs į jį nukreiptus žvilgsnius, jis spėjo, kad pats atrodo ne mažiau keistai. Jis pirmiausia prisiminė benzedrino poveikį akių vyzdžiams, o paskui tai, kad daugiau nei keturiasdešimt valandų jis buvo nesiskutęs ir nepersirengęs drabužių. Tačiau iš Blečlio dar niekas nebuvo išmestas už keistą išvaizdą, priešingu atveju čia jau pirmosiomis dienomis nedaug kas būtų likęs. Užtenka paminėti senąjį Dilį Noksą, kuris į darbą įprastai ateidavo vilkėdamas chalatą, arba Tiuringą, važiuodavusį dviračiu su dujokauke ant veido, mat baiminosi šienligės, arba kriptoanalitiką iš japonų šifrų skyriaus, kuris kartą pietų metu visiškai nuogas maudėsi ežere. Palyginti su jais Džerikas buvo eilinis kontoros tarnautojas.

Po minutės kitos jis atidarė į rūsį vedančio koridoriaus duris. Lemputė po jo ankstesnio apsilankymo buvo tikriausiai perdegusi, ir Tomas atsidūrė tokioje tamsoje, kokia gali būti tik požemiuose. Laiptų apačioje kažkas neryškiai švytėjo, ir jis pradėjo apgraibomis leistis žemyn. Ten, apačioje, buvo durų į juodąjį muziejų rakto skylutė, apvesta švytinčiais dažais — šios gudrybės jie išmoko „Blico“ metu.

Patalpoje šviesos jungiklis veikė. Džerikas atidarė seifą, įdėjo atgal kodų rinkinį ir ūmai pajuto kvailą norą čia pat paslėpti ir pavogtas kriptogramas. Įdėtos į voką jos išgulėtų seife ne vieną mėnesį. Tačiau ar dar kada nors jis galės čionai ateiti? O juk vieną dieną jas kas nors vis tiek atras. Paskui kažkas paskambins į Bomanorą, ir viskas išaiškės — ir jo indėlis, ir Hesteros...

Ne, tik ne tai.

Džerikas uždarė plienines duris.

Vis dėlto jis negalėjo taip paprastai imti ir išeiti. Su šia vieta buvo susijusi svarbi jo gyvenimo dalis. Jis palietė seifą, šiurkščias ir sausas sienas. Perbraukė pirštu per dulkėmis padengtą stalą. Įsmeigė žvilgsnį į eilę enigmų, sustatytų ant metalinės lentynos. Jos visos buvo plonuose mediniuose korpusuose, daugelis — originaliose vokiškose dėžutėse, ir net neveikiančios atrodė pakankamai grėsmingai. Šiaip ar taip, jos yra daugiau nei mašinos, pagalvojo Džerikas. Tai buvo priešo protinių galių sinapsės — paslaptingos, sudėtingos ir *gyvos*.

Jis porą minučių stebeilijo į jas, paskui ėmė gręžtis į duris.

— Tomai Džerikai, — sušnabždėjo vaikinas. — Tu tikras kvailys.

Pirmoji iš enigmų, kurią jis nukėlė nuo lentynos ir apžiūrėjo, buvo stipriai pažeista ir neveikianti. Prie trečiosios mašinėlės korpuso rankenos išvydo priklijuotą bagažo etiketę: „Sidi Bou Zid 14/2/43“. *Afrika Korps* enigma, kurią mūšyje su Romeliu praėjusį mėnesį pagrobė Aštuntoji armija. Džerikas atsargiai pastatė ją ant stalo ir atsegė metalines sagtis. Dangtis atsidarė be vargo.

Enigma buvo idealios būklės, tiesiog puiki. Klaviatūros raidės dar neapsitrynusios, juodo metalo aptaisas be jokio įbrėžimo, o lemputės švarios, kad net spindi. Trys rotoriai, jis patikrino, sustoję ant ZDE, prieš šviesą tviskėjo sidabru. Džerikas paglostė ją. Šią enigmą tikriausiai dar visiškai neseniai savo rankose laikė gamintojai. „Heimsoeth und Rinke, Berlin-Wilmersdorf, Uhlandstrasse 138“.

Jis paspaudė klavišą. Šis atrodė standesnis nei įprastų spausdinimo mašinėlių klavišai. Nuspaudus jį iki galo, mechanizmas išleido duslų garsą, o rotorius dešinėje pasisuko per vieną įrantą. Tuo pat metu žybtelėjo viena lemputė.

Aleliuja!

Baterija įkrauta. Enigma veikianti. Tomas patikrino mechanizmą. Susikūprinęs paspaudė raidę C. Užsidegė raidė J. Tada paspaudė L, užsidegė U. A, I, R ir E virto paeiliui X, P, Q ir dar kartą Q.

Jis pakėlė vidinį enigmos dangtį, atjungė veleną, nustatė rotorius

atgal į ankstesnę padėtį ZDE ir spragtelėjo užraktu. Paskui surinko kriptogramą JUXPQQ, kurią žybsinčios lemputės pavertė CLAIRE.

Džerikas pagrabinėjo kišenes ir iš vienos išsitraukė laikrodį. Dvi minutės iki vidurnakčio.

Uždengęs enigmą dangčiu, pastatė ją atgal ant lentynos. Išeidamas patampė duris, kad įsitikintų, ar jas užrakino.

Kas gi jis toks buvo žmonėms, su kuriais prasilenkė administracijos pastato koridoriuose? Nulis. Niekas. Eilinis panikuojantis kriptoanalitikas.

Hestera Volis, kaip sutarta, lygiai vidurnaktį laukė telefono būdelėje, rankoje laikydama ragelį, apsimesdama, kad skambina, ir dėl to jausdamasi ne tiek išsigandusi, kiek kvailai. Už stiklo tamsoje ramiai tekėjo dvi blyškių spingsulių srovės, mat viena pamaina judėjo nuo pagrindinių vartų į Parką, o kita, slūgdama, vartų link. Kišenėje ji turėjo Blečlio Parke naudojamo rusvo laiškinio popieriaus, kuriame matėsi medžio plaušų atspaudai, lapelį su šešiais įrašais.

Kordinglis patikėjo jos pasakojimu nuo pradžios iki pabaigos ir, kaip jai pasirodė, netgi per daug uoliai sutiko padėti. Pats negalėdamas rasti Hesterą dominančio aplanko, jis pasikvietė į pagalbą geltonplaukį vaikiščią spuoguotu veidu ir atlėpusiomis ausimis. Nejaugi šis vaikas embrioniniu veidu, nustebo ji, yra kriptoanalitikas? Tačiau Donaldas pašnibždomis atsakė teigiamai, maža to — šis vaikinas esąs vienas iš geriausių: profesionalai ir universitetų gudročiai jau išrankioti, todėl dabar atėjo eilė moksleiviams. Dar nesusiformavęs. Paklusnus. Naujasis elitas.

Aplanką pavyko rasti, kamputyje atsirado vietos, ir panelė Volis skubiai, kaip niekada anksčiau, ėmė rašyti. Sunkiausia laukė pabaigoje: perrašiusi tai, kas jai buvo reikalinga, ji ramiai, tvardydamasi grąžino aplanką Embrionui ir, laikydamasi įprastų bendravimo taisyklių, apsikeitė su Donaldu dar keliomis frazėmis.

„Būtų visai neblogai kurį nors vakarą kartu nueiti išgerti arbatos."

„Iš tikrųjų, reikėtų."

„Palaikykime ryšį."

„Visiškai sutinku."

Žinoma, nė vienas neturėjo nė mažiausio noro dar kartą susitikti.

Paskubėk, Tomai Džerikai.

Jau po pusiaunakčio. Pirmasis autobusas sunkiai pajudėjo — mergina jo beveik nematė, tik išmetamąsias dujas, kurios raudonų užpakalinių žibintų šviesoje virto rausvu tumulu.

Kai ji jau buvo bepradedanti nerimauti, anapus stiklo šmėkštelėjo balta dėmė. Pasirodė ranka ir tyliai pabarbeno. Hestera paleido telefono ragelį, pašvietė žibintuvėliu į stiklą ir už jo išvydo panašų į pamišėlio veidą. Juodos paklaikusios akys ir senokai neskusta katorgininko fizionomija.

— O manęs mirtinai gąsdinti nebuvo jokio reikalo, — suburbėjo ji, bet jos žodžiai liko tarp keturių telefono būdelės sienų.

Išėjusi ji pasakė tik tiek:

— Palikau jūsų numerius ant telefono.

Hestera palaikė praviras duris. Džerikas uždėjo savo delną ant jos rankos. Trumpas spustelėjimas išreiškė padėką, bet buvo per trumpas, kad ji galėtų pasakyti, kieno pirštai šaltesni.

— Susitikime čia penktą.

Pakili nuotaika suteikė energijos pavargusioms Hesteros kojoms, jai minant dviračiu į kalvą, tolyn nuo Blečlio.

Jis norėjo susitikti su ja penktą valandą. Kaip kitaip būtų galima paaiškinti šį prašymą, jei ne tuo, kad jam pavyko rasti išeitį? Jie laimėjo! Jie laimėjo prieš visus mermedženus ir kordinglius!

Šlaitas statėjo. Važiuoti darėsi vis sunkiau, todėl ji dabar mynė pedalus atsistojusi. Dviratis svyravo iš šalis nelyginant metronomas. Ant kelio šoko šviesos spindulys.

Po valandėlės Hestera griežtai kaltins save už tokį pirmalaikį džiūgavimą, bet ji vis tiek nebūtų jų pastebėjusi. Jie labai rūpestingai pasirinko vietą stebėjimo postui, lygiagrečiai keliukui, prie gudobelių gyvatvorės, — šiaip ar taip, profesionalai, — todėl mergina, pasukusi už kampo ir per skrodes ėmusi artėti prie vasarnamio, pramynė visiškai pro juos, į tą pusę nė nedirstelėdama.

Iki durų jai buvo likusios gal šešios pėdos, kai blykstelėjo priekiniai automobilio žibintai — tamsiu paros metu, laikantis šviesos maskavimo reikalavimų, švietė tik juose palikti siauri neužklijuoti plyšiai, bet pakankamai akinamai, kad ant kalkėmis baltintos namo sienos pasirodytų Hesteros šešėlis. Išgirdusi automobilio variklio kosčiojimą, ji atsisuko į jo pusę ir ranka prisidengusi akis išvydo atvažiuojantį didelį automobilį. Jis artinosi ramiai, neskubėdamas, nenumaldomai ir linguodamas duobėta žeme.

5

Džerikas nusiteikė išnaudoti visą jam likusį laiką. Skubėti nėra jokio reikalo. Tu turi penkias valandas. Pasinaudok tuo.

Jis užsirakino rūsio kambaryje, palikdamas rakto skylutėje pusiau pasuktą raktą, kad bet kas, pabandęs įkišti *savo* raktą, liktų nieko nepešęs. Džerikas suprato, kad jam vis tiek tektų atrakinti duris, pasirinkimo jis neturėtų. Jis būtų lyg žiurkė, patekusi į spąstus. Tačiau taip laimėtų bent trisdešimt sekundžių, o dabar jam beliko pasirūpinti dingstimi, dėl kurios čia atsidūręs, todėl vėl atrakino karinio jūrų laivyno skyriaus seifą, išėmė iš jo pluoštą žemėlapių bei kodų rinkinių ir paskleidė juos ant siauro stalo. Šalia pasidėjo vogtas kriptogramas, lapus su raktų nustatymais ir savo laikrodį atidarytu dangteliu. Tarytum besirengdamas egzaminui, Džerikas pagalvojo: *„Kandidatai turi rašyti tik vienoje lapo pusėje; šią paraštę palikite tuščią, egzaminuotojui.“*

Paskui jis vėl nukėlė enigmą ir ją atidengė.

Įsiklausė. Tylu. Buvo girdėti, kaip kažkur, greičiausiai iš vamzdžio, kapsi lašai. Atrodė, kad kambario sienos vos atlaiko šaltos žemės spaudimą; Džerikas užuodė gruntą, o burnoje jautė sudrėkusio, minkšto tinko dulkelių skonį. Jis papūtė į sugrubusius pirštus ir juos trumpai pamankštino.

Tomas nutarė dirbti atbulai, pirmiausia dešifruoti paskutines perimtas kriptogramas, tikėdamasis, kad būtent jose glūdi užuomina į Klerės dingimo paslaptį.

Jis pirštu nuvedė palei notacijos stulpelį, ieškodamas „Grifo“ nustatymų, kuriuos vokiečiai naudojo kovo ketvirtą, tai yra tą dieną, kai Blečlio registratūroje buvo kilusi sumaištis.

III V IV GAH CX AZ DV KT HU LW GP EY MR FQ

Romėniški skaitmenys rodė, kurie trys iš penkių įrenginio rotorių tądien buvo naudojami ir kokia tvarka jie buvo išdėstyti. GAH reiškė rotorių pradinę padėtį. Dešimt pirmųjų raidžių porų sufleravo, kaip reikėtų sujungti kontaktų poras enigmos komutatoriuje. Šešios tam tikras raides atitinkančios poros lieka nesujungtos, o tai, veikiant paslaptingiems ir įstabiems statistikos dėsniams, galimų skirtingų sujungimų skaičių nuo beveik aštuonių milijardų (25 x 23 x 21 x 19 x 17 x 15 x 13 x 11 x 9 x 7 x 5 x 3) padidina iki daugiau kaip šimto penkiasdešimties milijardų.

Pirmiausia jis laidais sujungė kontaktų poras. Trumpi, rumbuoti, šokolado spalvos lankstūs laidai su variniais, bakelitu aptrauktais kištukais abiejuose jų galuose sklandžiai sulindo į raidėmis pažymėtus atitinkamus lizdus: C į X, A į Z...

Baigęs šį darbą, Džerikas nuėmė vidinį enigmos dangtį, atlaisvino veleną ir nuėmė ant jo buvusius rotorius. Paskui iš atskiros sekcijos išėmė du atliekamus.

Rotoriai savo dydžiu ir storiu priminė ritulius, kuriais žaidžiamas ledo ritulys, tačiau už pastaruosius buvo sunkesni. Kiekvienas toks šif-

ravimo ratas turėjo po dvidešimt šešis gnybtus, — spyruoklinius, smeigės formos iš vienos pusės ir plokščius, apskritimo formos iš kitos, — o ant briaunos ratu buvo išraižytos abėcėlės raidės. Rotoriams sukantis vienas prieš kitą, jų sukuriamos elektrinės grandinės skyrėsi. Kiekvieną kartą paspaudus klavišą, dešinysis rotorius pasisukdavo per vieną raidę. Kai jis apsisukdavo aplink, per dvidešimt šešias raides, briaunoje su raidėmis esanti įranta pasukdavo vidurinįjį rotorių. Galiausiai, kai ir šis apsisukdavo aplink savo ašį, pasisukdavo trečiasis rotorius. Fazė, kai sukasi du rotoriai, Blečlyje buvo vadinama krabu, o trys — omaru.

Džerikas parinko rotorius, kurie buvo naudojami tą dieną, sudėjo juos pagal eilę — III, V, IV — ir užmovė ant veleno. Sukdamas rotorių III, nustatė jį į poziciją G, V — į A, IV — į H, o baigęs uždengė dangčiu.

Šifravimo mašinėlė buvo nustatyta analogiškai jos dvynei Smolenske kovo ketvirtą.

Jis palietė pirštais klaviatūrą.

Galima pradėti.

Enigmos veikimo principas buvo paprastas. Tarkime, jei nustačius šifravimo mašinėlę pagal atitinkamus parametrus ir paspaudus klavišą A, sukuriama elektrinė grandinė, kuri uždega lemputę X, tai — turint omenyje, kad elektros srovė yra abipusė, — išlaikant tuos pačius nustatymus, paspaudus klavišą X, užsidegs lemputė A. Dešifravimo procesas turėjo būti toks pat nesudėtingas, kaip ir šifravimas.

Tačiau Džerikas netrukus įsitikino, kad kažkas čia ne taip. Kairės rankos smiliumi spausdamas klavišus, atitinkančius kriptogramos raides, dešiniąja popieriaus lape rašė raides, kurias žymėjo švieslentėje užsidegančios lemputės. T tapo H, R — Y, X — C... Jis suprato, kad tekstas ne vokiečių kalba. Nepaisant stiprėjančios nevilties, jis tęsė pradėtą darbą toliau, vis dar tikėdamas sėkme. Pasidavė tik tuomet, kai surinko keturiasdešimt septintą raidę.

HYCYKWPIOROKDZENAJEWICZJPTAKJHRUTBPYSJMOTYLPCIE

Tomas pasikasė galvą.

Pasitaikydavo atvejų, kai enigma dirbantis operatorius, norėdamas apsunkinti perduodamo pranešimo dešifravimą, į tekstą įterpdavo bereikšmių frazių, bet ar galėjo jų įterpti tiek daug? Žiūrėdamas į šį raidžių kratinį jis neįžvelgė nė vieno *tikro* žodžio.

Sunkiai atsiduses atsilošė kėdėje ir įsmeigė žvilgsnį į besilupantį lubų tinką.

Dvi galimybės ir abi vienodai atstumiančios.

Pirmoji: pranešimas užšifruotas, taikant superšifravimo metodą, kai paprastasis tekstas, kad jį būtų sunkiau perskaityti, užšifruojamas du kartus. Toks dvigubas šifravimas užtrunka gerokai ilgiau ir yra taikomas tik tais atvejais, kai perduodama itin slapta informacija.

Antroji: Hestera suklydo — galbūt supainiojo tik vieną raidelę, tačiau to užtektų, kad jis visą gyvenimą pratūnotų šioje patalpoje, veltui bandydamas priversti slaptaraštį atskleisti savo paslaptį.

Iš abiejų galimybių labiau tikėtina atrodė antroji.

Džerikas valandėlę vaikštinėjo po savo celę, norėdamas suaktyvinti kraujo apytaką kojose ir rankose. Paskui iš naujo nustatė rotorius į pradinę padėtį — GAH — ir pabandė dešifruoti antrąjį kovo ketvirtą siųstą pranešimą. Ir vėl toks pat rezultatas:

SZULCJK UKAH _

Užuot mėginęs įveikti kitas, trečią ar ketvirtą, kriptogramas, jis ėmė kaitalioti rotorių nustatymus — GEH, GAN, CAH — vildamasis, galbūt mergina bus supainiojusi kurią nors raidę, tačiau enigma ir toliau mirkčiojo nesuprantama jam kalba.

Automobiliu važiavo keturiese. Hestera sėdėjo ant galinės sėdynės, šalia Vaigramo. Du vyrai — ant priekinių sėdynių. Visos durelės už-

rakintos, šildytuvas įjungtas, o cigarečių dūmų ir prakaito smarvė tokia stipri, kad Vaigramas galėjo kvėpuoti tik pro turkišku raštu margintą savo šaliką, kurį laikė švelniai prispaudęs prie nosies. Jo veidas visą laiką buvo pusiau nugręžtas nuo Hesteros, o prakalbo jis tik tuomet, kai jie pasiekė pagrindinį kelią. Išvažiavus į priešpriešinio eismo juostą, lenkiant kitą ta pačia kryptimi važiavusį automobilį, vairuotojas įjungė policijos varpą.

— O, dėl Dievo meilės, Leveretai, išjunk.

Skambėjimas liovėsi. Automobilis pasuko į kairę, paskui į dešinę. Jie ėmė kratytis vėžių išmuštu keliuku, ir Hestera pirštais tvirtai įsikibo į odinius apmušalus, kad tik netektų užvirsti ant Vaigramo. Mergina, beje, irgi tylėjo. Tyla buvo vienintelis būdas, kuriuo ji galėjo išreikšti ignoravimą. Ji būtų beprotė, jei it paika mergšė imtų malti liežuviu ir išsiduotų, kad nervinasi.

Po poros minučių automobilis sustojo. Vaigramas liko sėdėti, net nekrustelėjo, nelyginant valstybės galva, o jo pagalbininkai tuo metu iš priekinių sėdynių išsiropštė laukan. Vienas iš jų atidarė Vaigramui automobilio dureles. Tamsoje blykčiojo žibintuvėliai. Šmėkščiojo šešėliai. Sveikinimo ceremonija.

— Ar jau įjungėte šviesas, inspektoriau? — pasidomėjo Vaigramas.

— Taip, sere, — pasigirdo žemas balsas. Iš akcento buvo galima spėti inspektorių esant iš Vidurio Anglijos. — Aišku, galime susilaukti skundų dėl aviacijos antskrydžių pavojaus.

— Tegul susikiša savo skundus sau į skylę. O hansas tegul bombarduoja šitą suknistą vietą, kiek tik jam patinka. Nubraižėte schemas?

— Taip, sere.

— O, gerai.

Vaigramas, pasilaikydamas už automobilio stogo, iškėlė kojas ant paminos. Luktelėjęs sekundę kitą ir matydamas, kad Hestera sėdi kaip sėdėjusi, įlindo atgal ir suirzęs pamojo pirštais.

— Nagi, eime. O gal pageidautumėte, kad neščiau iškėlęs ant rankų?

Hestera pasislinko per sėdynę.

Netoliese stovėjo dar du, ne, *trys*, automobiliai įjungtomis priekinių žibintų šviesomis, kurių fone ji išvydo pirmyn ir atgal zujančias figūras, be to, nedidelis amerikietiškas sunkvežimis ir greitosios pagalbos automobilis. Kaip tik pastarasis ją ir šokiravo. Jo durys buvo atdaros, todėl Vaigramo švelniai palaikoma už alkūnės ir eidama pro šalį mergina užuodė dezinfekcijos priemonių kvapą, o akies krašteliu dirstelėjusi į vidų išvydo neštuvus su rudomis šiurkščiomis antklodėmis, odiniais diržais ir baltomis paklodėmis. Ant galinio buferio, išskėtę į šalis kojas ir rūkydami, sėdėjo du vyrai. Jie žiūrėjo į ją be jokio susidomėjimo.

— Esate čia anksčiau buvusi? — paklausė Vaigramas.

— O kur mes esame?

— Įsimylėjėlių take. Spėju, panašios vietos jūsų nedomina?

Rankoje Vaigramas laikė žibintuvėlį, o jam pasitraukus į šoną, kad praleistų ją pro vartus, Hestera išvydo įspėjimą: PAVOJINGA, UŽTVINUSI MOLIO DUOBĖ — LABAI GILU! Ji išgirdo kažkur priekyje varlių kurkimą primenantį variklio garsą ir klykaujant vandens paukščius. Mergina ėmė drebėti.

*„Viešpaties ranka palietė mane. Jis išvedė mane Viešpaties dvasia ir pastatė viduryje slėnio, kuris buvo pilnas kaulų."**

— Ar ką nors sakėte? — pasiteiravo Vaigramas.

— Nemanau.

Ak, Klere, vargšele mano Klere...

Variklio garsas vis stiprėjo, atrodė, kad jis sklinda iš kairėje stūksančio mūrinio pastato. Pro plyšius jo stoge skverbėsi silpna šviesa, joje matėsi aukštas, status kaminas, kurio apačią apglėbusi laikė gebenė. Hestera neaiškiai jautė, kad jie eina visos procesijos priekyje. Paskui juos sekė vairuotojas, Leveretas, o už jo — antrasis vyras, taip pat važiavęs jų automobiliu, su diržu sujuosiamu gabardino apsiaustu, o dar toliau krypavo policijos inspektorius.

* ST Ez 37,1.

— Atsargiai, — perspėjo Vaigramas, bandydamas vėl paimti ją už rankos, bet mergina išsisuko.

Ji spūdino per plytgalius ir aukštyn besiranganČias piktžoles, girdėdama kažkur kalbančius žmones, pasuko už kampo ir atsidūrė po akinamu lempų skliautu, ryškiai apšviestame plačiame take. Juo vienas šalia kito keturpėsčia ropojo šeši policijos pareigūnai, kažko ieškodami tarp šviesoje blizgančių stiklo šukių ir įvairių nuolaužų. Už jų vienas kareivis prižiūrėjo vibruojantį generatorių, kitas išvyniojo kabelį iš būgno, o dar vienas jungė naujas lempas.

Vaigramas vyptelėjo ir pamerkė jai akį, lyg sakydamas: matai, kaip visi vykdo mano įsakymus? Jis movėsi rusvas veršenos pirštines.

— Turiu jums kai ką parodyti.

Pastato kampe, šalia išversto kiltinio maišo su kažkokiais skudurais, Hestera išvydo stovintį policijos seržantą. Jai teko sukaupti visas jėgas, kad galėtų prieiti arčiau. *Viešpatie, maldauju, neleisk, kad tai būtų ji...*

— Atsiversk savo užrašų knygelę, — Vaigramas kreipėsi į seržantą, paskui, kilstelėjęs apsiausto skvernus, pritūpė. — Liudytojai rodau, pirma, moterišką paltą, siekiantį iki kulkšnių, sprendžiant iš jo išvaizdos. Pilkos spalvos, puoštą juodu aksomu.

Jis ištraukė paltą iš krūvos ir išvertė vidine puse.

— Pilko satino pamušalas. Labai dėmėtas. Greičiausiai kraujas. Reikės patikrinti. Prie apykaklės etiketė: *Hunters, Burlington Arcade.* Ir ką gi mums atsakė liudytoja? — Vaigramas kilstelėjo paltą ir nesidairydamas palaikė jį rankoje.

Aš gi tau sakiau: „Jis per gražus, kad drengtumei jį kasdien.“ Tačiau tu į tai atsakei: „Mano kvailele Hestera, juk tai ir yra vienintelė priežastis, dėl kurios jį rengiuosi.“

— Taigi ką liudytoja mums *atsakė*?

— Jis jos.

— „Jis jos.“ Užrašei? Gerai. Puiku. Toliau. Damos batelis. Kairės kojos. Juodas. Aukštakulnis. Kulnas nulūžęs. Kaip manote, jos?

— Negaliu jums atsakyti. Vienas batelis...

— Didokas. Sakyčiau, septinto dydžio. Gal aštunto. Kokio dydžio jos koja?

Pauzė, paskui Hestera atsakė:

— Septinto.

— Radome ir antrą, sere, — paaiškino inspektorius. — Išorėje, netoli vandens.

— Ir kelnaitės. Baltos. Šilkinės. Kruvinos. — Vaigramas paėmė jas dviem pirštais, smiliumi ir nykščiu, ir ištiesė. — Ar atpažįstate jas, panele Volis?

Paleidęs iš rankos kelnaites, jis pasirausė krūvoje.

— Ir paskutinis radinys. Plyta. — Jis pašvietė žibintuvėliu, kažkas sublizgo. — Taip pat kruvina. Su prie jos prilipusiais šviesiais plaukais.

•

— Vienuolika didesnių pastatų, — suskaičiavo inspektorius. — Aštuoni iš jų su degimo krosnimis, keturi su išlikusiais kaminais. Štai čionai eina geležinkelio atšaka su atsarginiais keliais, jungianti su magistrale, o čia, kaip tik per šią vietą, eina manevrinis kelias.

Jie jau buvo išėję iš pastato vidaus, maždaug toje vietoje, kur rastas antras batelis. Inspektorius savo žemėlapį buvo išskleidęs ant aprūdijusios vandens cisternos. Hestera lūkuriavo atokiau, akylai stebima Levereto, stovinčio prie šonų nuleistomis rankomis. Pakrante ėjo dar keletas vyrų, prožektorių spinduliais skrosdami nakties tamsą.

— Vietos žvejų klubas šalia dambos įsirengęs prieplauką. Paprastai joje laikomos trys irklinės valtys.

— Paprastai?

— Durys buvo išlaužtos, sere. Sezonas baigėsi. Todėl niekas ir nepasigedo. Turiu omenyje dingusią valtį.

— Nuo kada?

— Hm, sekmadienį čia buvo žvejojami karpiai. Iš valčių. Tai paskutinė meškeriojimo sezono diena. Viskas buvo savo vietose. Vadinasi, galėjo dingti tik po sekmadienio vakaro.

— Sekmadienis... Šiandien trečiadienis, — Vaigramas atsidūsėjo ir pakraipė galvą.

Inspektorius skėstelėjo rankomis.

— Todėl, sere, tris pareigūnus paskyriau budėti Blečlyje. Bedfordas mums paskolino šešis, Bakingamas — devynis. Patruliuojama dviejų mylių nuo miestelio centro spinduliu. Limitas, sere.

Atrodo, Vaigramas jo nė negirdėjo.

— Koks ežero plotas?

— Maždaug ketvirčio mylios platumo.

— Gilus?

— Taip, sere.

— Dvidešimt, trisdešimt pėdų?

— Prie kranto. Giliausiose vietose siekia šešiasdešimt. Gali būti iki septyniasdešimties. Seniai iškastas. Miestelį statė iš to, ką čia iškasė.

— Nejaugi? — Vaigramas nukreipė žibintuvėlio spindulį per ežerą. Atrodo įspūdingai. Iš vienos skylės atsirado dar viena.

Kilo rūkas, kuris, pūstelėjus švelniam vėjeliui, imdavo sūkuriuoti lyg garai virš katilo su verdančiu vandeniu. Vaigramas apsuko šviesos pluoštą aplink ir vėl nukreipė į pastatą.

— Taigi kas čia įvyko? — švelniai paklausė jis. — Mūsų veikėjas sekmadienio vakarą išvilioja ją pasidulkinti. Paskui nužudo, tikriausiai panaudodamas šią plytą. Atvelka ją čia... — spindulys nubrėžė taką nuo degimo krosnių iki vandens. — Turėjo būti stiprus, nes mergina ne iš smulkiųjų. Kas paskui? Paskui paima valtį. Lavoną tikriausiai įkiša į maišą. Kad būtų sunkesnis, prikrauna plytų. Tai visiškai akivaizdu. Irkluoja į ežero vidurį. Atsikrato maišu. Duslus pūkštelėjimas tamsoje, visai kaip filmuose... Galimas dalykas, jis ketina grįžęs surinkti ir drabužius, bet kažkas jį pabaido. Greičiausiai dar viena paukštelių pora.

Vaigramas žibintuvėlio spinduliu vėl perskrodė rūką.

— Septyniasdešimties pėdų gylis. Tikra pragaro skylė! Norint ją rasti, mums teks atsigabenti povandeninį laivą.

— Gal aš jau galėčiau eiti? — paklausė Hestera.

Iki šiol ji laikėsi labai santūriai, nepratarė nė žodžio, bet dabar jos skruostais tekėjo ašaros, o ji pati ryte rijo orą.

Vaigramas pašvietė į jos ašarotą veidą.

— Ne, — liūdnai pareiškė jis. — Man labai gaila, tačiau negalite.

Džerikas greitai, kiek jam leido sugrubę pirštai, keitė šifravimo mašinėlės nustatymus.

Taigi enigmos nustatymai „Grifo“ kodui 1943-iųjų vasario šeštąją:

`I V III DMR EY JL AK NV FZ CT HP MX BQ GS`

Paskutinės keturios kriptogramos buvo neįveikiamos, tikra nelaimė, chaosas chaose. Jis jautėsi joms išeikvojęs per daug laiko. Ką gi, teks pradėti iš naujo, tik šįkart jau nuo pirmojo pranešimo. E į Y, J į L. O ką, jei ir vėl nepavyks? Reikia negalvoti apie tai. A į K, N į V... Džerikas pakėlė dangtį, atkabino veleną, nuėmė rotorius. Virš galvos, rūmuose, buvo tylu. Šiaip ar taip, jis buvo nusileidęs per daug giliai, kad išgirstų žingsnius. Jis svarstė, ką jie dabar ten veikia. Ieško jo? Visko gali būti. Jeigu jie susiprastų pažadinti Logį, tai jo paieška neužtruktų. Jis užmovė rotorius pagal nurodytą eiliškumą — pirmą, penktą, trečią — ir sukdamas juos nustatė į pradinę padėtį, DMR.

Kone iš karto suprato, kad šįsyk jį lydės sėkmė. Pirmos raidės buvo C ir X, o jos reiškė nulius, paskui sekė A, N, K, H.

An OKH...

OKH. *Oberkommando des Heeres.* Vyriausioji kariuomenės vadovybė.

Stebuklas.

Džeriko pirštas neatsitraukė nuo klaviatūros. Lemputės toliau žybsėjo.

An OKH/BEFEHL. Vyriausiajam kariuomenės vadui.

Dringent.

Skubiai.

Melde Auffindung zahleicher menschlicher Überreste zwölf Km westlich Smolensk...

Už dvidešimties kilometrų į vakarus nuo Smolensko rasti žmonių palaikai...

Hestera sėdėjo užrakinta automobilyje kartu su Vaigramu. Leveretas budėjo lauke.

Džerikas. Operacijai vadovaujantis vyriškis kamantinėjo ją apie Džeriką. Kur jis yra? Ką jis veikia? Kada Hestera mačiusi jį paskutinį kartą?

— Jo nėra bloke. Nėra ir bute, kurį nuomojasi. Nėra ir vasarnamyje. Taigi aš klausiu jūsų: kur, velniai rautų, šiame prakeiktame miestelyje dar galima būti?

Mergina nieko neatsakė.

Jis bandė šaukti, kumščiu daužydamas priekinę sėdynę, o paskui, supratęs, kad tai nepadeda, ištiesė Hesterai savo nosinę ir dėjosi gailįs jos, bet nuo odekolonu iškvepinto šilko ir atmintyje iškilusio prie plytos priskretusių šviesių plaukų vaizdo ją supykino, todėl Vaigramui teko nuleisti šoninį stiklą ir paprašyti Levereto, kad šis atidarytų dureles jos pusėje.

— Jie rado valtį, sere, — pranešė Leveretas. — Kraujo klanas ant dugno.

Prieš pat trečią valandą ryto Džerikas baigė dešifruoti pirmąjį pranešimą.

VYRIAUSIAJAM KARIUOMENĖS VADUI. SKUBIAI. UŽ DVIDEŠIMTIES KILOMETRŲ Į VAKARUS NUO SMOLENSKO RASTI ŽMONIŲ PALAI-

KAI. GALI BŪTI LABAI DAUG, TŪKSTANČIAI. KAIP MAN ELGTIS? LACHMANAS, PULKININKAS, KARO POLICIJA.

Džerikas atsilošęs žiūrėjo į šį stebuklą. Taigi, *Herr* pulkininke, kaip tamstai toliau elgtis? Nekantrauju sužinoti.

Jis vėl ėmėsi nuobodžios kištukų perjungimo ir rotorių pakeitimo procedūros. Kitas pranešimas iš Smolensko išsiųstas po trijų dienų, vasario devintąją. A, N, O, K, H, B, E, F, E, H, L... Jam prieš akis atsivėrė pedantiško formalumo Vokietijos ginkluotose pajėgose pavyzdys. Paskui sekė nulis, o po jo G, E, S, T, E, R, N, U, N, D, H, E, U, T, E.

Gestern und heute. Vakar ir šiandien.

Ir taip toliau. Raidė po raidės, neišvengiamai, nepaliaujamai, — *spust, taukšt, žybt, brūkšt,* — Džerikas stabtelėdavo tik kartkartėmis, norėdamas pamankštinti pirštus ir ištiesinti nugarą; informacijos dešifravimą apsunkino tai, kad skaityti šįkart teko iš lėto, neatitraukiant akių nuo šiurpios scenos aprašymo. Kai kurie žodžiai buvo sunkiai įkandami. Ką reiškia *mumifiziert?* Ar tai galėtų būtų „išdžiuvę“? O *Sagemehl geknebelt?* Gal „užkimštos pjuvenomis“?

VAKAR IR ŠIANDIEN MIŠKE Į ŠIAURĘ NUO DNIEPRO PILIES ATLIKTAS PRELIMINARUS KASINĖJIMAS. MAŽDAUG DVIEJŲ ŠIMTŲ KVADRATINIŲ METRŲ PLOTE. VIRŠUTINIS DIRVOS SLUOKSNIS IKI PUSANTRO METRO GYLIO, PUŠŲ SODINUKAI. LAVONAI PENKIAIS SLUOKSNIAIS. VIRŠUJE IŠDŽIUVĘ, APAČIOJE ŠLAPI. IŠKELTA DVIDEŠIMT KŪNŲ. NUŽUDYTI ŠŪVIU Į GALVĄ. RANKOS SURIŠTOS VIELA. BURNOS UŽKIMŠTOS SKUDURAIS IR PJUVENOMIS. KARIŠKOS UNIFORMOS, KOKYBIŠKI BATAI IR APDOVANOJIMAI LEIDŽIA MANYTI, KAD NUŽUDYTIEJI YRA LENKŲ KARININKAI. DIDELIS ŠALTIS IR SMARKUS SNIEGAS PRIVERTĖ ATIDĖTI OPERACIJĄ IKI ATLYDŽIO. TĘSIU PRADĖTĄ TYRIMĄ. LACHMANAS, PULKININKAS, KARO POLICIJA.

Džerikas vėl ėmė vaikštinėti po savo ankštą celę, pliaukšėdamas rankomis, trepsėdamas kojomis. Jam dingojosi, kad patalpa pilna šmėklų, besivaipančių jų pakaušiuose išmuštomis bedantėmis burnomis. Jis klaidžioja po mišką. Šaltis varstė kūną. O stabtelėjęs ir įsiklausęs galėjo girdėti, kaip braška raunami medžiai ir skamba į sustingusią žemę atsitrenkdami kastuvai ir kirtikliai.

Lenkų karininkai?

Pakas?

Trečiasis pranešimas, išsiųstas po vienuolikos dienų pertraukos, vasario dvidešimtą. *Nach Eintreten Tauwetter Exhumierungen im Wald bei Katyn fortgesetzt...*

PRASIDĖJUS ATLYDŽIUI, ATNAUJINTI KASINĖJIMAI KATYNĖS MIŠKE. VAKAR ATKASTI AŠTUONI ŠIMTAI. APŽIŪRĖTI PENKIASDEŠIMT DU LAVONAI. DAUG ASMENINIŲ LAIŠKŲ, MEDALIŲ, LENKIŠKŲ PINIGŲ. TUŠČIOS ŠOVINIŲ TŪTOS, SEPTYNI IR ŠEŠIASDEŠIMT PENKIOS ŠIMTOSIOS MILIMETRO, ĮSPAUDAS KABUTĖS GECO D KABUTĖS UŽSIDARO. PO VIETOS GYVENTOJŲ APKLAUSOS PAAIŠKĖJO, PIRMA, KAD EGZEKUCIJAS VYKDĖ NKVD SOVIETŲ OKUPACIJOS METAIS, TŪKSTANTIS DEVYNI ŠIMTAI KETURIASDEŠIMTŲJŲ KOVĄ IR BALANDĮ. ANTRA, MANOMA, KAD AUKOS GRUPĖMIS ATVEŽTOS GELEŽINKELIU IŠ KOZIELSKO ĮKALINIMO STOVYKLOS Į GNIEZDOVO STOTĮ IR NAKTĮ GRUPĖMIS PO ŠIMTĄ ŽMONIŲ NUVESTOS Į MIŠKĄ, BUVO GIRDĖTI ŠŪVIAI. TREČIA, AUKŲ SKAIČIUS DEŠIMT TŪKSTANČIŲ. KARTOJU, DEŠIMT TŪKSTANČIŲ. JEI NORITE, KAD TĘSTUME KASINĖJIMUS, MUMS BŪTINA PAGALBA.

Džerikas penkiolika minučių sėdėjo nejudėdamas, nenuleisdamas akių nuo enigmos, bandydamas suvokti reikšmę to, ką dabar sužinojo. Tai buvo didžiulė paslaptis, kurią žinoti labai pavojinga, mąstė jis. Ji buvo tokia didelė, kad galėjo lyg pragarmė pasiglemžti kiekvieną,

kuris ją sužinos. Dešimt tūkstančių lenkų, — mūsų narsiųjų sąjungininkų, tautiečių anų karžygių, kurie raiti, mojuodami kardais kovėsi prieš *Vermachto* „panteras", — taigi *dešimt tūkstančių* lenkų surištomis rankomis nutildyti ir sušaudyti kitų, naujųjų, mūsų narsių sąjungininkų, Sovietų Sąjungos didvyrių? Nieko keista, kad registratūroje buvo atliktas valymas.

Staiga jam į galvą šovė viena mintis, ir Džerikas paėmė į rankas pirmą kriptogramą:

HYCYKWPIOROKDZENAJEWICZJPTAKJHRUTBPYSJMOTYLPCIE —

taip žiūrint, atrodo visiškai bereikšmė, tačiau, padalijus ją į atskiras dalis, iš chaoso išnyra tvarka. Vardai.

HYCYK ,W., PIORO, K., DZENAJEWICZ, J., PTAK, J., HRUT, B., PYS, J., MOTYL, P. ...

Džerikas žinojo jau pakankamai daug. Jis būtų galėjęs ir baigti. Tačiau tęsė toliau, nes nebuvo iš tų, kurie pasitenkina pusiau išaiškinta paslaptimi arba pusiau įrodyta matematikos teorema. Jis turėjo sudaryti išsamų uždavinio sprendimo planą, net jeigu tikslų atsakymą žinojo dar tik įpusėjęs skaičiavimą.

Enigmos nustatymai „Grifo" kodui, kurį vokiečių sausumos kariuomenė naudojo 1943-iųjų kovo antrą:

III IV II LUK JP DY QS HL AE NW CU IK FX BR

An Ostubaf Dorfmann. Ostubaf reiškė *Obersturmbannführer*. Gestapo karininko laipsnis.

OBERŠTURMBANFIURERIUI DORFMANUI RHSA
VADOVAUDAMASIS VYRIAUSIOJO KARIUOMENĖS VADO NURODYMAIS, SIUNČIU KATYNĖS MIŠKE IKI ŠIANDIEN IDENTIFIKUOTŲ LENKŲ KARININKŲ PAVARDES...

Džerikas nesivargino jas visas perrašyti. Jis jau žinojo, ko ieško, ir surado po maždaug valandos, tarp aibės kitų pavardžių. Pranešimas Gestapui buvo išsiųstas ne kovo antrą, o trečią:

PAKOWSKI, T.

6

Buvo kelios minutės po penkių, kai Tomas Džerikas išlindo į paviršių, tarytum kurmis iš savo požeminės olos, ir atsistojęs rūmų koridoriuje įdėmiai klausėsi. Enigma buvo padėta atgal į jos vietą lentynoje, seifas užrakintas, kaip ir durys į juodąjį muziejų. Kriptogramos ir šifravimo mašinėlės nustatymai gulėjo jo kišenėje. Jis nepaliko jokių įkalčių. Įsiklausęs išgirdo link jo artėjančius žingsnius ir vyriškus balsus, todėl prisiplojo prie sienos, tačiau šie vyrai, kad ir kas tokie jie buvo, pasuko į kitą pusę. Girgždančiais mediniais laiptais jie užlipo aukštyn, į kabinetus, įrengtus buvusiuose rūmų miegamuosiuose.

Džerikas ėjo atsargiai, laikydamasis arčiau sienos. Kaip būtų pasielgęs Vaigramas, jei vidurnaktį būtų jo ieškojęs bloke ir neradęs? Būtų nuvykęs į Albiono gatvę. Jei ir čia Džeriko nebūtų suradęs, tai jau būtų sušaukęs didelę paieškos komandą. Tačiau Džerikas nenorėjo, kad jį rastų, tik ne dabar. Jis turėjo dar daug neatsakytų klausimų, o atsakymus žinojo tik vienas žmogus.

Prasliūkinęs pro laiptų apačią, jis atidarė dvigubas duris, vedančias į vestibiulį.

Tu tapai jos meilužiu, ar ne, Pakai? Stovėjai po manęs nesibaigiančioje Klerės Romili kadrų eilėje. Kažkaip — iš tikrųjų, kaip? — sužinojai, kad tame vaiduokliškame miške vyksta siaubingi dalykai. Ar todėl siekei užkariauti jos širdį? Todėl, kad jai buvo prieinama informacija, kuria tu negalėjai disponuoti? Gali būti, kad ji sutiko tau padėti, tikriausiai jau buvo pradėjusi perrašinėti tai, kas galėjo tave

dominti. (*„Pastaruoju metu darbe ji buvo gerokai atidesnė...“*) O vieną nelemtą dieną tu sužinojai, kad šiame baisiame miške buvo palaidotas tavo bendrapavardis. Kas? Tavo tėvas? Gal brolis? Deja, kitą dieną ji tegalėjo tau pasiūlyti tik kriptogramas, nes britai — patikimieji jūsų sąjungininkai, ištikimi gynėjai, kuriems jūs, lenkai, patikėjote enigmos paslaptį, — nusprendė, siekdami didesnės naudos, paprasčiausiai nekišti į tai nosies.

Pakai, Pakai, ką tu padarei?

Ką tu jai padarei?

Gotiško stiliaus vestibiulyje budėjo sargybinis, ant suolelio tyliai šnekučiavosi du kriptoanalitikai, o toliau, bandydama alkūne surasti durų rankeną, kamavosi tarnautoja iš WAAF* su dideliu glėbiu segtuvų. Džerikas atidarė jai duris, moteris nusišypsojo ir pavartė akimis, lyg sakydama: *„Ne pati geriausia vieta atsidurti pavasarį, penktą ryto.“* Jis irgi šyptelėjo ir tartum sąmokslininkas palingavo galvą, kas greičiausiai reiškė: *„Iš tiesų, ne pati geriausia...“*

Moteris iš WAAF nuėjo į vieną pusę, o jis pasuko į kitą, kur švietė rytinė žvaigždė ir buvo pagrindiniai vartai. Danguje nesimatė jokios prošvaistės, todėl telefono būdelę medelyno prieglobstyje vos galėjai įžiūrėti. Joje nieko nebuvo. Praėjęs pro pat ją, Džerikas nudrožė tiesiai link augalijos. Seras Herbertas Leonas, paskutinysis Parko šeimininkas iš karalienės Viktorijos epochos, buvo užkietėjęs miškininkas, savo valdose pasodinęs tris šimtus skirtingų medžių rūšių. Keturiasdešimt metų nepaliaujamo sėjos ir dygimo proceso ir ketveri metai be genėjimo medelyną pavertė labirintu su slaptais kambariais, kuriame vaikinas ir įsitaisė laukti ateinant Hesteros Volis.

Penktą valandą penkiolika minučių jis suprato, kad ji jau nepasirodys, o tai leido manyti, jog bendrininkė sulaikyta. Jei taip, tuomet jie dabar beveik neabejotinai ieško jo. Džerikui reikėjo ištrūkti iš Parko, bet rizikuoti, eidamas pro pagrindinius vartus, jis nė už ką nenorėjo.

* Karinių oro pajėgų aptarnaujantis personalas, Moterų skyrius.

Penktą valandą dvidešimt minučių, kai akys jau buvo pripratusios prie tamsos, jis leidosi medelynu į šiaurę, atgal rūmų link, jausdamas čia pat, kišenėje, pūpsančias paslaptis. Benzedrinas vis dar veikė, — Džerikas jautė raumenų lengvumą ir proto skvarbumą, ypač pavojaus akivaizdoje, — ir jis mintyse ėmė dėkoti Logiui, kad privertė jį išgerti tabletę, nes antraip dabar būtų leisgyvis.

Pakai, Pakai, ką tu padarei?

Ką tu jai padarei?

Džerikas atsargiai išlindo pro tarpą tarp dviejų plataninių klevų ir išėjo į pievelę vienoje rūmų pusėje. Priekyje išvydo senojo, Ketvirtojo, bloko — ilgo ir žemo statinio — kontūrus ir už jo stūksantį didelį namą. Nupėdinęs pievelės pakraščiu, apėjo namą iš kitos pusės, praėjo pro šiukšlių dėžes ir pateko į kiemą. Tai buvo arklidės, kuriose jis pradėjo dirbti 1939-aisiais, o dar toliau stovėjo namelis, kuriame Dilis Noksas pirmasis bandė prasiskverbti į enigmos paslaptis. Geriau įsižiūrėjęs Džerikas išvydo ant grindinio akmenų pustuzinį motociklų blizgančiais cilindrais ir išmetamaisiais vamzdžiais. Taip besidairant atsidarė durys, ir jis trumpam pasirodžiusioje šviesoje suspėjo pastebėti ryšių motociklininką, su antkeliais, šalmu ir odinėmis pirštinėmis, nelyginant viduramžių riterį. Džerikas prisispaudė prie mūrinės sienos ir luktelėjo, kol šis apsižergė sėdynę, užvedė variklį ir apsisuko. Raudonas motociklo žibintas tik švystelėjo ir dingo už užpakalinių vartų.

Džerikas trumpai susimąstė, gal ir jam pabandžius išeiti pro tuos pačius vartus, vis dėlto blaivus protas pasufleravo, kad saugomi tikriausiai ne tik pagrindiniai, bet ir šie vartai. Jis klupinėdamas patraukė pro namelį, pro teniso kortus ir galiausiai pro bombų bloką, kuris tamsoje drebėjo ne mažiau už lokomotyvų depą.

Pakėlęs akis aukštyn Džerikas pamatė, kad pačiame dangaus pakraštyje pasirodė ir ėmė pamažu plėstis blyškiai mėlyna dėmė. Naktis — jo draugė ir sąjungininkė, jo vienintelė priedanga — jį netrukus paliks likimo valiai. Priekyje jis jau galėjo įžiūrėti statybvietę. Žemių

ir smėlio piramidės. Plokščios stačiakampės plytos ir saldžiakvapiai rąstai.

Jis niekada anksčiau nesidomėjo Blečlio teritoriją juosiančia aptvara, kuri, kaip paaiškėjo po jos apžiūros, buvo niekas kitas, kaip tik gynybinė užtvara iš septynių pėdų aukščio geležinių, aukštyn smailėjančių stulpų, kurių viršutinė dalis priminė trijų smaigų žeberklus, išlenktus į išorę, kad apsaugotų nuo įsibrovėlių. Braukdamas ranka per cinkuotą metalą Džerikas visai čia pat, anapus aptvaros, kairėje augančiame atžalyne, išgirdo kažką šnarant. Pasitraukęs keletą žingsnių atatupstas jis pasislėpė už plieninių sijų rietuvės. Po akimirkos pro šalį neskubėdamas, koja už kojos, prasliūkino sargybinis, iš kurio pakumpusio silueto ir kojų vilkimo buvo matyti, kad budrumas jam nelabai rūpi.

Džerikas susigūžęs klausėsi tolstančių žingsnių. Aptvara buvo maždaug mylios ilgumo. Tarkime, sargybinis apeina ją per penkiolika minučių. Gali būti, kad budi du sargybiniai. Galimas dalykas, trys.

Jei sargybiniai trys, jis turi penkias minutes.

Jis apsidairė, norėdamas geriau įvertinti situaciją.

Dviejų šimtų galonų talpos statinės buvo per sunkios, kad jis pakeltų, bet čia pat gulėjo į krūvas sukrautos storos lentjuostės ir betoninių drenažo vamzdžių dalys — ir vienas, ir kitas jis būtų pajėgęs nutempti iki tvoros. Džerikas ir vėl ėmė plūktis. Kad ir ką jie čia ketino statyti, viena aišku, kad tai turėjo užimti daug vietos — didžiulis, bombų nepramušamas statinys. Statybvietėje išraustos tranšėjos tamsoje atrodė bedugnės. LAVONAI PENKIAIS SLUOKSNIAIS. VIRŠUJE IŠDŽIŪVĘ, APAČIOJE ŠLAPI...

Jis apvertė vamzdžių dalis ir sustatė jas per penkias pėdas vieną nuo kitos. Ant jų užkėlė lentą. Tada vėl atvilko betoninių segmentų, kuriuos sukrovė ant pradėtos statyti konstrukcijos, paskui užsikėlė ant peties lentjuostę ir, atkrypavęs su ja prie tvoros, atsargiai nuleido ant viršaus. Tai buvo dviejų pakopų paaukštinimas — turbūt pirmasis praktinio pobūdžio dalykas, kurį jis mokėjo nuo pat vaikystės. Užsi-

ropštė ant šio išklerusio statinio ir apžvelgė geležinius žeberklus. Tada, užkėlęs ant tvoros koją, paieškojo jai atramos. Laimė, aptvara buvo skirta sulaikyti potencialiems įsibrovėliams, o ne esantiems viduje. Veikiamas cheminio preparato ir desperacijos, Džerikas apsižergė aptvarą, perkėlė per ją antrą koją ir pakibo kitoje pusėje. Įveikęs likusias tris pėdas, bėglys pritūpė aukštoje žolėje ir gaudydamas kvapą ėmė klausytis.

Galiausiai, įkišęs koją per užtvarą į vidų, nuspyrė lentas.

Jam buvo nė motais, ar kas nors išgirdo bildesį, ar ne. Nieko nelaukdamas Džerikas nuėjo tolyn per lauką, vis spartindamas žingsnius, kol pagaliau ėmė bėgti, slysčiodamas per rasotą žolę. Jam iš dešinės buvo didelė karinė bazė, užmaskuota iš tamsos išnyrančia medžių juosta. Bėgdamas jis kone fiziškai jautė už nugaros vis labiau brėkštantį rytą. Atsigręžė atgal tik pasiekęs kelią. Blečlio Parkas buvo virtęs plona žemų, tamsių pastatų, primenančių taškelius ir brūkšnelius, linija horizonte, virš kurios rytinėje dangaus dalyje ryškėjo šaltas mėlynas šviesos lankas.

Pako išsinuomotame bute jam teko lankytis tik kartą, vieną sekmadienio popietę, prieš metus, kai buvo pakviestas į šachmatų partiją. Jis neaiškiai prisiminė pagyvenusią namo šeimininkę, beprotiškai įsimylėjusią Paką, tąsyk pakvietusią juos į kambarį nuo gatvės pusės išgerti arbatos, jos invalidui vyrui švokščiant ir kosėjant viršutiniame kambaryje. Jis dar labai gerai prisiminė tą įdomiai vykusią šachmatų partiją — Džerikas buvo pranašesnis debiute, Pakas kontroliavo padėtį partijai įpusėjus, o pabaigoje iniciatyva vėl priklausė Džerikui. Galiausiai varžovai sutarė dėl lygiųjų.

Almos Terasa. Taip. Almos Terasa. Devintas namas.

Jis skubėjo, — ėjo dideliais žingsniais, retsykiais imdavo liuoksėdamas bėgti, — stengdamasis laikytis arčiau šaligatvio krašto. Miegantis miestas, į kurį Džerikas žvelgė leisdamasis nuo kalvos, vis

labiau artėjo. Nuo baro sklido vakarykščio alaus kvapas. Metodistų koplyčios, kurią jis netrukus priėjo, languose buvo tamsu, ant durų, virš kurių prasidėjus karui buvo pritvirtinta iškaba „Atgailaukite, nes prisiartino Dangaus karalystė", kabojo spyna. Jis praėjo po geležinkelio tiltu. Kitoje kelio pusėje buvo Albiono gatvė, tačiau jis ėjo tolyn, pro Blečlio Darbininkų vyrų klubą („Kooperacinė bendrovė kviečia pasiklausyti Municipaliteto nario A. E. Breitveito paskaitos: „Sovietų ekonomika. Ko iš jos galime pasimokyti?"). Už maždaug dvidešimties jardų Džerikas įsuko į Almos Terasą.

Ši gatvė niekuo neišsiskyrė iš kitų: dvi eilės mažų raudonų plytų namukų, išrikiuotų lygiagrečiai geležinkeliui. Devintas namas buvo identiškas visiems kitiems: su dviem langais antrame aukšte ir vienu — pirmame, ant visų trijų, lyg gedint, užtrauktos šviesą maskuojančios užuolaidos, kastuvo ilgio priekinis kiemas* su jame stovinčiu šiukšlių konteineriu ir mediniai varteliai į gatvę. Šie buvo išklypę, medinės lentelės suskilinėjusios, apsilupusios ir pilkos lyg į krantą vandens išplukdyta mediena, o norint atidaryti ir įeiti į vidų, reikėjo juos kilstelėti. Džerikas patampė duris — jos buvo užrakintos — tada ėmė belsti kumščiu.

Pasigirdo garsus kosulys, toks garsus ir staigus, nelyginant būtų skalijęs sarginis šuo. Jis atsitraukė per žingsnį atgal ir po akimirkos kitos išvydo, kaip antrame aukšte kažkas praskleidė užuolaidą.

— Pakai, man būtinai reikia su tavimi pasikalbėti! — šūktelėjo Džerikas.

Kažkur tvirtai, monotoniškai kaukšėjo kanopos. Jis apsidairė ir išvydo į gatvę įsukantį arklio traukiamą anglių vežimą. Iš lėto pro šalį važiuodamas vežėjas nužvelgė jį įdėmiu ir ilgu žvilgsniu, paskui pliaukštelėjo vadžiomis ir stambus arklys nedelsiant pasileido ristele. Džerikui už nugaros barkštelėjo atitraukiama durų velkė. Durys mažumėlę prasivėrė. Pro tarpą pasirodė senyvos moters veidas.

* Apie 110 cm.

— Prašau man atleisti, — atsiprašė Džerikas, — bet labai svarbus reikalas. Man būtina pasikalbėti su ponu Pakovskiu.

Šeimininkė akimirką padvejojusi įleido jį į vidų. Senutės ūgis vargu ar siekė penkias pėdas, ji atrodė išblyškusi lyg pamėklė šviesiai melsvu pamuštu chalatu, iš po kurio matėsi naktiniai marškiniai. Kalbėjo prisidengusi delnu, Džeriko manymu, gėdydamasi rodyti savo bedantę burną.

— Jis savo kambaryje.

— Gal galėtumėte mane nuvesti?

Ji nušlepsėjo koridoriumi, svečias nusekė jai iš paskos. Kosulys viršuje dar labiau sustiprėjo. Atrodė, kad tuojau ims drebėti lubos ir išjudins nešvarų lempos gaubtą.

— Pone Pakai? — moteriškė pabarbeno į duris. — Pone Pakai?

Ji atsigręžė į Džeriką ir paaiškino:

— Tikriausiai jis vis dar miega. Girdėjau, vėlai grįžo.

— Leiskite man. Ar galiu?

Mažas kambarėlis buvo tuščias. Džerikas žengė tris žingsnius ir atsidūręs prie lango atitraukė užuolaidas. Į pabėgėlio valdas krito pilkšva šviesa. Kambaryje buvo viengulė lova, praustuvė, medinis krėslas, nedidelis veidrodis iš storo, rausvo ir skaidraus stiklo su jame išraižytais paukščiais, metalinėmis grandinėmis nuleistas virš židinio atbrailos. Lovoje atrodė greičiau tik gulėta nei miegota, o lėkštutė prie galvūgalio pilna nuorūkų.

Džerikas vėl atsisuko į langą. Įprasta daržovių lysvė ir metaliniais lankais apjuosta priešlėktuvinė slėptuvė. Siena.

— Kas ten?

— Bet durys juk buvo užsklęstos.

— Kas ten, kitoje pusėje? Už sienos.

Senutės ranka tartum prilipo jai prie burnos, o ji pati, atrodo, buvo netekusi žado.

— Stotis...

Jis stumtelėjo langą. Aklinai uždarytas.

— Ar name yra užpakalinės durys?

Ji nuvedė svečią per virtuvę, kuri nuo Viktorijos laikų ne kažin kiek tebuvo pasikeitusi. Kalandras. Rankinis siurblys vandeniui pumpuoti į praustuvę.

Užpakalines duris jie rado neužrakintas.

— Jam nenutiko nieko bloga, tiesa?

Šeimininkei dantys jau nerūpėjo. Jos burna drebėjo, odą aplink ją išvagojo raukšlės, skruostai dar labiau įdubo.

— Tiesa. Esu tuo tikras. Eikite atgal pas savo vyrą.

Jis sekė Pako pėdomis. Pėdsakai — dideli ir platūs — vedė tiesiai per daržovių lysvę. Atremta į sieną stovėjo didelė arbatos dėžė. Džerikui pasilypėjus, ji įlinko ir skilo, bet jis suspėjo permesti koją per suodiną mūrinę sieną. Nedaug trūko, kad praradęs pusiausvyrą nudribtų stačia galva ant betoninio tako, bet vis dėlto pavyko išsilaikyti ir užkelti antrą koją.

Tolumoje sušvilpė traukinys.

Džerikas jau penkiolika metų nebuvo taip skuodęs, nuo tų laikų, kai mokyklos stadione bėgo penkių mylių distanciją su kliūtimis. Tik staiga pajuto įprastą, kaip visada nuožmų skausmą, nelyginant kas būtų jam į šoną smogęs peiliu, dieglį plaučiuose ir rūdžių skonį burnoje.

Pro užpakalinį įėjimą įpuolęs į Blečlio geležinkelio stotį, energingai mosuodamas rankomis nurūko už kampo, į peroną, išbaidydamas pulką švino spalvos balandžių, kurie plasnodami sparnais tarytum sunkus debesis pakilo aukštyn ir vėl nutūpė ant žemės. Po valandėlės jo batai jau kaukšėjo į geležines pėsčiųjų tilto konstrukcijas. Laiptais jis lėkė šokinėdamas išsyk per dvi pakopas. Jam iš kairės ir dešinės pro plyšius lentose aukštyn veržėsi baltų dūmų fontanai — po tiltu lėtai pūškavo garvežys.

Buvo ankstyvas metas, laukiančiųjų nedaug, ir Džerikas, nusileidęs iki pusės laiptų, vedančių į šiaurinę platformą, pastebėjo už kokių

trisdešimties jardų, visai prie pat bėgių stovintį Paką su nedideliu lagaminu rankose, žvilgsniu lydintį pro šalį lėtai slenkantį vagoną. Džerikas stabtelėjo, įsitvėrė ranka į turėklą ir palinkęs į priekį ėmė gaudyti orą. Benzedrino veikimas jau baigiasi, suprato jis. Traukinys krestelėjo ir sustojo, Pakas apsidairė ir neskubėdamas žengė prie vagono, atidarė duris ir dingo viduje.

Laikydamasis už turėklų Džerikas peršoko paskutinius likusius laiptelius ir bemaž įgriuvo į tuščią kupė.

Jis tikriausiai buvo net kelioms minutėms praradęs sąmonę, nes negirdėjo nei uždaromų durų trinktelėjimo, nei švilpuko, pranešančio apie traukinio išvykimą. Atsipeikėjęs pirmiausia pajuto lingavimą. Minkštasuolis buvo šiltas ir pilnas dulkių, nuo kurių kimšosi nosis. Ant jo įsitaisęs Džerikas klausėsi raminančio ratų dunksėjimo: dun-dun-dun-dun, dun-dun-dun-dun, dun-dun-dun-dun... Jis atsimerkė. Baltu dangumi lėtai slinko melsvas debesėlis rausvu pakraščiu. Jam buvo taip gera, kaip buvo tik vaikystėje, ir Džerikas vos neužsnūdo, tik ūmai pajuto kažkokią neapibrėžtą grėsmę ir tada viską prisiminė.

Pirmiausia jis prisivertė atsisėsti, tada ėmė mankštinti skaudamą galvą — pakraipė, pasukiojo „aštuoniukę“, — paskui pravėrė langą ir iškišo ją į šalto oro šuorą. Jokio ženklo su gyvenvietės pavadinimu. Vien gyvatvorių juosiamos lygumos su kur ne kur įsiterpiančiais klojimais ir ryto saulėje spindinčiais vandens telkiniais. Traukinys dundėjo vingiu, todėl pro langą buvo matyti garvežys, nuo kurio atgal, virš juodų vagonų virtinės, driekėsi dūmų vėliava. Jie lėkė į šiaurę pagrindine vakarų pakrantės magistrale, vadinasi, pakeliui, kiek jis pamena, laukia Nortamptonas, Koventris, Birmingamas, tikriausiai Mančesteris, Liverpulis...

Liverpulis?

Taip, Liverpulis. O paskui — keltu per Airių jūrą.

Jėzau.

Situacijos netikėtumas, o kartu paprastumas ir akivaizdumas, jį pribloškė. Priešpriešiais virš sėdynių Džerikas pastebėjo avarinio stabdymo laidą („Bauda už naudojimą be reikalo — 20 svarų sterlingų“) ir

instinktyviai panoro jį truktelėti. Tačiau kas iš to? *Gerai pagalvok.* Tave išlaipins iš traukinio, nesiskutusį, be bilieto, keistomis, lyg stiklinėmis akimis, bandantį įtikinti skeptišką palydovą, jog traukiniu važiuoja išdavikas. O ką Pakas? Jis paprasčiausiai išliptų ir dingtų. Džerikas staiga suprato savo padėties absurdiškumą. Jis juk neturėjo pinigų net bilietui. Jo kišenėse buvo tik kriptogramos.

Reikia greičiau jomis atsikratyti.

Išsitraukęs jas iš kišenės, suplėšė į skutelius, paskui, vėl iškišęs pro langą galvą, paleido juos į oro sūkurį. Šalta banga pagavo popiergalius, pakėlė aukštyn, virš vagono, ir po akimirkos jie dingo iš akių. Pasukęs galvą į kitą pusę, Džerikas bandė atspėti, ar toli dabar galėtų būti Pakas. Nuo stipraus vėjo jam užgniaužė kvapą. Už trijų vagonų? O gal už keturių? Jis įtraukė galvą į vidų, uždarė langą, atsikėlęs perėjo siūbuojančia kupė ir atidarė duris į koridorių.

Atsargiai apsidairė.

Vagonas buvo standartinis, prieškarinis, tamsus ir nešvarus. Koridorius, kurį, laikantis šviesos maskavimo reikalavimų, apšvietė blyškiai melsvos lemputės, buvo nuodų buteliuko spalvos. Keturios kupė iš vienos pusės laisvos. Jungiamosios durys iš abiejų galų vedė į gretimus vagonus.

Džerikas nusvyravo į traukinio priekį. Praeidamas pro kiekvieną kupė, žvilgtelėdavo į jos vidų. Vienoje kortomis pliekė du jūreiviai, kitoje apsikabinę vienas kitą miegojo jauni sutuoktiniai, trečioje sėdėjo šeima — motina, tėvas, berniukas ir mergaitė — ir dalijosi sumuštiniais bei arbatos termosu. Kūdikį krūtimi maitinusi motina, pastebėjusi praeinančiojo žvilgsnį, sutriko ir nusisuko į kitą pusę.

Atidaręs į gretimą vagoną vedančias duris, jis atsistojo tarpe tarp vagonų. Jungiamasis tiltelis svyravo ir kratėsi nelyginant atrakcione. Džerikas kluptelėjo ir susitrenkė kelį. Dirstelėjęs žemyn, pro trijų colių tarpą išvydo dusliai žvangančias movas, o dar žemiau, už jų — akyse mirgančią žemę. Žengė į kitą vagoną, ir pačiu laiku, nes iš vienos kupė pasirodė stambus, nesišypsantis palydovo veidas.

Džerikas vikriai įlindo į tualetą ir užsikabino duris. Iš pradžių jis pamanė, kad tualete jis ne vienas, o su kažkokiu bastūnu ar benamiu, tačiau staiga suprato, jog gelsvas veidas, siauros ir karščiuojančios akys, sutaršyti plaukai ir dviejų dienų melsvai juodi šeriai yra jo atvaizdas veidrodyje. Užsikimšęs unitazas dvokė. Iš permirkusio ir nešvaraus ritinio išsivyniojusi tualetinio popieriaus juosta tarytum išpainiotas tvarstis apsivijo jam apie koją.

— Bilietą, prašyčiau, — garsiai stuktelėjęs į duris pareikalavo palydovas. — Prakiškite pro durų apačią.

— Palikau jį savo kupė.

— O, nejaugi? — Pareigūnas paklebeno rankeną. — Būtų gerai, kad išeitumėte ir parodytumėte.

— Blogai jaučiuosi. — Tai, beje, buvo tikra teisybė. — Aš jį palikau, galite nueiti ir pažiūrėti.

Džerikas spaudė degančią kaktą prie šalto veidrodžio stiklo.

— Duokite man penkias minutes.

Palydovas suniurnėjo:

— Aš dar ateisiu.

Pareigūnui atidarius jungiamąsias duris, Džerikas išgirdo ūžiant traukinio važiuoklę, paskui durys trinktelėdamos užsidarė. Luktelėjęs keletą sekundžių jis atkabino duris.

Pako nesimatė nei šiame vagone, nei kitame, o šokdamas į trečiąjį vaikinas pajuto, kad traukinys pradeda stabdyti. Jis nuskubėjo koridoriumi.

Dviejose kupė buvo įsitaisę kareiviai paniurusiais veidais, po šešis kiekvienoje, nuleistais prie kojų ginklais.

Kita kupė buvo tuščia.

O štai ir Pakas.

Jis sėdėjo nugara į garvežį, palinkęs į priekį — taip, tas pats, gerai pažįstamas Pakas, dailus, tvirto sudėjimo vyras — ir alkūnėmis pasi-

rėmęs į kelius gyvai su kažkuo kalbėjosi. Deja, jo pašnekovo Džerikas nematė.

Tai — Klerė, mąstė jis. Ten turėtų būti Klerė. Ten tikriausiai Klerė. Pakas išsiveža ją su savimi.

Jis nusisuko nuo kupė ir stengdamasis neatkreipti į save dėmesio ėmė trauktis tolyn, dėdamasis norįs pasižiūrėti pro nešvarų langą. Artėjo kažkoks miestas, — pravažiavus krūmynus, pasirodė prekiniai vagonai, sandėliai, — Džerikas tuojau išvydo bevardį peroną, kurio laikrodžio rodyklės buvo sustojusios likus dešimčiai minučių iki dvyliktos, ir išblukusius reklaminius skelbimus, kuriuose linksmos, apkūnios merginos viliojo atostogas praleisti jau seniai užsidariusiuose Bornmuto ir Pajūrio Klaktono kurortuose.

Traukinys, iš lėto slinkęs dar kelis jardus, staiga sustojo tiesiai priešais stoties bufetą.

— Nortamptonas! — šūktelėjo vyriškas balsas. — Nortamptono stotis!

Ką jis darytų, jeigu ten iš tiesų Klerė?

Tačiau tai buvo ne ji. Dar kartą žvilgtelėjęs į kupė, Džerikas išvydo jauną *vyrą* — tvarkingai apsirengusį, įdegusį tamsiaplaukį ereliška nosimi, kurio visi bruožai bylojo jį esant *svetimšalį*. Matė jį labai trumpai, nes šis jau buvo atsistojęs ir ką tik paleidęs Pako plaštaką, kurią atsisveikindamas spaudė abiem rankomis. Nepažįstamasis nusišypsojęs (jo balti dantys net spindėjo) linktelėjo, tartum patvirtindamas įvykusį sandorį, išėjo iš kupė ir jau netrukus skubiai žingsniavo peronu, kampuotais pečiais irdamasis per tirštą minią. Pakas, palydėjęs jį žvilgsniu, uždarė duris ir atsisėdęs atgal į savo vietą pranyko iš Džeriko akiračio.

Pako pabėgimo planas jam buvo nežinomas, tačiau viena aišku — Klerei Romili vietos jame neatsirado.

Džerikas staiga nusisuko.

Netikėtai jis suprato, kaip viskas galėjo būti. Pakas šeštadienio vakarą sėdo ant dviračio ir nuvažiavo į vasarnamį kriptogramų, tačiau

ten užtiko Džeriką. Sugrįžęs vėliau pamatė, kad kriptogramos dingo. Savaime suprantama, Pakas pamanė, kad jos atsidūrė pas Džeriką, kuris, kaip bet kuris lojalus savo šaliai pilietis, tuojau pat kreipsis į vyresnybę ir įduos Klerę.

Džerikas vėl dirstelėjo į kupė. Pakas tikriausiai buvo prisidegęs cigaretę. Dūmai tvenkėsi į platų, pilkai melsvą klodą.

Tačiau tu negalėjai leisti, kad tai įvyktų, nes ji buvo vienintelė jungtis tarp tavęs ir vogtų dokumentų. Be to, tau reikėjo laiko, kad su savo draugu užsieniečiu suspėtumei sudaryti pabėgimo planą.

Taigi ką tu jai padarei?

Švilpesys. Garvežys išspjovė garų kamuolį. Platforma sudrebėjo ir ėmė slysti. Tačiau vargu ar Džerikas, paskendęs savo svarstymuose, tai pastebėjo.

Toliau įvykiai klostėsi labai greitai, ir jeigu tam, kas nutiko, neturime vieno išsamaus paaiškinimo, tai tik dėl to, kad juos lėmė daug įvairių, tarpusavyje susijusių veiksnių: atminties sutrikdymas, naudojant fizinę prievartą, dviejų šioje istorijoje veikusių asmenų mirtis, biurokratinis Tarnybinių paslapčių įstatymo pritaikymo praktikoje mechanizmas.

Veiksmas plėtojosi daugmaž taip.

Už apytiksliai dviejų mylių į šiaurę nuo Nortamptono geležinkelio stoties, šalia Kingstorpo kaimo, pagrindinė vakarų pakrantės geležinkelio magistralė iešmu jungėsi su atšaka, vedančia į Regbį. Traukinys, prieš penkias minutes įspėjus mašinistą, buvo nukreiptas nuo įprasto maršruto, į vakarus, kaip tik šia atšaka, o netrukus po to užsidegė raudonas signalas, perspėjantis apie priešais esančią kliūtį.

Kai Džerikas neskubėdamas darė Pako kupė duris, traukinys jau lėtino greitį, bet jis to nepastebėjo. Durys atsidarė labai lengvai, vos stumtelėjus pirštu. Iš vidaus vingiuodami veržėsi dūmai.

Pakas tuo pat metu gesino cigaretę (jo peleninėje vėliau bus rastos penkios nuorūkos) ir leido žemyn langą — greičiausiai todėl, kad buvo

pastebėjęs, jog traukinys mažina greitį, ir nekantravo greičiau sužinoti priežastį — kas žino, gal diversija, gal dar kas nors. Išgirdęs atidarant duris, jis atsisuko į jas, ir tą akimirką jo veidą iškreipė keista grimasa. Jis buvo susiraukšlėjęs, įsitempęs ir panėšėjo į kaukę. Pakas jau buvo miręs, ir jis tai gerai žinojo. Gyvos atrodė tik jo akys, vis dar spindėjusios po aukšta kakta. Jos lakstė nuo Džeriko prie koridoriaus, prie lango, paskui vėl prie Džeriko. Pako akys išdavė jo beprotiškas ir beviltiškas pastangas vienu metu apskaičiuoti visus šansus, kampus ir trajektorijas.

— Ką tu jai padarei? — paklausė Džerikas.

Pakas rankoje laikė vogtą „Smith and Wesson", saugiklis buvo nuleistas. Jis iškėlė revolverį. Akys ir toliau bėgiojo tuo pačiu maršrutu: Džerikas, koridorius, langas, dar kartą Džerikas ir galiausiai vėl langas. Ištiesęs ranką su ginklu į priekį, jis atlošė galvą atgal, bandydamas įžiūrėti, kas nutiko ant bėgių kelio.

— Kodėl stojame?

— Ką tu jai padarei?

Pakas mostelėjo revolveriu, duodamas jam ženklą nešdintis, tačiau Džerikui tai buvo nė motais. Jis žengė dar vieną žingsnį artyn.

Pakas norėjo ištarti kažką panašaus į „Prašau, neversk manęs...", bet tą akimirką — kitaip nei farsu nepavadinsi — atsidarė durys, ir įėjo palydovas, kuriam magėjo pamatyti Džeriko bilietą.

Valandėlę ši keista trijulė — palydovas stambiu veidu, nuobodžiaujančio žmogaus išraiška, kurią jau keitė nuostaba, revolveriu mosuojantis išdavikas ir tarp jų įsiterpęs kriptoanalitikas — taip ir sustojo, bet tai, kas dėjosi paskui, įvyko beveik iškart.

Pirmasis prabilo pareigūnas, pareikalavęs „Atiduokite jį man" ir metęsis prie Pako. Nuaidėjo šūvis. Pokštelėjimas priminė antausio garsą. Palydovas kažką išstenėjo ir nuleido akis žemyn, į pilvą, tartum staiga būtų pajutęs dieglį žarnyne. Garvežio ratai užsiblokavo, pasigirdo džeržgimas, traukinys ūmai sustojo ir visa trijulė akimirksniu atsidūrė ant grindų.

Atrodo, pirmasis šiaip ne taip išsikepurnėjo Džerikas. Jis puikiai

prisiminė, kaip padėjo atsistoti Pakui, ištraukdamas jį iš po užvirtusio palydovo, kuris išbalęs ir plūsdamas kraujais kažką švokštė. Kraujas veržėsi iš jo gerklės ir nosies, iš munduro priekio, net pro kelnių apačią.

Džerikas pasilenkė prie pareigūno ir kvailai — šiaip ar taip, jis dar niekada nebuvo matęs sužeisto žmogaus — pareiškė:

— Reikia jam iškviesti gydytoją.

Koridoriuje pasigirdo bruzdėjimas. Džerikas pakėlė galvą ir išvydo tarpduryje stovintį Paką, rankoje laikantį į jį nukreiptą „Smith and Wesson“. Kita ranka jis laikė suėmęs sau už riešo ir raukėsi, lyg būtų pasitempęs sausgysles. Džerikas tik užsimerkė, laukdamas šūvio, bet tuo metu Pakas — jis buvo tuo tikras, nes pastarasis kalbėjo labai aiškiai, taisyklinga anglų kalba — tarė:

— Aš ją nužudžiau, Tomai. Aš labai atsiprašau.

Po šių žodžių jis dingo.

Anot oficialaus protokolo, laikrodis tuo metu rodė šiek tiek daugiau nei ketvirtį aštuntos, tai yra septintą valandą septyniolika minučių, aušo graži diena. Džerikas, atsistojęs ant vagono slenksčio, girdėjo, kaip netoliese, giraitėje, gieda juodasis strazdas, o virš lauko čiulba dirvinis vieversys. Išilgai traukinio, tiesiai priešais rytmečio saulę, atsidarinėjo vagonų durys, pro kurias į lauką šokinėjo keleiviai. Garvežys leido garų kamuolius, o už jo neaukštu geležinkelio pylimu ropštėsi būrys kareivių, kuriems, Džeriko nuostabai, vadovavo niekas kitas, kaip tik Vaigramas. Čia pat, Džerikui iš dešinės, rikiavosi traukiniu vykusieji kariai. Pakas buvo vos už dvidešimties jardų. Džerikas stryktelėjo iš vagono ant pilkų takelio akmenų ir leidosi jo vytis.

Kažkas labai garsiai, kone jam už nugaros, suriko:

— Traukis, kvaily, iš kelio!

Nors patarimas buvo išmintingas, Džerikas jo nepaisė.

Ne, pagalvojo jis, taip palikti negalima, jam reikia dar labai daug išsiaiškinti.

Jis skuodė iš paskutiniųjų. Kojos atrodė tarytum švininės. Tačiau Pakui buvo nė kiek ne lengviau. Bėglys šlubčiodamas leidosi per pievą — vėliau, atliekant skrodimą, jo kairiajame gurnelyje bus aptiktas nežymus lūžis, atsiradęs galbūt nuo kritimo kupė, o galbūt šokant iš traukinio, to jau niekas nesužinos, tačiau kiekvienas žingsnis jam buvo skausmingas. Netoliese ganėsi nedidelė Džersio karvių banda — galvijai nelyginant žiūrovai stadione atrajodami stebėjo varžybas.

Jauna pavasario žolė skleidė švelnų kvapą, gyvatvorės jau buvo sukrovusios pumpurus. Džerikas lipo Pakui ant kulnų, kai šis atsigręžė ir šovė. Vargu ar jis taikėsi į savo persekiotoją, mat kulka praėjo gerokai pro šalį. Tikriausiai tai buvo tik atsisveikinimo gestas. Jo akys atrodė negyvos. Nieko nematančios, tuščios. Nuo traukinio pusės pasigirdo atsakantis poškėjimas. Pavasario rytą perskrodė zvimbesys, sakytumei bitės būtų gainiojusios bėglius.

Penkios kulkos pataikė į Paką, dvi pasivijo Džeriką. Eiliškumą sunku nustatyti. Džerikas pasijuto nelyginant parblokštas automobilio — ne tiek skaudžiai, kiek stipriai. Pirmoji kulka jį apsuko aplink, paskui tarytum stumtelėjo į priekį. Jis dar kažkokiu būdu bėgo tolyn, nors kojos jau pynėsi, dar matė, kaip Pako nugaroje atsivėrė skylė, paskui antra, trečia, o netrukus bėglio galva nusidažė raudoniu, bet tuo metu Džerikas pajuto dar vieną smūgį — šįsyk jau per stiprų, kad galėtų išsilaikyti ant kojų. Jis gracingai apsisuko lanku per dešinįjį petį ir susmuko. Iš dangaus tuo metu ėmė krapnoti, ir paskutinė jo mintis buvo, kaip gaila, iš tiesų, *kaip gaila, labai gaila*, kad lietus sugadins tokį gražų rytą.

Septinta dalis

PAPRASTASIS TEKSTAS

PAPRASTASIS TEKSTAS: originalus, suprantamas tekstas, koks jis buvo iki užšifruojant, atskleistas dešifravimo arba kriptoanalizės metodu.

Kriptografijos leksikonas
(„Visiškai slaptai", Blečlio Parkas, 1943)

I

Vėjo linguojamos obelys verkė žiedlapiais. Jie sukosi leisdamiesi ant kapų ir tarytum sniegas gulė krūvelėmis priešais skalūninius ir marmurinius antkapius.

Hestera Volis, atrėmusi dviratį į neaukštą mūrinę sieną, stebėjo sceną. Ką gi, toks gyvenimas, mintijo ji, ir nieko tu, žmogau, nepakeisi — gamtos dėsniai negailestingi. Iš bažnyčios vidaus sklido griaudžiantys vargonų tonai. „O, Dieve, tu buvai per kartų kartas mūsų priebėga..." Niūniuodama sau po nosimi ji užsimovė pirštines, paskui susikišo po kepure neklusnias plaukų sruogas, ištiesino pečius ir plokštėmis išklotu taku patraukė į priebažnytį.

Tiesą sakant, jeigu ne ji, tai atminimo pamaldos taip ir nebūtų įvykusios. Tai ji įtikino vikarą atverti Blečlio Švč. Mergelės Marijos bažnyčios duris, nors ir sutikdama su pastarojo išsakyta pastaba, kad už „netikinčius" — šį žodį jis ištaręs pabrėžtinai oficialiai — bažnyčioje paprastai nesimeldžiama. Tai Hestera pasamdė vargonininką ir nurodė jam ką groti (Bacho *Preliudą* ir *Fugą E bemol major*, kai visi susirinks, ir *Sanctus* iš Fauré *Requiem* pamaldoms pasibaigus). Tai ji parinko giesmes, kurios turėtų būti giedamos, ji atspausdino kvietimus į atminimo pamaldas, ji papuošė navą pavasario gėlėmis, ji užrašė skelbimus ir iškabino juos visoje Parko teritorijoje („Trumpos atminimo pamaldos bus laikomos penktadienį, balandžio šešioliktą, dešimtą valandą..."), ji nesumerkė akių visą naktį išvakarėse, nerimaudama dėl to, kas būtų, jei niekas neatvyktų.

Vis dėlto jie susirinko.

Vilkėdamas amerikiečių karinio jūrų laivyno uniforma atvyko leitenantas Krameris, iš Trečiojo bloko stebėjimo skyriaus atvyko daktaras Veicmanas, taip pat panelė Monk su merginomis iš vokiečių pranešimų

archyvo, indeksavimo — karinių oro pajėgų ir sausumo kariuomenės — skyrių vadovai ir būrelis jaunų drovių vaikinų juodais kaklaraiščiais, ir dar daug kitų — jų vardų nei pavardžių Hestera niekuomet nebuvo girdėjusi, tačiau jie vienaip ar kitaip buvo susiję su šešis mėnesius Blečlio Parke dirbusia Klere Aleksandra Romili, gimusia tūkstantis devyni šimtai dvidešimt antrų metų gruodžio dvidešimt pirmą ir mirusia (policijos kruopščiai atliktais skaičiavimais) tūkstantis devyni šimtai keturiasdešimt trečiųjų kovo keturioliktą. Ilsėkis ramybėje.

Hestera sėdėjo pirmame suole, rankose laikydama Bibliją su pažymėtu tekstu, kurį ji ketino skaityti (Pirmas laiškas korintiečiams, penkioliktas skyrius: „Štai, aš jums atskleidžiu paslaptį...“), ir kiekvieną kartą, kai tik kas nors įeidavo, ji atsigręždavo atgal, tikėdamasi išvysti *jį*, deja, kaskart turėdavo nusivilti.

— Mums jau iš tikrųjų reikėtų pradėti, — pareiškė vikaras, nervingai dirstelėjęs į savo laikrodį. — Pusę vienuoliktos numatytos krikšto apeigos.

— Jei malonėtumėte, vikare, palaukime dar minutę. Kantrybė — krikščioniška dorybė.

Virš navos kilo gėlių — nekaltumą simbolizuojančių baltų lelijų žaliais, stambiais kotais, baltų tulpių, melsvų plukių — kvapas...

Ji jau senokai bematė Tomą Džeriką. Kiek jai yra žinoma, jis galėjo žūti. Tai, kad jis liko gyvas, Hestera sužinojo tik iš Vaigramo, o šis net nesiteikė pasakyti, kurioje ligoninėje jis guli, ką jau kalbėti apie leidimą aplankyti. Vis dėlto Vaigramas sutiko perduoti jam kvietimą į pamaldas, o kitą dieną ją informavo, kad ligonis atsakęs teigiamai, tai yra jis norėtų dalyvauti atminimo pamaldose.

— Tačiau vyrukas vis dar negaluoja, todėl patarčiau nepuoselėti pernelyg didelių vilčių.

Beje, Džerikas, anot Vaigramo, greitai turėsiąs išvykti, mat jam reikalingas ilgas poilsis. Hestera per daug nekreipė dėmesio į toną, kuriuo jis tai pareiškė, sakytum Džerikas būtų tapęs valstybės nuosavybe.

Penkios minutės po dešimtos vargonai nutilo. Stojo nejauki tyla,

kurią pertraukdavo į grindis brūžinamų kojų garsas arba kosčiojimas. Ėmė kikenti kažkuri mergina iš vokiečių pranešimų archyvo, tačiau netrukus ją nuramino panelė Monk, visiems girdint liepusi tuojau pat nutilti.

— Keturi šimtai septyniasdešimt septintoji giesmė, — paskelbė vikaras, žvilgtelėdamas į Hesterą. — „Diena, kurią davei mums, Viešpatie, jau baigės."

Pamaldų dalyviai atsistojo. Vargonininkas paspaudė drebantį D. Pasigirdo giesmės žodžiai. Kažkur visai čia pat, už nugaros, Hestera išgirdo gražų Veicmano tenorą. Jiems pradėjus giedoti penktąją eilutę („Tavasis sostas, Viešpatie, stovės per amžius, / O šio pasaulio karalystės žlugs"), sugirgždėjo atidaromos bažnyčios durys. Mergina atsisuko, ja pasekė dar maždaug pusė pamaldų dalyvių, kaip tik tuo metu, kai po pilka akmenine arka pasirodė laibas ir nusilpęs, Vaigramo prilaikomas, tačiau, ačiū Dievui, gyvas — be abejo, kad gyvas — Džerikas.

Stovėdamas bažnyčios gale, apsirengęs apsiaustą neseniai užadytomis kulkų paliktomis skylėmis, Džerikas norėjo iškart net kelių dalykų. Pirmiausia jis norėjo, kad Vaigramas atitrauktų nuo jo savo prakeiktas rankas, nes tai jis vertė sliūkinti koja už kojos. Taip pat norėjo, kad jie liautųsi giedoję šią giesmę, nes ji jam visada primindavo paskutinę mokslo metų dieną. Ir dar norėjo, kad jam nereikėtų dalyvauti pamaldose. Vis dėlto teko. Jis negalėjo neatvykti.

Džerikas mandagiai išsilaisvino iš Vaigramo rankos ir nepadedamas nuėjo į artimiausią suolą. Sveikindamasis linktelėjo Veicmanui ir Krameriui. Giesmė jau artėjo į pabaigą. Petį vis dar maudė — kalta buvo varginanti kelionė. „Tavoji karalystė stovės ir augs per amžius, — giedojo žmonės, — kol tavo kūriniai visi į ją sueis." Džerikas užsimerkė ir įkvėpė sodraus lelijų aromato.

*

Pirmoji kulka, toji, kurią jis pajuto kaip automobilio smūgį, sužeidė į kairįjį apatinį nugaros plotą, praėjo pro keturis raumenų sluoksnius, kliudė vienuoliktąjį šonkaulį ir išėjo pro šoną. Antroji, apsukusi jį lanku ir sudraskiusi dalį deltinio raumens, liko įsmigusi giliai dešiniojo peties srityje, todėl ją teko išimti chirurginiu būdu. Džerikas neteko daug kraujo. Prie viso to reikėtų pridėti dar ir kraujo užkrėtimą.

Izoliuotas nuo pasaulio, saugomas sargybinio, jis gulėjo karinėje ligoninėje, netoli Nortamptono. Izoliuotas buvo tikriausiai todėl, kad kliedėdamas neišplepėtų apie enigmą, o saugomas, kad nemėgintų pabėgti, nors pastaroji priežastis atrodė absurdiška — jis gi nežinojo net kur esąs.

Džerikas sapnavo — jam atrodė, kad sapnas truko kelias dienas, bet tai tikriausiai buvo tik sapno fragmentas, — kad guli jūros dugne, ant balto smėlio, ir mėgaujasi per jį besiritančia šilta srove. Kartkartėmis jis iškildavo į paviršių, į šviesą, ir atsidurdavo kambaryje aukštomis lubomis, pro kurio didelius grotuotus langus buvo matyti medžiai. O retsykiais, nubudęs tamsoje, išvysdavo apvalų geltoną mėnulį ir kažką, palinkusį jam virš galvos.

Prabudęs pirmą rytą Džerikas panoro pasimatyti su gydytoju. Jam knietėjo sužinoti, kas vis dėlto įvyko.

Atėjęs gydytojas paaiškino, kad Džerikas atsitiktinai sužeistas. Akivaizdu, kad jis buvo atsidūręs per arti karinio poligono, kur tikriausiai vyko šaudymo pratybos („*Traukis, kvaily, iš kelio!*"), ir tik per stebuklą likęs gyvas.

Ne, ne, ginčijosi pacientas. Buvo visiškai ne taip. Jis bandė atsikelti, tačiau pajutęs veriantį skausmą nugaroje tik garsiai suriko.

Jie suleido Džerikui skausmo slopinamųjų vaistų, ir jis vėl nugrimzdo į jūros dugną.

Pagaliau, kai jis pradėjo pamažu atsigauti, ėmė kisti jo patiriamų kančių pusiausvyra. Iš pradžių devynias dešimtąsias kančios sudarė fiziniai skausmai ir tik vieną dešimtąją — psichinė kančia; vėliau liko aštuonios dešimtosios prieš dvi dešimtąsias; dar vėliau — septynios

prieš tris, ir taip toliau, kol jo fizinės ir psichinės kančios susikeitė vietomis, pradinė proporcija tapo atvirkščia, ir Džerikas veik norėdavo, kad vėl sugrįžtų toji diena, kai tvarsčių keitimas sukeldavo didžiausią agoniją, mat tikėdavosi, kad fizinis skausmas galėtų numalšinti jo skaudžius prisiminimus.

Tiesa, jis matė tik fragmentą, o ne visą vaizdą. Tačiau kiekvienas bandymas išsiaiškinti arba reikalavimai pasimatyti su kuo nors iš vyresnybės — trumpai tariant, elgesys, kuris galėjo būti interpretuojamas kaip „varginantis“ — baigdavosi adatos dūriu, nuo kurio jis vėl nerdavo į užmarštį.

Džerikas išmoko susitaikyti su esama situacija.

Jis leido laiką skaitydamas detektyvinius kūrinius, dažniausiai Agatos Kristi romanus, kuriuos jam atnešdavo iš ligoninės bibliotekos. Tai buvo mažo formato, raudonai apkraštuotos knygos, nuo dažno skaitymo apšiurusiais lapais su juose vis pasitaikančiomis keistomis dėmėmis, į kurias Džerikas stengėsi nekreipti per daug dėmesio. „Lordas Edžveras miršta“, „Tiria Parkeris Painas“, „Septynių ciferblatų paslaptis“, „Žmogžudystė klebonijoje“. Knygą jis perskaitydavo per dvi, kartais per tris dienas. Ligoninės bibliotekoje buvo ir knygų apie Šerloką Holmsą, todėl vieną popietę jis porą palaimingų valandų bandė išaiškinti Abo Slenio iš romano „Šokantys žmogiukai“ šifrus (Džerikas nustatė, kad jie buvo sukurti, naudojantis Pleifero kvadratų sistema ir pritaikant apverstą ir veidrodinį vaizdą), deja, įsitikinti, ar jo atradimas teisingas, jis negalėjo, mat jie neleido naudotis nei pieštuku, nei popieriumi.

Baigiantis pirmajai savaitei, jis jautėsi jau pakankamai stiprus, kad be pagalbos galėtų nueiti į koridoriuje, už kelių žingsnių, esantį tualetą.

Per visą tą laiką jį lankė du žmonės: Logis ir Vaigramas.

Logis pas jį buvo atvykęs tikriausiai pirmosiomis balandžio dienomis. Nors diena ėjo vakarop, bet buvo dar pakankamai šviesu, tik jo mažoje palatoje jau driekėsi ilgoki šešėliai, kuriuos metė baltai nudažyta

ir subraižyta vamzdinio metalo lova, stalelis su ratukais, ant kurio stovėjo ąsotis su vandeniu ir metalinis dubuo, kėdė. Džerikas buvo aprengtas nublukusia pižama kadaise mėlynais dryžiais ir vos judino ištiestų rankų riešus. Išėjus medicinos seseriai, Logis nelengvai užsiropštė ant aukštos lovos krašto ir pasakė, kad visi jam siunčia labų dienų.

— Net Baksteris?

— Net Baksteris.

— Netgi Skaineris?

— Hm, ne, galbūt Skaineris ir nesiunčia. Nors, atvirai kalbant, Skainerį dabar retai matau. Jam dabar ne tai rūpi.

Logis valandėlę pasakojo apie tai, ką pastaruoju metu kiekvienas kolega veikia, o paskui ėmė pasakoti apie Atlanto vandenyne užvirusį mūšį, kuris, kaip Keivas buvo numatęs, tęsėsi beveik visą savaitę. Kol laivų vilkstinės pasiekė zoną, kontroliuojamą Britanijos karinių oro pajėgų, priešo povandeniniai laivai nuskandino dvidešimt du prekybinius laivus. Sąjungininkų pajėgų nuostoliai sudaro šimtą penkiasdešimt tūkstančių tonų prarastų laivų ir šimtą šešiasdešimt tūkstančių tonų krovinių, įskaitant ir tas pieno miltelių atsargas, kurių, kaip tada žiauriai pajuokavo Skaineris, būtų užtekę dviem savaitėms. Žinoma, laivui nuskendus, vandenynas turėjo nusidažyti baltai. *Die grösste Geleitzugschlacht aller Zeiten* — taip apie šį mūšį kalbėjo Vokietijos radijas, ir bent tąsyk tie šunsnukiai nemelavo. Didžiausias visų laikų konvojaus mūšis.

— Kiek žuvusiųjų?

— Apie keturis šimtus. Dauguma amerikiečiai.

Džerikas suniurnėjo.

— Ar nuskendo nors vienas povandeninis laivas?

— Tik vienas. Mūsų manymu.

— O kaip „Ryklys“?

— Kabo štai čia, meiluti, — Logis patapšnojo Džerikui kelį per antklodę. — Pastangos nenuėjo veltui, ir už tai turime dėkoti tau.

Pasak jo, bombos, aiškindamos enigmos nustatymus, veikė ištisas

keturiasdešimt aštuonias valandas, nuo antradienio vidurnakčio ir ketvirtadienio vakaro. Savaitgalį „špargalių“ skyrius atkūrė orų prognozės kodų rinkinio dalį, pakankamai, kad jie galėtų pasinaudoti ja kaip atspirties tašku. Šiuo metu jie šifruoja „Ryklį“ gana sėkmingai — šešias dienas iš septynių, nors pasitaiko, kad dešifravimas labai vėluoja. Šiaip ar taip, bet jie juda į priekį. O birželio mėnesį Blečlyje turėtų būti įrengta pirmoji „Kobra“.

Visiškai žemai praskrido lėktuvas, sprendžiant iš variklio garso — „Spitfire“.

Po trumpos pauzės Logis tyliai tarė:

— Skaineriui teko perduoti keturių rotorių bombų projektus amerikiečiams.

— A!

— *Žinoma*, — tęsė jis, sukryžiuodamas ant krūtinės rankas, — visa tai *įvilkta* į bendradarbiavimo apdarą. Bet jie nieko neapkvailino. Bent jau *manęs tai tikrai ne*. Nuo šiol visą informaciją apie povandeninių laivų judėjimą Šiaurės Atlante teletaipu persiųsime į Vašingtoną tą pačią akimirką, kai tik patys ją gausime, paskui, draugiškai bendradarbiaudamos, darbą tęs dvi komandos. Ir taip toliau, ir taip toliau. Tačiau galiausiai viską lems brutali jėga. Kaip visuomet. O tada, kai pas juos bombų stovės dešimt kartų daugiau negu pas mus, — ta diena ne už kalnų, manau, liko daugių daugiausia šeši mėnesiai, — kas mums beliks? Mes užsiimsime vien radiogramų gaudymu, o jie tuo tarpu viską dešifruos.

— Kažin ar mums verta reikšti nepasitenkinimą?

— Aišku, ne. Žinau, kad neverta. Tai paprasčiausiai... Ką gi, mudu — tu ir aš — bent jau esame mūsų šlovingos istorijos liudytojai. — Logis atsiduso, ištiesė kojas ir susimąstęs žiūrėjo į savo didelę pėdą. — Vis dėlto manau, kad ir tokia padėtis turi savo teigiamą pusę.

— Kas tai? — Džerikas pasižiūrėjo į Logį ir perskaitė atsakymą jo akyse.

— Skaineris! — vienu metu sušuko abu ir nusijuokė.

— Jis *velniškai* prislėgtas, — patenkintas pastebėjo Logis. — Beje, norėčiau pareikšti užuojautą dėl tavo merginos.

— Taigi... — Džerikas pabandė mostelėti ranka ir susiraukė.

Stojo slegianti tyla, bet ją, laimei, nutraukė palatoje pasirodžiusi medicinos sesuo, kuri Logiui priminė, kad lankymo laikas jau baigėsi. Pastarasis lengviau atsikvėpęs atsistojo ir paspaudė Džerikui ranką.

— Sveik, meiluti. Ar girdi, ką tau sakau? Aš greitai vėl aplankysiu.

— Būtinai, Gajau. Ačiū tau.

Tačiau tai buvo paskutinis jų susitikimas.

Panelė Monk priėjo prie sakyklos skaityti pirmo skaitinio, Artūro Hiu Klafo „Tik nesakyk, kad nieko neverta kova", eilių, kurias ji deklamavo su tokiu dideliu ryžtu, kartkartėmis vis pažvelgdama žmonėms į akis, tarytum mesdama jiems iššūkį. Tai buvo geras pasirinkimas, manė Džerikas. Įžūliai optimistiškas tekstas. Klerė būtų apsidžiaugusi:

Ne vien tiktai pro langus, nukreiptus į Rytus,
Užlieja žemę rytmečio vaiski žara,
Atrodo, saulė vos ne vos per skliautą ritas,
Bet Vakaruos, žiūrėk, ir vėl diena.

— Melskimės, — pakvietė vikaras.

Džerikas atsargiai priklaupė ant kelių. Jis užsidengė delnais akis ir kartu su visais ėmė krutinti lūpas, tačiau netikėjo tuo, ką daro. Taip, jis tikėjo matematika; be abejo, tikėjo ir logika; galimas dalykas, tikėjo ir žvaigždžių judėjimo trajektorija. Tačiau tikėti Dievą, krikščionių ar kieno nors kitų?

Visiškai šalia nuaidėjo garsus Vaigramo „Amen".

Vaigramas jį lankydavo dažnai ir juo labai rūpinosi. Jis visada paspausdavo Džerikui ranką tik jam vienam būdingu silpnu spustelėjimu. Jis

sukedendavo Džeriko pagalves, įpildavo į puodelį vandens, pasidomėdavo, ar laiku keičiama patalynė.

— Ar jie su tavimi gerai elgiasi? Gal ko nors pageidautum?

O Džerikas jam padėkodavo, pasidžiaugdavo ligoninės personalo rūpestingumu, tada Vaigramas įprastai nusišypsodavo ir sakydavo *super*: viskas čia *super* — Tomas atrodąs labai *super*, jo pagalba jiems taip pat buvusi *super* svarbi, o kartą net pagyrė *super* vaizdą pro palatos langą, tarytum tai būtų buvęs Džeriko nuopelnas. Taip, Vaigramas buvo iš tiesų žavingas. Savo žavesiu jis dalijosi lyg sriuba vargšams.

Iš pradžių daugiausia kalbėjo Džerikas, atsakinėdamas į Vaigramo jam užduodamus klausimus. Kodėl jis nepranešęs vyresnybei apie Klerės kambaryje rastas kriptogramas? Kodėl jis važiavęs į Bomanorą? Ką jis ten nugvelbęs? Kaip? Kaip jam pavyko dešifruoti perimtas kriptogramas? Ką jam, iššokdamas iš traukinio, pasakęs Pakas?

Vaigramas, gavęs atsakymus, išvykdavo, o kitą dieną arba po dienos vėl pasirodydavo ir toliau klausinėdavo. Džerikas ir pats bandydavo įterpti vieną kitą klausimą, bet jo lankytojas juos ignoruodavo. Vėliau. Viskam savas metas.

Ir štai, vieną dieną jis vėl pasirodė palatoje, tik švytėdamas dar labiau nei paprastai, ir pareiškė, kad tyrimas pagaliau baigtas. Vaigramui nusišypsojus, jo mėlynų akių kampučiuose susimetė smulkios raukšlelės. Jo blakstienos buvo tankios, smėlio spalvos, panašios į karvės.

Kadaise, ėmė pasakoti Vaigramas, įsitaisydamas kojūgalyje, gyveno toks vyrukas, Adamas Pakovskis, kurio motina buvo anglė, o tėvas — lenkas. Jie gyveno Londone, iki Adamui suėjo dešimt metų, o tada jo tėvai išsiskyrė, ir jis su tėvu persikėlė gyventi į Krokuvą. Tėvas buvo matematikos profesorius, sūnus taip pat buvo gabus matematikai, todėl nenuostabu, kad atsidūrė Lenkijos šifrų biure, Pyryje, į pietus nuo Varšuvos. Prasidėjo karas. Tėvą pašaukė į Lenkijos armiją, jam suteikė majoro laipsnį. Lenkija pralaimėjo. Pusę šalies okupavo Vokietija,

pusę — Sovietų Sąjunga. Tėvas dingo be žinios. Sūnus pasitraukė į Prancūziją ir ten, kaip vienas iš penkiolikos lenkų kriptoanalitikų, pradėjo dirbti Gres Armenviljė įsikūrusiame Prancūzijos šifrų centre. Prancūzija taip pat buvo okupuota. Sūnus per Viši Prancūziją pasitraukė į neutralią Portugaliją, kur susipažino su Rodžerijumi Rapozu, Portugalijos diplomatinės tarnybos jaunesniuoju tarnautoju ir dideliu aferistu.

— Su kuriuo jis susitiko traukinyje... — sumurmėjo Džerikas.

— Iš tikrųjų, — suirzęs dėl to, kad jį pertraukė, — šiaip ar taip, tai buvo jo šlovės valanda — patvirtinto Vaigramas. — Tas pats.

Iš Portugalijos Pakovskis išvyko į Angliją.

Baigėsi tūkstantis devyni šimtai keturiasdešimtieji, bet apie Pakovskį vyresnįjį nebuvo jokių žinių, kaip, beje, ir apie kitus dešimt tūkstančių be žinios dingusių Lenkijos armijos karininkų. Tūkstantis devyni šimtai keturiasdešimt pirmaisiais, Vokietijai įsiveržus į Rusiją, Stalinas netikėtai tapo mūsų draugu. Tiesa, kaip ir dera, jam buvo perduotas paklausimas apie dingusius lenkus. Sovietai patikino, kad jokių lenkų belaisvių pas juos nėra, o jei kada ir buvo, tai jie jau seniai išleisti į laisvę.

— Bet kuriuo atveju, — tęsė Vaigramas, — peršokus kai kuriuos neesminius šios istorijos epizodus, paaiškėja, kad baigiantis praėjusiems metams tarp Londono lenkų ėmė sklisti kalbos, kad jų armijos karininkai buvo sušaudyti ir užkasti miške prie Smolensko. Ei, ar čia iš tikrųjų karšta, ar tik man taip atrodo?

Seklys atsistojo ir pabandė atidaryti langą, deja, nesėkmingai, tada vėl grįžo ant savo laktos.

— Sakyk, — šypsodamasis pasiteiravo jis, — ar tai tu Pakovskį supažindinai su Klere?

Džerikas papurtė galvą.

— Hm, taip, — atsiduso Vaigramas, — žinoma, tai nėra svarbu. Nemaža šios istorijos dalis mums lieka nežinoma. Nieko nepadarysi. Nežinome, nei kaip, nei kada susipažino, nežinome ir kodėl ji sutiko jam padėti. Netgi ką konkrečiai jam parodė. Vis dėlto manau, kad kai

ką mes galime ir patys nustatyti. Ji padarė pranešimų, siųstų iš Smolensko, kopijas ir išsinešė jas paslėpusi savo kelnaitėse ar bet kur kitur. Parsinešusi namo, slėpė po grindų lentomis. Jų reikėjo jos meilužiui. Tai galėjo tęstis savaitę ar dvi. Kol Pakovskis sužinojo, kad vienas iš sušaudytųjų — jo tėvas. Tačiau kitą dieną Klerė paaiškino neturinti nieko daugiau, tik nedešifruotą medžiagą, mat *kažkas*, — Vaigramas nustebęs pakraipė galvą, — kažkas iš labai įtakingų žmonių, ir tai tiesa, kurią man pavyko nustatyti, pareiškė, kad jie nenori apie tai nieko žinoti.

Jis staiga ištiesė ranką ir paėmė vieną iš Džeriko išbrokuotų detektyvinių romanų, pervertė lapus, šyptelėjo ir padėjo atgal į vietą.

— Supranti, Tomai, — susimąstęs tarė jis, — pasaulio istorija nežino nieko panašaus į Blečlio Parką. Niekada anksčiau taip nėra buvę, kad viena iš kariaujančių pusių tiek daug žinotų apie savo priešą. Iš tikrųjų, manau, kad kartais galima žinoti per daug. Prisimeni Koventrio bombardavimą? Mūsų mylimasis Ministras pirmininkas, dešifravus enigmos kriptogramą, dar prieš keturias valandas iki nelaimės žinojo apie priešo užmačias. Ir žinai, ką jis padarė?

Džerikas papurtė galvą.

— Savo kabineto nariams pranešė, kad rengiamasi pulti Londoną, todėl jie privalo leistis į slėptuves, o jis pats užlipsiąs ant pastato stogo ir stebėsiąs, kas vyksta. Jis taip ir padarė. Užlipo ant Aviacijos ministerijos stogo ir visą valandą išstovėjo šaltyje, laukdamas antskrydžio, kuris, *jo žiniomis,* turėjo įvykti visai kitur. Įdėdamas ir savo kuklų indėlį, supratai? Kad nebūtų atskleista enigmos paslaptis. Arba, štai, dar vienas pavyzdys. Tarkime, povandeninių laivų tanklaiviai. Atskleidę „Ryklį“ mes žinome, kur ir kada pasirodys jų tanklaiviai, todėl atakuodami juos būtume išgelbėję mažų mažiausiai šimtus savo sąjungininkų gyvybių. Tačiau taip rizikuotume pačia enigma — juk Dionicas suprastų, kad mes skaitome jo slaptus pranešimus. Supranti, prie ko aš vedu? Stalinas nužudė dešimt tūkstančių lenkų? Štai jums, *prašom*, Dėdės Semo nacionalinis didvyris. Taip, jis kariauja šį prakeiktą karą už mus ir laimi. Trečias pagal populiarumą šalyje žmogus,

po Čerčilio ir karaliaus. Žinai žydų priežodį? „Mano priešo priešas man draugas“? Taigi didžiausias Hitlerio priešas yra Stalinas, todėl, kiek tai yra susiję su mumis, turint omenyje dabartinę situaciją, jis yra kruvinas mūsų draugas. Sakote, Katynės žudynės? Velniai rautų, Katynėje vyko *žudynės?* Labai ačiū už suteiktą informaciją, bet, matote, geriau būtų, jeigu jų daugiau neminėtumėte.

— Sunku patikėti, kad Pakas būtų žinojęs visus šiuos niuansus.

— Ne, vaikine. Nemanau, kad jis tai suprato. Ar galėčiau tau dar kai ką papasakoti? Manau, jis mūsų neapkentė. Visų pirma, jei ne lenkai, mes paprasčiausiai nebūtume pajėgę išaiškinti enigmos. Tačiau labiausiai jis neapkentė rusų. Ir buvo pasirengęs viskam, kad tik jiems atkeršytų. Net jeigu tektų padėti vokiečiams.

— „Mano priešo priešas man draugas“, — burbtelėjo Džerikas, bet Vaigramas jo nesiklausė.

— O kaip jis galėjo padėti vokiečiams? Perspėdamas, kad enigma pavojuje. O kaip jam *tai* padaryti? — Vaigramas šyptelėjo ir išskėtė rankas. — Taigi jam galėtų padėti jo senas keturiasdešimtųjų metų draugas Rodžerijus Rapozas, ne per seniausiai iš Lisabonos perkeltas į Londoną ir dirbantis kurjeriu Portugalijos pasiuntinybėje. Ar galime išgerti arbatos?

Už tuos, kurių jau nebėra tarp mūsų
Aukštyn, į dangų siunčiame giesmes;
Kad savo meile juos visus apsuptum,
Ir glaustumei kaip tėvas prie savęs...

— Senjoras Rapozas, — tęsė Vaigramas, gurkštelėdamas arbatos, slaugytojai išėjus, — taigi senjoras Rapozas, šiuo metu įkurdintas Jo Didenybės kalėjime, Vandsvorte, viską prisipažino.

Kovo šeštą Pakovskis buvo susitikęs su Rapozu Londone, įdavė jam ploną užantspauduotą voką ir paaiškino, kad gautų neblogą sumą pinigų, jei perduotų jį kam reikia.

Kitą dieną Rapozas, laikydamasis reguliaraus grafiko, išskrido

reisiniu Britanijos „Imperial Airways“ bendrovės lėktuvu į Lisaboną, gabendamas minėtą laišką, kurį vėliau perdavė kontaktiniam asmeniui, tarnaujančiam Vokietijos karinio jūrų laivyno atašė.

Po dviejų dienų vokiečių povandeninis laivynas pakeitė trumpųjų orų prognozės šifrų rinkinį, o netrukus buvo pradėtas visuotinis šifrų saugumo patikrinimas *Luftwaffe*, Afrikos korpuse... Be abejo, vokiečiai susidomėjo, kitaip ir būti negalėjo. Vis dėlto vokiečiai neketino atsisakyti saugiausios, kaip toliau nesiliovė tvirtinę jų ekspertai, iš visų kada nors išrastų šifravimo sistemų. Vieno laiško tam neužteko. Jie įtarė apgaulę. Reikėjo įrodymų. Jie pageidavo susitikti su paslaptinguoju informatoriumi asmeniškai, Berlyne.

— Šiaip ar taip, bet tą ėjimą mes patys atspėjome, — pabrėžė Vaigramas.

Kovo keturioliktą, likus dviem dienoms iki atakos prieš konvojų, Rapozas vėl, kaip buvo įprasta — kartą per savaitę — skrido į Lisaboną, o iš ten sugrįžo su instrukcijomis Pakovskiui. Kovo aštuonioliktos naktį jis turėjo atvykti į sutartą vietą šiaurės vakarų Airijos pakrantėje, kur jo būtų laukęs vokiečių povandeninis laivas.

— Vadinasi, jie tai aptarė važiuodami traukiniu, — įsiterpė Džerikas.

— Jie tai aptarė važiuodami traukiniu. Visiškai teisingai. Galima sakyti ir taip, kad Pakas tąsyk gavo kelionės bilietą. O dabar, jei nori, galiu atskleisti tau vieną tikrai baisią paslaptį.

Grakščiai išlenkęs mažąjį rankos pirštą, Vaigramas vėl gurkštelėjo arbatos, stebėdamas Džeriką per puodelio kraštą.

— Jei ne tu, jis galėjo likti visiškai sausas.

— Bet Klerė nebūtų sutikusi jam toliau padėti, — paprieštaravo Džerikas. — Tiesa, ji perdavė jam keletą perimtų pranešimų. Tarkime, juokais. Tegul ir iš meilės. Tačiau ji nebuvo *išdavikė*.

— Viešpatie, ne, — iš seklio balso buvo galima spręsti, kad jis apstulbęs. — Jokiu būdu. Esu tikras, kad Pakovskis *nė vienu žodžiu* jai neužsiminė apie savo planus. Pažvelkime į situaciją jo akimis. Ji

buvo silpnoji grandis. Ji juk bet kurią akimirką galėjo jį išduoti. Taigi įsivaizduok, kaip jis turėjo jaustis, išvydęs *tave*, grįžusį iš Kembridžo ir penktadienio naktį įeinantį pro duris.

Džerikas aiškiai prisiminė išgąstį Pako akyse ir jo desperatiškas pastangas išspausti šypseną. Pagaliau jis suprato, kaip įvykiai galėjo klostytis toliau: Pakas vasarnamyje palieka laiškelį, prašydamas atvykti į pasimatymą; ketvirtą ryto Klerė skuba atgal į parką — cak, cak, cak tamsoje kaukši jos aukštakulniai...

— Tai aš buvau jos mirties priežastis, — tyliai, tarytum sau pačiam tarė Džerikas.

— Manau, kad taip. Pakas juk galėjo nujausti, kad bandysi pasimatyti su Klere. O paskui, tą naktį, kai jis atvyko į vasarnamį, kad nuslėptų įkalčius, tai yra vogtas kriptogramas, ir rado tave... Taigi...

Džerikas gulėjo aukštielninkas ir stebeilijo į lubas, Vaigramui toliau nepaliaujamai pasakojant. Apie tai, kaip naktį, kurią prasidėjo jūrų mūšis, prieš pat vidurnaktį, jis buvo iškviestas į policiją, kur jam pranešė, kad rastas maišas su moteriškais drabužiais. Apie tai, kaip jis mėgino surasti Džeriką, bet šis buvo dingęs kaip į vandenį, todėl jis sučiupęs Hesterą Volis ir nusivežęs ją prie ežero. Apie tai, kad iš pat pradžių buvo aišku, kas ten įvyko, kad Klerė buvo nudobta plytgaliu, o gal nudobta ir pasmaugta, o jos kūnas nuplukdytas į ežero vidurį ir nuskandintas.

— Ar neprieštarautum, jei užtraukčiau dūmą? — Vaigramas prisidegė cigaretę, nelaukdamas, kol Tomas jam atsakys, o pelenams nukratyti paėmė jo lėkštutę iš po puoduko. Akimirką seklys tyrinėjo smilkstantį cigaretės galą. — Kuo aš baigiau?

Džerikas gulėjo kaip gulėjęs ir jį nė nedirstelėjo.

— Naktimi, kai buvo atakuotas konvojus.

Ak, taip. Hestera iš pradžių atsisakė kalbėti, bet niekas kitas neatriša liežuvio geriau kaip šokas, todėl mergina po valandėlės papasakojusi viską, ir Vaigramas padaręs išvadą, kad Džerikas negali būti išdavikas; be to, jis suprato, kad Džerikas, jeigu jam pavyko dešifruoti kriptogramas, apie išdaviką žinąs tikriausiai daugiau nei *jis*.

Todėl jis paskirstęs savo vyrus po įvairius taškus. Šie ėmė sekti.

Buvo maždaug penkta valanda ryto.

Pirmiausia Džerikas pastebėtas skubantis Bažnyčios Žaliąja gatve į miestą. Paskui jį matė įeinantį į namą Almos Terasoje. Dar vėliau jį atpažino lipantį į traukinį.

Vaigramas turėjo savo žmonių ir traukinyje.

— Atvirai kalbant, jūs trys buvote kaip musės, įklimpusios uogienės stiklainyje.

Visi Nortamptono stotyje išlipę keleiviai buvo sulaikyti ir apklausti, tada jie ir susidomėjo Rapozu. Tuo metu Vaigramas pasirūpino, kad traukinys būtų nukreiptas į kelio atšaką, kur jis galėsiąs iki valiai tikrinti visus keleivius.

Savo pavaldiniams jis buvo įsakęs nešaudyti, nebent pirmiau būtų šauta į juos. Tačiau rizikuoti jie taip pat negalėjo. Pernelyg daug buvo pastatyta ant kortos.

Pakovskis panaudojo savo ginklą. Buvo paleisti atsakomieji šūviai.

— Tu ne laiku pasipainiojai. Aš labai apgailestauju.

Bet kuriuo atveju, — jis buvo tikras, kad Džerikas su juo sutiks, — buvo svarbiausia išsaugoti enigmos paslaptį. Ir šis tikslas pasiektas. Povandeninis laivas, plaukęs paimti Pako, nuskandintas netoli Donegalio krantų, o tai buvo dvigubas laimėjimas, mat vokiečiai dabar tikriausiai galvojo, kad visas šis reikalas buvo sumanytas siekiant paspęsti spąstus kuriam nors iš jų povandeninių laivų. Šiaip ar taip, enigmos jie neatsisakė.

— O Klerė? — Džerikas vis dar neatitraukė akių nuo lubų. — Ar jos dar nesuradote?

— Duok mums laiko, mano mielas drauge. Ji dabar guli ne mažesniame kaip šešiasdešimties pėdų gylyje, viduryje ežero, kurio skersmuo siekia ketvirtį mylios. Tai gali užtrukti.

— O kaip Rapozas?

— Užsienio reikalų sekretorius tą patį rytą kalbėjosi su Portugalijos ambasadoriumi. Susiklosčius tokiai situacijai, pastarasis sutiko

panaikinti jo diplomatinį imunitetą. Vidurdienį mes jau atlikome kratą Rapozo bute. Niūri vieta, ne pačiame tinkamiausiame gyventi Glosterio gatvės kampe. Vargšas žmogelis. Susitepė rankas vien dėl pinigų. Batų dėžėje, ant drabužių spintos viršaus, radome paslėptus du tūkstančius dolerių, kuriuos jam sumokėjo vokiečiai. Du gabalai žalių! Niekinga.

— Kas jo laukia?

— Jis bus pakartas, — smagiai atsakė Vaigramas. — Pamiršk jį. Jis — jau istorija. Dabar reikia nuspręsti, ką mums daryti su *tavimi?*

Vaigramui išėjus, Džerikas ilgai gulėjo svarstydamas, kas jo papasakotoje istorijoje buvo tiesa, o kas — ne.

— „Štai aš jums atskleidžiu paslaptį, — prabilo Hestera, — nors mes ne visi užmigsime, bet visi būsime pakeisti — staiga, viena akimirka, gaudžiant paskutiniam trimitui. Trimitas nuaidės, ir mirusieji bus prikelti jau negendantys, ir mes būsime pakeisti. Juk reikia, kad šis gendantis apsivilktų negendamybe, šis marus apsivilktų nemarybe. Kada šis gendantis apsivilks negendamybe ir šis marus apsivilks nemarybe, tuomet išsipildys užrašytas žodis: „Pergalė sunaikino mirtį! Kurgi, mirtie, tavoji pergalė? Kurgi, mirtie, tavasis geluonis?!“*

Ji neskubėdama užvertė Bibliją ir nužvelgė pamaldų dalyvius abejingu, ramiu žvilgsniu. Paskutinėje eilėje išvydo Džeriką išblyškusiu veidu, žiūrintį tiesiai į priekį.

— Dėkojame Dievui.

Hestera rado jį lūkuriuojantį šalia bažnyčios, baltiems žiedams lyg konfeti krentant tiesiai jam ant galvos. Kiti laidotuvių dalyviai jau buvo išsiskirstę. Džerikas stovėjo atsukęs veidą į saulę, ir ji, pastebėjusi, kaip jis gerte geria šilumą, spėjo, kad šis žmogus ilgai nematęs saulės

* 1 Kor 15, 51–55.

spindulių. Išgirdęs jos žingsnius, Džerikas atsisuko ir nusišypsojo. Hesterai beliko tikėtis, kad šypsena jos pačios lūpose padės nuslėpti jos apstulbimą. Jo skruostai buvo įdubę, odos spalva priminė žvakių, dar ką tik degusių bažnyčioje, vašką. Marškinių apykaklė nukarusi nuo jo sulysusio kaklo.

— Sveika, Hestera.

— Sveikas, Tomai.

Ji dvejojo, bet paskui ištiesė pirštine apmautą ranką į priekį.

— Super pamaldos, — tarė Vaigramas. — Iš tikrųjų, super. Visi taip sakė, ar ne, Tomai?

— Visi. Žinoma. — Džerikas akimirkai užsimerkė, ir ji iškart suprato, ką jis nori pasakyti — jis atsiprašo, kad atėjo kartu su Vaigramu, bet tai nuo jo nepriklauso. Jis paleido Hesteros ranką. — Nenorėjau išvažiuoti nepamatęs, kaip laikotės.

— O, gerai, — linksmai atsakė mergina, nors jokio linksmumo ji nejautė. — Laikausi tvirtai, juk pats suprantate.

— Toliau dirbate?

— Taigi. Vis dar vargstu su savo „bi“.

— Gyvenate tame pačiame namelyje?

— Kol kas. Tačiau tikiuosi išsikelti kitur, kai tik atsiras tokia galimybė.

— Dažnai lanko dvasios?

— Panašiai.

Staiga ji pajuto, kad jai jau koktu nuo tokių banalybių, tačiau nieko rimtesnio pasakyti nesugalvojo.

— Leveretas jau laukia, — priminė Vaigramas. — Su automobiliu. Paveš mus į stotį.

Hestera pro vartus išvydo ilgą juodą automobilio gaubtą. Pasirėmęs į jį stovėjo vairuotojas ir žiūrėdamas į juos rūkė cigaretę.

— Jūs skubate į traukinį, pone Vaigramai? — pasidomėjo Hestera.

— *Ne aš*, — atsakė šis, tarytum tokia mintis jam būtų pasirodžiusi įžeidi. — Tomas. Ar ne, Tomai?

— Išvykstu atgal į Kembridžą, — paaiškino Džerikas. — Kelis mėnesius pailsėti.

— Tiesą sakant, mums jau reikia nešdintis, — tęsė Vaigramas, žiūrėdamas į laikrodį. — Niekada negali žinoti — visada yra *tikimybė*, kad suspėsi pačiu laiku.

Suirzęs Džerikas tarė:

— Gal galėtumėte, pone Vaigramai, mus nors minutei palikti vienus?

Nelaukdamas savo palydovo atsakymo, jis paėmė Hesterą už rankos ir nusivedė ją atgal į bažnyčią.

— Šis žmogus man įgrisęs iki gyvo kaulo, jis neatstoja nuo manęs nė sekundei, — Džerikas pašnabždėjo jai į ausį. — Atsiprašau, jeigu jums nebus per sunku, ar negalėtumėte manęs pabučiuoti?

— Ką? — Hestera nebuvo tikra, ar teisingai jį suprato.

— Pabučiuokite. Greitai. Prašau.

— Labai gerai. Ne, ne per sunku.

Ji nusiėmė savo skrybėlaitę, pasilenkė į priekį ir lūpomis prisilietė prie jo sulysusio skruosto. Džerikas, laikydamas ją už pečių, vėl tyliai sušnibždėjo į ausį:

— Ar kvietėte Klerės tėvą dalyvauti pamaldose?

— Taip. — Jam, matyt, pasimaišė protas, pagalvojo mergina. Juk išgyveno tokį sukrėtimą. — Žinoma, kviečiau.

— Ir ką gi?

— Jis nieko neatsakė.

— Taip ir žinojau, — šnabždėjo Džerikas.

Hestera pajuto, kad jis ją apkabino dar stipriau.

— Ką žinojote?

— Kad ji nemirė...

— Kokia jaudinanti scena, — garsiai pareiškė Vaigramas, atsistodamas šalia jų. — Aš nemėgstu trukdyti žmonėms, bet jūs galite pavėluoti į traukinį, Tomai Džerikai.

Džerikas paleido ją ir atsitraukė per žingsnį atgal.

— Nepervark, — tarė jis.

Akimirką ji negalėjo pratarti nė žodžio, paskui išlemeno:

— Ir tu taip pat.

— Aš parašysiu.

— Taip. Prašau. Tik nepamiršk.

Vaigramas timptelėjo jį už rankos. Džerikas paskutinį kartą jai nusišypsojo ir leidosi nuvedamas.

Hestera stovėjo žiūrėdama, kaip jis kankindamasis eina takeliu, o paskui išeina pro vartus. Leveretas atidarė automobilio dureles, tuo metu Džerikas atsigręžė atgal ir pamojavo. Ji atsakė taip pat pakeldama ranką, paskui stebėjo, kaip jis nerangiai laviruoja, sėsdamasis ant galinės sėdynės, kol Leveretas galiausiai uždarė dureles. Hesteros ranka nusviro.

Nuvažiavus didžiajam automobiliui, ji pastovėjo dar keletą minučių, paskui užsidėjo skrybėlaitę ir grįžo atgal į bažnyčią.

2

— Buvau beveik pamiršęs, — automobiliui leidžiantis nuo kalvos, prabilo Vaigramas. — Nupirkau tau laikraštį. Kelionei.

Jis atrakino savo lagaminą, išėmė iš jo *The Times* numerį, išskleidė jį trečiajame puslapyje ir padavė Džerikui. Straipsnį sudarė vos penkios pastraipos, iš vienos pusės jį supo iliustracija, vaizduojanti Londono autobusą, iš kitos — Neturtingų dvasininkų šalpos fondo prašymas.

DINGĘ BE ŽINIOS LENKŲ KARININKAI

VOKIETIJOS TVIRTINIMAI

Lenkijos nacionalinės gynybos ministras generolas leitenantas Marjanas Kukielis išplatino oficialų pareiškimą dėl maždaug 8 000 dingusių lenkų karininkų, kurie 1940-ųjų pavasarį

buvo paleisti iš Sovietų Sąjungos karo belaisvių stovyklų. Atsižvelgiant į Vokietijos tvirtinimus, kad netoli Smolensko rasti kelių tūkstančių lenkų karininkų, kuriuos nužudė rusai, palaikai, Lenkijos vyriausybė kreipėsi į Tarptautinį Raudonąjį Kryžių, prašydama ištirti šį klausimą...

— Man ypač patinka ši eilutė, — pareiškė Vaigramas, — „buvo paleisti iš Sovietų Sąjungos karo belaisvių stovyklų". O kaip tau?

— Manau, kad tai — vienas iš galimų informacijos perteikimo variantų.

Džerikas ištiesė laikraštį atgal, bet Vaigramas mostelėjo ranka ir nepaėmė.

— Pasilaikyk. Kaip suvenyrą.

— Dėkui.

Džerikas sulankstė laikraštį ir įsikišo į kišenę, paskui nusisuko ir ėmė stebėti vaizdą pro šoninį stiklą, norėdamas išvengti tolesnio pokalbio. Jam jau iki soties pakako Vaigramo melų. Paskutinį kartą pravažiuojant po juodai dažytu geležinkelio tiltu, jis vogčiomis palietė savo skruostą ir netikėtai panoro, kad paskutinėje operacijoje kartu su juo dalyvautų ir Hestera.

Atvykus į stotį, Vaigramas primygtinai norėjo įlaipinti Džeriką į traukinį, nors jo bagažas buvo išsiųstas pirma jo dar savaitės pradžioje ir jam nereikėjo nieko nešti. Džerikas neprieštaravo, kad Vaigramas jį prilaikytų jiedviem einant pėsčiųjų tiltu, o vėliau — renkantis vietą traukinyje, važiuojančiame į Kembridžą. Tačiau kupė jis turėjo išsirinkti pats, o ne leisti, kad tai už jį padarytų jo palydovas.

— Ką gi, mano mielasis Tomai, — apsimestinai liūdnai tarė Vaigramas. — Mums jau metas atsisveikinti.

Vėl toks pat specifinis rankos paspaudimas, mažąjį pirštelį laikant prispaustą prie delno. Beje, ar jis turįs su savimi kelionės liudijimą? Taip. Ar jis žinąs, kad Kembridže jį pasitiks Kaitas ir kartu su juo taksi važiuos į Karališkąjį koledžą? Taip. Ar jis nepamiršo, kad

kiekvieną rytą pas jį atvyks slaugytoja iš Adenbruko ligoninės pakeisti tvarsčių ant peties? Taip, taip, taip.

— Viso gero, pone Vaigramai.

Džerikas, jausdamas nugaros skausmus, šiaip ne taip atsisėdo nugara į priekį. Vaigramas uždarė duris. Kupė važiavo dar trys keleiviai: apkūnus vyras, vilkintis nešvariu gelsvai rusvos spalvos lietpalčiu, pagyvenusi moteris juodsidabrės lapės apykakle ir užsisvajojusi mergina, skaitanti *Horizon*. Nė vienas jų nekėlė įtarimo, bet ką gali žinoti? Vaigramas pabeldė į langą, ir Džerikas sukandęs dantis ėmė jį leisti žemyn. Tačiau, vos tik suspėjo jį nuleisti, garvežys sušvilpė ir traukinys pajudėjo. Vaigramas atšoko į šalį.

— Susisieksime, kai pasveiksi, gerai? Žinai, kaip mane rasti, jei reikėtų!

— Būtinai, — atsakė Džerikas ir su trenksmu uždarė langą.

Tačiau Vaigramas vis dar neatstojo — šypsodamas ir mojuodamas ranka risnojo greta vagono. Galiausiai jam tai tapo savotišku išbandymu, netgi pramoga. Jis liovėsi tik tada, kai pasiekė perono kraštą. Palinkęs į priekį, rankomis įsirėmęs sau į kelius, kraipantis galvą ir besijuokiantis Vaigramas — tai buvo paskutinis Džeriko įspūdis apie Blečlį.

Praėjus trisdešimt penkioms minutėms po įsėdimo į traukinį Blečlio geležinkelio stotyje, Džerikas išlipo Bedforde, nusipirko vienapusį bilietą į Londoną ir įsitaisęs saulėkaitoje pačiame perono gale, spręsdamas *The Times* galvosūkius, ėmė laukti. Buvo karšta, bėgiai tviskėjo saulėje, nosį dirgino įkaitusių anglies dulkių ir plieno kvapas. Įrašęs paskutinį atsakymą, Džerikas įgrūdo neskaitytą laikraštį į šiukšlių dėžę ir koja už kojos nupėdino peronu, pratindamasis vėl vaikščioti savo kojomis. Aplink jį būriavosi traukinio laukiantys keleiviai, o jis instinktyviai tyrinėjo jų veidus, nors logika kuždėjo, kad jo niekas neseka — jei Vaigramas būtų baiminęsis pabėgimo, tikrai būtų pasirūpinęs, kad Leveretas automobiliu pristatytų jį tiesiai į Kembridžą.

Ėmė zvimbti bėgiai. Laukiantieji plūstelėjo pirmyn. Pietų kryptimi slinko karinis ešelonas su ginkluotais kareiviais mašinisto aikštelėje. Iš vagonų žvilgčiojo sulysę, išvargę veidai; per minią nusirito murmesys. Belaisviai! Vokiečiai! Veža karo belaisvius! Džeriko akys trumpą akimirką susitiko su vieno belaisvio akimis — pelėdiškomis, nė iš tolo neprimenančiomis kareivio akių, su akiniais — ir tuo metu jose kažkas blykstelėjo, gal tik sekundės dalį, bet to pakako, kad jie karo sūkuryje pastebėtų tai, ko nepastebėjo niekas kitas. Tačiau jau kitą akimirką išblyškęs veidas išskydo ir dingo, o netrukus pasirodė ekspresas į Londoną, sausakimšas ir purvinas.

— Blogiau nei aname traukinyje su nelabaisiais hansais, — savo nepasitenkinimą išreiškė vienas keleivis.

Džerikas nerado laisvos vietos, todėl liko stovėti, atsirėmęs į koridoriaus duris, kol jo baltas kaip kreida veidas ir ant kaktos blizgantys prakaito lašai sugraudino jauną karininką, ir šis užleido jam savo vietą. Džerikas dėkingas atsisėdo, ėmė snūduriuoti, prisiminė vokietį karo belaisvį liūdnu pelėdišku veidu, paskui — Klerę ir aną kelionę prieš pat Kalėdas, kai jiedu sėdėjo, liesdamiesi kūnais.

Pusę trijų jis jau buvo Londone, Šv. Pankrato stotyje, ir sunkiai braudamasis pro žmonių minią artėjo prie įėjimo į metropoliteną. Liftas neveikė, todėl jam teko lipti laiptais, stabtelint kiekvienoje laiptinėje pailsėti. Nugaroje tvinkčiojo, o nugarkauliu kažkas sruveno, tik Džerikas nesuprato, kas — prakaitas ar kraujas.

Rytiniame žiedinės linijos perone per šiukšles nuskuodė ir tunelio žiotyse dingo žiurkė.

Džerikui neišlipus iš Blečlio traukinio, Kaitas susierzino, bet per daug nesirūpino. Kitas traukinys turėjo atvykti po dviejų valandų, o visai čia pat, už pirmo kampo nuo stoties, buvo gera alinė — joje koledžo durininkas ir nutarė palaukti, prisėdęs dviejų „Gineso“ puspinčių ir kiaulienos pašteto kompanijoje.

Tačiau į Kembridžą atvykus antram traukiniui, iš kurio Džerikas

irgi nepasirodė, Kaitas kaip reikiant supyko ir atsileido tik po pusvalandžio parplumpinęs į Karališkąjį.

Kaitas apie Džeriko neatvykimą informavo koledžo iždininką, o šis pranešė rektoriui. Pastarasis negalėjo apsispręsti — skambinti ar ne į Užsienio reikalų ministeriją.

— Jokios kompensacijos, — Kaitas skundėsi Dorotei Saksmandam, užėjusiai į jo namelį. — Nė mažiausios kompensacijos, velniai griebtų.

Su sprendiniu kišenėje Tomas Džerikas išėjo iš Somerseto rūmų ir neskubėdamas patraukė vakarų kryptimi, išilgai krantinės, miesto centro link. Pietinis Temzės krantas atrodė nelyginant griuvėsių parkas. Vakaro saulėje sidabru tviskėjo virš Londono dokų kabantys ir iš lėto besisukantys užtveriamieji aerostatai.

Perėjęs Vaterlo tiltą, prie įėjimo į „Savojos viešbutį" jis pagaliau rado laisvą taksi ir paprašė nuvežti jį į „Stenhoupo parką" Pietų Kensingtone. Gatvės buvo ištuštėjusios. Jis nuvažiavo labai greitai.

Pastatas atrodė pakankamai didelis, kad jame būtų galima įkurdinti ambasadą, platus, tinkuotu fasadu, kolonomis paremtu įėjimu. Anksčiau jis turėjo atrodyti labai įspūdingai, bet dabar tinkas buvo papilkėjęs, luposi, o vietomis, kur kažkada pataikė skeveldros, buvo iškritę ir dideli gabalai. Dviejų viršutinių aukštų langai aklinai uždengti užuolaidomis. Gretimas namas per bombardavimą virtęs griuvėsiais, o jo pusrūsyje vešėjo piktžolės. Džerikas palypėjo laipteliais ir paspaudė skambutį. Atrodė, kad jis skamba labai toli, kažkur mirusio namo gelmėse, paskui stojo spengianti tyla. Jis pamėgino dar kartą, nors ir suprato, kad tai beprasmiška, paskui nusileido žemyn, perėjo į kitą kelio pusę ir prisėdęs ant gretimo namo laiptų ėmė laukti.

Praėjo penkiolika minučių, ir nuo Kromvelio aikštės pusės pasirodė aukštas praplikęs vyras, stebėtinai laibas, tarytum kostiumu aprengtas skeletas, ir Džerikas tą pačią akimirką suprato, kad tai yra jis.

Juodas švarkas, kelnės pilkomis juostelėmis, pilkas šilkinis kaklaraištis, trūko tik dviejų stiliui išlaikyti privalomų atributų — katiliuko ant galvos bei susukto skėčio rankose. Kas jau kas, bet regztis su maisto produktais, kurią šis žmogus nešėsi kartu su nedideliu lagaminu, jam visiškai nederėjo. Jis sunkiai vilkdamas kojas priėjo prie didelių paradinių namo durų, atrakino jas ir dingo viduje.

Džerikas atsistojo, apsivalė ranka drabužius ir vėl priėjo prie durų.

Durų skambutis suskambo dar kartą, tačiau ir šįkart niekas neatsiliepė. Vaikinas pabandė antrąsyk, paskui trečią, o nepavykus priskambinti, nerangiai atsiklaupė ant kelių ir kilstelėjo skylės laiškams dangtelį.

Edvardas Romilis stovėjo tamsaus koridoriaus gale, nugara į duris ir atrodė visiškai ramus.

— Pone Romili! — Džerikas šūktelėjo pro skylę. — Man reikia su jumis pasikalbėti. Prašau.

Aukštasis vyras nė nekrustelėjo.

— Kas jūs toks? — pasigirdo balsas iš vidaus.

— Tomas Džerikas. Mes kartą kalbėjomės telefonu. Iš Blečlio Parko.

Romilio pečiai susmuko.

— Dėl Dievo meilės, ar nesiteiksite pagaliau *palikti manęs vieno?*

— Pone Romili, aš buvau nuėjęs į Somerseto rūmus, — ėmė pasakoti Džerikas, — į Gimimų, santuokų ir mirčių registracijos skyrių. Štai, gavau jos mirties liudijimą.

Vaikinas išsitraukė iš kišenės dokumentą.

— Klerė Aleksandra Romili. Jūsų duktė. Mirė tūkstantis devyni šimtai dvidešimt devintųjų birželio keturioliktą, Švč. Marijos ligoninėje, Padingtone. Mirties priežastis — stuburo smegenų meningitas. Būdama šešerių metų, — Džerikas stumtelėjo lapą pro skylę laiškams ir stebėjo, kaip jis nuslydo juodomis ir baltomis plytelėmis iki Romilio kojų. — Sere, aš nusiteikęs čia laukti, kiek tik reikės.

Uždarė dangtelį. Pavargęs ir nepatenkintas savimi jis nusigręžė

ir sveikuoju petimi atsirėmė į vieną iš kolonų. Pasižiūrėjo į kitą gatvės pusę, kur buvo bendro naudojimo parkas. Iš už priešais stovinčio namo sklido malonus vakarėjančia Kromvelio gatve judančio transporto ūžesys. Džerikas vyptelėjo. Skausmas iš nugaros ėmė plisti, užmegzdamas kontaktą su kojomis, rankomis, sprandu, trumpai tariant, su visomis kūno dalimis.

Jis negalėtų pasakyti, kiek laiko taip klūpėjo, žvelgdamas į pumpurus leidžiančius medžius, klausydamasis automobilių triukšmo, kol Romilis pagaliau teikėsi atrakinti duris.

Jis buvo maždaug penkiasdešimties, asketiškų, kone vienuoliškų, veido bruožų, ir Džerikas, lipdamas paskui jį laiptais aukštyn, pagavo save galvojantį, — jam taip pasitaikydavo dažnai, bendraujant su šios kartos vyrais, — kad panašaus amžiaus dabar būtų jo tėvas, jei tik gyventų. Romilis nusivedė savo svečią prieduriu į tamsą, o paskui atitraukė nuo lango porą masyvių užuolaidų. Šviesa užliejo svetainę, pilną baltomis paklodėmis uždangstytų baldų. Neuždengti buvo tik sofa ir stalas, pritraukti arčiau marmurinio židinio. Ant stalo stovėjo keletas neplautų indų, o ant židinio atbrailos — du dideli ir priderinti sidabriniai rėmeliai fotografijoms.

— Gyvenu vienas, — lyg atsiprašydamas paaiškino Romilis, nupūsdamas dulkes. — Nepriimu svečių.

Jis dvejojo, paskui priėjo prie židinio ir nukėlė vieną nuotrauką.

— Tai — Klerė, — tyliai pasakė jis. — Likus savaitei iki mirties.

Džerikui šypsojosi aukšta, liesa mergaitė tamsiomis garbanomis.

— O čia — mano žmona. Ji mirė praėjus dviem mėnesiams po Klerės mirties.

Motina su dukra buvo panašios tiek savo gymiu, tiek sudėjimu. Nė viena iš jų net iš tolo nepriminė moters, kurią Džerikas pažinojo kaip Klerę.

— Ji viena važiavo automobiliu, — tęsė Romilis, — kai jis nulėkė

nuo tuščio kelio ir trenkėsi į medį. Koroneris buvo toks malonus, kad teikėsi užregistruoti šį įvykį kaip nelaimingą atsitikimą. — Šeimininkui ryjant seiles, jo Adomo obuolys slankiojo kaklu. — Ar kas nors žino, kad jūs čia?

— Ne, sere.

— Vaigramas?

— Ne.

— Suprantu.

Romilis paėmė iš jo nuotraukas ir pastatė atgal ant židinio atbrailos, lygiai taip pat, kaip buvo prieš tai. Jis žiūrėjo tai į žmoną, tai į dukrą.

— Jums tai nuskambės absurdiškai, — ėmė pasakoti šeimininkas, nežiūrėdamas į Džeriką, — o *ir man pačiam* dabar tai atrodo absurdiška... Tačiau tuomet man tai atrodė tartum būdas *susigrąžinti ją*. Ar jūs suprantate? Turiu omenyje idėją, kad jos amžiaus mergina naudotųsi jos vardu, darytų tai, ką galbūt būtų dariusi ji... Trumpai tariant, gyventų jos gyvenimą... Maniau, kad taip bus galima įprasminti tai, kas buvo įvykę, suprantate? Suteikti mano dukters mirčiai prasmę, kad ir po daugelio metų. Kvaila, bet...

Jis kilstelėjo ranką prie akių. Praėjo maždaug minutė, ir tik tada jis galėjo vėl kalbėti:

— Ko jums iš manęs reikia, pone Džerikai?

Romilis kilstelėjo aptiesalą nuo dulkių ir iš po jo ištraukė viskio butelį ir porą stiklinių. Jiedu prisėdo ant sofos ir drauge įsistebeilijo į šaltą židinį.

„Ko jums iš manęs reikia?“

Hm, galbūt tiesos? Patvirtinimo? Nuraminimo? Pagaliau viską užbaigti...

O ir pats Romilis buvo pasirengęs jam padėti, tarytum būtų jame atpažinęs kentėjimo bendrininką.

Vaigramui atėjo į galvą puiki mintis, pasakojo jis, įdarbinti Bleč-

lio Parke savo agentą. Moterį. Tokią, kuri nenuleistų akių nuo šios margaspalvės kompanijos, turinčios atlikti svarbų vaidmenį kare prieš Vokietiją, tačiau visiškai neatitinkančios ilgamečių žvalgybos tradicijų, netgi sunaikinusios jas — juk tai, kas anksčiau buvo menas, tikrų džentelmenų žaidimas, dabar virto masinės gamybos produkcija.

— Kas gi jūs tokie buvote? Kas per žmonės? Ar jumis *visais* buvo galima pasitikėti?

Blečlyje niekas neturėjo žinoti, kad ji yra slaptoji agentė, netgi pats vadas, tai buvo labai svarbu. Be to, agentės biografija turėjo būti be priekaištų — tai esminė prielaida, priešingu atveju ją galėjo nugrūsti į kokią pašiūrę, o Vaigramui reikėjo, kad ji patektų *ten*, į patį centrą.

Romilis įsipylė sau dar vieną stiklinę ir pasiūlė Džerikui, bet šis savąją pridengė delnu.

Taigi, tęsė savo pasakojimą šeimininkas, atsidusdamas ir statydamas butelį sau prie kojų, parengti tokią agentę buvo sudėtingiau, nei galima pamanyti — reikėjo kaip galima greičiau įvesti ją į aplinką, kurioje asmens tapatybės kortelės, talonai maisto produktams įsigyti ir kiti karo metų atributai buvo savaime suprantamas dalykas, taip pat parūpinti jai atitinkamą biografiją (anot Vaigramo, „nepriekaištingą *legendą*“), apeinant Vidaus reikalų ministeriją ir keletą valdžios įstaigų, nieko nežinojusių apie enigmą.

Tada Vaigramas prisiminė Edvardą Romilį.

Vargšelis Edvardas Romilis. Našlys. Vargu ar už ministerijos sienų kam nors žinomas, pastaruosius dešimt metų praleidęs užsienyje, žmogus su atitinkamais ryšiais, informuotas apie enigmą, o svarbiausia — turįs reikiamo amžiaus dukters gimimo liudijimą. Išskyrus leidimą naudotis jos vardu, iš jo būtų reikėję vienintelio — rekomendacinio laiško Blečlio Parko administracijai. Tiesą sakant, nereikėjo netgi laiško, — jį būtų parašęs pats Vaigramas, — būtų pakakę jo parašo. Romilis galėtų toliau sau gyventi kaip atsiskyrėlis, patenkintas tuo, kad įvykdė savo patriotinę pareigą. Žinoma, ir tam tikra prasme grąžino savo dukrai gyvenimą.

— Jūs tikriausiai niekada nebuvote jos sutikęs? Turiu omenyje merginą, kuri pasivadino jūsų dukters vardu? — pasiteiravo Džerikas.

— O, Dieve, ne. Iš tikrųjų, Vaigramas mane buvo patikinęs, kad apie ją daugiau neišgirsiu nė žodžio. Tai buvo mūsų sutarties sąlyga. Tiesa, šešis mėnesius nieko negirdėjau. Iki tos dienos, kai man paskambinęs pranešėte, jog dingo mano dukra.

— Vadinasi, jūs nedelsdamas susisiekėte su Vaigramu ir informavote jį apie mano skambutį?

— Be abejo. Buvau išsigandęs.

— Ir, savaime suprantama, pareikalavote, kad jums paaiškintų, kas vyksta. Jis papasakojo.

Romilis išgėrė savo viskį ir prisimerkęs pažiūrėjo į stiklinę.

— Jei neklystu, šiandien vyko atminimo pamaldos?

Džerikas linktelėjo.

— Ar galėčiau paklausti, kaip jos praėjo?

— „Trimitas nuaidės, — tarė Džerikas, — ir mirusieji bus prikelti jau negendantys, ir mes būsime pakeisti..."

Jis atitraukė žvilgsnį nuo mažos mergaitės fotografijos virš židinio ir pridūrė:

— Tik tai, kad Klerė — mano Klerė — nėra mirusi, ar ne?

Kambarį gaubė prieblanda, šviesa jame priminė viskio spalvą, ir dabar jau daugiausia kalbėjo Džerikas.

Vėliau, prisiminęs šį pokalbį, jis supras, kad Romiliui nepaaiškinęs, kaip jam pavyko nustatyti tiesą — iš aibės smulkių prieštaringumų, niekais pavertusių oficialią versiją, nors didelė dalis Vaigramo pasakojimo buvo teisinga.

Visų pirma, keistas šios merginos elgesys; toliau — keista, kad jos tariamas tėvas nesureagavo į jos dingimą, nepasirodė ir atminimo pamaldose; įtartina buvo ir tai, kad jos drabužiai nesunkiai surasti, o ji pati — ne; ne mažiau įtartinas atrodė Vaigramo sugebėjimas taip ope-

ratyviai sustabdyti traukinį... Iš šių detalių palengva pavyko sudėlioti nepriekaištingai logišką struktūrą.

Užteko prielaidos, kad ji buvo informatorė, ir viskas stojo į savo vietas. Medžiaga, kurią Klerė — jis ir toliau vadino ją Klere — perdavė Pakovskiui, buvo nugvelbta Vaigramui sankcionavus, tiesa?

— Kadangi ši informacija, bent jau iš pradžių, buvo niekai, palyginti su tuo, ką Pakas jau žinojo apie enigmą. Tačiau kas slypi už to? Vaigramas norėjo išsiaiškinti, ką toliau darys Pakas, todėl leido jai perduoti pastarajam tai, ko šis prašė. Jam rūpėjo, ar nėra dar kas nors įsipainiojęs į šį reikalą. Tai buvo masalas, jeigu taip galima pasakyti. Ar aš ne teisus?

Romilis nieko neatsakė.

Vaigramas tik vėliau suprato padaręs šiurkščią klaidą, nes būtent Katynė, o dar labiau — sprendimas nutraukti pasiklausymą, pastūmėjo Paką į išdavystę, be to, šis kažkokiu būdu įsigudrino perspėti vokiečius dėl enigmos.

— Manau, kad ne Vaigramas priėmė sprendimą nutraukti pasiklausymą?

Romilis vos pastebimai papurtė galvą.

— Iš aukščiau.

Iš labai aukštai?

Jis negalįs į tai atsakyti.

Džerikas gūžtelėjo pečiais.

— Tai neturi reikšmės. Nuo tos dienos Pakas turėjo būti stebimas kiaurą parą, siekiant nustatyti asmenis, su kuriais jis palaiko ryšį, ir sučiupti juos nusikaltimo vietoje. Ką gi, žmogus, kurio kiekvienas žingsnis fiksuojamas, tikrai negalėtų nieko nužudyti, o juolab agento, kuris atidžiai saugomas. Nebent sekliai būtų visiškai nekompetentingi. Taigi. Pakas, supratęs, kad kriptogramos atsidūrė pas mane, nusprendė, kad Klerė turėtų dingti, priešingu atveju ji bus apklausiama. Ji turėjo dingti bent savaitei, tik taip jis galėjo išlipti sausas. Žinoma, kuo ilgiau, tuo geriau. Tada jie sutarė *inscenizuoti* jos nužudymą — tam

reikalui buvo pavogta valtis, šalia ežero paslėpti iškruvinti jos drabužiai. Jis tikėjosi, kad policija nutrauks paiešką. Beje, Pakas buvo teisus: jie iš tikrųjų liovėsi jos ieškoję. Tačiau jis nė neįtarė, kad ši mergina visą laiką teikė informaciją policijai.

Džerikas gurkštelėjo viskio.

— Aš manau, kad jis galėjo būti ją įsimylėjęs — likimo ironija. Ir gana rimtai, todėl jo paskutinieji, tiesiogine prasme, žodžiai — *„Aš ją nužudžiau, Tomai. Aš labai atsiprašau“* — buvo gerai apgalvotas melas, savotiškas atsisveikinimo gestas, viena koja stovint kape, siekiant išgelbėti ją. O Vaigramas tuo pasinaudojo, nes, žvelgiant iš jo pozicijos, šis prisipažinimas padėjo sujungti viską į vientisą siužetą. Pakas buvo miręs. Rapozas greitai mirs. Kodėl gi nepalikus „Klerės“ ilsėtis ežero dugne? Norėdamas sklandžiai užbaigti savo pasakojimą, jis apsimetė, kad tai *aš* užvedžiau jį ant išdaviko pėdsakų. Vadinasi, teiginys, kad ji gyva, *yra* ne tikėjimo aktas, bet logiška išvada. Ji *yra* gyva, tiesa?

Ilga pauzė. Į lango stiklą daužėsi kažkur įstrigusi musė.

Tiesa, atsakė Romilis su balse aiškiai juntama nevilties gaida. Jis suprato, kad ginčytis beprasmiška.

Kaip ten Hardis rašė? Norint, kad matematinis įrodymas teiktų estetinį pasitenkinimą taip, kaip šachmatų uždavinys, jis turi atitikti tris kriterijus: tikrumo, netikėtumo ir ekonomijos; jis turi būti „kaip vientisas ryškus žvaigždynas, o ne padrikas spiečius Paukščių Take“.

Ką gi, Klere, pagalvojo Džerikas, štai mano įrodymas.

Štai tau mano vientisas ryškus žvaigždynas.

Vargšas Romilis nenorėjo išleisti svečio. Grįždamas iš kontoros jis nusipirkęs šiek tiek maisto. Jie galėtų drauge pavakarieniauti. Džerikas galėtų pernakvoti — Dievas mato, vietos pas jį pakankamai...

Tačiau Džerikas, apžvelgęs baldus nelyginant vaiduoklius, nešva-

rias lėkštes, tuščią viskio butelį ir fotografijas, ūmai pajuto žūtbūtinį norą iš čia išeiti.

— Ačiū jums, bet aš vėluoju, — jis prisivertė atsistoti. — Man jau prieš kelias valandas reikėjo būti Kembridže.

Nusivylimas lyg šešėlis perbėgo pailgu Romilio veidu.

— Jei jau apsisprendėte, negaliu įkalbinėti...

Šie jo žodžiai nuskambėjo nelabai aiškiai. Jis buvo girtas. Laiptų aikštelėje atsitrenkęs į stalą įjungė kutais puoštą lempą, paskui svyruodamas į šalis palydėjo Džeriką laiptais žemyn, į vestibiulį.

— Bandysite ją surasti?

— Nežinau, — atsakė Džerikas. — Galbūt.

Mirties liudijimas gulėjo ant laiškų staliuko, vestibiulyje.

— Jei taip, tai jums jis pravers, — tarė Romilis, paimdamas dokumentą. — Parodykite jį Vaigramui. Jei norėsite, galėsite jam pasakyti, kad buvote pas mane. Tuo atveju, jeigu jis bandytų viską paneigti. Esu tikras, jis bus priverstas leisti jums su ja pasimatyti. Jeigu pareikalausite.

— Ar jums tai nesudarys nepatogumų?

— Nepatogumų? — Romilis nusikvatojo. Jis mostelėjo ranka atgal, į savo namą-mauzoliejų. — Nejaugi jums atrodo, kad aš bijau *nepatogumų?* Nagi, pone Džerikai. Paimkite.

Džerikas abejojo, ir tą akimirką išvydo save patį — šiek tiek vyresnį, panašų į Romilį, veltui bandantį įkvėpti gyvybę dvasiai.

— Ne, — pagaliau pratarė jis. — Jūs labai malonus. Vis dėlto aš manau, kad jo vieta čia.

Išeidamas iš ramios gatvės jis pajuto palengvėjimą ir nupėdino į tą pusę, iš kur sklido transporto ūžesys. Kromvelio gatvėje susistabdė taksi.

Pavasario vakaras išginė į lauką minias žmonių. Galėjai pamanyti, kad Naitsbridže ir Haid Parke vyksta festivalis: čia mirgėjo gausybė uniformų — amerikiečių ir britų, Sandraugos šalių piliečių

ir imigrantų, tamsiai mėlynų, chaki spalvos ir pilkų, — pramaišiui su įvairiaspalvėmis vasarinėmis suknelėmis.

Tikriausiai ir ji šįvakar yra kažkur čia, mieste. O gal buvo nuspręsta, kad tai pernelyg rizikinga, ir ją išsiuntė kur nors į užsienį, palaukti, kol visa ši istorija nueis į užmarštį. Jam toptelėjo mintis, kad didelė dalis to, ką ji jam pasakojo, galėjo būti teisybė, kad ji, galimas dalykas, tikrai yra diplomato dukra.

Regento gatvėje iš „Cafe Royal“ išėjo šviesiaplaukė moteris, įsikibusi amerikiečiui majorui į parankę.

Džerikas sąmoningai nusisuko į kitą pusę.

SĄJUNGININKŲ SĖKMĖ ŠIAURĖS ATLANTE — bylojo plakatas su laikraščio antrašte kitoje gatvės pusėje. NUSKANDINTI NACIŲ POVANDENINIAI LAIVAI.

Jis nuleido stiklą ir pajuto šiltą vakaro dvelksmą į veidą.

Staiga nutiko kažkas keista. Žvelgdamas į pilnas žmonių gatves, Džerikas labai aiškiai išgyveno — ne, *laime* jis šio jausmo nesiryžtų pavadinti — tai, ką galbūt geriausiai galima būtų išreikšti žodžiu *palengvėjimas.*

Jis prisiminė paskutinę jųdviejų kartu praleistą naktį. Jis gulėjo šalia jos, o ji verkė. Kas tai galėjo būti? Sąžinės graužatis? Tačiau tai reikštų, kad ji jam kažką jautė.

„Ji niekada apie jus nepasakojo.“

„Malonu girdėti.“

„Taigi, žinant, kaip ji atsiliepdavo apie kitus...“

O paskui dar tas atvirukas gimtadienio proga: „Brangusis Tomai... visada liksi mano draugu... gal kada ateity... liūdna girdėti... skubėdama... su meile...“

Tai buvo kažkas panašaus į sprendinį. Bet kuriuo atveju, jam to pakako.

Kings Kroso stotyje jis nusipirko atvirlaiškį ir pašto ženklų rinkinį ir išsiuntė Hesterai žinutę, prašydamas kuo greičiau jį aplankyti.

Traukinyje susirado tuščią kupė ir įsitaisęs prie lango ėmė žiūrėti

į stikle atsispindintį savo veidą, kuris tirštėjant vakaro sutemoms vis labiau ryškėjo. Galiausiai tamsa visiškai paglemžė užmiesčio lygumas, ir jis užmigo.

Pagrindiniai koledžo vartai buvo užrakinti. Neužrakintos buvo tik juose įtaisytos durelės; laikrodis rodė tikriausiai jau dešimtą vakaro, kai Kaitą, snauduliavusį prie kokso krosnelės, netikėtai pažadino atidaromų ir vėl uždaromų durų girgždesys. Jis kilstelėjo šviesos maskavimo užuolaidos kraštą kaip tik tuo metu, kai Džerikas ėjo į didįjį kiemą.

Kaitas, norėdamas geriau įsižiūrėti, tyliai išėjo iš durininko namelio į kiemą.

Buvo neįprastai šviesu — danguje spindėjo daugybė žvaigždžių — ir jis staiga pamanė, kad Džerikas bus išgirdęs jį, nes vaikinas tuo metu stovėjo pačiame pievelės pakraštyje ir, atrodė, klausėsi. Durininkas netrukus suprato, kad jis iš tikrųjų žiūri į nakties dangų. Kaitas vėliau pasakos, kad Džerikas taip išstovėjo mažų mažiausiai penkias minutes, pirmiausia veidu į koplyčią, paskui atsigręžęs į pievą, o tada — į universiteto pastatą, ir tik paskum nuėjo tiesiai prie savo laiptų, kur Kaitas jo jau nematė.

Padėka

Privalau padėkoti visiems buvusiems Blečlio Parko darbuotojams, pasidalijusiems su manimi savo karo metų prisiminimais. Esu ypač dėkingas serui Harry Hinsley (Karinio jūrų laivyno skyrius, Ketvirtasis blokas), Margaretai Macintyre ir Jane Parkinson (Šeštasis blokas, dešifravimo skyrius) ir velioniui serui Stuartui Milner-Bary (buvusiam Šeštojo bloko vadovui), Joanai Murray (Aštuntasis blokas) ir Alanui Strippui (japonų šifrų skyrius).

Dėkoju Rogeriui Bristow, Tony Sale'ui ir jų kolegoms iš Blečlio Parko fondo, labai kantriai atsakinėjusiems į mano klausimus ir leidusiems man kiek tik panorėjus klajoti po Parko teritoriją.

Nė vienas iš šių mielų žmonių nėra atsakingas už knygos turinį, nes tai yra vaizduotės kūrinys, o ne dokumentinis pasakojimas.

Skaitytojams, besidomintiems faktais, kuriais pagrįstas mano romanas, rekomenduočiau šią literatūrą: *Top Secret Ultra*, Peter Calvocoressi (London, 1980), *Codebreakers*, ed. F. H. Hinsley and Alan Stripp (Oxford, 1993), *Seizing the Enigma*, David Kahn (Boston, USA, 1991), *The Enigma Symposium*, Hugh Skillen (Middlesex, du tomai, 1992 ir 1994), *The Hut 6 Story*, Gordon Welchman (New York, 1982) ir *GCHQ*, Nigel West (London, 1986).

Knygos fragmentai apie karinius veiksmus Šiaurės Atlante pagrįsti dešifruotais originaliais povandeninių laivų pranešimais, kurie saugomi Londono Valstybiniame archyve, taip pat knygomis *Convoy*, Martin Middlebrook (London, 1976) ir *The Critical Convoy Battles of March 1943*, Jürgen Rohwer (angliškas vertimas, Londonas, 1977).

Galiausiai norėčiau išreikšti ypatingą padėką Sue Freestone ir Davidui Rozenthaliui, kurie niekuomet nenustojo tikėti „Enigma", net ir tais atvejais, kai pats jos autorius skendėjo nežinioje

Robert Harris
1995 m. birželis

1943-iųjų kovas, kare įsivyravo pusiausvyra, dabar daug kas priklauso nuo priešininkų žvalgybos sumanumo. Taip pat ir nuo jauno bei talentingo Blečlio Parko dešifruotojo Tomo Džeriko, drauge su kitais kriptoanalitikais mėginančio perprasti sudėtingą vokiečių radiogramų šifro kodą. Tuo metu Blečlio Parko dešifravimo centre dedasi mįslingi dalykai: netikėtai dingsta Džeriko mylima mergina Klerė; kyla įtarimas, kad Blečlyje gali veikti šnipas; perimami paslaptingi radijo ryšio signalai iš vokiečių okupuotos teritorijos netoli Smolensko. Ką visa tai reiškia ir kaip viskas tarpusavyje susiję? „Enigmoje" efektingai vienas kitą veikia ir sąlygoja asmeniniai žmogaus jausmai ir didžioji pasaulio politika: staiga nutrūkusi dviejų jaunuolių meilė mažame Anglijos miestelyje ir Katynės tragedijos paslaptis, kurios atgarsius tebegirdime iki šiol.

www.jotema.lt

ISBN 978-9955-13-290-5

